

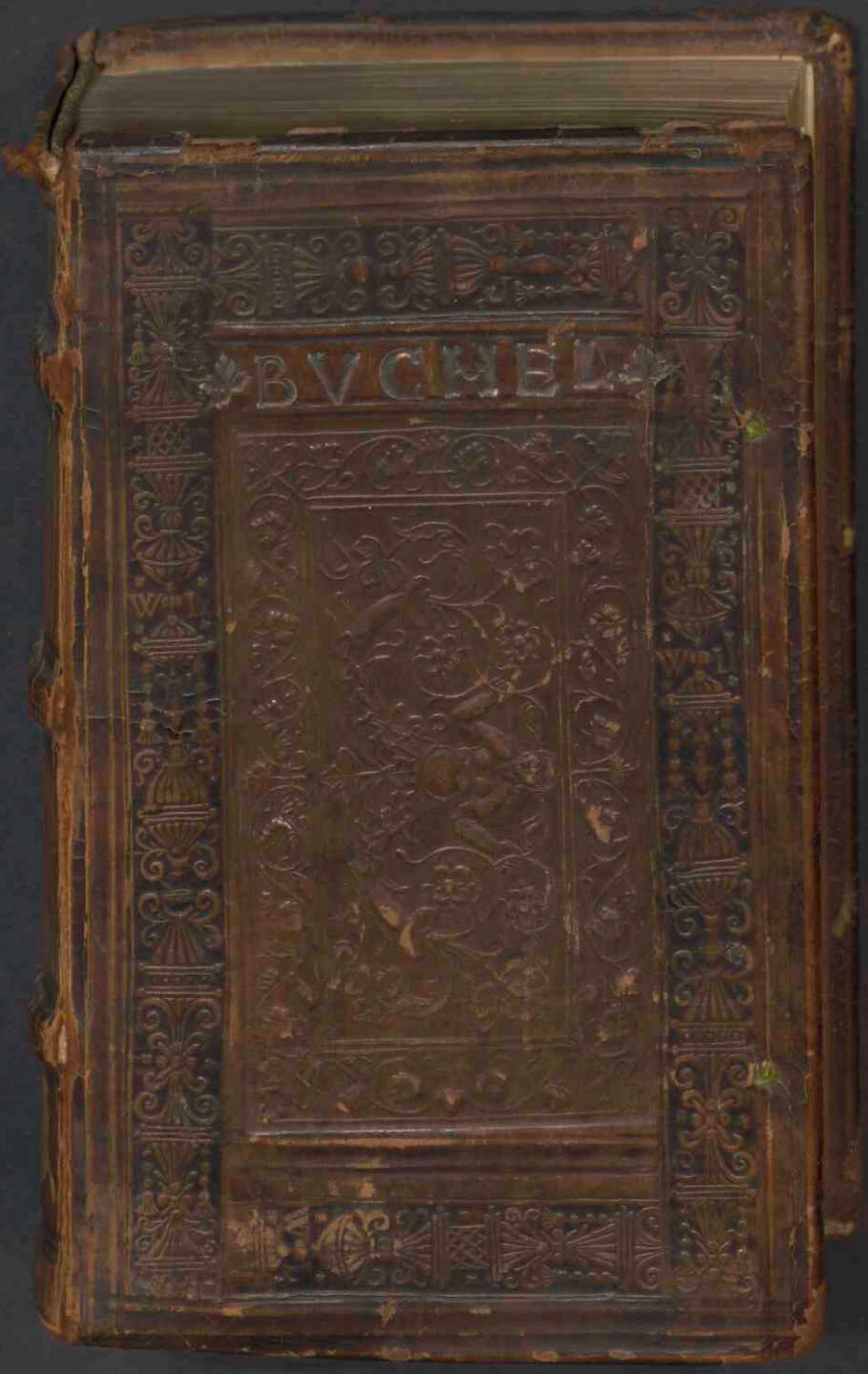

**Marsilij Ficini, florentini medici atq[ue] philosophi celeberrimi,
de Vita libri tres, : recens iam a? mendis situq[ue] uindicati.
Quorum Primus, de studiosorum sanitate tuenda. Secundus,
de Vita producenda. Tertius, de Vita coelitus comparanda.
Eiusdem Apologia. His accessit Edipemiaru? antidotus,
tutela? quoq[ue] bonae ualetudinis co?tinens eodem autore.**

<https://hdl.handle.net/1874/436773>

BUCHELI

WHL

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

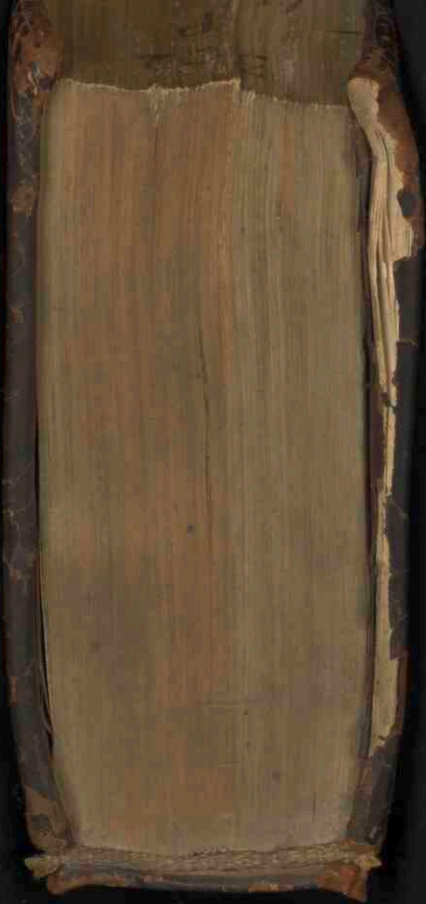
More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

O. oct.
28

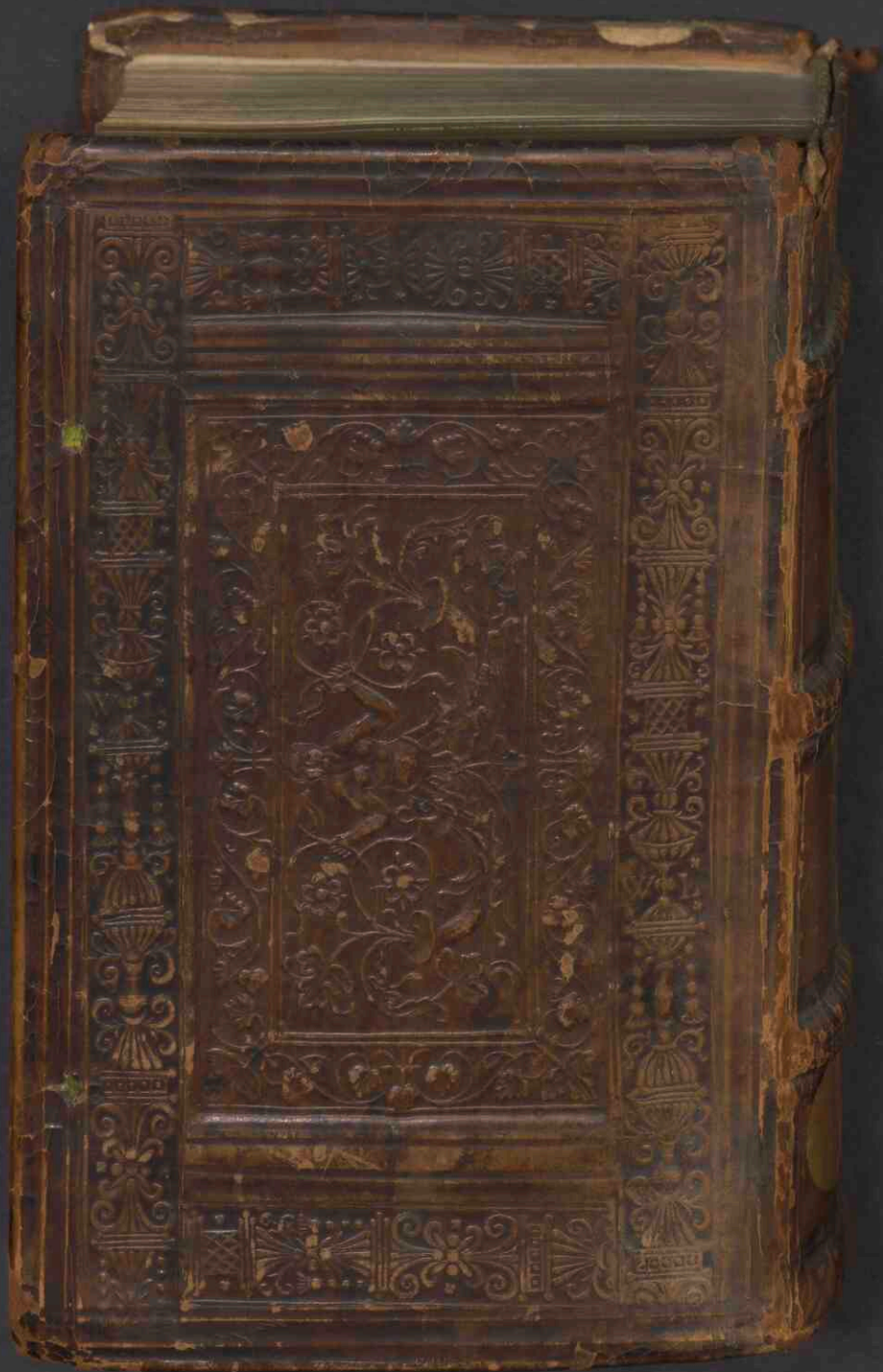

302

P

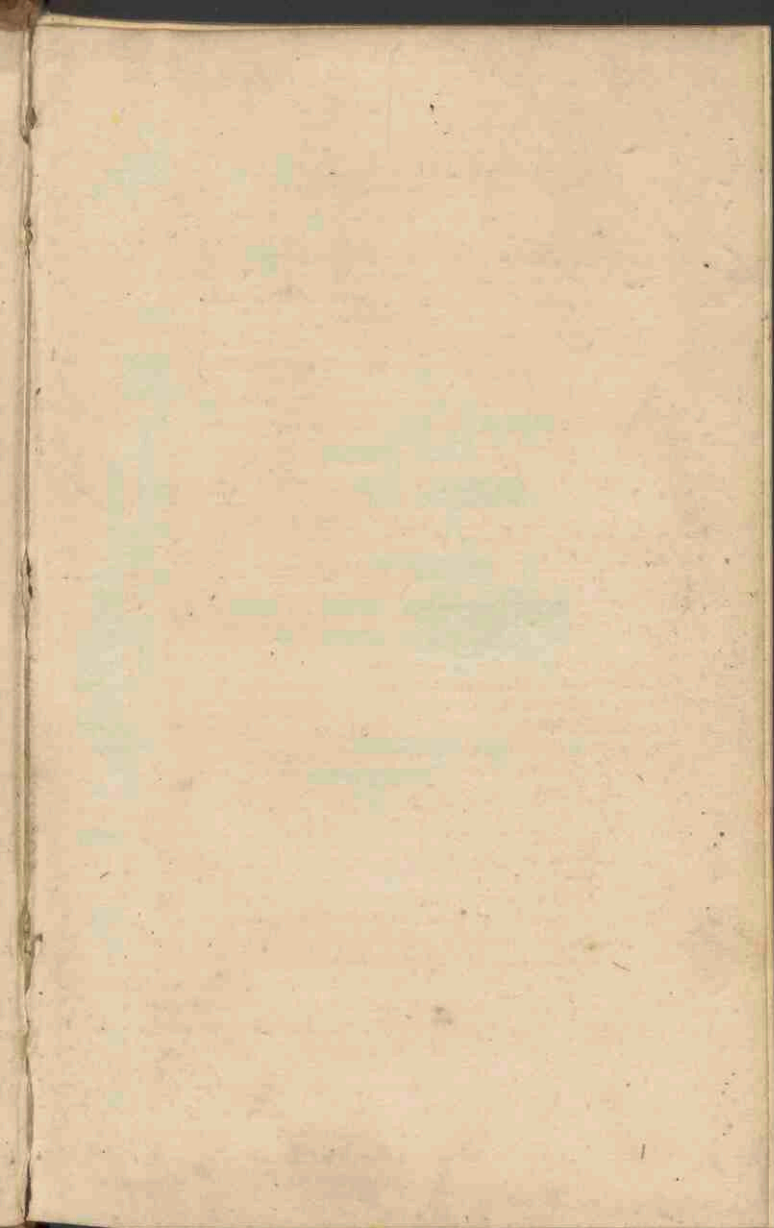
History

Medici

Octavo n°. 28.

N. 73. B

W
MARSILII FICINI

FLORENTINI MEDICI

atq; philosophi celeberrimi, de Vita libri
tres, recens iam à mendis situq;
uindicati.

Ex dono H. Buegelij

QVORVM

Primus, de Studioforum sanitate tuenda.

Secundus, de Vita producenda.

Tertius, de Vita cœlitus comparanda.

Eiusdem Apologia.

HIS ACCESSIT

Epidemiarũ antidotus, tutelã quoq; bonæ
ualetudinis cõtineñs, eodem autore.

Cum nouo omnium rerum atque
uocum Indice.

BASILEAE

1532.

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON

FROM ITS INSTITUTION

TO THE PRESENT

BY JOHN HENRY

STEELE

ESQ.

LONDON

PRINTED BY

JOHN BARNARD

ST. MARTIN'S LANE

1825

Price 10s

1825

Price 10s

GENERE ET VIRTUTE IVXTA

nobili illustriq; Domino RENHARDO

Comiti Liningensi ac Vuesterburg,

Andreas Leennius S.

VVM nullum genus hominum, uita nedum sana, uerum & longa sit dignius quàm literarum studiosi, ut quí ex optimorum placitis autorum sibi bene prudenterq; uiuendi normam pararint, reliquis quoq; rerum publicarum futuris administratoribus, eam ceu per manus tradere, & iuuentis animis possint instillare: tamen nescio quo fato siue errore id fiat, ut ij cæteris breuiorem sortiantur uitam, multi superstites ualetudinarij degant tamen: plures sanitatis suæ negligētia αἰδου περιεπίσει, ut ubiuis id nobis acceptum referri facilius patiar, quàm in deos culpam refundi, pro ipsis cum Homero inquires:
 Ω πόποι, οἷον δ' ἄλλω θεῷ βροτῶν αἰτιώωνται.
 Ἐξ ἡμέων γάρ φασι καὶ ἔμμελαι, οἱ δὲ τ' αὐτοῖς
 Σφῆσι καὶ ἄλαδ' ἀλίσι καὶ ὑπὲρ μόρον, ἄλγε' ἔχουσιν.
 Huic errori, generose Comes, facile mederi posse, olim te mihi dicere memini, adq; id operæ tum primum me destinaras. Quñ uero necdum urgere cesses, idq; non tui solum, uerū etiam omnium studiosorum nomine, hanc me prouinciam capere uelis, age libuit huic utili imperio morem gerere. Et quod omnibus modis contendis, ut me indice, studiosorum consultum fiat salubritati,

eiusce rei, quandoquidem ita uis, actionem suscipio. Is certe labor nos diu satisq; exercuit. Excussa tandem professionis nostræ libellorum quantulacunq; supellex etile, hos tibi deligo Marsilij Ficini de Vita triplici libros. Autor profectò mihi uisus, iudicio tuo acri non indignus, & qui multorū teratur manibus studiosorū peraccōmodus, si à blattis tincisq; liber, emaculatio prodeat in lucem. Quæ enim eius autoris in publicum hucusque sparsa sunt exemplaria, adeò mendis referta sunt, ut eorū quæ bene scripta, nullus propemodum sit usus. Nos secus, tanti uiri lucubrationes à carcinoma-
tis liberatas, in publicū edendas curauisse, æquus Lector facile deprehendet. Porrò hoc opere tibi conciliando, non est quod uehementer anxij simus, quum id epistolaris non ferat angustia, & res αὐτῆς σεαυτῶν αὐ-
δῆς. Marsilij iudicio amplissimo, Angelus Politianus inquit, ceu Orphei cithara Eurydicen, ita illius, Platoniam sapientiam ab inferis reuocatam. Demum illius laudes hoc disticho est executus:

Mores, ingenium, Musas, sophiamq; supremam
Vis uno dicam nomine, Marsilius.

Is ea quæ iugi literarum cognitione, improbis sudoribus, longa æui prudentia experientiaq; adsecutus, Medicinæ hæc præcepta studiosis maxime salubria, hoc exiguo fasce sic apposite iunxit atq; foedere nexuit, ut dubites (rem fixius æstimans) num maiore id fieri poterit solertia. Trifariam uitæ prospiciens tribus hisce
libellis

EPIST. NVNCVPATORIA.

libellis, quanquam singulis seorsum & sine altero suus
 maneat honos, ita tamen alter alterius partes tuendas
 suscipit, ut *Ἀμαχέδαι Γερύονη τετραπύλω* ma-
 gis tutum fuerit, quàm horum compagem atque socie-
 tatis nodum dissoluisse. His accedit, De passim
 grassantibus morbis, Liber non minus quàm ceteri bo-
 næ tuendæ ualitudini utilis, quem nos addendum cen-
 suimus ueluti auctarium, ueriti ne quod ille tanta indu-
 stria orbi consulens, in mediũ protulerit, tempus edax
 rerum, absorberet. Quantum uero nobis exantlatum
 sit uigiliarũ in hoc autore pristinae dignitati restituenda,
 do, dicere supersedeo. Quibus carcinomatis atq; uomi-
 cis cicatrices induxerimus, is facile perspiciet, qui no-
 stra ueteribus est collaturus, quem penes iudiciũ esto.
 Illustrissime Comes, tu non modo dignus cui has dedi-
 cem opellas occurristi, sed planè uisus es aptus, ut qui
 simul ubi nactus aliquid ocij fueris, id libèter te in eius
 generis lectione omne positurum, compertũ habeam.
 Id uero ipsum in literis præstas, ut si quis politiori hu-
 manitati fauceat, ab eo tibi uere gratulandum existi-
 mem. Texerem hic tuarum uirtutum fusiozem catalo-
 gum, nisi tecum agerem, qui sciam immoderatiore te
 laudis contemptorem, & esse bonus potius quàm ui-
 deri mauis. Mihi autem uolupte est, quũ me tanti abs te
 fieri perspiciam, ut tua humanitate non modo ad altio-
 ra conanti addas animum, uerumetiam nihil tale pro-
 meritum magnificentia tua iuues. Scio equidem nihil

EPIST. NVNCVPATORIA.

in me esse eiusmodi, quod te ista generositate atque dignitate uirum, ad amicitiam meam expetendam adducere debuerit: non tamen omittere possum, quin isto tuo uel beneuolentiæ uel iudicij testimonio delecter plurimum, & de eo etiam tibi gratias agam immortales. Ex hac re facile quoque intelligo, quàm non sim expectationi de me tuæ responsurus. Cui tamen, uti spero, satis à nobis quoq; fiet modo, si uel perpetua grati animi memoria, uel ullo studiorum nostrorum fructu testimonij tui laudem sustinere atque tueri potero.

Vale felix studiosorum Meccenas, &
hanc nostram opellam boni
consule.

INDEX TOTIVS HVIVS
ENCHIRIDII NOVVS.

A Cida et stypti ca confortant stomachū. 26	næ tempora consulenda. 138 (160)
Aegrotantis amor fidesq; erga medicum plurimū confert. 205	Aërites lapis partum cit. 295
Aëris electio ad uitæ lon- gitudinem. 62	Alectorij lapidis uis ex Dioscoride. 175
Aër temperatus serenusq; studiosis usui. 24	Alimenta aurea. 71
Aër à Sole tenuatur. 16	Alimenta euchyma. 54
Aër nocturnus uitand. 66	Alimentis utendum non fa- cile putrescentibus. 62
Aër qualis ambiēs talis in nobis euadit spiritus. 95	Alimenta similia, corpori simili conferunt. 115
Aëre spiritus nutriri. 95	Aloë lota. 63
Aër præcipuum alterans corpus. 96	Aloë efficacia. 28
Aër nocturnus spiritibus inimicus. 151	Aloëtica pilule. 28
Aër uenenosus, quomodo accipiendum. 263	Aloë substātia proba. 269
Aëre puro pestis non con- sistit. 252	Alui astrictioris remedia.
Aetates quinque. 83	Ambrae facultas. 70 (95)
Aetati cuilibet iuxta Lu- cā	Ambra & muscus stypti- cam habēt uirtutē. 70
	Amygdalinū lac melācho- licis esto familiare. 24
	Amygdalinum lac studio- sorum mensis familiare esto. 42

I N D E X

- Angelus Politianus.* 244
Animū cogitatiōe intentū corpus serē deserere. 7
Anima prædita omnia uiuentia. 112
Anima spiritus fomes. 231
Animæ uirtus per quintā essentiā dilatatur. 114
Animorū duces. 2
Animalis uirtutis confortandi ratio. 136
Animalia nutrimento futura quomodo sagines. 62
Animus adipe & sanguine suffocatus coeleste nihil peruidet. 15
Anima mundi & stellarū dæmonumq; alliciuntur corporū formis. 112. 113
Anni Climacterici seu decretorij. 103
Anni initiū unde sumant Astrologi. 197
Annus septimus quisq; iudicatorius. 103
*Anulos factos certo influ-
 xu, & stellarum nomini-
 bus appellatos, prisca ma-
 gni fecerunt.* 142
*Apollonius anuli usu cen-
 tum annis uixit iuuenili
 forma.* 142
*Apostematis curandi ra-
 tiones, modi, & cōditio-
 nes.* 311. 312
*Apostematis doloris miti-
 gatio.* 319
*Apostematis caro putris
 quomodo incidenda.* 319
*Apostematis plaga quom-
 modo mūdificetur.* 320
*Aquæ nitidæ aspectus stu-
 diosos recreat.* 24
Argentū subijci lunæ. 183
Aromata cordialia. 69
*Aromatica cordi alimen-
 tum suppeditant.* 95
*Artium experimentum
 fallax.* 47
*Ars perfecta, nisi uitæ lon-
 gitudine non contingit.*
 47. 48
Aspectus

INDEX

- Aspectus oppositus.* 147
Astrologos de stellis uitæ consulendos esse. 103
Astrologia Medico necessaria. 149
Astronomica diligentia in uitæ actionibus laudatur. 228. 229
Astrorum minas cassari prudentia & temperantia. 103
Atræ bilis proportio. 9
Atræ bilis duplex. 8
Atræ bilis morbi. 9
Atræ bilis noxæ. 32
Atræ bilis uitandæ præcepta. 22. 23. 24
Atræ bilis quomodo ingeniosos faciat. 11. 12
Atræ bilis quo pacto conducatur ingenio. 11. 12
Atræ bilis ingenium labefactans nõ repente educenda, sed paulatim. 32
Atræ bilis terræ assimilatur. 5
Atræ bilis curatio. 32. 33
Atræ bilis qualitas & remedia. 23. 24
Atræ bilis augmenta. 22. 41
Aurū Ioui & Soli attineret. 183
Aurū esse Soli simile. 119
Auri facultates. 71. 301
Auri potabilis descriptio.
Auri potabilis faciendi norma. Ibidem
Aurora studijs amica. 16.
Autoribus legendis hora accommoda. 19
B *Alneandi opportunitas quæ potior.*
Bezoar lapides, mortis liberatores. 148. 272
Boli Armeni in peste usus. 306
C *Caloris ad humores temperatura.* 50. 51
Caloris naturalis pabulū.
Caniciei non omnibus idem tempus. 49. 90
Canorū in iuuenibus ortus. 90
Canis rabidi morsus cura

INDEX

tio.	74	(24	Chelidonium lapis curat
Cantus citharæq; facultas.			melancholicos. 175
Cantum afficere.	211		Christophorus Landinus
Cantus solamē laborū.	87		orator. 244
Cantus & uerba magnā			Christus per cœlum ani-
uim ad beneficiū cœleste			malia quæ uis ad medici-
captandū habere.	206		nam instigat. 243
Capitis doloris medelæ.	30		Cibus adobrutus animus
Capiti fouendo medicinæ.			nihil tenue parit. 14
	76		Cibus nimius speculationi
Capitis pectendi ratio li-			officit. 14. 15
teratis obseruanda.	20		Cibus qualis & quomodo
Capricornus medicinis			studioso sit ex usu. 25
aduersus.	149		Cibo sumpto nō protinus
Carnium abusus interdicitur.	59		lucubrandum. 26
Carnes quæ salubres.	60		Cibi sumendi qualitas, &
Catarrhi remedia.	29		ordo, studiosis obseruan
Causæ humoris melanco-			Cibi senum. 75 (di. 25
lici.	5. 6. 7		Cibi humidiores quibus
Causa potentior, prom-			sint condiendi. 63
ptior ad agendū.	117		Clysteres adhibendi ante
Cepæ succo scriptas litem			uenæ sectionem. 38
ras delitescentes, ignis			Clysteribus quando uten-
prodit.	196		dum. 148
Cerebri cura diligens habenda.	3		Coctionē præ cæteris ubi
			que curandam. 52. 53
			Coctionē remorantia. 53
			Coctionis

INDEX

Coctionis necessitas & usus.	52	Cœlesti potestate et radiorum uiribus imagines putantur uim sortiri.	177
Cœlū terræ maritus.	243	Cœlo nihil temperantius in mundo.	80
Cœli potentia in inferiora.	177. 178	Cœna sumpta, hora una uigiliæ sat est.	26
Cœli figuræ efficacia.	184. 185. 186	Cogitatio intenta, cauenda.	89
Cœlum agere posse uel in corpora durissima.	179	Coitus spiritus exhaurit subtiles, & cætera eius mala.	14
Cœlū ipsum temperatissimum moderatur & temperat omnia.	200	Coitus à cibo protinus digestionem impedit.	52
Cœlū suis fauere inceptis.	220. 221. &c.	Coitus epilepsiæ species.	263
Cœlum quomodo agat in spiritum, corpus & animam.	219	Coitus comitali similis, Hippocratis sententiâ.	
Cœlo similiores, ampliores alijs dotes referunt.	219	Colores potentes qui.	156
Cœlestiū dona quomodo ad nos descendere dicimus.	219	Color uiridis temperatissimus.	80
Cœlestiū uultus, uires inferioribus imprimendi habere potentiâ.	184. 185	Color uiridis fouet uisum.	
Cœlestib. nos septē modis accommodare possumus.	214	Cōsectio aurata.	72 (79)
		Confortatiua studiosis necessaria.	33
		Corallorum uis.	160
		Cordialia fouendis senibus.	69

INDEX

- Corporis et animæ equalitas seruanda.** 86
Corpora coelestia imprimunt nonnunquam corpori nostro ad eligendū sepe quod melius est, etiam si rationē finemq; nesciamus. 143
Corpus dulcedine, spiritus aromaticitate nutrir. 95 (255)
Corpora pesti obnoxia.
Crocus solaris est. 156
Cruditas ubiq; uitanda. 53
Cruditas periculosa. 53
Cruditati quomodo meamur. 53
Dæmonem quendā unicuique nascenti uitæ esse custodem. 220
Dæmones hominum duo. 222
Dieta peste correpti. 300
Dieta & uictus senū. 65
Dieta & uictus ratio tempore pestifero. 259
Dieta melancholici. 23
Dictami facultates. 160
Decani planetarū. 145
Democriti dictum. 8
Democriti factum. 98
Democritus panis calidi medulla uitā quoad placuit remoratus. 67
Destillationis medelæ. 29
Dies uigiliæ dicata, nox somno. 16
Dei facientes adiuuāt. 221
Digestio bona, uitæ radix, necessaria ad uitam. 52. 53
Digestiones quatuor. 53
Digestio quarta qualia exigat. 84
Digestionis quartæ uehicula. 58
Domus signorum. 146
Ebrietatis noxa. 52
Ebrietatem furibus dos facere. 14
Edendi regula. 58. 59. 60
Electuaria tutissima. 40
Electuarium quando sumendum. 148
Electuariū

INDEX

Electuarium admodum salubre. 100	Fidem in imagines plurimum conferre. 205
Electuariū pro senib. 100	Figura uniuersi quomodo fabricanda. 197
Electuariū Mesucs. 39	Figurarum in cœlo descriptio & ordo. 146
Elixer. 123	Figure in et sub cœlo quæ uim habeant. 184. 185
Emplastra fortia. 315	Figure cœlestes antiquitus imaginibus impressæ. 188
Emplastra temperata. 316	Flagitiosorum familiaritas pestilens est. 225
Epidimia ortus cause 251	Flauæ bilis indicia. 38
Epidimie præseruatricuratio. 267	Fomentū seni mirificū 67
Epularū qualitas. 58	Frictionū singularum facultates ex Hippocrate.
Essentiæ quintæ materiæ	Fructus ex editis locis salubriores. 62
Euchymi cibi. 54 (114)	Fructuum humidiorū est parcior usus. 58
Eufrasia oculis singulare præsidium. 31	G entilis & aliorum cōposituræ cōtra pestem. 267. 268
Excrementorum tarditas perniciosa. 17	Glycyrrhiza calefacit & refrigerat. 133 (225)
Excrementorū purgatio ad curam necessaria. 53	Glycyrrhiza senib. apta 68.
Exercitij usus. 54	
Extenuatis uigilia quomodo medearis. 41. 42	
F atigatio mala tum corporis tum animi.	
Fides mirificam habet potentiam. 205	
Fides medicinæ est uita. 83	

INDEX

- Gradus septem concilians
di superos. 207.208
- Gratiæ tres coniunctæ, Iu-
piter, Sol, Venus. 128
- Gustus restaurandi medi-
cinæ. 31
- H**abitatio qualis eli-
genda. 62
- Hæmatitis imago contra
uenena & morbos. 175
- Hebetudinis atq; obliuio-
nis medelæ. 43
- Hebræi cur uitulū aureū
in Aegypto extruxe-
rint. 165
- Helleborus in Anticyra
sumptus innoxius, alibi
uero uenenum. 62
- Helleborus purgat ocul-
ta proprietate. 202
- Helleborus rite adhibitus
purgat & iuuenem faci-
cit. 202
- Hepatis cura habenda stu-
dioſo. 3. 4.
- Heracliti dictum. 11
- Herbæ septem principa-
les contra uenenū 275
- Herbæ cor confortantes.
275 (172)
- Herculei lapidis natura.
- Herodicus ualetudinarius
prudencia uitā uixit lon-
geuam. 48
- Hesiodus à calumnia uin-
dicatur. 63
- Hierarchæ dictum. 124
- Homo quatenus cœlo con-
formis uiuit, eatenus re-
portat & cœlestia do-
na. 201
- Hominis natura secundū
stellas. 117. 118
- Hora studijs opportuna.
- Horarū electio quid (19
ualeat. 163
- Hortorū nemorūq; usus
studiosis conuenit. 24
- Humanæ speciei proprie-
tas. 117. 118
- Humidiores epulæ aroma-
tatis condiendæ. 58
- Humor quomodo natura-
li calori temperan-
dus.

INDEX

- dus. 50.51
 Humor naturalis quibus
 causis arefcatur uel exun-
 det. 52
 Humores uitiofi quomodo
 expurgandi. 34
 Humanæ species planetis
 fubiectæ. 118
 Humorū purgandorum
 obferuatio. 133
 Hyacinthus à fulmine tu-
 tum reddit. 160
 Hyacinthus animum exhi-
 larat. 24
Ignauis dij infenfi. 221
 Ignis ufus in peftilentia
 li conftitutione. 279
 Imago efficacior quæ fiat.
 Imaginū uires fecum (183
 dum prifcos. 104.164
 Imagines fecundū prifcos,
 electa hora fabricatæ,
 funt uultibus cœleftibus
 fubiectæ. 164.165
 Imaginū uirtutes atq; me-
 dicinarū. 164.165.171.
 172.190
 Imagines quantā uim habere
 putetur in fpiritū,
 & fpiritus in eas. 202
 Imaginationis intentio in
 medicinæ maximi mo-
 menti. 206
 Imaginis imprimendæ apti-
 tudo cum ftellis. 183
 Imaginum fculpendarū ri-
 tus antiquitus. 190
 Immoderati ad mediocri-
 tatem reductio. 56
 India Saturno fubiectæ.
 216 (216
 Indiæ populi longæui.
 Infantium fanguinē cur fu-
 gant fagæ. 73
 Influxus alioqui natura-
 les, arte comparari
 poffe. 232
 Ingenium & memoriæ
 confirmantes medicinæ.
 26
 Ingeniū uniuersuiusq; qua-
 ratiōe cognofcatur. 225
 Ingeniū quifq; fuū fcrute-
 tur & fidus, ut profpere

INDEX

- ad illius præscriptū agat. 220. 221
- Ingenio plurimū conferre nocturnū somnū, obesse diurnum. 15. 16
- Iocinoris firmandi præcepta. 115
- Iouis gratiam ambire semper faustum, aliorū non eque. 132
- Iouis gratia inter Solem Veneremq; media. 128
- Iouialia simplicia 116. 154
- Iudiciū artiū difficile. 47
- Iupiter generationis princeps. 134
- Iupiter omnes naturæ potentias iuuat. 132. 133
- L**ac senib. ex usu. 73
- Lac puellæ senibus conferre. 73
- Lac amygdalinū studiosis utile. 42
- Laboribus rusticis nō nunq; uti ex re est sanitatis. 54
- Lapidum certorum potentia. 171. 172. 183
- Lapidis è draconis capite exacti historia. 174
- Laurus à fulmine tuta 169
- Lazuli lapidis uirtus 199
- Liquentiū conditio. 246
- Literati quibus uiuant obnoxij morbis. 4
- Lucubrationibus aptum tempus. 19
- Lucubratio nocturna studeosius inimica. 15. 16. 17
- Lunæ qualitates per sua tempora quatuor. 130
- Lunæ cursus diurni in partes quatuor diuisio. 131
- Luna Soli iuncta ab eo capit uirtutē uiuificā. 130
- Lunæ qualitates secundum quatuor ætates. 138
- Luna sub aliquo signo existente, caue membrū tangere ferro uel igne, cui præest illud signū. 148
- Lunares populi. 216
- Lunaris herba. 171
- Lux sicca, anima sapientissima. 11

INDEX

- M**agia duplex. 241. 242
- Magū quem dicamus. 233
- Magorū medicinæ. 102
- Magnes cur ferrū trahat. 172. 234
- Marathrū uisum acuit. 30
- Marathro serpētes exuūt senectutem. 71
- Marathrum dulce senibus prodesse. Ibidem
- Marsilij pater medicus multos peste correptos restituit. 249
- Materia disposita agens citò sortitur effectum.
- Matricis ad odores (254) mutatio. 99
- Medicinæ exordiū. 208
- Medicinis quàm imaginibus fortiores esse uires.
- Medicinæ corporis (176) & animæ. 86
- Medicinæ cœlitus acquisitæ, & earundē uirtutes.
- Medicinæ ueneni (240) dissipatiuæ. 288
- Medicinæ singulis mēbris cōferentes & spiritibus.
- Medicinæ aëris (27. 28) excessum tēperantes. 24
- Medicinæ senum. 83. 91
- Medicina magica pro senibus. 102
- Medicinæ liquidæ. 37
- Medicinam purgatoriam quando sumere expedit.
- Medicinæ contra (149) pituitam. 28. 29
- Melancholia duplex. 8
- Melancholicum facientia.
- Melancholia & piæ (5. 6) tuita abūdare studiosos. 5. 6. 7
- Melācholici fiunt literati multis de causis. 5. 6. 7
- Melancholicos ingeniosos esse. 7. 8. 11. 12
- Melancholici, plurimum cōtemplationibus dediti.
- Melancholia tempe (6. 7) rata, uino similis. 11
- Melancholiæ æquabilitas.
- Melancholiæ adu. (9. 10)

INDEX

ste quatuor species	8	dioso curanda.	3.4.
Melancholiae noxae	.4.9	Memoriam tribus iuuari.	
Melancholia obscurat spiri- ritus.	9	Menta recens spirita	(33
Melancholiae utrinque ui- tanda excessus.	10	tui salutaris.	99
Melancholiam augentia.		Mercurij prosopopoeia se- nibus persuadentis.	82
Melancholiã soluenda (23 tia pharmaca.	33.34	Mercuriales homines qua- les potissimũ.	146
Melancholiae purgandae Galenii præceptũ.	32	Mercurialia simplicia.	118
Melancholicus humor in- ueteratus quomodo irri- tandus & soluendus.	37	Mortis causae.	49.85
Melancholiam uino molli- ri.	24	Mortem naturalẽ differri posse, Astrologiã et Me- dicorum præsidio.	104
Mel flos florum.	98	Mundus animal.	232
Mel à putrefactione tue- tur.	98	Mundi spiritus quomodo attrahatur.	123
Mel cibus senibus amicus.		Mundi tres colores.	198
Membrorũ fouendõ- rum ratio.	(75 138.139	Mundi concordia.	117
Membra & uires iuuan- tia.	27	Mundi corpus ubiq; uiuũ.	
Membrorum principalium medicinæ.	27.28.29	Musae uirgines cur	(121
Membra quae præcipue stu- dio curanda.	3.4.	dingantur.	14
		Myrobalanorum facultates.	26.68.101.102
		Myrobalani conditæ me- liores.	100
		Myrobalani iuuentutem conseruant.	160
		Myrobalanorum	

INDEX

Myrobalani senectutē morantur. 68

Natura nostra aëris qualitatem imitatur. 16

Naturæ facultates quatuor. 133

Nauseæ cura. 32

Nox somno tributa, uigilia diei. 16

Obletamenta uaria seni captāda. 66

Obluionis remedia. 43

Oculis grata. 80

Oculorum caligantiū medele. 30

Odores spiritū recreant. 94 (94)

Odore solo quosdā uiuere.

Odor nutriens. 98

Odor uini ante omnes nutrit. 99 (les. 24)

Odores melancholicis uti

Odoribus suauibus & calidis utendū. 63

Oleum de scorpionibus cōficiendi norma. 232

Olympius Magus cōtra Plotinū Romæ disputās suis ipsius telis confossus est. 194

Opportunitas laudata.

Orationi magnam uim inesse. 24 (163)

Oui uitellus sanguinem reparat. 60 (60)

Oui facultas ex Auicenna.

PAeoniā comitali ex sua uirtute occulta mederi. 160

Panis esto duplus ad oua, triplus ad carnes. 61

Pantauræ inuentor Apollonius. 172

Pantaura omniū in se lapidum uires cōtinet. 170

Parcæ tres. 105

Pelles uulpiū Medici uentant, agninas uero probant. 230

Pentaphylli uires. 161

Pestis signa. 257

Pestis uniuersalis & particularis cause. 252

INDEX

- Pestis fomenta.* 252
- Pestis quæ corpora obnoxia.* 252. 253
- Pestis ex alio in aliū transit.* 253. 254
- Pestis è terra prodeuntis signa.* 253
- Pestilens uapor qua ratione homini contrarius sit.*
- Pestis Florentiæ magna.* (250) 256
- Pestis signa.* 257. 278
- Pestis signa indicatiua cur fallacia.* 257. 258
- Peste laborantes cur sibi aliquādo sani uideantur.* 257
- Pestis curādi rationes per sanguinis missionē.* 283.
- Pestis curandi rationes physicae.* 281. 288
- Peste laborantis cibus, & regimen.* 300
- Pharmacum uix mouere ubi Luna cum Ioue.* 132
- Pilula aloëtica studiosis conferunt.* 27. 28
- Pilula aureæ siue Magicae.* 34
- Pilula ad soluendā melancholiam.* 34. 35
- Pilula theriacales.* 272
- Pilula Marsilij.* 278
- Pilula pestilentiales.* 268
- Pilula Nicoli.* 269
- Pinei nuclei senibus familiaris.* 67
- Pineorum nucleorū præparatio.* 75
- Pingues citò interire.* 59
- Pituitæ indicia.* 31 (4)
- Pituita ingenium suffocat.*
- Pituitæ et atræ bili studiosos esse obnoxios.* 45
- Pituitæ uitandæ præcepta.*
- Pituitæ expurgandæ (21) pharmaca.* 29. 30
- Planetarum dignitates in signis ad usum medicinarum obseruandæ.* 118. 144.
- Planetis quomodo debemus uti in medicinis.* 146. 147
- Planetarum fines.* 144
- Planctæ*

I N D E X

- Planetae quādo fortes. 134
 Planetarū oppositiones.
 Planeta quilibet sui (138
 orbis caput, cor, & oculo
 lus est. 217
 Planetae singuli quibus uir
 tutibus commodent, officiant
 ue. 129. 130 &c.
 Planetarum qui singulis
 membris praesint. 148
 Planetarū unitas. 132
 Planetarum singulorum
 studia 120
 Planetae per ordinē infan
 ti dominantes. 103
 Planetae cōtemplationem
 iuuantes tres. 15
 Plato philosophos ab 102
 ue proficisci ait. 130
 Poëticas fōres absq; furore
 frustra pulsari. 8
 Potionis ad cibū proportio
 debita. 61
 Problema. 74
 Problema cur metalla &
 lapides nō generent. 122
 Pueri & foeminae cur plu
 rimū peste capiātur. 256
 Puluis ex fructibus humi
 dioribus corruptionem
 praecauens. 63
 Puluis cōtra pestem. 289
 Purgatio repentina uehe
 mensq; uitanda. 29-35
 Purgatio bilis atrae. 34
 Purgatio exquisita senescere
 facit. 95
 Purgare sub quibus signis
 conueniat. 130 (247
 Pythagorae praeccepta.
Qualitas aromatis
 ca. 95
RAdios stellarū pro
 natura sua uarie as
 ficere posse. 180. 181
 Radij siderum terrae mo
 lem ad centrum usq; pe
 netrant. 178
 Radij caelestis efficacia.
 179. 180
 Radiorū ictibus aliter at
 que aliter incidentibus
 diuersae uirtutes nascunt
 tur. 180

I N D E X

- Rasis canon. 261
- Rasis præceptū ad iuuentutem diu seruandā. 56
- Rationes rerum similes tot, quot sunt ideæ in mente diuina. III
- Rei effectus ex dispositione subiecti & forte agente pendere. 254
- Rupteriorū applicandorum regulæ & modi. 313
- Ruptoria composita multa. 315
- Ruta aduersus uenena ualeat. 161
- S**acchari facultas. 73
- Sacerdotes præscos fuisse cum Medicis, tum Astrologos. 239
- Salvia dentibus amica. 93
- Salvia paralyti aduersa. 161 (4)
- Sanguis spiritui seruiens. 277
- Sanguineos qui agnoscas. 277
- Sanguineis solum incidentia uena. Ibidem
- Sanguinem clarificantia. 273
- Sanguis bonus qualis. 54
- Sanguis bonus longæ uitæ utilis. 55
- Sanguinis utilitas. 38
- Sanguis & humor, quales esse debeant naturales. 54. 55
- Sanguinis in aurora motio fit. 16
- Sanguinis necessaria uitæ proportio ad cæteras qualitates. 55. 56
- Sanguinis abundantioris notæ. 38
- Sanguinis mittendi canones. 38
- Sanguis minuendus sub Cancro. 148
- Sanguinis humani potus. 73. 74
- Sanguinis diffluentis remedia. 57 (76)
- Sanis conuiuere conducit. Satiætatî mala. 14. 15
- Satiætas studijs inimica. 23
- Saturni

I N D E X

- Saturni qualitas.* 118
- Saturnus Venusq; æque fugiendi.* 89
- Saturni die Moses negocium interdixit.* 218
- Saturno & Marte utendum tanquam uenenis.* 119
- Saturnus senibus domesticus.* 77
- Saturnus quibus aduersus, & quibus amicus.* 215
- Saturnus Planetarū altissimus, stellis proximus, primoq; mobili similissimus.* 217
- Saturni die figurā sculpture cauebimus.* 198
- Senū uictus qualis esse debeat.* 66.67.71
- Senum recreatio.* 73
- Senum potus.* 73
- Senum uitam lacte puellarum sustentari.* 73
- Senum diæta, habitatio, consuetudo, medicina.* 25.66
- Senum purgatiões.* 91
- Senes à Planetis accipiant adminicula ad omnia mēbra fouenda.* 76.77
- Senum confabulatio sub Venere.* 78.79
- Senū naturam non esse ciborum pondere fatigandam.* 75
- Senectutem uino molliri Platonis sententia.* 64
- Senectuti amicæ medicinae.* 67.68
- Senectutem remorantia.* 66.67.68
- Senectutem præproperā adferunt Venus et Saturnus, & quomodo.* 90
- Septem modi supercos conciliandi.* 214.215
- Septenarij uitæ singuli, periculosi.* 102.103
- Septimo quolibet anno uitæ impendent discrimina.* 103
- Signa ex Solis communiōne reddi uiuidiora.* 193

INDEX

Signa duodecim cœli quibus mēbris præsent. 148	tundem sanguinis emanat. 14. 263
Simile simili nutriri. 94	Spiritus definitio, secundū medicos. 3 (152)
Simplicium ruptiorum descriptio. 310	Spiritus natura qualis.
Sitis medelæ. 275	Spiritus instrumentū. 3. 4
Sol omnes cœlestium uirtutes habet. 131	Spiritus uitā suppeditat.
Sol in leone uenenum depellere potens. 125	Spirituū cura habenda. 44
Sol Ioue ualidius agit. 126	Spiritus inimica qualitas Saturni. 153
Sol quando potentior. 20	Spirituū quomodo solarem efficias. 170
Sol epidimiæ aduersus. 125	Spiritus noster quibus nutritus. 87
Solaria simplicia. 115	Spiritus nutriri per odores. 95. 96
Solares homines qui. 146	Spirituum copia à somno.
Solare corpus quomodo reddas. 115	Spirituū sanguinis rationem obtinere. 4
Somnus nocturnus bonus, diurnus malus. 61	Spiritus uapor sanguinis, instrumentū studiosorū.
Somnus meridianus uitandus. 26	Spiritus animalis tria fomenta. 96
Species singule ideas fortuantur suas. 111	Spiritus resolutio quibus de causis fiat. 6
Sperma præter naturam profluens, plus debilitat, quàm si quadrages tantum	Spirituū extra uel intro uocari

I N D E X

- cari assidue, periculo-*
sum. 90
Spirituum distractio ma-
la. 17. 89
Spirituū distractionem re-
morantes medicinae. 99
Spiritus, uires & mēbra,
foentes medicinae. 27
Spiritus coelestis qui fieri
possit. 124. 125
Spiritus mundi medius in
ter corpus & animam.
Spiritu mundi (122. 124
omnia generari. 122. 123
Spiritus noster quomodo
mūdi spiritū hauriat per
solis radios. 124. 150. 151
Stellarum attractus quo-
modo fiat. 118. 119. 120
Stellarum fixarum poten-
tiae. 139. 140. &c.
Stellae uirtutes occultas tri-
buunt rebus naturalib.
& artificiosis. 158. 159
Stellae dant ordinē rebus,
secundū Platonem. 168
Stellis quae uis insit consi-
derandum. 113
Stellarū uigor quando ma-
ximus. 189
Stellaris herbae facultas.
Stomachi medici (168
nae. 31. 76
Stomacho amica. 25
Stomachi debilis alimen-
ta. 60
Stomachi fomenta extrin-
secus. 26
Stomachus somno fouetur.
Stomacho imbecillo (17
cauenda. 25. 26
Stomachi cura. 25. 26
Studij feliciter peragendi
rationes. 15. 16
Studij hora aptissima. 19
Studioforū cibi conuenien-
tes. 21. 22
Studioforū pestis commu-
nis. 29
Studiofi quo uictu regen-
di. 23
Studiofis fugienda. 49
Studiofis utrinque pericu-
la. 49

INDEX

- Studiosi quorum membro** *Terræ sigillatæ facultas.*
rum præcipue curâ habere debeant. 3 505
Studiorū duces nouē. 1.2 *Tenebras interiores animo officere.* 7
Studioforum hostes quot. *Terræ uiscera suscipere*
 13.14 *radiorū uirtutes.* 178
Studioforū phantasia nota *Theriacæ usus.* 27.44.
Et redintegratur. 18 68.268
Superiora quomodo per *Theriacæ probæ indicia*
inferiora superioribus
exposita deducantur. *et effectus.* 267
 231.232 *Theriacæ innata proprie*
tas. 161.162 250
Surgēti quid primū agen *Theriacæ uirtus triplex.*
dum. 19 *Theriaca nulli re* (162
 medio postponenda. 44
Syrupus ad humorem me *Theriaca nihil salutaris*
lancholicum. 33.37 *ingenio, et eius utendi*
modus. 27.68
Syrupi ingenū fources, *Theriaca nō gustu tantū,*
et memoriam cōfirman
tes. 33 *sed etiam odoratu salu*
bris est. 100
T *Emperātia affectuū*
uictus et aëris lon
gam uitā præstat. 105 *Theriacā lapides Bezoar*
excellunt. 272
Temperādi caloris et hu *Thuris facultas specifica.*
moris Mineruæ consi
lium. 50.51 161
Tempus quid. 246 *Tripheræ fundamentum*
Terræ altricis facultas. 62 *myrobalanus.* 101
Tripheræ

INDEX

- Triphera ad differendam senectutem utilis. 68
- V** Aletudinarijs longam uitam arte & cura consequi posse. 48
- Veneno contraria esse uita salutaria. 100
- Venenorum non una qualitas. 291
- Venenum quod est hominibus, idem non est ceteris animantibus. 253
- Venus & Saturnus inimici planetæ. 88
- Venus atq; Saturnus uterque spiritui incommodat. 88
- Venerem Saturnijs inimicam esse. 66
- Venus Saturno nocetior. 86
- Venus nascituris consulens, non natis. 66
- Venus subdola. 84
- Venus noxia contemplatori. 89
- Venus etiã iuuenibus plurimum detrahit. 66
- Veneris gratia quomodo concilietur. 119
- Verba magnam uim circa imagines habere. 206
- Verborum atq; cantus potentia. 206. 207
- Vestæ deæ templum in urbium medio constructum. 178
- Vestes infectis utentem posse inficere, argumentum sunt scabies atque lepra. 230
- Victus canicie uitandæ. 59
- Vigiliæ immoderate remedia. 41. 42
- Vigilia nocturna ingenio obest. 15. 16. &c.
- Vigilia nocturna digestioni incommodat. 53
- Vinum humectat & siccat. 133
- Vini clari potentia. 23
- Vinum rubrum albo præferendum. 26
- Vini usus moderatus. 23
- Vinum

INDEX

Vinum quale studiosis conueniat.	23	Virtutes stellarum occulte in materias operantes.	158.159.160
Vinū senum quale sit.	64	Visum oblectat color uiridis, aqua, speculū.	124
Vinum bono sanguini accommodatum.	57	Visus caligantis medelæ.	30
Vinum sic cicuta uenenū esse, ut cicuta homini.		Vita est ex cōmitione perfecta qualitātū.	200
Vinum theriacis simile.	(100) 65	Vitæ sedes in corde.	70
Vinum spiritum recreat.	66.94	Vita mundi in inanitatibus.	150
Vinum aquosum & debile fugiendum.	64	Vitæ mundi spiritus quī particeps fit.	150.151
Vinum iuuenibus miscendum, senibus minus, frigidis minime.	65	Vitā accipimus & nascimur sub Ioue.	118
Viridis color cur præter cæteros uisum delectet iuuetq;.	79.80	Vitæ quinque gradus.	83
Viros magnos furore correptos.	8	Vita nostra, perpetua seruitus.	230
Virtutē attractiuā igneis iuuari.	135	Vita per res temperatas permanens in spiritu recreatur.	81
Virtutum trium sedes & effectus.	3.4	Vitam producere cupientibus quid agendū.	94.
Virtus cœlitus fauorē atrahens in quo cōsistat.		Vita longa ad scientiæ perfectionem necessaria.	(95) 47

I N D E X

Vitam longam unã & no stra præstat diligentia.	Vniuersitatis fabricandæ modus.	197
Vita consistit in calo (47 re & humore.	Voluptas spirituum esca.	89
Vitæ producendæ regulæ. 49. & per totum secun dum librum.	Vomere quando non li ceat.	148
Vitam producere cupien tes spirituum custodia ne cessaria.	Vultus cœli.	186
Vitam longã quæ possint præstare.	Vultures et miluos pestilen ti aëri cedere.	253
Vita quibus diu seruetur incolumis.	Z Edoariæ uis.	70.
Vitæ producendæ necessa ria. 49. 87	161	
Vitam differri posse con firmatio.	Zedoaria senibus commo dissima.	70
Vitæ sanæ necessaria. 53	Zinziber seni prodest.	70
Vitalis calor alimentũ.	Zinziber epulis infusum arcere syncopim.	160
Vita malorum mors (49 est bonorum	Zinziberis conditi usus.	22. 70. 71
Vitæ necessaria est tran quillitas animi.	Zinziber conditum manẽ stomacho uacuo sumptũ sensibus & memoriæ cõ fert.	22. 43
Vitelli ouorum utilitas ex Auicenna.	Zodiaci per figuras parti tio & stellas.	113
60	Zodiaci signorum ad mem bra respectus.	148

F I N I S.

MARSILII FICINI FLOREN
tini in librū de Vita, ad magnanimū Laurentiū
Medicē patriæ seruatore, Epistola
dedicatoria.

ACCHVM Poëtæ summū an-
tistitem sacerdotū, bis natum canūt.
Fortè significantes, uel futurū sacer-
dotem statim initiatum, oportere re-
nasci: Vel perfecti tandem sacerdo-
tis mentem deo penitus ebriam, iam uideri renatā: Aut
forsan humilioresensu, uinum Bacchi germen genera-
ri semel in uite quasi Semele, maturis sub Phœbo race-
mis: regenerari rursus post ipsum uindemiæ fulmen
in suo uase uinum, uelut in Iouis fœmore merū. Sed de
sacris in præsentia mysterijs nō est loquendū, ubi mox
physica potius ope languentibus opitulaturi sumus.
Nec agendum stylo grauitatis seruo, sed libero potius
& iocoso, postquā à Libero patre nescio quomodo sta-
tim exorsi sumus. Et recte inquā nescio quomodo, nam
fortè prudentior aliquis à Phœbo medicorum primo,
potius quā à Baccho medicinam auspicatus esset.
Quid uero? Si quod non uanum omen sit in ore nunc
sorte quadā proferente Bacchum. Hic enim almo quo-
dam uino securitateq; lætissima, salubrius fortè medes-
tur, quā herbis ille suis carminibusq; Phœbus. Quo-
cunq; uero sensu uel illa uel hæc acceperis, dux ille sa-
cerdotum Bacchus, geminas quasi matres habuisse fer-
tur,

MARS. FIC. EPISTOLA

*tur. Melchisedech autem summus ille sacerdos, unam
 uix matrem, unum uix patrem habuit. Ego sacerdos
 minimus, patres habui duos, Ficinū medicum, Cosmū
 Medicen. Ex illo natus sum, ex isto renatus. Ille quidē
 me Galeno, tum medico, tum Platonico cōmendauit:
 hic autem diuino consecrauit me Platoni. Et hic simili-
 ter atq; ille Marsilium medico destinauit: Galenus qui-
 dem corporū, Plato uero medicus animorum. Iandiu
 igitur sub Platone salutarem animorū exercui medici-
 nam, quando post librorum omnium eius interpreta-
 tionem, mox decem atq; octo de animorum immorta-
 litate librōs, & æterna felicitate composui, ita pro ui-
 ribus patri meo Medici satisfaciens. Medico uero patri
 satis deinceps faciendum putans, librum De literatorū
 ualitudine curanda cōposui. Desiderabant præterea
 post hæc homines literati, non tantum bene quandoq;
 ualere, sed etiā bene ualentes, diu uiuere. His ergo de-
 inde librū De uita longa dedi. Diffidebant autem me-
 dicinis atque remedijs in re tanta terrenis: Adiunxi li-
 brum De uita, tum ualida, tum longa cœlitus compa-
 randa, ut ex ipso mundi corpore uiuo, uita quædam ue-
 getior in corpus nostrum quasi quoddam mundi mem-
 brum, uelut ex uite propagaretur. His uero tu medi-
 cinæ libris ignosce precor indulgentissime Laurenti, si-
 dum medicus esse uolo, nescio quomodo etiam nolens
 sum etsi nō bonus sepe poëta. Nam & Phoebus idem
 est medicinæ repertor, poësisq; magister, uitamq; ille*

MARS. FIC. EPISTOLA.

suam nobis non tam per herbas quàm per citharã cantumq; largitur. Ipsa quinetiã Venus apud Astrologos Musicum æque parit & Medicum. Sed hæctenus dum literatorum ciuiumq; similium uitæ curiosius consulo, librorũ meorum salutem negligo, quandiu inter se patior esse seiunctos. Quamobrem in eos nunc primum pius, in corpus unum copulo. Cuius artubus in unam formam iam cõpactis, uita protinus adsit. Non potest autem hoc opus physicum, id quasi corpus meum, uita tam accipere nisi meã. Eiusmodi uero uita ex mea duntaxat pendet anima. Hæc autem iandiu penes te magnanime Laurenti mi patrone uiuit, in ea præsertim amplissimarũ ædium tuarum parte, ubi unã cum Platone, nostrum illud de animorum immortalitate seruatur opus tuo iam pridem nomini dedicatum. At animus iste meus, etsi in beata quadam quasi patria penes te uitam agit, ueruntamen quod & Theologi uolunt, inquietus est interea, donec opus id physicum tanquam suum corpus accipiat. Accipe igitur optime Laurenti post illos de Anima, hos etiam de corpore libros, eodemq; afflatu, quo & illis dudum, feliciter his aspira-

Ita enim & corpus hoc sub tuo spiritu, per suam uiuet animã, & anima uicissim nostra cum iam suo corpore in tuis laribus con-
 quiescet.

MARSILII FICINI

FLORENTINI MEDICI ATQVE

philosophi celeberrimi, de Studiosorum sa-

nitate tuenda, siue eorum qui literis

operam nauant, bona ualetu-

dine conseruanda,

LIBER PRIMVS.

DE NOVM STVDIOSORVM

DVCIBVS. CAP. I

Vicunq; iter illud asperum
arduunq; et longum ingre
diuntur, quod quidem uix
tandem ad excelsum noue
Musarũ templũ asiduo la
bore perducit, noue omni
no itineris huius ducibus in

digere uidentur: Quorum primi quidem tres in cœlo,
tres sequentes in animo, postremi tres in terra, nos ducunt. Principio, in cœlo Mercurius, ut inuestigãdo Musarum iter aggrediamur, uel impellit uel adhortatur: siquidem Mercurio tributum est inuestigationis omnis officium. Deinde Phœbus ipse, et quærentes animos et res quæsitâ splendore uberrimo sic illustrat, ut perspicue quod quærebatur, à nobis inueniatur. Accedit gratiosissima Venus, Gratiarũ mater, atq; almis omnino lætisq; radijs suis, rem omnem adeò condit et ornat, ut

2 DE STUDIO SORVM

quicquid & instigante Mercurio quæsitum fuit, & monstrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quædam & salutari uenustate Veneris circumfusum, delectet semper & proffit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & stabilis, acumen ingenij, memoria tenax. Tres in terra postremi sunt, prudentissimus paterfamiliâs, probatissimus præceptor, medicus peritissimus. Absq; his nouem ducibus nemo ad ipsum nouem Musarum templum peruenire uel potuit, uel poterit unquam. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipue Deus omnipotēs naturaq; tribuerūt, tres uero postremos nostra adhibet diligentia. Sed præcepta officiaq; quæ ad patremfamiliâs, et quæ ad præceptorem circa literarum studia pertinent, antiqui plures sapientesq; tractauerunt, præcipue Plato noster, & sæpe aliâs, & in libris de repub. ac de legibus diligentissime. Deinde Aristoteles in Politicis, Plutarchus quoq; & Quintilianus egregie. Solus autem literarum studiosis hæctenus deest medicus aliquis, qui manuum cunctibus porrigat, salutaribusq; consilijs atq; medicinis adiuuet eos, quos neq; cœlum, neq; animus, neque paterfamiliâs præceptor ue destituit. Ego igitur sortem eorum laboriosissimam miseratus, qui difficile, Mineruæ minuentis neruos, iter agunt, primus tanquàm medicus debilibus et ualetudinarijs adsum, sed utinam facultate tam integra, quàm propitia uoluntate. Surgite iam adolescentes, Deo duce alacres; Surgite iuuenes, atq;

SANITATE TVENDA LIB. I §

nes, atq; uiri, quos ardentius Mineruæ studiū nimium
eneruat: Accedite libenter ad medicum, qui uobis ad in-
stituti uestri perfectionem, monstrante Deo atq; fauore
te, consilia remediaq; salutaria largitur.

Quam diligens habenda cura sit cerebri, cor-
dis, stomachi, & spiritus. Cap. II

P Rincipio quantam cursores crurium, athletæ
brachiorū, Musici uocis curam habere solent,
tantam saltem literarū studiosos cerebri, et cordis, io-
cinorisq; & stomachi oportet habere rationē: imò ue-
ro tanto maiorem, quanto et membra hæc præstantio-
ra quàm illa sunt, & ij frequentius atq; ad potiora his
membris, q̄ illi illis utuntur. Præterea solers quilibet ar-
tifex instrumēta sua diligentissime curat: penicillos pi-
ctor, malleos incudesq; faber ærarius, miles equos &
arma, uenator canes & aues, citharam citharædus, et
sua quisq; similiter. Soli uero Musarum sacerdotes, soli
summi boni ueritatisq; uenatores, tā negligentes (proh
nefas) tamq; infortunati sunt, ut instrumentū illud, quo
mundū uniuersum metiri quodammodo et capere pos-
sunt, negligere penitus uidentur. Instrumentū eiusmodi
spiritus ipse est, qui apud medicos uapor quidā sangu-
nis, purus, subtilis, calidus, & lucidus definitur. Atq;
ab ipso cordis calore, ex subtiliori sanguine procrea-
tus uolat ad cerebrum, ibiq; animus ipso ad sensus tam
interiores quàm exteriores exercendos assidue utitur.

Quamobrem sanguis spiritui seruit, spiritus sensibus, sensus deniq; rationi. Sanguis autem à uirtute naturali, quæ in iocinore stomachoq; uiget, efficitur. Tenuissima sanguinis pars fluit in cordis fontem, ubi uitalis uiget uirtus. Inde creati spiritus cerebri, & (ut ita dixerim) Palladis arces ascendunt: In quibus animalis, id est, sentiendi mouendiq; uis dominatur. Itaq; talis plurimum fermè contemplatio est, quale sensus ipsius obsequium. Talis autem sensus, qualis et spiritus: spiritus uero talis, qualis et sanguis: & tres illæ uires quas diximus, naturalis scilicet, uitalis, et animalis, tales, ut sunt à quibus, per quas, in quibus spiritus ipsi concipiuntur, nascuntur, atq; fouentur.

Literatos pituitæ & atræ bili obnoxios esse. Cap. III

Non solum uero membra illa, uiresq; & spiritus, homines literarum cupidi curare diligentissime debent, uerumetiam pituitam semper & atram bilem, non aliter quàm nauigantes Scyllam atq; Charybidem, cautissime deuitare iubentur. Quantum enim reliquo corpore ociosi sunt, tantum cerebro ac mente negociosi. Inde pituitam, quod Græci phlegma: hinc atram bilem, quam ijdem melancholiam uocant, genere compelluntur. Illa quidem ingenium sepe obtundit & suffocat, hæc uero si nimium abundauerit flagrauerit ue, assidua cura crebrisq; deliramentis uexat
 animum

SANITATE TVENDA LIB. I 5

animum iudiciūq; perturbat: ut non immeritò dici possit, literatos fore præcipue sanos, nisi pituita molesta esset: & letissimos sapientissimosq; omnium, nisi bilis atræ uitio uel mœrore sæpe, uel interdum desipere cogèrentur.

Quot sint causæ, quibus literati melancholici sint, uel fiant. Cap. IIII

VT autem literati sint melancholici, tres potissimum causarū species faciunt: Prima cœlestis, secunda naturalis, tertia est humana. Cœlestis, quoniam Mercurius, qui ut doctrinas inuestigemus inuitat, et Saturnus, qui efficit ut in doctrinis inuestigandis perseueremus, inuentasq; seruemus, frigidi quodammodo sicq; ab Astronomis esse dicuntur: uel si forte Mercurius non sit frigidus, fit tamen sæpe Solis propinquitate siccissimus, qualis est natura apud medicos melancholica: eandemq; naturā Mercurius ipse et Saturnus literarū studiosis, eorum sectatoribus impertiunt ab initio, ac seruant augentq; quotidie. Naturalis autem causa esse uidetur, quod ad scientias præsertim difficiles consequendas, necesse est animum ab externis ad interna, tanquam à circumferentia quadam ad centrum sese recipere, atq; dum speculatur in ipso (ut ita dixerim) hominis centro stabilissime permanere. Ad centrum uero à circumferentia se colligere, figiq; in centro, maxime terræ ipsius est propriū, cui quidem atræ

bilis persimilis est. Igitur atra bilis animū, ut se & col-
ligat in unum, & sistat in uno contempleturq; assidue
prouocat. Atq; ipsa mundi centro similis, ad centrum
rerum singularum cogit inuestigandum, euehitq; ad
altissima quæq; comprehendenda: quandoquidem cum
Saturno maxime congruit altissimo planetarum. Con-
templatio quoq; ipsa uicissim assidua quadã collectio-
ne & quasi compressione, naturam atræ bili persimis-
lem cōtrahit. Humana uero ea ex nobis causa est. Quo-
niam frequens agitatio mentis, cerebrum uehementer
exiccat: igitur humore magna ex parte consumpto
(quod caloris naturalis pabulum est) calor quoq; plu-
rimum solet extinguī, unde natura cerebri sicca frigidaq;
euadit, quæ quidem terrestris et melancholica qua-
litas nominatur. Præterea ob frequentissimum inquisi-
tionis motum, spiritus quoq; moti continuè resoluuntur:
Resolutos autem spiritus, ex subtiliore sanguine
instaurari necessarium est. Quapropter subtilioribus
clarioribusq; sanguinis partibus sæpe consumptis, re-
liquus sanguis necessariò densus redditur & siccus &
ater. Accedit ad hæc, quod natura in contemplatione,
cerebro prorsus cordiq; intenta, stomachū heparq; de-
stituit. Quare alimentis præsertim uel uberioribus uel
durioribus male concoctis, sanguis inde frigidus cras-
susq; & niger efficitur. Demum nimio membrorum
ocio neq; superflua excernuntur, neq; glutinosi, tena-
ces, fuscisq; uapores exhalant. Hæc omnia melancholia

cum spiritum, mœstumq; & pavidum animum efficere solent. Siquidem interiores tenebræ multo magis q̄ exteriores, mœrore occupant animū atq; terrent. Maxime uero literatorum omnium hi atra bile premuntur, qui sedulo philosophiæ studio dediti, mentem à corpore rebusq; corporeis seuocant, incorporeisq; cōiungunt: tum quia difficilius admodum opus maiori quodque indiget mentis intentione, tum quia quatenus mentem incorporeæ ueritati coniungunt, eatenus à corpore disiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam, quasi semianimum redditur atq; melancholicum. Quod quidem Plato noster in Timæo significat, dicens, animum diuina sepiissime & intensissime contemplātem, alimentis eiusmodi adeò adollescere potentemq; euadere, ut corpus suum suprā quā naturā corporis patiatur exuperet, ipsumq; uehementioribus agitationibus suis aliquando uel effugiat quodammodo, uel nonnunquam quasi dissolueri uideatur.

Cur melancholici ingeniosi sint, & qui horum sint eiusmodi, aut secus.

Caput V

HAtenus quam ob causam Musarum sacerdotes melancholici uel sint ab initio, uel studio fiant, rationibus primo cœlestibus, secundo naturalibus, tertio humanis ostendisse sit satis. Quod quidem cōfirmat in libro problematū Aristoteles: Omnes enim, inquit,

uiros in quauis facultate præstātes melancholicos extitisse. Qua in re Platoniciū illud quod in libro de scientia scribitur, confirmauit: ingeniosos uidelicet plurimum concitatos furiososq; esse solere. Democritus quoque nullos, inquit, uiros ingenio magnos, præter illos qui furore quodam perciti sunt, esse unquam posse. Quod quidem Plato noster in Phædro probare uideatur, dicens poëticas fores frustra absq; furore pulsari. Etsi diuinum furorē hic forte intelligi uult, tamen neq; furor eiusmodi apud phisicos, alijs unquam ullis, præterquam melancholicis incitatur. Deinceps uero assignandæ à nobis rationes sunt, quare Democritus & Plato & Aristoteles asserant, melancholicos nōnullos interdum adeo ingenio cunctos excellere, ut non humani, sed diuini potius uideantur. Assueuerant id Democritus, Plato et Aristoteles absq; dubio: rationem uero tantæ rei haud satis explicare uidentur. Audendum tamen (monstrante Deo) causas indagare. Melancholia (id est atra bilis) est duplex: Altera quidem naturalis à medicis appellatur, altera uero adustione contingit. Naturalis illa nihil est aliud, quàm densior quædam sicciorsq; pars sanguinis. Adusta uero in species quatuor distribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ, aut sanguinis purioris, aut bilis, aut salsæ pituitæ combustionem concipitur. Quæcunq; adustione nascitur, iudicio & sapientiæ nocet; nempe dum humor ille accenditur atq; ardet, cōcitatos furentesq; facere solet; quam

Græci

Duplex melancholia.

Græci Maniam nuncupāt, nos uero furorem. At quando iam extinguitur, subtilioribus clarioribusq; partibus resolutis, solaq; restante fuligine tetra, stolidos reddit & stupidos, quæ habitum melancholiam proprie & amentiam uecordiamq; appellant. Sola igitur atra bilis illa quam diximus naturalem, ad iudicium nobis sapientiamq; cōducit. Neq; tamen semper. Sanè si sola sit, atra nimium densaq; mole obfuscatur spiritus, terret animum, obtundit ingenium. Si uero pituitæ simplici miscetur, quum frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, crassa quadam frigiditate seignitiem adducit atq; torporem, atq; ut densissimæ cuiusq; materiæ natura est, quādo eiusmodi melancholia frigescit, ad summum frigiditatis intenditur. Quo in statu nihil speratur, timentur omnia, tædet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel simplex uel mixta putrescit, quartanam gignit febrem, lienis tumores, & multa generis eiusdem. Vbi nimis exuberat, siue sola sit, siue coniuncta pituitæ, spiritus crassiores facit atq; frigidiores, cōtinuò animum afficit tædio, mentis aciem hebetat, nec salit arcadico circum præcordia sanguis. Oportet autem atram bilem neq; tam paucam esse, ut sanguis, bilis, & spiritus quasi freno careant: unde instabile ingenium labilemq; memoriam esse contingat: Neq; tam multā, ut nimio pondere prægrauati dormire atq; egere calcaribus uideamur. Proinde necessarium est, omnino eam esse quoad eius natura patitur, subtilissimam. Si enim tes

nuata pro natura sua maxime fuerit, poterit forsitan absq; noxa etiam esse multa, atq; etiam tanta ut æquare bilem saltem pondere uideatur. Abundet igitur atra bilis, sed tenuissima: non careat humore subtilioris pituitæ circumfuso, ne are scat prorsus durissimaq; euadat. Non tamen misceatur omnino pituitæ, præsertim uel frigidiori uel multæ, ne frigescat: Sed bili sanguiniq; adeò misceatur, ut corpus unum conficiatur ex tribus, dupla sanguinis ad reliqua duo, pro portione compositum. Vbi octo sanguinis partes, duæ bilis, duæ iterum atræ bilis portiones existant. Accendatur aliquantulum à duobus illis atræ bilis, accensaq; fulgeat, non uratur: ne, quemadmodū solet materia durior, dum feruet nimium, uehementius urat & concitet: dum uero refrigerat, similiter frigescat ad summum. Bilis enim atræ ferri instar, quando multum ad frigus intenditur, friget ad summum: quando contrà ad calidū ualde declinat, calet ad summum. Neque mirum uideri debet atræ bilem accēdi posse facile, atq; accensam uehementius urere. Siquidem uidemus calcem illi similem, aqua perfusam feruere statim atq; exurere. Tantā ad utrumque extremū melancholia uim habet, unitate quadam stabilis fixæq; naturæ. Quæ quidem extremitas cæteris humoribus non contingit. Summe quidē calens summam præstat audaciam, imò ferocitatem: extreme uero frigans, timorem ignauiamq; extremam. Medijs uero inter frigus caloremq; gradibus affecta uarie, affe-

flus producit uarios, non aliter quàm merum, præcipue potens, bibentibus ad ebrietatem uel etiam paulò liberius affectus inferre uarios solet. Igitur opportune temperata sit atra bilis oportet. Quæ quū ita moderata est, ut diximus, & bili sanguiniq; permixta, quia et natura sicca est, & conditione quantum ipsius natura patitur tenuissima, facile ab illis accenditur, quia solida est atq; tenacissima: accensa semel diutissime flagrat, quia tenacissima siccitatis unitate potentissima est, uehementius incalescit. Quemadmodum lignum in paleis si utraq; accendatur, magis diutiusq; calent & lucent. Atqui à diurno uehementiq; calore, fulgor ingens, motusq; uehemēs et diurnus proficiscuntur. Huc tendit illud Heracliti: Lux sicca, anima sapientissima.

Quo pacto atra bilis ingeniosos
efficiat. Cap. VI

Quæret forte quispiam, quale sit corpus illud humoris eiusmodi ex tribus illis humoribus, ea qua diximus proportionem conflatum? Tale est ferme colore, quale aurum esse uidemus, sed aliquantum uergit ad purpuram. Et quando tam naturali calore quàm uel corporis uel animi motu accenditur? ferme non aliter quàm ignitū rubensq; aurum, purpureo mixtū calet & lucet, atq; uelut iris trahit uarios flagrante corde colores. Quæret aliquis iterum, quonam pacto humor eiusmodi conducat ingenio? Nempe spiri-

tus ex hoc humore creati, primo quidem subtiles sunt, non aliter quàm aqua illa quam & Vita, seu Vitis a quam nominant et Ardentem, quoties ex crassiori metallo, quadam ad ignem destillatione, ut fieri solet, exprimitur. Spiritus enim sub angustiis atræ bilis eiusmodi compressi meatibus, uehementiore ob unitatem calore, maxime tenuantur, perq; arctiores meatus expressi, subtiliores erumpunt: deinde calidiores similiter atq; eadem ratione lucidiores: tertio, motu agiles, actione uehementissimi: quarto, solido stabiliq; humore iugiter emanantes, actioni diutissime seruiunt. Tali autem animus noster obsequio fretus indagat uehementer, perseuerat inuestigando diutius. Facile quæcunq; inuestigauerit, inuenit, clare perspicit, sincere diiudicat, ac diu retinet iudicata. Adde quod quemadmodum in superioribus significauimus, animus instrumēto siue incitamento eiusmodi, quod centro mundi quodam modo congruit, atq; (ut ita dixerim) in suum centrum animum colligit, semper rerum omnium & centra petit, et penetralia penetrat. Congruit insuper cum Mercurio atq; Saturno: quorum alter omnium Planetarum altissimus, inuestigantem euehit ad altissima. Hinc philosophi singulares euadunt, præsertim quum animus sic ab externis motibus atq; corpore proprio seu coactus, & quamproximus diuinis, diuinorum instrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculisq; ex alto repletus, noua quædam inusitataq; semper excogitat

gitat, & futura prædicit. Quod non solum Democri-
tus atq; Plato affirmant, sed etiam Aristoteles in Pro-
blematum libro, & Auicenna in libro Diuinorum, &
in libro de Anima confitentur. Quorsum hæc de atræ
bilis humore tam multa? Vt meminerimus, quantum
atra bilis, imò candida bilis eiusmodi quærenda &
nutrienda est tanquam optima, tantum illam quæ con-
trà se habet, ut diximus, tanquã pessimam esse uitan-
dam. Adeò enim dira res est, ut à malo demone eius
impetus instigari Serapio dixerit, & Auicenna sa-
piciens non negauerit.

Quinq; præcipue studiosorum hostes, scilicet Pi-
tuita, Atra bilis, Coitus, Satietas, Matuti-
nus somnus. Cap. VII

VT autem redeamus illuc unde iam longius di-
gressi sumus, longissima uia est quæ ad uerita-
tem sapientiamq; perducit, grauibus terræq; marisq;
plena laboribus. Quicumq; igitur hoc iter aggredium-
tur, ut poëta quispiam diceret, sæpe terra mariq; peri-
clitantur. Siue enim mare nauigent, continuè inter flu-
ctus, id est humores duos, pituitam scilicet & noxiam
illam melancholiã, quasi inter Scyllam Charibdimq;
iactantur: Siue terra (ut ita dixerim) iter agant, tria
monstra protinus sese illis obijciunt: Primum terrena
Venus, secundum Bacchus & Ceres, tertium noctur-
na Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab ea

there, & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules
 saepe uocandi, ut monstra eiusmodi Palladi inimica,
 iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridente domet,
 claua Hercules contundat & laceret. Primum qui-
 dem monstrum est uenericus coitus, præsertim si uel pau-
 lum uires excesserit: subito nanque exhaurit spiritus,
 præsertim subtiliores, cerebrumq; debilitat, labefactat
 stomachum atque præcordia, quo malo nihil ingenio
 aduersius esse potest. Cur nam Hippocrates coitum
 comitali morbo similem iudicauit? nisi quia mentem,
 quæ sacra est percellit, tantumq; obest, ut Auicenna in
 libro de Animalibus dixerit: Si quid spermatis supra
 quam natura toleret, coitu profluat, obesse magis, q̄
 si quadragies tantundem sanguinis emanarit, ut non
 iniuria prisca Musas atq; Mineruam uirgines esse uo-
 luerint. Huc Platonicum illud spectat, quum Venus
 Musis minitaretur, nisi sacra uenera colerent, se con-
 tra illas suum filium armaturam. Responderunt Musæ,
 Marti, ô Venus, Marti talia minitare: Tuus enim
 inter nos Cupido non uolat. Denique natura nullum
 sensum longius quam tactum ab intelligentia segrega-
 uit. Secundum monstrum, est uini cibiq; satietas. Quip-
 pe si uinum uel nimium uel nimis calidum uehemensq;
 fuerit, caput ipsum humoribus pessimisq; fumis imple-
 bit. Mitto quod insanos facit ebrietas. Cibus uero ni-
 mius, primum quidem ad stomachum, in ipso coquenda
 do omnem naturæ uim reuocat. Quo fit, ut capiti simul
 speculationiq;

Speculationique intendere nequeat. Deinde inepte co-
 ctus, multis & crassis uaporibus humoribusq; aciem
 mentis obtundit. Quinetiam si satis coquatur, tamen
 ut Galenus ait, animus adipe & sanguine suffocatus,
 cœleste aliquid peruidere non potest. Tertium denique
 monstrum est, ad multam noctem, præsertim post cœ-
 nam frequentius uigilare: unde etiam post ortum Solis
 dormire cogaris. Quoniam uero in hoc errant fallun-
 turq; studiosi permulti, idcirco quantum ingenio nos-
 ceat, latius explicabo, atq; rationes septem præcipuas
 offeram: Primam ab ipso cœlo, Secundam ab elemen-
 tis. Tertiam ab humoribus, Quartam ab ordine res-
 rum, Quintam à natura stomachi, Sextã à spiritibus,
 Septimam à phantasia deductas. Principio, tres Pla-
 netæ, quemadmodum in superioribus dicebamus, con-
 templationi & eloquentiæ maxime fauent, Sol, Ve-
 nus atque Mercurius. Hi uero paribus fermè passibus
 concurrentes, aduentante nocte nos fugiunt, die uero
 uel propinquante, uel iam surgente resurgūt, nosq; re-
 uisunt. Post uero Solis ortum in plagam cœli duodeci-
 mã, quæ carceri tenebrisq; ab Astronomis assignatur,
 repente trudentur. Ergo nõ qui uel nocte quando nos
 fugiunt, uel die post Solis ortũ, quando carceris tene-
 brarumq; domum intrant, sed qui uel propemodũ pe-
 tentibus ortũ, uel iam surgentibus ad contemplandum
 scribendumq; ipsi quoq; consurgunt, ij soli acutissime
 speculatur, & eloquentissime inuenta sua scribūt atq;

componunt. Ratio secunda scilicet ab elementis est talis: Oriente sole mouetur aër, tenuaturq; & claret, occidente uero contrà. Sanguis autem et spiritus, motum qualitatemq; aëris circumfusi, naturaq; similis sequi necessariò compelluntur. Tertia ratio, quæ ab humoribus ducitur, est eiusmodi: In aurora mouetur sanguis, & regnat, motuq; tenuatur & calescit & claret, spiritus uero sanguinem sequi imitariq; solent. Verum accedente nocte melancholia illa crassior & frigidior, atq; pituita dominantur, quæ spiritus ad specularandum ineptissimos proculdubio reddunt. Quarta ratio, que trahitur ab ordine rerum, hæc erit: Dies uigiliae, nox somno tributa est. Quoniam quum sol uel ad hemisphaerium nostrum accedit, uel super ipsum incedit, radijs suis meatus corporis aperit, atq; à centro ad circumferentiam humores spiritusq; dilatat, quod quidem ad uigiliam actionesq; excitat atq; conducit. Contrà uero quando recedit, omnia coarctantur, quod naturali quodam ordine inuitat ad somnum, maxime post tertiam aut quartam noctis partem. Quisquis igitur manè quidem dormitat, quãdo sol mundusq; excitat, ad multam uero noctem uigilat, quando natura dormire iam & à laboribus quiescere iubet, hic absq; dubio quum ordini uniuersi, tum sibi ipsi repugnat, dum contrarijs simul motibus perturbatur atq; distrahitur. Sanè dum ab uniuerso mouetur ad extima, ipse sese mouet ad intima. Atq; contrà, dum ab uniuerso ad intima trahitur,

tur, ipse se interim retrahit ad externa. Ergo peruertit inordinate motibusq; contrarijs, tum corpus totū, tum spiritus ingeniumq; prorsus labefactatur. Quinto loco à natura stomachi in hūc modum argumentamur: Stomachus diuturna diurni aëris actione, apertis poris admodum dilatatur, euolantibusq; spiritibus tandem ualde debilitatur. Igitur subeunte nocte, nouam spirituum copiam exigit, qua foueatur. Quapropter quicumq; eo tempore contemplationes longas & difficiles inchoat, ipsos ad caput spiritus retrahere nititur. Hi uero distracti neque stomacho satis, neq; capiti faciunt. Maxime uero nocet, si post cœnam lucubrantes, diu eiusmodi studijs attentius incumbamus. Pluribus enim tunc ad concoquendum cibum spiritibus, multoq; calore stomachus indiget. Hæc uero duo, lucubratione studioq; tali diuertuntur ad caput. Quo fit, ut neq; cerebro, neq; stomacho suppetant. Adde quod caput ob eiusmodi motū, crassioribus cibi repletur uaporibus, atq; cibus in stomacho à calore & spiritu destitutus, crudescit & putret, unde rursus caput opplet atq; lædit. Deniq; matutinis horis, quando surgendum est, ut excrementis omnibus somno retentis singula membra purgentur, tunc id quod pessimum est, qui nocte lucubrando concoctionem penitus interruperat, idem dormiendo manè, excrementorū expulsionem diutius impeditur. Quod quidem tam ingenio quam corpori, medici omnes obesse quam plurimū arbitrantur.

tur. Meritò ergo qui nocte contra naturam pro die, atq; conuerso, die rursus pro nocte utuntur, tanquam noctuæ, ij etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut quemadmodum illis sub solis lumine caligant oculi, ita & ijs mentis acies sub ueritatis splendore caliget. Sexto loco à spiritibus idem ita probatur. Spiritus fatigue diurna præsertim subtilissimi quiq; deniq; resoluuntur: Nocte igitur pauci crassiq; supersunt, literarum studijs ineptissimi, ut non aliter mancis horum fictum alis ingenium uolare possit, quàm uestertiliones atq; bubones. Contrà uero post somnum manè spiritibus recreatis, membrisq; adèò corroboratis, ut minimo spirituum amminiculo egeant, multi subtilesq; spiritus adsunt qui cerebro seruiant, atq; expeditius obsequi possunt, in membris fouendis regendisq; parum admodum occupati. Postremo septima ratio, sic à phantasiæ natura deducitur. Phantasia, siue imaginatio, siue cogitatio, seu quouis alio nomine nuncupanda uideatur, multis, longis, contrarijs inuigilando imaginibus, cogitationibus, curisq; distrahitur atq; turbatur. Quæ quidem distractio perturbatioq; sequenti contemplationi, tranquillam serenam que mentem penitus postulat, nimium contraria est. Sola uero nocturna quiete, agitatio illa sedatur tandem atque pacatur. Igitur accedente quidem nocte, semper turbata mente, recedente uero, ut plurimum mente tràquilla ad studia nos conferimus. Quicumque uero mente nimium agitata

res ipsas iudicare conantur, ij non aliter quàm illi qui uertiginem patiuntur, omnia uerti putant (ut Plato inquit) quum ipsi uertantur. Quamobrem scite Aristoteles in Oeconomicis iubet ante lucē surgere, asseritq; id & ad corporis sanitatem, & ad philosophiæ studia prodesse quamplurimum. Sed hoc ita accipiendum est, ut cita & modica coena matutinam cruditatem diligentissime deuitemus. Deniq; sacer ille uates David, omnipotentis tuba Dei, nunquam dicit uespere, sed manè semper atq; diluculo in deum suum canendum se citara psalmisq; surgere. Surgere quidem mente, ea hora omnino debemus, mox etiam corpore, si modo id commode fieri possit.

Quæ sit hora inchoandis studijs opportunior, quis uelue continuandi modus.

Caput VIII

EX ijs quæ in superioribus disputata sunt, ferme iam satis constat, opportune nostra nos studia exordiri, uel statim oriente Sole, uel hora una saltem uel duabus ad summū ante solis exortū. Sed antequam è lecto surgas, perfrica parūper suauiterq; palmis corpus totum primo, deinde caput unguibus, sed id paulò leuius. Hac in re te Hippocrates admoneat. Nā frictio ne, inquit, si uehemens sit, durari corpus: si uis, molli: si multa, minui: si modica, impleri. ū è lecto surrexeris, noli subitæ lectioni meditationiq; prorsus

Hippoc. in
eo lib. quæ
κατηφέει
ου inscri
sit.

incumbere, sed saltem horæ dimidium cui libet expurgationi concedito, mox meditationi accingere diligenter, quam ad horam circiter unam pro uiribus prorogabis. Deinde remittes parumper mentis intentionem, atq; interim eburneo pectine diligenter & moderate pectes caput, à fronte ceruicem uersus quadragies pectine ducto. Tum ceruicem panno asperiori perfricadum reuersus ad meditandum, duas insuper horas, aut saltem horam unam studio dedicato. Produci uero nonnunquam studia possunt, sed aliquanta interdum intermissione facta, ad horam usq; meridianam. Quin etiam interdum quamuis raro, nisi cibum interim cogamur assumere, post meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortū potens est, potens & in medio cœlo. In plaga quoq; illa cœli, quæ medium proxime sequitur, quam nonam Astronomi uocant & sapientie domum, Sol maxime gaudet. Quoniã uero Poëtæ omnes Phœbum Musarum Scientiarumq; ducem esse uolunt, meritò si quid aliud excogitandum est, his horis potissimū cogitetur. Si Musæ quærendæ, horis iisdem Phœbo duce quærantur. Reliquæ enim horæ, ueteribus alienisq; legedis potius quam nouis proprijsq; excogitandis accommodatæ uidentur. Semper autem meminisse debemus, qualibet hora semel saltem paulisper remittendam esse mentis intentionem. Quum enim ob intentionem huiusmodi spiritus resoluantur, meritò si nunquam cesses tendere, lentus eris. Dum laboras ani

mo, interim corpore conquiesce. Mala est defatigatio corporis, peior animi, utriusq; simul pessima, oppositis hominem motibus simul distrahens, uitamq; disperdens. Denique haud ulterius meditatio procedat quam uoluptas, potius uero citrà.

Vitandæ pituitæ præcepta. Cap. IX

O Per æ precium fore uidetur, quæ noxia literatis esse diximus repetere breuiter, atque remedia singulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie stomacho fermè uacuo bis utendū, nunquam tamen laboriosa, ne acuti spiritus dissoluantur, excrementa diligentissime ab omnibus meatibus expurgāda. Sordes à corporis totius cute, capitis præcipue, tum lotione, tum frictione penitus abstergendæ. Vitanda alimenta frigida nimium, atq; nisi obstiterit atra bilis, etiam humida, & omnino quæ pinguia, uisrulenta, uiscosa, unctæ, glutinosaq; sint, uel quæ facile putrescere soleant. Si stomachus uel natura uel ætate sit frigidus, aut dimittendus omnino, aut certe minuendus aquæ potus. Moderatus cibus sit oportet, sed portio moderatior. Habitatio alta à graui nubiloq; aëre remotissima, tum ignis, tum calidi odoris usu, humiditas expellenda. Prohibendum frigus à capite, maxime uero ceruice atq; pedibus: multum enim obest ingenio. Prodest moderatus usus aromatū in frigidioribus epulis, nucis muscatæ præsertim, & cinnamomi, et croci,

zingiberis quoq; conditi manè stomacho uacuo, quod sensibus etiam & memoriae maxime prodest.

Qua ratione uitanda sit atra bilis.

Caput X

Pessimam uero illam quam in superioribus detestabamur atrā bilem, hæc augent: Crassum turbidumq; uinum, præcipue nigrū, cibi duri, sicci, salsi, acres, acuti, ueteres, usti, aspi, fricti, carnes bouis & leporis, caseus uetus, salsamēta, legumina, præcipue faba, lenticula, melongia, eruca, brassica, sinapis, radice, allium, cepa, porrum, mora, cariotæ, et quæcūque calefaciunt uel frigefaciunt simulatq; desiccant, & omnia nigra: Ira, timor, misericordia, dolor, ocium, solitudo, & quæcunque uisum & olfactum auditumq; offendunt, omnium uero maxime tenebræ. Præterea exiccatio corporis nimia, siue longis nata uigilijs, siue multa mentis agitatione uel cura, seu frequenti coitu, usuq; rerum calidarum multum, atq; siccarum, seu immoderata quadā deiectione atq; purgatione, uel exercitatione laboriosa, uel inedia, siti, calore, uel sicciore uento, uel frigore. Quum uero bilis atra semper siccissima sit, frigida quoq; licet non æque, huic certe resistendum est, rebus quidem modice calidis, humidis uero quammaxime, cibis elixis assidue, qui coquantur facile, & subtilem gignant sanguinem atq; clarissimū. Sed interim ut stomachi & pituitæ ratio habeatur, perinde atq; bilis atræ, epulæ cinnamomo, & croco, & sandalis

SANITATE TVENDA LIB. I 23

& sandalis condiantur. Conferunt semina peponis, atque
 que cucumeris, & pinci nuclei abluti. Conueniunt lacticia
 omnia, lac, caseus recens, amygdalæ dulces. σρωβυλος
 Conueniunt carnes auium & pullorum gallinaccorū,
 quadrupedum uel lactentium, oua sorbilia maxime, &
 ex membris animalium, cerebellum, dulcia mæla, pyra,
 persica, pepones, pruna damascena, atque similia:
 cucurbita rite cocta, herbæ humidæ, non uiscosæ: Cerasa
 uero, ficus, uuas, minime laudo. Nauseam uero
 & satietatem ualde detestor. Nihil aut aduersus hanc
 pestem ualentius est quàm uinum leue, clarum, suauis,
 odorum, ad spiritus præ cæteris perspicuos generandos
 aptissimum. Nam ut Platoni & Aristoteli placet,
 hic humor, hoc uino non aliter mollitur atque dulcescit
 & claret, quàm uel lupini aqua perfusi, uel ferrū flammis
 accensum. Verum quantum eius usus spiritibus &
 ingenio prodest, tantum nocet abusus. Præterea infundere
 aurum uel argentum maxime ignitum, eorumque
 folia in poculis uel in ipso iure prodesse consentaneum
 est, atque aureo uel argenteo uasculo bibere, cibosque sumere.
 Item perutile est, si sæpe stomacho uacuo liquoris
 succus deglutiatur: succus quoque punici pomi dulcis,
 atque dulcis aranci. Cōducunt non mediocriter suauis
 odores, temperati maxime: at si regnat frigus, ad
 calidū declinantes: sin dominetur calor, uergentes ad frigidum.
 Temperadi sunt igitur ex rosis, uiolis, myrto, camphora,
 sandalis, aqua rosacea, quæ frigida sunt.

Rursus ex cinnamomo, citro, aranceo, gariophillis, mentha, melissa, croco, ligno aloë, ambræ, musco, quæ calida. Verni flores profunt in primis & folia citri siue arancei, odoraq; poma, sed maxime uinum. Odores eiusmodi prout cuique conuenit, & naribus hauriendi sunt, et pectori atq; stomacho admouendi. Odores uero calidos multū siccōsq; si soli fuerint & cōtinui, non probamus. Tenendus ore hyacinthus, qui animum uehementer exhilarat. Hierobotana quoq; id est sclarea syluestris, tum cibo tum odore confert. Buglossa rursus, borago, melissa, horumq; trium aqua. Rursus lactuca, endiuia, uua passula, lac amygdalinum, mensæ familiarissima esse debent. Fugiendus aër aut feruens, aut glacialis nimium, aut nubilus, sed aër temperatus serenūq; liberrime admittendus. Mercurius, Pythagoras, Plato iubent dissonantem animum uel mœrentem cithara, cantuq; tam constanti quàm concinno cōponere simulatque erigere. Dauid autem poëta sacer psalterio psalmisq; Saulem ab insania liberabat. Ego etiam (si modo infima licet cōponere summis) quantum aduersus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantusq; ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aspectū aquæ nitidæ, uiridis rubæ uel coloris, hortorum nemorumq; usum, deambulationem secus flumina, perq; amœna prata suauem, equitationem quoque, gestationem, nauigationemq; lenem ualde probamus, & uarietatem in primis, facilesq; occupationes, diuersa

SANITATE TVENDA LIB. I 25
diuersaq; negocia nō molesta, assiduam hominum grā
tiosorum consuetudinem.

De curatione stomachi. Cap. XI

Sequitur ut curā stomachi quam diligenter habeas
mus, ne nauseam cruditatem uel adducat unquam
satiētās, caputq; offendat. Bis cibus quotidie sumendus
est, & modicus atque leuis, Cinnamomo, mace, nucē
muscata moderate cōditus. Semper tamen siccus cibus
pondere alimenta mollia potumq; exuperet, nisi forte
atræ bilis siccitatem admodum uereamur. Famem (si
commode fieri potest) cibus, sitim potus expectet. Auī
ditas utriusq; supersit mensæ. Fastidium & saturitas
procul absint. Abstinentum ab ijs quæ ob nimiam hu
miditatem uel uirulentam & unctam uiscosamq; ma
teriam stomachum relaxando debilitant, uel etiam frī
gida aut calidissima sunt, aut propter duritiā ægre co
quuntur. Et quæ talia sunt, ut diu post mensam palato
saporem reddant molestiorem, siue inflent, siue caput
multis uaporibus impleant: ab omnibus in primis quæ
facile uel extra aluum, uel in aluo putrescant. Dulces
sapores, aut acres si soli sint, nullo pacto probamus:
sed dulces acri quodā uel acuto uel sicco uolumus tem
perari. Mastix et mētha sicca, saluia recens, uuae pas
sulæ, cydonia poma cocta, condita saccharo, cicorea,
rosa, corallus, lotus capparis et aceto conditus, stoma
cho amicissima sunt. Māla præterea punica sapore

inter acidum dulcemq; medio, & omnino quaecunque moderate acida sunt & aliquantulum austerâ, quæ medici styptica uocant, siue quæ aliquantū acuta sunt uel salsa uel aromatica: Myrobalani autem omnia superant. Vinum quoq; rubeum potius quàm album, sapore quasi paululum subamaro, ac nisi caliditas uel destillatio aliter postulauerit, optimum erit merum bibitum paulatim. Omnino autem liquidiores epulæ prius sumendæ quàm duriores. Sumpto uero cibo conuenit, coriandrum, pomumq; cydonium cōditum saccharo, māla punica, & pyra austerâ, mespila quoq; & persica sicca, atq; similia. Mandere uero oportet antequam deglutiatur, singula exactissime. Fouendus stomachus si oportet extrinsecus, mastice, rosa, mentha, corallo. Cauendum ne post cibum, duabus aut tribus proximis horis uel cogitationi difficili, uel lectioni sedulo incumbamus. Necessariæ forsitan erunt horæ uacationis quatuor, si cibus potus ue uberior fuerit, aut cibus durior. Malum est cibo potuue uentrem extendere, pessimum stomacho sic extento, difficilia cogitare. Aut igitur nutrimentum sume leuissimum, aut sumpto, uaca donec quasi concoxeris. Neq; dormiendum post cibum meridie, nisi maxima cogat necessitas, atque id quidem non prius quàm horas duas uigilauerimus. Nocte tamen sumpta coena, hora ut uidetur, una uigiliæ sat est. Coitus stomacho pestilens, præsertim si uel saturo statim, uel esuriente cōcumbas. Ocio mæret stomachus, exercitatione

citatione gaudet, nisi dum cibo sit plenus. Sumpto cibo statim modice deambulandum, mox uero sedendum.

De ijs quæ fouent membra præcipua & uires spiritus. Cap. XII

Sed iam operæ precium facturus, ut nonnulla ex medicorum officina in medium producamus, quæ stomachi, cordis, cerebri, spirituum ingenij, uires uel seruent integras uel restituât, ac si uel pituita uel atrabilis excrescat, uel immineat nausea, longe propellât. Omnes sine controuersia medici consenserunt, nihil esse salutaris theriaca, fouendis confirmandisq; tum singulis membris & uiribus, tum spiritibus atque ingenio. Huius igitur in primis utemur drachma dimidia, aut saltem drachmæ tertia parte, bis qualibet hebdomada hyeme & autûno: Sed æstate atq; Vere semel, uel sola, uel si placet frigidis humidisq; temporibus cû pauculo mero claro, suauis: temporibus uero calidis siccisq; præsertim si natura uel ætas sit calidior, cum aquæ rosacæ duabus uncijs aut tribus, stomacho scilicet uacuo, sex aut septem horis ante cibum. Si theriaca desit, dabimus mithridatum. Sed ubi theriacam mithridatum ue sumimus, eo die ab omni re calida penitus abstinendû, & si æstas aut uer fuerit, frigidis est utendû. Secundo uero loco eadē in causa probatur ab omnibus aloë rite electa atq; lota. Sume myrobalanorû chebularû drachmas duas, rosarum purpurearû

sandali rubei, emblicorum, cinnamomi, croci, corti-
cis pomi citri, beem, melissæ, id est citrariæ, singulo-
rum drachmam unam, aloës electæ riteq; ablutæ dra-
chmas duodecim. Ex ijs confice pilulas optimo mero,
quibus hebdomada qualibet semel utaris diluculo, eo
scilicet pondere, quod naturæ tuæ cõueniat: æstate qui-
dem cum aqua rosacea, aliàs uero cū uino. Quibus au-
tem diebus neq; theriacam, neq; pilulas assumes, utere
confectione eiusmodi manè atq; uespere duabus aut tri-
bus ante cibum horis. Sume cinnami electissimi dra-
chmas quatuor, chebularum myrobalanorum duas, et
totidem emblicarum, croci, rosarum drachmam dimi-
diam, sandalorum rubrorum drachmas duas, corallo-
rumq; similium drachmam unam, sacchari albißimi
quantum satis est. Funde saccharum aqua rosacea atq;
succo citri uel limonum, æqualibus uidelicet portioni-
bus, coquas suauiter. Deinde adde musci tertiam dra-
chmæ partem, atq; ambre tantundem. Demum confice
bolos solidos quos morsulos uulgò nominant, au-
roq; inuolue. Tria hæc, ipsi eo usu quo præscripsimus,
expertisumus, Theriacã et aloën ita, ut diximus, tem-
peratam, confectionemq; illam singulis conferre mem-
bris, uiribus et spiritibus, acuerere sensus atq; ingenium,
memoriam confirmare. Pituitam quoq; & bilem, atq;
atram bilem illis pilulis facile uel educi uel emendari.
Præterea ætati cuilibet & naturæ, tria quæ diximus
familiarissima iudicantur.

Pharmaca pituitæ repressiua atq; edu-
ctiua. Cap. XIII

SI aduersus exundantem pituitam acrius pugnan-
dum fuerit, pilulas aurora ex Hierapicra Gale-
ni, uel quas Mesues Elephaninas nominat, dabimus
scilicet quot & quoties oportuerit, uel etiam in robu-
stiore natura pilulas ex hiera atque trochiscis agarici
pari portione compositas, semper uero cum melle ros-
saceo liquido atq; oxymelle aqua q; maratri, id est fœ-
niculi. Qui certe Syrupus in pituita digerenda etiam
ante pilulas atq; post eas maxime prodest. Si unâ cum
pituita cæteri quoq; humores turbent, pilulis ex Reu-
barbaro Mesues, uel pilulis quæ Sine quibus, à poste-
rioribus nuncupantur, opportune purgabimus. Om-
nem uero uehementem repentinamq; æiectionem pur-
gationemq; penitus detestamur. Non stomachũ corq;
debilitat, spiritus multos exhaurit, cõfundit humores,
spiritus fumis humorum fuscis obtenebrat.

Catarrhi & destillationis, communis studiosos
rum pestis remedia. Cap. XIII

VBi caput propter pituitam destillationibus flu-
ctuat, quandoq; hora somni aliquot ex pilulis
quas modo descripsimus, dabimus. Iubebimus præte-
rea ea hora & alijs thus sæpe mandere, nam mirifi-
ce destillationibus & sensibus omnibus memoriæq; suc-
currit. Rursus muscata nux & theriaca ore retenta,

probatnr. Maiorana quoq; quam amaracū nomināt,
uel eius aqua admota naribus uel infusa. Post cibū ue-
ro alimentorum fumos coriandro, cydoneisq; coërce-

De dolore capitis.

(bimus.

Cap. XV

SI caput sæpe doleat humore grauatū frigido,
præter illa quæ narrauimus, confectiōem illam
quam Diambra nominant, uel Diacori, uel Plirisar-
coticon tenere ore iuebimus. Quinetiam mastice
sæpe mandere. Præterea linire frontem, tempora, cer-
uicem, maioranæ, fœniculi, rutæ folijs unâ cum oleo
rosaceo uinsis, similiter aloë, aceto, oleo, aquaq; ro-
saceis perfecte diluta.

Visus caligantis medelæ.

Caput XVI

Vbi oculi caligant, neq; rubent tamē, neq; aliud
præbent ullum caloris indicium, tunc sanè col-
lyrium ex aqua fœniculi, maioranæ, chelidoniæ, rutæ
adhibito croco et antimonio, confert. Sed aqua eiusmo-
di prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen
admoueas oculis, nisi antea pilulis Lucis sæpe purga-
ueris. At si caligantes oculi rubeant, subito pilulis ex
fumo terræ compositis purga. Mox collyriū ex aqua
rosacea & saccharo prodest. Nonnunquā uero albus
minc oui, tutia, lacte adiectis quamprimū opitulatur.
Omnino autē quotidianus usus marahri uisum seruat
& acuit. Semen quidē eius frequenter ore tenere oportet,

et, folia uero comedere. Triphera minor à Mesue de-
 scripta, optima est. Optimum quotidie uacuo stoma-
 cho myrobalanum, chebulam conditam sumere, atque
 cum ea nōnihil panis ex saccharo, marathroq; in pul-
 uerem ducto compositi, quod insuper ingenio mirum
 in modū, ac producēdæ uitæ prodest. Eufrafiæ quin-
 etiam usus, oculis est singulare præsidium. In omni uel
 dolore capitis, uel caligine oculorum, diuertendi sunt
 retrò uapores frictionibus cucurbitulisq;. Ac si calor
 in causa sit, sanguisq; abundet, hirudines ceruici &
 humeris adhibebimus.

De sensorio gustus instaurando.

Caput XVII

S Tomachus sæpe literarum studiosis gustum ferē
 Somnē amittit: Si id pituitæ uitio incidit, quod aci-
 dus oris sapor, uel saliuua multa & glutinosior indi-
 cat, postquam aluum subduxeris medicinis, quas supra
 narrauimus, aromatico rosaceo utere, scilicet saccha-
 ro rosaceo mixto, melle quoque rosaceo cum cinnamo,
 solo etiam uel gingibere condito, uel menthæ syrupo:
 sed in primis theriaca. Sin autem bilis copia forte con-
 tingit, quod quidem os amarum ostendere solet, simi-
 liter post purgationem ex Aloë, sicut diximus, præ-
 parata, uel Reubarbaro adsume, uel Triasandalum,
 uel Oxysaccharam, saccharo, aceto albo, & uino as-
 crioris punici mâli, compositâ: Vel persica, pyræne,
 siue condita siue syrupo confecta, sicut Mesues docet,

uel nostram eiusmodi cōfectionem gustui saluberrimā. Sume sacchari rosacei uncias quatuor, diamarenati uncias duas, diacytonites tantundem, scilicet uncias duas, myrobalanorum chebularum semūciam, emblicarum tantundem, sandali rubei, coralli rubri, utrorūq; æque drachmam dimidiam. Funde insuper Iuleb ex succo citri uel limonis uncias treis aut duas. Quod si stomachus debilis est & frigidus, adijce duas cinnami drachmas. His ante cibum duabus horis utendū. Nauseam semper ab utroq; natam humore tollit diacytonites, et usus capparis cū aceto. Item potus modicus ieiuno stomacho albi acetii rosacei, si duplo sacchari pondere misceatur. Rursus menthæ syrupus atq; absinthij. Item mentha uel aceto condita, uel acido mali punici succo diluta atque rigata.

Exquisitissima atræ bilis remedia. Cap. XVIII

Verum missa hæc tanquā leuiora iam faciamus, atq; ad id quod periculosissimum est, reuertamur, ad atram bilem scilicet, quæ quoties abundat & furit, quum corpus totum, tum uel maxime spiritum quasi quoddam instrumentum ingenij, ipsumq; ingenium & iudiciū labefactat. Primum in ea curanda præceptum sit, ut docuit Galenus, ne repente illam educere contendamus, ne forte eius parte liquidiore subtilioreq; subducta, residuū densius admodū, sicciusq; resideat, sed paulatim molliatur digeraturq; pariter atq; educatur.

educatur. Secundum, ut interim tam cibus humidioribus, quàm lauacris dulcibus & modicis, unguentisq; similibus caput & corpus totum ad summum pro uiribus humectetur, ea tamen cautione, ne uel destillatio irriteretur, uel destruatür stomachus aut iecur, uel meatus corporis obstruantur. Tertium uero, & id quidem maxime necessarium, ut continue cor foueatur, roboreturq; rebus congruis partim intus acceptis, partim extrà pectori naribus ue adhibitis. Aspiciantur quoq; & audiantur, odorentur, & cogitentur assidue quæ oblectent: Contraria uero longius arceantur.

Syrupi melancholicis maximo futuri com-
modo. Cap. XIX

Multa quidem à multis, aduersus hunc humorē rem composita sunt. Ego autem in presentia tria quædam remediorum genera è plurimis adferant electissima omnium atq; tutissima, accepta primum à priscis, deinde à recentioribus confirmata, interdum etiam à nobis ad usum nostrum accommodata. In primo est syrui optimi cõpositio: In secundo pilule probatissimæ: In tertio electuaria saluberrima. His tribus opportunè adhibitis, melancholicus humor mollitur & digeritur atque soluitur, spiritus acuantur & illustrantur, fouetur ingenium, memoria confirmatur. Syrupus est huiusmodi: Sume boraginis, buglossæ, florumq; utriusq; melissæ, capillorum Veneris, endiuivæ

uiolarum, cuscute, polipodij, senae, epithymi, singulorum quantum manu capitur, pruna Damascena numero uiginti, odora poma numero decem, passularum unciam unã, liquiritiae unciam dimidiã, cinnami, sandali rubri, corticum citri, singulorum drachmas tres, croci drachmam dimidiam. Coquantur in aqua omnia praeter epithimum & aromata, donec pars tertia consumatur. Decoctio expressa post, cum saccharo iterum & epithymo moderate coquatur. Postremo infundantur aromata scilicet cinnamum atque crocus. Huius Syrupi aurora calefacti unciae tres bibantur, simulq; unciae duae aut tres aquae buglossae, atque una cum ijs ex sequentibus pilulis accipi debent duae saltem, aut plures, prout cuiq; conuenit, eo scilicet pacto ut aluus quotidie paulum moueatur.

Pilule ad humores uitiosos molliendos & expurgandos. Caput XX

Pilularum uero quãtum ad propositum spectat, duo sunt genera: aliae delicatis congruunt, robustioribus aliae. Primae, aureae siue magicae nominari possunt, partim Magorum imitatione, partim nostra inuentione, sub ipso Iouis Venerisq; fluxu compositae, quae pituitam, bilem, atram bilem educunt absque molestia, singula membra corroborant, spiritus acuumt & illuminant: Ita eos dilatant, ne constricti moestiam pariant, sed dilatatione & lumine gaudeant: Ita
rursus

rursus stabiliunt, ne extensione nimia euanescent. Sum-
 me igitur auri grana duodecim, maxime foliorum eius
 si pura sint, thuris, myrrhæ, croci, ligni aloës, cinna-
 mi, corticis citri, melissæ, serici crudi coccinei, mēthæ,
 been albi, been rubei, singulorū drachmam dimidiam,
 rosarum purpurearum, sandali rubri, coralli rubri,
 myrobalanorum trium, scilicet emblicarum, chebula-
 rum, Indarum, singulorū drachmam unam, aloës ritē
 ablutæ tantundem quantum cunctorum pondus. Con-
 fice pilulas mero quameleētissimo. Sequuntur pilulæ
 ad soluendam melancholiam aliquanto ualidiores, ue-
 runtamen minime uiolentæ. Sume pæoniæ, myrrhæ,
 stichados Arabici, melissæ, thuris, croci, myrobalano-
 rum trium, scilicet emblicarum, chebularū, Indarum,
 rosarum, singulorum drachmam unam, trochiscorum
 agarici, polipodij, epithymi, senæ, lapidis lazuli ri-
 te loti & preparati, lapidis Armeni effecti similiter,
 drachmas treis singulorum, aloës lotæ uncias duas, ui-
 no perfecto pilulas conflu. Si cum melancholia manife-
 sta caliditas dominetur, quæ in hac compositione sunt
 frigida, ad tertiam insuper ponderis sui partem augen-
 da erunt. Has pilulas ut literarum studiosis conuenit,
 Græcorum, Latinorum, Arabumq; imitatione compo-
 sui: nolui uero fortiora miscere, quale ueratū, quo Car-
 neades fanaticus utebatur. Viris enim literatis tantum
 uel paulò firmioribus consulo, quibus nihil pestilentius
 est quàm uiolentia; ideo prætermisi pilulas Indas, las-

pidisq; lazuli uel Armeni notas, & quam compositio-
 nem Ieralogodion appellant. Si deniq; decet simplicio
 rem cōpositionem inferere, qua ego familiarius utor:
 Sume aloës lotæ unciā unā, myrobalanorum em-
 blicarum atq; chebularum, utriusq; pariter drachmas
 duas, masticis drachmas duas, duas quoq; rosarū præ-
 sertim purpurearū, confice pilulas uino. Proinde pillu-
 lis aut ijs, aut illis, ex ijs scilicet quas probauimus, ne-
 mo unquam solis uti debet, ne forte nimium exiccetur:
 quod quidem in melācholia pessimū est, imò uel unā cū
 syrupo, quem secuti partim Mesuen, partim Gentilem
 Fulginatem, suprā descripsimus, uel cū uini odori les-
 uisq; unc. una siue duabus siue tribus, ut cuiq; cōuenit.
 Aut cum aqua mellis & passularū atq; liquiritiæ: Aut
 sicubi caliditas dominatur, cum Iuleb uiolaceo aquaq;
 uiolacea. Omnino autem consulo literatis, quicunq; ad
 atram bilē sunt proniores, ut hac purgatione bis quos-
 libet anno, Vere scilicet autūnoq; utātur, diebus quinto
 decim continuis uel uiginti, pilulis scilicet cum syrupo
 atq; similibus. Quicunq; uero paulò minus huic mor-
 bo obnoxij sunt, sat habebūt, si pilulas primas aut ul-
 timas toto anno sumant, semel hebdomada qualibet,
 æstate quidē cū Iuleb, ut diximus, aliās uero cum uino.

A liquidarum medicinarum usu me-
 dele. Cap. XXI

MEminisse uero oportet, ubi maximum in exic-
 catione periculum imminet, purgare tamen
 necessitas

necessitas cogit, operæ precium esse pilulas intermittere, atq; in ipso syrupo uel simili quadam decoctione, facta in aqua buglossæ, quando purgandū est, interdum infundere diasenæ, uel diacatholiconis, uel Tripheræ persicæ unciam unam, aut saltem dimidiam. Quod si uel corpus robustius sit, uel astrictior & durior aluus, addere electuarij Hamech drachmam unam aut duas. Vtilis quoq; hic est cōfecta Casia, utilior Manna. Nec omni melancholiæ speciei conueniunt, sed illi maxime quæ adustione creatur. Sin autem melācholia naturalis sit, conueniunt quidem, uerū præcipue si in syrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla, similiter liquoritiæ crociq; & passularum. Item medicinæ addantur mellis rosacei liquidi unciæ duæ. Quoties uero syropus sumendus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verū si melancholicus nullus humor appareat, tantum uero complexio melancholica, scilicet frigida membrorum qualitas atq; sicca, memento ducere aluum uel mittere sanguinem minime expedire, sed reliqua duntaxat facere, quæ uel diximus, uel dicemus: præsertim quæcūque ad corpus pertinent, mediocriter calefaciendum, atq; magnopere humectandum, spiritusq; quoad fieri potest illuminandos, fouendaq; membra. Vbi uero ipse atra bilis humor exundat, non madefacimus tantum corpus atque humorem, sed etiam soluimus aluum ea cautione qua diximus: Nunquam uero uehemēter. Si

quidem Plato in Timæo nos monet, diuturnum morbum, qualis est melancholicus, non esse nimis ualentibus medicamentis atq; molestis pharmacis irritandum.

Sanguinis mittendi Canones.

Caput XXII

SVnt nonnulli in sanguine mittendo audaciores, quos medici sapientes admodū detestantur. Nam sanguis est atræ bilis temperamentum, spiritus fomes, uitæ thesaurus. Solum uero ubi abundantiam sanguinis indicat uel profusior risus, audaciaq; et confidentia multa, uel color rubens, uenarumq; tumor, mittere sanguinē literatis quando res postulat, debemus è uentris sinistri brachij, lata quidem incisione, quatuor uncias manè, uespere totidem. Deinde paucos post dies, saltem septem, ad summū quatuordecim, tum frictione quadam asperiore, tum admotis hirudinibus, quas Sanguisugas nominant, mariscas irritare, ut sanguinis uncie tres aut quatuor inde destillent. Hæc ambo robustioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uero, si necessitas postulat, mariscas solum sicut docuimus, irritare. Sed neq; uentrem medicinis soluere, neque mittere sanguinem licet, nisi prius clysteribus pinguibus mollibusq; lenieris. Atque hoc sit in melancholica natura cōmune præceptum, dandam esse operam, ut si oportuerit, eiusmodi clysteribus frequentatè uenter inferior lubricus semper sit atq; purgatus.

De electuarijs

Copiosioris sanguinis notæ.

De Electuarijs & Confectis.

Caput XXIII

Sequuntur Electuaria, ex quibus laudo equidem quod Rasis, Exhilarās appellauit. Præterea quæ in libro De uiribus cordis Auicenna cõponit, sed multo magis quod Mesues ita conscribit: Sume crudum sericum colore coccineo nuper tinctum, pondere libræ unam: id merge succo pomorum dulcium & suauiter redolentium, atq; succo buglossæ, aquaq; rosacea, singulorum libra una, post quatuor & uiginti horas, totum id coque suauiter, donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericum, atq; insuper exprime diligenter. Infunde mox sacchari candidissimi centum et quinquaginta drachmas, coque rursus donec quasi mel spissetur: Amoue tunc ab igne, atq; infunde dum calet, ambre crudæ diligenter conscissæ drachmas sex, & ut liquecat ambra permitte. Postremo adde his puluerem eiusmodi: Sume ligni aloës crudi, cinnami, utriusq; æque sex drachmas, lapidis lazuli rite abluti drachmas tredecim, unionum, id est albarum margaritarũ drachmas duas, auri ueri drachmam unam, musci electi partem drachmæ dimidiam. Dantur ex eo cum uino drachmæ duæ uel una, manè ac uespere ante cibum tribus aut quatuor horis. Id mihi præ cæteris ualde placet. Veruntamen probo etiam diamuscum Mesues dulcem, compositionemq; gemmarum, modo cum aqua rosacea adsumatur. Laudarem quoq; mirifice quod est à Petro

Ebanensi philosopho summo, conflatū, nisi ipsemet ex eius immodico usu dilatationem exhalationemq; spirituum nimiam formidaret. Quamobrem duo quedam insuper excogitavi tutissima, atque ob temperationem suam cuilibet tempori, ætati, naturæ conuenientissima, in quibus miscetur utile dulci: Quæ tantum nutriunt quantum fouent & roborant: Præterea spiritui & ingenio tantum stabiliendo, quantum acuendo & illustrando conueniunt. Sume sacchari rosacei uncias quatuor, sacchari unâ cū floribus buglossæ cōcocti uncias duas, corticis pomi citri saccharo conditi unciam unâ, chebulæ conditæ uncias duas, cinnami electi drachmam unam, sandali, coralli scilicet utriusq; rubri, item serici coccinei crudi & conscisi, croci, margaritarum, singulorum drachmam dimidiam, auri, argenti, singulorum tertiâ drachmæ partem, ambri, musci, utriusq; granado. Funde omnia simul succo citri uel limonis, saccharo cocti. Sequitur confectio altera aliquâto salubrior, certe multo suauior. Sume amygdalarum dulcium quatuor uncias, nucleorum pimeorū scilicet ablutorū dici unius spacio, seminum cucumeris, utrorumq; pariter uncias duas, sacchari duri quod Candum, id est candidū uocant, quatuor uncias, sacchari alterius et albissimi libram unam atq; dimidiâ. Funde cuncta hæc aqua rosacea, atq; limonis & citri, in qua extinctum fuerit ignitum aurum & argentū, simul coque suauiter. Deum adde cinnami, been rubri, sandali rubri, coralli similis

similis, singulorū drachmam unam, margaritarū niti-
 diſſimarū, croci, ſerici crudi coccinei minutissime at-
 triti, ſingulorum drachmam dimidiam, auri, argenti,
 utriusq; grana duodecim, hyacinthi, ſmaragdi, ſaphi-
 ri, carbunculi, ſingulorū tertiam drachmæ partem. Si
 cui uero deſunt aurum, argentū, ambra, muſcus, pre-
 cioſi lapilli, confectiones illæ etiam prodeſſe multum
 ſine his poterunt. Quarum treis potiſſimū eligo, unam
 ſcilicet Meſues, quam recensui, duas uero noſtras, quas
 modo deſcripſimus. Quo uero pacto ijs utendum ſit,
 ſuperius ſatis expoſuimus. Si quis autem ſimplicius ali-
 quid appetat, omnibus tamen accommodatū, hic citri
 pomum perfecte maturum, integrum perfecte cōtun-
 dat, multoq; ſaccharo & multo roſarum ſucco adhibi-
 to coquat: coctum uero modico cinnamo crocoq; con-
 diat, aut aromatico roſaceo: utatur ſic temperato. Su-
 me aromatici roſacei unciam unam, ſacchari roſacei,
 ſacchari diabugloſſati, utriusq; uncias duas, aut ſimili-
 ter, miſceat Diamuſcum. Quāquā enim duo hæc non
 ſint ſimplicia, tamē facile ſatis habentur. At ſi caliditas
 timeatur, diaprunis et ſaccharū uiolaceū adiungātur.

Emaciantis uigiliæ remedia.

Cap. XXIII

SAepe melancholicis, præſertim literatis accidere
 ſolet, ut nimiū exiccato cerebro, uigilijs longis ex-
 tenuentur. Quoniam uero nihil atræ bilis mala magis
 auget, quā longa uigilia, tāto malo omni ſtudio ſuc-

currendum. Ideo lactucas post cibos alios edant unâ cum pane modico, pauculo croco, uinumq; purum sorbeant post lactucam, neque ultra horam lucubrent: Quumq; se dormitum conferunt, confectionem eiusmodi sumant, In qua seminis papaueris albi unciae duae sint, seminis lactucæ uncia una, amomi, croci scilicet utriusque pars drachmæ dimidia, sacchari uncia sex: Dilue & coque omnia simul syrupo papaueris: Edant huius drachmas duas, simulq; nonnihil syrupi papaueris gustent aut uini. Illinias eis frontem tempora que oleo ex uiolis, & ex nenufere adiecta camphora. Item lacte oleoq; amygdalino atque uiolaceo. Odorem croci & camphoræ, putaminumq; dulcis mâli naribus admovebis: Aceti insuper modici, sed aquæ rosacæ plurimæ. Sternes quoque lectum plantarum folijs frigidissimum. Aures suauius cantibus sonisq; delinies. Humesctabis sepe caput eiusmodi lauacris, scilicet aqua in qua cocta sint frusta papaueris, lactucæ, portulacæ, maluæ, rosarum, uitis, salicis, arundinumq; folia, addita camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiusmodi sepe tibie brachiaq; sepe totum corpus est humectandum. Lac insuper bibere mixtum saccharo scilicet stomacho uacuo, si modo stomachus optime tolerauerit, maxime prodest. Humida hæc melancholicis etiam si satis dormiant mirifice conferunt. Memento lac amygdalinum mense familiarissimum esse debere.

Memoria

Memoriæ hebetis atq; obliuionis remedia.

Caput XXV

Accidit uero nonnunquam ut studiosis, uel quia sedulo inclinato capite legant scribant ue, uel quia ocio nimio torpeant, pituita quædã uiscosior unã cum frigida nimis melancholia caput occupãs grauet, atq; hebetes obliuiososq; efficiat. His ergo caput exonerandũ est ijs remedijs, quæ aliãs diximus pituitæ conuenire. Sin minus illa suffecerint, ad pilulas Indas & cocchias ieralogodionq; confugito. Præterea ad ieram diacoloquintidos uel Archigenis, uel Andromachi, uel Theodotionis, aut ad pilulas Iudæi, quas Mesues in capitulo De capitis dolore describit. Quod si natura ætas ue frigidior sit, nec ætas obstiterit, post purgationem utere confectioe illa anacardina, quam Mesues sapientum confectioem nominat in Antidotario. Rursum anacardina illa, quam in capitulo De obliuione exsentëtia filij Zachariæ recenset. Da summo mane draachmam unã, sed qui eã sumit, ab ira, coitu, ebrietate, labore, rebusq; calidis eo die prorsus abstineat. Hæc quidem aduersus hebetudinẽ obliuionemq; ualētissima sunt. At uero si familiaria magis optes, da gingiber cõditum, sed modico thure mixtum, quod sensibus & memoriæ magnopere prodest, præsertim his adiectis, scilicet melle anacardi, melle chebularũ, acoris, ciperis, ambra, musco. Prodest etiã diambra, pliris sarcoticõ, et diacari. Sed hæc ore diutius retinẽda, naribus etiã et

auribus infundenda. Odor quoq; thuris, amaraci, marathri, nucis muscatae, rutae, gariophilorum, prodest nō mediocriter. Memento tamen theriacam in his atq; similibus, quemadmodum ab initio diximus, nulli unquam remedio postponendam. Præterea hebetibus obliuiosisq; tempora & ceruicē unctiōe eiusmodi unge. Sume olei sambucini unciam unā, olei de been uncias duas, euphorbij unciam dimidiam, castorei quoq; tantundem, persficabis brachia, crura, ceruicemq; uehementer. Ac si opus fuerit, ceruici cucurbitulas admoue bis. Verticem præterea capitis amaraco, thure, nucemuscata tunsis operies atq; fouebis.

Spirituum custodiæ nos esse intentos debere. Caput XXVI

SI homines ueritatis cupidi, tanta medicorum diligentia corporeum spiritū curare debent, ne forte omnino neglectus, uel impedimento sit, uel inepte seruiat quærentibus ueritatē, multo proculdubio diligentius incorporeum spiritum, id est, intellectum ipsum disciplinæ moralis institutis colere decet, quo solo ueritas ipsa quā sit incorporea, capitur. Neq; enim fas est solum animi seruum, id est corpus colere, animū uero corporis dominū regemq; negligere: præsertim quum Magorum Platonisq; sententia sit, corpus totū ab animo ita pendere, ut nisi animus bene ualuerit, corpus bene ualere non possit. Quapropter medicinæ autor Apollo, nō Hippocratem, quamuis ex sua stirpe genitum

tum, sed Socratem sapientissimum iudicauit. Quippe
 quum quantum Hippocrates corpori, tantum Socra-
 tes animo sanando studuerit: quanquam quod tentaue-
 rant illi, solus Christus effecit. Proinde mentē nostram
 optimis colere moribus à Socrate idcirco iubemur, ut
 lucem ueritatēq; à nobis naturæ instinctu quæsitam
 serena mente facilius assequamur: quanto magis uerita-
 tem ipsam diuinam in primis religione sancta fas est
 uenerari? Ad quam quærendam capiendamq; non alia
 ter creata mens est, quàm oculus ad lumen solis perspi-
 ciendum. Atq; ut Plato noster inquit, quemadmodum
 uisus nihil usquam uisibile perspicit, nisi in ipso summi
 uisibilis, id est solis ipsius splendore, ita neq; intellectus
 humanus intelligibile quicquam apprehendit, nisi in
 ipso intelligibilis summi, hoc est dei lumine nobis sem-
 per & ubique præsentē. In lumine inquam, quod illu-
 minat omnem hominem uenientem in hunc mundum.
 In lumine de quo canit Dauid: In lumine tuo uidebi-
 mus lumen. Profectò quemadmodum purgatis oculis,
 in que lumen ipsum aspicientibus, subito splendor eius
 infunditur, coloribus figurisq; rerum abunde resul-
 gens, ita quum primum ab omnibus corporis pertur-
 bationibus per moralem disciplinam purgata mens
 est, atque in diuinam ueritatem, id est, deum ipsum re-
 ligioso quodam flagrantissimoq; amore directa, subi-
 to, ut diuinus inquit Plato, diuina menti ueritas influit,
 rationesq; ueras, quæ in ipsa continentur, quibus us-

omnia constant, feliciter explicat: quantoq; mentem
circumfundit lumine, tanto simul & uoluntatem gau-
dio beate perfundit.

LIBRI PRIMI FINIS.

MARSILII FICINI FLOREN-
tini in librum secundum de Vita produ-
cenda, ad Philippum Valorem,
epistolare Prooemium.

Vanquam Plato noster Genio suo uiuit,
et uicturus est, ut arbitror, dum mundus
ipse uiuet: meus me tamen Genius huc
semper impellit, ut post diuinum cultum
ante omnia Platonis uitæ prospiciam. Ad hoc ipsum
iam diu nobis aspirat præ cæteris Medica domus. Ad
idem conspiras & tu mi Valor, medicum amicissimus,
& Platonice gloriæ atq; disciplinæ admodum studio-
sus. Quam ergo uitã Platoni semper exopto, eandem
opto Medicibus, similemq; Valori. Quamobrem hor-
tor & obsecro te mi Valor, ut quanta semper operæ
gloriæ Platonice faues, tanta aliquãdo diligentia præ-
cepta hæc nostra de uita producenda legas atq; serues:
quibus diu uiuens resurgenti nuper disciplinæ Plato-
nis diutius unã cum magnanimo Laurentio Medice præ-
trocinari possis. Vale.

MARSILII FICINI

FLORENTINI MEDICI AT-

que Philosophi insignis, De uita pro-
ducenda, siue longa,

LIBER SECVNDVS.

AD PERFECTIONEM SCIEN-

tia, necessaria est uita longa, quam diligen-

tia præstat. Caput I

AD artem scientiamq; perfectam non tam uel docilitas ingenij, uel memoriae firmitas, quam prudentis iudicij perspicacia nos perducit. Iudicium uero propter ambiguitatem ex coniecturarum diuersitate conceptam, adeo difficile est, ut experimento sit necessario confirmandum. Experimentum quoq; fallax, tum propter iudicij ipsius difficultatem, tum propter fugacem opportuni in experimento captando temporis breuitatem. Quibus sane de causis, artem esse longam unam cum Hippocrate recte concludimus, nec posse nos eam nisi uita longitudine consequi. Vitam uero longam non solum ab initio semel fata promittunt, sed nostram etiam diligentia præstat. Quod et Astrologi consentiunt, ubi de Electionibus et imaginibus agunt: et medicorum

cura diligens, experientiaq; confirmat. Qua quidem
 prouidentia non solum homines natura ualidi sepiſſi-
 me, sed etiam ualetudinarij uitam longam aliquando
 consequuntur, ut non mirum sit Herodicum quendam
 literarum studiosum omnium sui temporis infirmis-
 simum, ut Plato & Aristoteles testantur, eiusmodi pro-
 uidentia annum ferè centesimū impleuisse. Plutarchus
 præterea narrat multos corpore alioquin parum fir-
 mo, uitam sola diligentia longam consequutos. Mitto
 in præsentia, quot imbecillos ipse nouerim, prudentiæ
 munere robustissimorū annos superauisse. Neq; igitur
 inutile fuerit, neq; uanum, post librum De curanda ua-
 letudine literatorum à nobis compositum, præcepta
 quædam insuper ingenijs scientiæ cupidis ad uitā lon-
 gam cōducentia, tradere. Instituta uero hæc nec inera-
 tibus ignauisq; communicari uolumus. Quid enim cu-
 piamus istos diu uiuere, qui nec uiuunt quidem, quasi
 fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus diuulgari
 perditam uoluptatum libidine dissolutis, qui breuiter
 quotidie uoluptatem longæ uitæ, stulti præponunt.
 Nec improbis iniquisq; patefieri, quorum uita mors
 est bonorum. Sed uiris duntaxat prudentibus atq; tem-
 peratis, solertis ingenij uiribus humano generi, uel
 priuatim uel publice profuturis.

Vitalent

Vitalem calorem nutriri humore, cuius ultra
 citraq; excessu fieri corruptionem disso-
 lutionemq;. Caput. II

VIta quidem tanquam lumen in naturali calore
 consistit. Caloris uero pabulum est humor aë-
 rius, atq; pinguis quasi oleum. Siue igitur humor eius-
 modi forte deficiat, siue prorsus excedat, uel inquines-
 tur, calor naturalis statim debilitatur, & tandem de-
 bilitatus extinguitur. Si humoris defectu calor debili-
 tatur & perditur, mors resolutione cōtingit. Si potius
 obruitur humoris excessu uel uitio, uita suffocatione
 perit. Suffocatio uero humoris cuiuslibet exundantia
 uel putrefactione contingit, præsertim pituita uel ex-
 crescente uel quomodolibet putrefacta, ut non imme-
 ritò pituita petens uitã fuerit nominata. Præcepta igitur
 ad producendam uitam maxime necessaria: hinc
 quidem resolutionem, inde uero suffocationem putre-
 factionemq; æque deuitant: Aequè inquam, ratione cō-
 muni. Nam si calidiorem sicciorem'ue hominem forte
 curant, & cui meatus quidem aperti sunt, humores au-
 tem spiritusq; subtiles resolutioni magis occurrunt. Sin-
 autem contraria ratione corpus affectum tractant, po-
 tius suffocationi subueniunt. Maxime uero in alteru-
 tro student, si ad alterutrum locus tempus'ue declinet.
 At ubi ingeniosis studiosisq; consulitur, utrunq; præ-
 ceptum fermè est pariter necessarium, in utroq; similis
 laboratur. His enim acutum quidem calidumq; in-

Ἀμετρία
 ὕψος τι-
 κτά.

genium, & imaginationis motus assiduus, resolutionem: ocium uero corporis atq; cruditas, suffocationem minitari uidetur. Nusquam igitur medici uehementius quam in eiusmodi hominum curatione laborant. Et si tota libri superioris disputatio ad prorogandam uitam maxime confert, propriam tamen quandam res tanta curam, qualem deinceps quoad potero paucis comprehendam, postulare uidetur.

Quomodo sint temperandi calor & humor quorundam Mineruæ consilio. Cap. III

CAeterum dum oleum istud pingue, igneo huic auri nostro necessarium, pingui Minerua tradimus, Minerua interim oliuifera olei uitalis origo, almi uidelicet Iouis capite nata ridet, quod sui muneris quantitatem planè cernentes, interea nõ satis uidimus qualitatem. Ridens ergo, uobis, inquit, oleum non modo quantum sat flammæ nutriendæ foret, abunde dedi, sed etiam sine amurca syncerum insudi lucernæ. Hæc illa. Nos autem inter loquendum errantes offendimus, quoniam lucerna pedibus nostris uerbum suum nondum nobis auditum. Ex hac ergo lucerna, discamus, oleum iugiter flammæ subministrandum, ea scilicet diligentia, ut nec repentina quadam lumen obruamus illuione: nec rursus differamus sitibundo potum. Sed hæc quidem duo, satis in superioribus tractata putamus. Reliqua nobis duo sunt, quorum alterum leuiter tetigisse

tetigisse, alterum uix attigisse uidemur. Tangentes in-
 terim ita Palladem, ut ridere nunquam solita, nos ris-
 deret. Quid ergo? Primo quidem cōsiderabimus flammam
 uel pauculam esse prorsus edacem, ideoq; lucernam
 illam lucere diutius in qua sic flammula est ad ele-
 lychnium, id est lucinum temperata, ut non ebibat oleum,
 sed pitisset. Itaque & nos in omni dieta cauebimus,
 ne quando, præsertim in iuuentute, nimium in-
 ualescat insitus ignis suapte natura uorax. Sat uero
 fuerit tum humorem inundantem, tum penetrabile frigus
 hinc arcere. Deinde lucernam cogitabimus frequenter
 extingui, quando non syncerum oleum instillauerit,
 sed (ut ita dixerim) amurcosum. Vnde paulò post
 concresecunt ex amurca fungi, lumenq; extinguunt.
 Iam uero nos alium à Pallade suscepimus oleum scilicet
 aërium quamplurimum purumq; & natio quodam
 lentore tenax atq; firmum. Quod ergo huic paulatim
 absumpto suggeritur, non solum huic æquale debet
 esse, sed simile. Ut uero sit simile, non tantum aërium
 esse debet & pingue, sed penitus ab amurca se-
 cretum, id est à fæce quadam ex terra et aqua crassiore
 congesta. Hanc ergo congestionem fæcemq; uitaturam
 alimenti eiusmodi fugiamus, & ocium & crudita-
 tem atq; sordes. Interea uero Mineruam ea moderata-
 tione colamus, ut caput quidem de quo nata est ipsa,
 nobis augeat, neruqs autem stomachumq; non minuat.

Arescentis humidi naturalis & alieni exuberantis
causæ: Et quàm necessaria sit ad uitam per-
fecta digestio. Caput IIII

Naturalem humorem uelociter hæc exiccant:
Sanguinis fluxus uberior: Violēta solutio uen-
tris: Diu lubricus aluus: Profusus sudor: Latius pate-
facti meatus: Coitus ad debilitatem factus: Sitis anhe-
la: Fames crucians: Vigilia longa: Vsus præcalida-
rum rerum simulatq; siccarum: Laboriosus animi cor-
porisq; motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior simula-
atq; feruentior aër, præsertim igne calefcens: Ventus
aridior & uiolentus atq; diuturnus. Humorem supra
modum augent ijs cōtraria. Ebrietas frequens utrunq;
facit. Nimio enim tum calore siccatur, tum humore suffo-
cat ebriosum. Nihil autem magis quàm cruditas ad us-
trunq; nocet. Vbi enim non concoquitur alimentum,
hinc quidem deest quo naturalem irriget humorem;
inde uero putrefactum superest, quod exundans, calorem
obruat naturalem. Quamobrem Auicenna cor-
rumpi sanguinem inquit, ubi digestio ipsa corrūpitur,
secutusq; Galenum appellat digestionem, uitæ radia-
cem. Optima igitur est & quasi unica hæc regula Gas-
leni, concoctionem cibi præ cæteris ubiq; curare. Nam
quod maximum uidetur esse præceptū, salubribus uis
delicet uti, nihil proderit nisi coquas. Siquidem ex his
fermè sicut ex cōtrarijs noxius humor profluit, si cru-
da membris influxerint. Ex cibis autem etiam minus
arte

Coctionis
ad uitam
necessitas.

arte laudatis, sæpe minus malum accipitur nutrimentum, si uehementius concoquantur. Cruditatem igitur tanquam grauem resolutionis simul & suffocationis causam, diligentissime deuitemus, quantitate uidelicet cibi potusq; nobis accommodata: Qualitate, simplicitate, præparatione, contritione, ieiunio reuocante famem, ac si opus fuerit, stomachi etiam exteriori fomento, rebusq; quibusdã stypticis post epulas intus assumptis. Caueamusq; diligenter, ne cibũ potus exuperet: ne ue cibus sit liquidior, aut durior: aut hic uel ille ualde sit actu frigidus, aut alimenta sint longe diuersa. aut crudum addamus crudo. Hæc enim concoctionem magno opere prohibent. Caueamus insuper diligentissime, ne uel coitu statim post cibũ, uel somno meridiano sæpius nõ necessario, uel nocturna uigilia, uel labore animi ullo, siue corporis importuno, uel alio quopiam pacto digestionem impediamus. Digestionem dico equidem non primam tantum, quæ fit in stomacho: sed secundam etiã quæ fit in iocinore: Tertiam insuper quæ in uenis: Quartam denique quæ in membris efficitur: Quæ longo quodã indigent interuallo, & quauis impedita, pabulum nõ suppeditatur humori. Proinde sicut digestionem, sic excrementorum purgationem adiuuare in primis necessariũ est ad uitam. Necessarium sordes etiã à cute detergere. Necessarius est motus corporis tam continuus, tam temperatus, tã uariuus, quã cœlestiũ aërisq; motus & ignis & aqua: seruata dum

Digestiões
quatuor.

taxat concoctionis & somni necessitate. Defatigatione uero & resolutione uitata. Præterea sub umbra situm cariemq; obducimus. Sub diuo, sub lumine uiuimus. Quod pater meus Ficinus insignis medicus, frequenter habebat in ore. Sed ad hæc feliciter peragenda opera per æ precium foret, non tam urbanis negocijs quam rusticis quibusdã exercitationibus à tenera statim ætate corpus assuefecisse, & quodammodo similibus. Interdum etiam nutrimentis, & uitæ genus quodammodo uarium tenuisse. Quod me sæpius ille prudens monebat. Qui enim in omni ætate lautissima quadam curiositate uiuunt, sæpe minus tuti uiuunt. Qui uero adolentes se minus assuefecerint, adulti saltem assuefaciatis cautiorebus tamen gradibus & paulatim id tentantes.

Sanguis & humor accommodatus uitæ, aërius esse debet, qualitate temperatus, substantia mediis atque tenax. Caput V

GRæci omnes inter præcepta ad diuturnam uitam tam maxime necessaria, mandant ut euchymis aliamur. Euchyma uocamus alimenta salubria, quæ bonum afferunt nutrimentum, id est, sanguinem bonum. Bonum uero sanguinem appellamus, non frigidum, non siccum, non turbulentum, sed calidum & humidum atq; clarum. Calidum quidem calore nõ acriter. Humidum uero humore nõ aqueo: Clarum quoq; nec tamen interea tenuissimũ. Iam uero feruentior sanguis, naturalent

naturalem tum calorem exacuit, tū exiccat humorem, & quem ipse humorem infert uel calorem, resolubilem præstat atq; fugacem. Sanguis præterea humidior priorq; ad aquam, naturalem obtundit calorem, humorem quoq; naturalem uel hebetat, uel impellit sub calore liquefcere, uel suffocat humiditate calorem. Et omnino, si qua portio naturalis humoris ex aqueo sanguine trahitur, tum putrescit facile, tum citò diffluit, atq; dissoluitur. Hinc efficitur, ut qui molliores fructus herbasq; comedunt, nisi raro forsân & pro medicina tunc uentrem leniente sumant, breui uenas succo crudo putrefactioniq; obnoxio penitus impleant. Ac ne id accidat, tutius pro alimento uel coquuntur, uel saltem cum pane miscentur. Sanguis ergo nec igneus esto, nec aqueus, sed aërius. Non aëri crassiori similis, ne procliuior sit ad aquam. Non aëri subtilissimo, ne facile incalascet in ignem: sed substantiã teneat mediocrem, in qua medius aër dominatum habeat plurimum. Cætera elementa insint, quatenus aëris accommodantur imperio. Non sit eius substantia subtilissima, ne humorem instabilem generet, spiritumq; uolatilem & dissolutioni subiectum. Non sit crassissima, alioquin & ingenio minime ministrabit, & uix in naturalem humorem ac spiritum permutabitur, meatus obstruet, suffocationi dabit occasionem. Et spiritus qui uix tandem crassus inde creatur, densitate sua & ipse parum idoneus est ad uitam, & calorem naturalem ita suffocat,

sicut fumus densior flammam comprimit protinus & extinguit. Mitto quod saltem adeò tenebrosus est, ut uitam efficiat mœstam, morte deteriolem. In primis autem, ut mihi uidetur, ad uitam expedit diuurnam, sanguinem unà cum substantia quidem aëria ualde, nec ad modum crassa, habere glutinosum aliquem in se humorem atq; tenacem, qualem fermè cum subtilitate habet oleum oliuarum, et humor anguillæ pinguis simul atq; tenuis, & oleum ex terebinthina quadam sublimatione tractum. Tu igitur alimenta, cæteraq; omnia quæ sanguinem pro uiribus, humoremq; talem efficiant, diligenter eligito. Sanguis enim humorq; talis sicut oleum flammæ, ita uitali calori pabulum est, & unà cū subtilitate habet etiam firmitatem. Præceptum enim Rasis est pro iuuentute seruanda, rebus uti sanguinem ad præcordia traducentibus ibiq; condensantibus, corq; fouentibus. Quod Auicenna probat, aquosum labileq; sanguinem præcipiens euitandum. Differens autem in hoc, pro differentia corporū, ratio est habenda. Nam ubi densius corpus est, ad subtilitatem sanguinis: ubi rarius, ad crassitudinem eiusdem, omnibus est remedijs declinandum. Vbi media corporis habitudo, uia similiter media tutius inus. Nunquam tamen naturalem corporis habitudinem extirpare conabimur, alioquin uitā ipsam extirparemus. Expedit insuper meminisse, ubi subtilitatem sanguinis ualde ueremur, & stomachus interea non sit admodum natura ualidus, minus

tioribus

Omne immoderatū cōtrario ad mediocritatem referatur.

prioribus ad crassitudinem gradibus accedendum esse,
 dum gracilem hominem crassioribus alimentis nutrire
 contendimus, & fouendum interim stomachū & pro-
 ducendum somnum. Exercitationem corporis pro ui-
 ribus augendam, animi minuendam, quæ plurimis sæ-
 pissime nocet. At si minus ferat alimenta uiscosa nimium
 duraq; uel admodum frigida, usu saltem corallorum,
 sandalorum, rosarum, coriandrorum, myrobalano-
 rum, cydoniorum & diacydonion, sacchariq; rosacci,
 stypticarumq; rerum eam sanguinis humorisq; firmi-
 tatem deniq; consequemur, quam rebus nimium glutin-
 osis hic tuto consequi non ualemus. Commodissime ue-
 ro ex nucleis pineis pistaceisq; & glycyrrhizæ succo
 & amido additis amygdalis dulcibus, earumq; oleo et
 cydoniorum semine, atq; oleo sisamino unà cum sac-
 charo candidissimo aquaq; rosacea nutriuntur, qui ui-
 scosa grandiorum animalium membra concoquere ne-
 queant. Cōcedemus his præterea extrema gallinarum
 uel hœdorum, & testudines & limaces atq; testiculos.
 Vina dabimus non alba, sed rubra stypticaq; & quo-
 dammodo subamara: aqua uinum ferrea uel masticea
 temperātes. Oleo quoq; masticeis cydoniorumq; cutem
 leuiter leniemus, & uitabimus interim quæ sanguinem
 subtilem faciunt uel feruentem, nisi forsitan nōnihil croci
 uel cinnamomi tenacioribus epulis infundamus, ut &
 facilius concoquantur, & cocta per meatus angustos
 transferantur ad membra. Difficile nanque est uiscosa

uel alimenta paulò firmiora ex stomacho non admodum ualido usq; ad digestionem tertiã quartamq; perducere, nisi eiusmodi uehiculis perferantur, atq; insuper frictionibus lenibus prouocentur. Quas quidem quum facies, manibus eas mollioribus facito. Ac memento madefacere manus odorifero quodam uino, in quo camomillam myrtumq; coxeris atq; rosas.

De communi edendi bibendiq; regula, & qualitate epularum. Caput VI

Sed missa in presentia faciamus obtusissima hominum corpora uel tenuissima: ad communem uiuendi rationem perueniamus, communi mediæq; corporis habitudini prorsus accommodatam. Caue ne ulla ratione meatus corporis uel supra modum pateat, uel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferenda discrimen: hic autem in putrefactione & suffocatione periculum: Etsi non arctissimo regule freno, quod Hippocrates damnat, te cohibeo, non tamen habenas tibi ad licentiam usq; relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parce. Parcius lac & pisces, & utrunq; cum melle. Parcissime fungos, atq; cum aromaticis ac semine pyri. Similiter puerum aquæ potum, atq; unã cum parcitate. Quæ humidiora sunt uel pinguia, aromaticis acribusq; condito, alioquin & humorem alienam membris plurimum inferunt atq; putridum: & si quem necessariũ naturæ humoris

humorem suggerunt, hunc præstant citæ admodû cor-
 ruptioni subiectum: Quod non aliter quàm aquosum
 uinum cõturbatur celeriter & corrumpitur. Hinc citæ
 canicies, & pallor rugositasq; senilis. Carnes quoq; si
 quotidie comedantur, ac etiam si pondere pani propin-
 quent, citam putrefactionem inferunt. Vnde Porphy-
 rius Pythagoreorû antiquiorumq; autoritate fretus,
 esum animalium detestatur. Nonne homines accepimus
 ante diluuiû longæuos, animalibus pepercisse? Quana-
 quam medici non tam carniû usum uentant quàm abu-
 sum. Deniq; humida tanquam putrefactioni obnoxia
 fuge, memoria tenens humidos et pingues senescere cia-
 tius atq; mori. Quod & Hippocrates ait, & res ipsa
 declarat. Siccissima rursus accipe moderate, uel sala-
 tem liberiore tempera potu. Media tutus eligito. Tam-
 etsi Auicenna formã cibi paulò sicciorẽ molli præ-
 ponit, ad caniciem euitandã. Ad frigida nimium aut cali-
 da cautissimus esto. Calida simul et humida sequere. Si
 feruet aër, epularum humor calorem superet: si friget,
 calor humorẽ. Vtrobique uero modicus sit excessus. Vt-
 robique calor & humor nonnihil glutinosum habeat atq;
 stypticum, ut illinc membris irrigatus humor inhaereat
 firmitus, ac diu sub calore perduret. Electum triticum &
 panis electus hoc in primis habet. Deinde rubrum sty-
 pticumq; uinum parumq; dulce. Tertio pinei nuclei resq;
 ijs temperie et lentore persimiles. Quarto carnes non
 humidæ simulatq; laxæ, ut suillæ & agninae lactentes.

Medici tamen ueteres, maxime Galenus, suis carnes et sanguinem, propter quandam cum corpore nostro similitudinem ualde commendant. Optimæ sunt igitur similibus corporibus, ut rusticis & robustis, corpusq; multum exercitantibus, præsertim si quatrimum garriophyllis, coriandrís præparatis, sale conditæ seruentur. Et sanguis forsân utilis si cum saccharo coquatur, defecatusq; ad summū fuerit atq; liquens. Sed ut ad numerum reuertamur, non probantur carnes humidiores, quales diximus, non duræ simulatq; siccæ quales uetustioris leporis atque bouis, sed mediæ quædam, ut gallinaceorum, pullorum, caponum, pauonum, phasianarum, perdicum, fortè etiam pullorum columbinorum, præsertim domesticorum. Tales quoq; sunt capreoli uituliq; iuuenes et anniculi uerueces pariter atque apri. Hædos non sperno lactentes, caseumq; recentem. Auiculas equidem prætermisi. Frequens enim subtiliorum alimentorum usus, stomacho solum conuenit crassiora minime toleranti: Qui uero ualidior est, fugacem ex ijs fumum reportat uel humorem. Oua tamen gallinarum non prætermitto, si uitellus unà cum albo comedatur. Vitellus nanq; solus delicatorum est nutrimentū: nam Auicenna probat nutrimentum nullum expedire magis in diminutione sanguinis & dissolutione spiritus cardiaci quàm uitellum oui gallinæ, uel perdicis, uel phasianæ. Neq; forte ab re fuerit asseres nutrire spelta aqua ue nitida, ac post necem carnes sale

nes sale & coriandris aceto præparatis, conditas, dies septem seruare prius quàm edas. Ceruumq; similiter, si stomachus fuerit ualidissimus. Probabile nanque est longæua quædam animalia ad uitam conferre longæuam, si tamen huiusmodi carnes iuuenes comedantur. Similiter aliæ carnes uicissim sunt tum assæ, tum elixæ. Cibus esto duplus ad potum. Panis duplus & sesquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad pisces, herbas, fructus humidiores. Ne incipiat à potu mensa, neq; potus sit semel uberior. Semper stipticum aliquid absq; potu uel modico, sequatur mensam. Vbi complexio, ætas, locus, tempus, ad calidum siccum uelabitur, tu quoq; paulisper ad opposita declinato. Vbi ad frigidum aut humidum, similiter ad opposita uerigito. Vbi temperies, seruato temperiem. Eatenus autem exercitationi quidem corporis est addendum, & animi detrahendum, quatenus epulis uescimur durioribus ad diuturnitatem uitæ aliquando forsitan necessarijs. Mensæ tibi sint in nouem diei horis duæ, & utrobique paræ. Parcior uero cœna. Exercitationes corporis duæ ferme post digestionem primam ad sudorem quasi productæ. Somnus quidem nocturnus, quia semper est necessarius, semper bonus: diurnus autem nisi admodum necessarius nunquam bonus.

Non esse utendum alimentis quæ citò putrescant:

Vinum et triticum præ cæteris eligenda, putrescentia

etio & resolutio fugienda. Cap. VII

A Nimalia uero quæcunq; in nostram custodiam ueniunt, mundis electisq; alimentis nutrienda sunt antequam uescamur. Atque hæc & alia omnia ex pascuis altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulam ante omnes ab Arnol'do philosopho cõprobatam, memori semper mente teneto. Animantes, herbas, poma, fruges, uina ex altis odoriferisq;, ut diximus, regionibus eligere oportere, quas uenti temperati serenant, suaues Solis radij fouent, ubi aquæ nullæ stagnant, culta sterquilinio non pinguescunt, sed humore natiuo, ubi etiam quæcunque nascuntur, diu permanent incorrupta. Hic duntaxat habitandum est, hic quoque nascentibus uescendum. Neq; confidendum est, ex alimentis quæ breui putrescunt, humorem nos comparaturos diuturnum, & à putrefactione remotum. Neque sperandum facile nos diu uieturos, ubi terræ fructus incorrupti diu non conseruantur: ubi raro admodum homines sunt longæui.

Altriciis terræ facultas

Quantum uero sit in loco uictuq; discrimen, pomum declarat persicum: in Persia quidem uenenum, in Aegypto, cordis amicum. Et helleborus in Anticyra impune sumptus, alibi uero uenenum. Aristoteles habitationem eligit altam ad meridiem orientemq; spectantem, sub aëre subtili, nec humido, nec frigido. Et Plato longæuos in æditissimis atq; temperatis reperit regionibus. Deterrimū uero est stercorare agros, uel aquas stagnantes ex agris minime deriuare. Omnia enim illic
citæ

sitæ corruptioni subiecta nascuntur. Quamobrem eos non uituperare non possum, qui sapientem Hesiodum idcirco uituperant, quod in re rustica sterquiliniū prætermiserit. Sed ille prudens salubritati potius quàm fertilitati consuluit. Satis autem ex lupinorum fabarumq; folijs tempestiue subuersis, agrum pingue fieri posse prætauit. At uero si regiones humidiores immundasq; colere, & alimenta minime duratura sumere compellamur, eum quasi seruemus uictum, quem sub aëre pestilenti medici mandauerunt. Qua de re in libro Contra pestilentiam satis egimus. Summatim uero suauibus et quodammodo calidis utemur odoribus. Aloë rite præparata sæpe, leuiterq; purgabimur. Rite uero præparatam dicimus, si lota fuerit aqua rosacea uel succo rosarum, aut si cū rosis recentibus contritisq; fuerit perfecte commixta. Deinde addatur ei myrobalanus atq; mastix, & fortè rosa. Medicina hæc extra controuersiam mirabilis est ad cōseruandam diu mentē sanam in corpore sano. Præterea corpus exercitabimus: opportuno utemur fœco. Hoc puluere epulas condiemus: Myrobalanorū emblicarum sit pars unciæ quarta, sandalorū uero dimidia, cinnamomi integra, octaua croci. Hoc itaq; puluere rebusq; simul acribus imminentē exputridis alimentis et locis corruptionē forsità inhibere poterimus. Meminerimus aut, ubi multo plures putrefactione suffocationeq; q̄ resolutione pereunt, ibi putrefactioni, et suffocatiōi maxime resistendū. Vbi uero

contra, uicissim uti condimentis aromaticis, et quodam
 modo austeris, ut diximus, odoribusq; similibus quouis
 tempore putrefactionem prohibet: ungi oleo, frigoris
 iniuriam: uti lauacris ex aqua & oleo, resolutionem
 nem ex labore uel calidis temporibus imminuentem.
 Similiter os aqua saepe colluere, succum glycyrrhizae
 uel saccharum crystallinum ore tenere: Aqua rosacea
 multa, paucoq; aceto rosaceo manus faciemq; persuadere,
 similibusq; odoribus uti. Septima quoque hora
 alimentis modicis recreari: corpore simul & animo
 conuiescere, calore uitato. Plurimum uero interest,
 quale sit uinum, & triticum, quibus assidue uescimur.
 Haec ergo sint talia, ut ultra annum & potius ad triennium
 integra perseuerent, si modo incorruptibilem ex
 his alimoniam sperare debemus. Vinum, siue album siue
 rubrum sit, esto clarum, suauis, stypticum, odoriferum,
 & quod indigeat aqua. Nisi forte uinum repereris,
 leue simul atq; durabile, quod rarissimum esse solet.
 Quod uero ualidius est, philosophus Isaach uinum
 dicit esse uinosum coctum sole, uentisq; purgatum: quod
 aqua fontis puri temperari iubet, aliquandiu antea
 bibamus, ut perfectius misceatur. Aquosum uero uinum
 atq; debile uel acerbum, fugiendum monet, utpote
 quod intra uenas & membra acidum cito fiat, aut
 aliter putrefiat. Vinum quidem aquosum putrefactioni
 subiectum, si conseruata eius substantia coctum fuerit,
 hoc saltem erit utile, alioquin non laudatum, quod
 humorem

Vini senum
 qualitas &
 substantia.

humorem corruptibilem non creabit: sed acumen eius
 aqua electa temperandum erit. Vinum uero quale pro
 bauimus, Isaach ex antiquorū sententia theriacis ma
 gnis inquit esse persimile. Quod, ut diximus, tempera
 tum, habitudinem corporis frigidam calefacit, refrige
 rat calefactam, humefacit siccam, humidiores uero de
 siccatur, atque (ut Galenus ait) naturalem humorem re
 creat, calorem fouet, utrunque contemperat. Miscere
 uero uinum eiusmodi magis necessariū est iuuenibus,
 minus senibus, frigidis uero senibus minime. Frigida
 namq; duratq; senectus (ut inquit Plato) ita mero feruet
 atque mollitur, sicut uel igne ferrum, uel aqua lupini.
 Quod diximus per uinum opposita fieri, atq; disiden
 tia temperari, scito etiam per glycyrrhizā fieri, sed
 debilius: Fieri etiam per oleum rosaceum, sed extrin
 secus. Hec ergo tibi familiaria sunt. Neque diffidas
 quicquid & qualitate temperatum est, & uirtute po
 tens, posse reliqua temperare, sicut frigus alia frige
 cere, id in primis habere temperamēto Iouis, quo etiā
 saluberrima sunt. Sed de his alibi disputandum.

Dieta, uictus & medicina senum.

Caput VIII

Qui septimum iam septenarium impleuerunt,
 quinquagesimum attingentes annum, cogitent
 Venerem quidem significare iuuenes, Saturnum uero
 senes: atq; has apud Astronomos stellas inter se maxi
 me omnium inimicas existere. Rem ergo uenerem Sa

turnij fugiant, quæ iuuenibus etiam uitæ plurimum detrahit. Non enim natis consulit, sed nascituris, ipsasq; etiam herbas statim producto semine siccatur. Præterea frigus aëremq; nocturnum lethiferum sibi putent, atq; eum omnino uictum seruent, ex quo sanguinem plurimum sperent, spiritumq; quamplurimū, ex uitellis uidelicet ouorum recentibus, uino aliquantum quidem dulci, odorifero uero quamplurimū. Nam hic uitellus proprie cordis sanguinem, uinum præcipue spiritum recreat. Carnibus electissimis coctūq; facilimis omnium summam utantur diæta, calidū pariter & humidum augente. Spiritum odoribus præsertim uini assidue recreent. Vigiliam & inedia sitimq; deuitent: laborem rursus corporis atq; animi, & solitudinem & moerorem. Musicam repetant si forte intermiserint, nūquam intermittendam. Ludos quosdam & mores quoad decet olim antea pueritiæ reuocent. Difficilimū namque est (ut ita dixerim) reuiuescere corpore, nisi ingenio prius reueraſcas. Itaq; in omni etiam ætate magno opere conducit ad uitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamenta uaria semper aucupari. Longum uero profusumq; risum minime: spiritum namq; nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad senes. Hi præterea si frigeant, fomenta petant aromatica & calida, simulatq; humida. Meminerint puerile non esse, puerile illud Auicennæ fomentum, factum quidem à Davide, sed tardius forte factum. Fomentum seni mirificum:

Medulla

Medulla recentis adhuc calentis panis infuso maluatia
 co uino cū puluere menthæ, apposita stomacho et sepe
 ad olfactum adhibita. Nam & medulla eiusmodi etiam
 sola Democrito iamiam expiraturō retinuit spiritum Dilog. Laet
 quoad placuit fugitiuū. Præterea frictionibus utantur tio autore.
 leuibus, seu quandoq; lauacris nutrimentū prouocanti
 bus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos uidelicet
 ablutos, familiares habeant. Hoc enim nutrimentū me-
 dici ueteres senibus aptissimū probauerunt. Calidum
 enim & humidū est & pingue, & omnem lenit aspe-
 ritatem, atq; simul, quod mirū est, dum naturalem hu-
 morem auget, interea superfluum desiccāt, putridumq;
 expurgat humorem. Sunt qui nucleorum eiusmodi dra-
 chmā unā quotidie post cibos exhibent senibus come-
 dendam. Ego drachmam quoq; alteram ieiuno stoma-
 cho senibus exhiberem, uel recens, calens, auratū, pi-
 nucleatū. Componerem quoq; electuarium hoc pacto:
 Sume amygdalarum dulcium mundarum uncias qua-
 tuor, tantundem eiusmodi nucleorū, pistaciorum duas,
 unam seminum cucumeris, unam nucum auellandarum
 mundarū, contunde, coque unā cum candidissimo sac-
 charo, cui tamen addideris unam zinziberis recentis
 conditi drachmam, croci dimidiam, musci tertiam, am-
 bræ tantundem, saccharū, aqua melissæ, id est citrariæ
 rosarūq; fundito, multa auri folia his adhibeto. Huius
 enim usu quotidiano, uitam senes ualidiorē longio-
 remq; cōsequentur. Possunt & in mensa hoc accipere.

Et pluribus horis ante mensam. Vtilius autem tunc
 erit, si quid albi odoriq; vini unà cum confectione eius-
 modi biberint. Temporibus uero calidioribus saccha-
 rum rosaceum unà cum auri folijs, Et conditæ myro-
 balani uitam senibus prorogabunt. Theriacam nemo
 dubitat ad idem humidis conuenire personis atq; tem-
 poribus. De cuius usu satis in libro superiore dictum.
 Nemo etiam negabit his prodesse admodum radices
 enulæ, beeeniasq; radices, albas similiter atq; rubeas,
 maxime uero recentes: illam quidem pro nutrimento,
 has etiam pro aromate: Et omnia simpliciter calida,
 humidaq; et aromatica simul et styptica, simulq; pins-
 guia. Certum est senes electo glycyrrhizæ succo fami-
 liariter uti debere. Tradüt enim glycyrrhizam esse hu-
 mani corporis calori pariter Et humori persimilem:
 præterea uarijs senum morbis opitulari. Lac quoque
 amygdalinum, Et amidus cibus familiaris esto, et sac-
 charum atq; passulæ. Rasis tripheram ex myrobalan-
 nis Indis, emblicis belliricis confectam. Item myroba-
 lanos Indas conditas saccharo, non solum ad retinen-
 dam, sed etiam ad retardandam senectutem ualde pro-
 bat. Auicenna laudat tripheram myrobalanorū maio-
 rem atq; minorem. Rursus Confectionem de squama
 ferri, maxime uero auri. Iubet quotidie mandere my-
 robalanos præcipue chebular rite conditas, ad disse-
 renda senectutis incommoda.

De naturis aromatum & Cordialium necessarijs:

Et rursus qualis senum uictus. Cap. IX

SCito myrobalanis uarias inesse uirtutes. Vnam
 quæ mirabiliter superfluum exiccat humorem, unde
 de caniciem prohibet. Secundam quæ humorem colla-
 git naturalem, & à corruptione simul & inflamma-
 tione tuctur, unde uitam producit in lōgum. Tertiam
 quæ styptica aromaticaq; potentia, uirtutem & spira-
 tum naturalem & animale congregat & fouet, &
 roborat. Hinc aliquis uitæ lignum in paradiso myro-
 balanum forte fuisse putabit. Simile quiddam fermè fa-
 ciunt aurum & argentū, corallus, spodiumq; & pre-
 ciosi lapilli, quamuis pro aromatica uirtute facultatem
 afferant illustrandi. Tu uero memento aromatica tunc
 maxime prodesse nobis ad uitam (ut supra significau-
 mus) quando cum uigore quodam aromatico humida
 sunt pariter atq; calida, lentoremq; pinguem habent,
 commodum augmento: quales sunt in primis radices
 beeniæ albæ, similiter atq; rubentes, præsertim recen-
 tes. Aut saltem quando cum uirtute quadam subtili, oz-
 dorifera & acuta, substantiam densam habeant, & sty-
 pticam ualde proprietatem, qualis utique compositio
 inter cordialia frigida primum myrobalanis inesse ui-
 detur & succino. Deinde rosis & succo, & semini ci-
 tri. Tertio sandalis et coriandris, atq; myrto, cæterisq;
 similibus. Inter calida uero cordialia zedoariæ, ligno
 aloës, citri cortici, & chariophyllis, nuci muscatæ,

maci, olibano, mastici atq; doronico: qualem etiã salu-
 uie experimur inesse. Tradunt ambra & muscum
 stypticam habere uirtutem. Zinziber autem ob quan-
 dam eius humiditatem, præsertim recens & conditũ,
 senibus sæpe prodest. Sed hoc & chariophylus pro-
 pter caloris uehementiam, caute uidetur accipiendũ.
 Zedoaria quoq; caute, tametsi theriacæ similis iudica-
 tur, & stypticam simulatq; pinguem naturam habet,
 senibus cõmodissimam. Ambra propter calorem quasi
 temperatum tuto fermè sumitur, ac propter lentorem
 cum styptica subtilitate mixtum, prærogatiuam habet
 ad uitam in membris & spiritibus confirmandã: tum
 uero si ex ea fiat aqua, cutisq; lauetur, digestionẽ quar-
 tam restituit, ac morbos eius defectu contingentes exa-
 pellit. Aromatica uero quæ subtilem admodũ substan-
 tiam habent, qualem cinnamomũ atq; crocus, cordia-
 libus frigidis et durioribus sunt miscenda: Nã aromati-
 ca si tantũ calida subtiliaq; sint & sola sumantur, natu-
 ralem calorem nimis excitant, humoremq; dissolunt.
 Necessaria tamen sunt, tum frigidioribus et humidiori-
 bus epulis concoquendis, tũ cordialibus duris ad præ-
 cordia transferendis. Tenãq; latere nõ debet, humore
 ipsum uitæ necessarium primas in corde sedes habere,
 et arterijs uenisq; eiusdem: quod Isaach perspicue do-
 cet: atq; ut Auicenna probat, hic humor naturali cæ-
 terorum membrorũ humore frequenter irrigatur atq;
 fouetur. Quapropter cauendum est, ne membri ullius
 humor

humor casu quopiam arefiat: multoq; magis, ne præcordiorum humor comminuatur. Atq; ut nutrimenta, uel fomenta, & cordialia omnia per angustos meatus ad præcordia latissime perferantur, his insere crocū. Ut uero sistantur ibi, myrobalanos adhibe. Ut autem consequaris utrunq;, accipe inter calida muscum atq; ambram: inter frigida rosas atq; myrtum. Memento dulce marathrum senibus profuturum: Nam & nutrimentum per membra diffundit, & qua facultate lac, eadem humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides marathro serpentes ait annuam exuere senectutem. Probamus et saluiam. Hæc enim naturæ uirtutem temperate calefacit & firmat, paralysim propulsat. Probamus & moderatū conditi Zingiberis usum: habet enim cum calore pinguedinem.

De auro, & aureis alimentis, & refocillatione senum. Cap. X

Aurum omnes ante omnia probant, tanquam omnium rerum temperatissimum, & à corruptione tutissimum: Soli quidem propter splendorem, Ioui autem propter temperaturam consecratū: ideoq; posse calorem naturalem cum humore mirifice temperare, humores à corruptione seruare, Solarem & Iouialem spiritibus et membris inferre uirtutem. Verum tamen oportet durissimam auri substantiam, subtiliorem facere, penetratūq; facilimā. Nouerunt enim cordialia tunc maxime latentem cordis recreare uirtutē.

quando in eis attrahendis minime natura laborat. Ut autem minime fatigetur, uel subtilissima iam effecta, uel cum subtilissimis sunt exhibenda. Optimum fore putant, si absq; aliena permixtione aurū potabile fiat: Sin minus possit, contusum, & in folia redactum accipi uolunt. Aurum fermè potabile habebis (ut dicam) Collige flores boraginis, buglossæ, melissæ, quam citrariam nominamus: & quādo luna Leonem subit uel Arietem, uel Sagittarium, aspicitq; Solem, aut Iouem, coque cum candido saccharo, aqua rosacea liquefacto, & pro qualibet uncia insere diligenter auri folia tria. Ieiunus cum uino quodam aureo sume. Item aquam ex capone destillantem foco uel aliter cōsumpto unā cum Iuleb sume rosaceo, in quo auri folia quædam antè contuderis. Præterea in nitidissimā fontis aquam aurū extingues ignitum, cum eadem auri cōtundito folia. Eadem uinum aureum temperato, & unā cum eiusmodi potu comedito recentem oui uitellū. Facile uero in tota corporis arbore seruabis humorem, si in radicibus cōseruaueris. Accipe igitur gallinarum et pullorum eiusmodi atq; caponum cor, iecur, stomachum, testiculos, atq; cerebellum, coque aqua modica, minimo sale: Coacta contunde ex tota carne & toto iure & saccharo, addito recentis oui uitello, fac placentam modico cinamomo crocoq; conditam & auratam. Hac uescere esuriens semel, saltem quarto quoque die, et tunc quidē sola, claro tamen ad potum addito uino.

De usu lactis sanguinisq; humani pro uita

senum. Caput XI

SAepe post decimum statim & nonnunquam post nonum septenariū arbor humana arefacto paulatim humore tabescit. Tunc primum humano iuuenialiq; liquore irriganda est hęc arbor humana, quò reuiuiscat. Eliges ergo puellam sanam, formosam, hilarem, temperatam, & famelicus lac eius sugito crescente luna, statimq; comedito marathri dulcis modicum puluerem saccharo rite confectum. Saccharū quidem lac in uentre cogi uel putrefieri non permittet, marathrum uero quum & subtile sit & lactis amicum, dilatabit ad membra. Quos Hectica senilis exedit, medici diligentes liquore humani sanguinis, qui arte sublimi destillauit ad ignem, reficere moliuntur. Quid ergo prohibet, quo minus senio iam quasi confectos interdū hoc etiam potu reficiamus? Communis quędam est & uetus opinio, aniculas quasdam sagas (quę & striges uulgari nomine nuncupantur) infantū sugere sanguinem, quo pro uiribus iuuenescant. Cur non & nostri senes omni uidelicet auxilio destituti, sanguinem adulescentis sugant? uolentis inquam adolescentis, sani, leti, temperati, cui sanguis quidem sit optimus, sed fortè nimius. Sugant igitur more hirudinum ex brachij sinistri uena uix aperta, unciam unam aut duas. Mox uero sacchari uiniq; tantundem sument, idq; esurientes et sitibundi facient crescente luna. Si crudus ægre con-

coquitur, coquatur prius unà cum saccharo, uel ad
 quam calidã moderate destillet saccharo mixtus, deinceps
 de bibatur. Fouere quoq; stomachũ tunc sanguine sua
 lo præfens auxilium est: quem utiq; sanguinem è uena
 sua fluentem spongia calente uino madefacta combi
 bat, & stomacho statim calens admoueatur. Galenus
 atq; Serapio morsum rabidi canis sanguinis canini pos
 tu curari dicunt. Rationem uero illis assignare nõ pla
 cuit. Ego igitur biduum eam queritans, opinor deniq;
 saliuã canis rabidi uenenosam impressam hominis pe
 di læso, per uenas paulatim ad cor ascendere, more ue
 neni, nisi quid interea distrahat. Si igitur interim canis
 alterius sanguinem ille biberit, sanguis ille crudus ad
 multas horas natat in stomacho, cum deniq; uelut pere
 grinum deiecturo per aluum. Interea caninus sanguis
 iste saliuam caninam superiora membra prensantem
 prius q̄ ad præcordia ueniat, deriuat ad stomachum:
 Nam & in canino sanguine uirtus est ad saliuam canis
 attrahendã, et in saliuã uicissim uirtus ad similem san
 guinem prosequendum. Venenum igitur à corde semo
 tum, sanguiniq; imbibitum in aluo natanti, unà cum
 sanguine per inferiora deducitur, hominemq; ita relin
 quit incolumem. Quorsum hæc? Primo quidem ut rei
 tam occultæ, succurrentem inter differendum causam
 aperuerim: Deinde ut moneam, sanguinẽ potari posse
 se, & quidem salubriter: atq; in sanguine humano uir
 tutem esse, qua humanum sanguinem attrahat, & mu
 tuo

tuo prosequatur: Ne forte diffidas iuuenilem sanguinē
à sene bibitum trahi ad uenas membra que posse, ibiq;
prodesse quamplurimum.

De dieta, habitatione, & consuetu-
dine senum. Cap. XII

Meminisse decrepitos expedit, naturā debilem
non esse nutrimentorum pōdere fatigandam,
uel etiam epularum diuersitate nimia distrabendam:
Nam & iuuenilis ætas hoc uitio fit citò senilis. Diui-
dant ergo mensas, nec tam multa naturam alimonia
quàm frequenti reficiant, interuallo tamen interim ad
digestionem dato. Nam sepe etiam postquam stoma-
chus ipse concoxerit, nisi & iecur quasi digesserit, su-
mere nutrimentum, naturam distrabit atq; fatigat: qua
quidem lassitudine sæpius frequentata, aduolat intema
pestiua senectus. Senes hyeme uelut oues africa pes-
tant, æstate uelut aues amoena riuosq; reuisant. Fre-
quenter inter iuuentem uersentur plātas, & suauiter re-
dolentes: hæ nanq; uiuentes, spirantesq; conspirant ad
spiritum hominis augendū. Ad loca uero communiter
apibus amica confugiāt, mellaq; hyeme degustent. Mel
enim cibus est senibus in primis amicus, nisi ubi bilis ti-
metur incendiū. Amicus caseus recentissimus, amici da-
tyli, ficus, passula, cappares, dulcia punica, zizipha
hyssopus, scabiosa, betonica, sed pistacia multo magis.
Pinei uero nuclei maxie omnium, sicut diximus. Ex qui-
bus plurimum referēt adiuuentū, si eos horas duodecim

Et senū uis-
ctū in mul-
tas partiri
oblationes
Galen. suas
det.

in aqua paulum calida teneant prius quam edant: Sic enim stomacho non nocebunt. Ac præterea, si dum his utuntur, etiam inter pineta & oliueta uitesq; uersentur, aut saltem pini uaporem accipiant & odorem. Item gummi lachrymaq; pini cū oleo uel uino corpus sepe deliniant. Probabile enim est arbores longa naturaliter uita dotatas, præsertim si etiam hyeme uirescant, ad longam tibi uitam umbra, uapore, nouo fructu, ligno & tempestiuo quolibet usu prodesse. De animalibus autem longæuis supra diximus. Iam uero ad idem tibi fortè conducet, si uiuas plurimū penes eos qui sani, tibi sano natura sint similes & amici, ac magis forsitan si paulò iuniores. Vtrū uero & quomodo frequens adolescentum consuetudo parumper senium retardare ualeat, pudicus Socrates consulendus.

Quæ adminicula senes à Planetis accipiant ad omnia membra fouenda. Cap. XIII

Verum cōsulite potius solliciti senes Apollinem, qui Socratem Græcorum sapientissimum iudicauit. Consulite Iouem insuper atq; Venerem. Phœbus ipse artis medicine repertor, nucem muscatam uobis fouendo stomacho dabit: Iupiter cum Phœbo mastichen atq; mentham: Venus uero corallum. Fouendo rursum capiti, Phœbus pæoniam, thus, amaracum, et cum Saturno myrrham: Spicam nardi macemq; Iupiasq; Venus deniq; dulce marathrum atq; myrtum. Ad

cor uero fouendum accipietis à Phœbo quidem citra-
 riam, crocum, lignum aloës, thus, ambram, muscum,
 doronicum, modicum chariophylorū, citri corticem,
 cinnamomum: Ab Ioue lilium, buglossam, ozimum et
 mentham, beeniasq; radices, & candidas pariter et ru-
 bentes. A Venere sola quidem myrtum & sandalum
 atq; rosam: unā cum Saturno coriandrū. Hæc uos con-
 tundite diligenter: Et quæ stomachi sunt, cydoniorum
 oleo in formā ceroti conficite: Quæ uero capitis, oleo
 spicæ perfundite ac illinite ceruicem, tempora, frontē.
 Quæ deniq; cordis, aureo uino spargite aquaq; rosa-
 cea, eaq; foris præcordijs admouete. At iccur in pri-
 mis creando sanguini necessariū, nescio quomodo præ-
 termisimus. Huic ergo semper Eupatorio & opobala-
 samo Phœbus opitulabitur: Pistaceis Iupiter atq; pas-
 sulis: Venus autem hepatica, endiuiā, spodio, cicorea.
 Lien tandem fouendo Saturnus ille uester unā cū Io-
 ue capparim dabit uobis, scolopendriam, tamariscū.
 Sicut uesticam Iupiter cum Venere, pina, glycyrhiza,
 amido, cucumeris seminibus, malua, althæa, manna,
 casia, curat. Saturnum uero uerendum pluribus, ne
 adeò uos fugite senes. Hic enim quàm peregrinus est
 iuuenibus, tam uobis domesticus erit. Ut igitur totum
 ipse quoq; uobis corpus uegetet pro uiribus, atq; con-
 firmet, accipietis nonnunquā ab eo regnante pariterq;
 à Phœbo mumiam simul, & anseris asi pulpam: hæc
 anseris adipe modico delinite, contundite diligenter.

Myrobalanorum chebularū atq; Indarum melle con-
coquite, ambra, musco, croco cōdite, credentes medici-
narū ad uitam conferentiū uitam esse fidem: Qua spe-
retis & deū supplicātibus uobis adspiraturū, et res ab
eo creatas, præsertim cœlestes mirificam proculdubio
ad augendā uel conseruādā uitam habere. potentiā.

De confabulatione senū sub Venere per uia-
rentia prata. Cap. XIII

Sed à grauioribus his numinibus ad Venerem pa-
rumper uos per hortos & prata senes uirētia re-
uoco. Ad almam Venerem uos omnes aduoco, non lu-
dentem quidem uobiscum, sed iocantem. Hæc & uobis
inquam & mihi iam seni, primo quidem iocosum hoc
fundit oraculum. Ego filij (si nescitis) uoluptate motuq;
uobis uitam dedi. Ego igitur uoluptate quadā motuq;
& si non simili, uobis seruabo uitā. Eandem quoq; ser-
uabit libertate Liber uitis sator, propagator uitæ. Li-
ber ipse semper odit seruos, & quam uimo promittit
uitam, solis liberis implet longam. Meæ quidem uitæ
simulatq; menti quondā profuit regnante Saturno di-
minuta mentha, placetq; quotidie. Vobis autem maior
mentha mente uitæq; prodest, diminuta nocet. Risum
ex meis hortis legite, negligite ficum. Has uero uiolas
quando carpitis, carpere uos existimate lilia, prehens-
dentes liliū, comprehendere crocū. Crocum à Phœ-
bo Iupiter ipse nactus propagauit in liliū. Liliū ego
à Ioue

à Ioue suscipiens, in has quas hic uidetis, uiolas transfor-
 maui. Deniq; rosa quidē uobis esto Lucifer, Hesperus
 uero myrtus. Post oraculum nobis cogitandum, man-
 dat rerum uiridium naturam quatenus uirent, non so-
 lam esse uiuam, sed etiam iuuenilem, humoreq; pror-
 sus salubri, & uiuido quodam spiritu redundant em:
 Quapropter odore, uisu, usu, habitatione frequēti iu-
 uenilem inde spiritum nobis influere. Inter uirentia ue-
 ro deambulantes interim causam perquiremus, ob quā
 color uiridis uisum præ cæteris foueat salubriterq; de-
 lectet. Inueniemus tandem naturam uisus esse lucidam
 ac lucis amicam, uolatilem tamen ac facile dissipabi-
 lem. Idcirco dum per lucem se dilatat uelut amicam, in-
 terdum nimio lucis excessu rapi prorsus, et uehementi
 dilatatione dissolui: tenebras autem naturaliter uelut
 inimicas fugere, ideoq; radios in angustum inde retra-
 here. Optat uero uisus ita perfrui lumine, ut per amicū
 hoc suum amplificetur quidē, nec tamen interim dissi-
 petur. Iam uero in quocunq; colore plus admodum te-
 nebrarum siue nigredinis est quàm lucis, nō dilatatur,
 nec ideo delectatur radius uisus ad uotū. Vbi uicissim
 plus admodū splendidi coloris est quàm nigri, spargi-
 tur latius, noxia quadam uoluptate distractus. Quam-
 obrem color uiridis, maxime omnium, nigrum cū can-
 dido temperans præstat utrumq; delectans pariter atq;
 conseruās, & molli insuper et adhuc tenera qualitate,
 sicut & aqua radijs oculorum absq; offensione resistit.

Cur uiridis
 color præ-
 ter cæteros
 uisum affi-
 ciat uolus-
 ptate.

ne abeūtes longius disperdantur. Quæ enim dura sunt simul & aspera, frangunt quodammodo radios. Quæ uero rarissima sunt, dissolutioni aditum patefaciūt. Sed quæ soliditatem aliquam habent, lenemq; simul æqualitatem, sicut specularia corpora, nec ipsa quidē frangunt, neq; longius disperdi permittunt. Quæ denique præter hæc beneficia, tenera quoq; sunt et mollia, sicut aqua res que uirides, liquidis oculorum radijs mollitia blandiūtur. Deniq; uisus radius quidam est in quadam oculorum aqua naturaliter nobis accensus : ac temperatum lumen in aqua quodammodo resistente requirit. Itaq; gaudet aqua, delectatur speculis similibus, uiridibus oblectatur. In quibus sanè uiridibus solis lumen insitum adhuc uernum secū habet humorem, aquamq; subtilem occulto quodam lumine plenam. Ex quo fit etiam, ut color uiridis quum tenuatur, in croceum resoluatur. Quorsum hæc ? Vt intelligamus frequentem uiridium usum, siquidem uisus spiritum recreat, qui in animali spiritu quodāmodo præcipuus est, animalent quoq; rescicere. Atq; etiam meminerimus, si color uiridis, quia inter colorum gradus medius atq; temperatissimus est, tantum animali spiritui prodest, multo magis quæ per qualitates temperatissima sunt, naturalem & uitalem spiritum iuuatura, atq; admodum profutura nobis ad uitam. Nihil in mundo temperatius est quàm cœlum, nihil sub cœlo fermè temperatius est quàm corpus humanum, nihil in hoc corpore temperatius est

quàm

quàm spiritus. Per res igitur temperatas uita permanens in spiritu recreatur. Spiritus per temperata cœlestibus conformatur. Deniq; discamus ex temperie uiridis, quæ illuminando æque congregat animalem spiritum atq; dilatat, ideoq; maxime iuuat, nos quoq; in cordialibus eligendis, componendis, utendis, aromaticis, subtilibus & acuta, quæ spiritum extendere uel etiam illuminare solent, quod facit crocus atq; cinnamomū, cum aromaticis semper stypticis cōgregantibusq; cum myrobalanis & similibus commiscere, atque uicissim. Neq; prætermittere quæ absq; acumine etiam aromatico simul utrunq; conficiunt, aliquantum uidelicet dilatat, atq; admodum congregant, multumq; illuminant, quæ & aliàs narrauimus: quod efficit aurum, argentum, spodium, corallus, electrum, sericum, preciosi lapilli, inter quos hyacinthus uel ore detentus ob Ioualem temperiem plurimum comprobatur. Quum enim sub terra nequeant speciosissima & quasi cœlestia procreari absque summo quodam beneficio cœli, probabile est rebus eiusmodi mirificas cœlitus inesse uirtutes. Compositio uero eiusmodi, quæ dilatando & illuminando spiritum æque cōgregat, ita delectat eum intrinsecus atq; recreat, sicut foris uiriditas oculos, atque ipsam etiam apud senes in naturali quadam uiriditate diutissime seruat, quasi laurum, oliuam, pinum, etiam hyeme uirentem. Tantoq; magis id efficit, quod efficit et interius, atq; maxime si compositio talis arō

matico flagret odore, alliciatq; sapore. Profectò sicut corpus ex crassioribus humorum partibus cõpositum in quintam redigitur formam, ita spiritus ex subtilissimis eorundem portionibus constitutus formam habet quintam naturaliter temperatissimam atque lucidam, ideoq; cœlestem. Atq; in hac ipsa forma conseruandus est, ut subtilis quidem sit, & interea firmus sicut diximus. Sit omnino lucidus, sed etiam quodammodo solidus. Ac præterea rebus odoriferis, firmis, lucidis, assidue foueatur, si uitam cupimus conseruare quæ uiget in spiritu, & uendicare nobis cœlestia dona. Hæc hæc tenus iussu Veneris contemplati, Venerem ipsam audiuisse putemus.

Prosopopœia Mercurij, senibus consulentis circa uoluptatem, odores, cantus, & medicinas. Cap. XV

INterea dum inter senes ipsa quasi Venus confabularetur, forte quidem hætenus satis belle, deinceps uero prolixius forsân fabulatura foret. Sermonem hûc his Mercurius uocibus, sermonum autor interpellat. Quidnam uobis est? cum Venere istac semper puella senes? Quid rursus Veneri cum sermonibus? Nonne mei simulatq; uestri sunt sermones? Mea ratio pariter atq; uestra? Audite me igitur eadem nunc attentione, qua illam, & multo maiore insuper attentione q̄ Venerem. Quinq; scitis esse sensus, uisum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Esse rursus quinq; (ut ita dixerim)

rim) discite rationes. Dum enim per quinque sensus quotidie imbuitur uobis animus, rationesque inde rerum ipse concipit, interea notiones habitusque ad res iudicandas quinque; tanquam rationes quinque; resultant. Præterea sicut quinque; hinc quidem sunt sensus, inde uero quodammodo rationes, ita uitæ tenor quinque; gradibus circa sensum rationemque; disponitur. Vnde quinque; numerantur ætates. Prima quidem sensu tantum trahitur. Secunda, sensu magis admodum allicitur quam ratione ducatur. Tertia post hæc alternis pariter rationis et sensus persuasionibus agitur. Quarta, ratione potius quam sensu ducitur. Quinta tandem ratione tantum regi debet. Prima igitur ætas atque; secunda tanquam subiecta Veneri, Venerem si placet loquentem audiat, reliquæ uero Mercurium. Ego igitur reliquos uos omnes alloquor, non pro me quidem tantum, sed pro Diana etiam hæc, quam ad sinistram meam cernitis: nempe quum hæc elinguis sit, ego uero bilinguis, iure pro hac ipsa, cuius ego linguam habeo, loquor. Vnam profecto noxiamque; Venus uobis indidit uoluptatem, qua noceret quidem uobis, prodesset uero futuris, exhauriens paulatim uos per latentem quandam quasi fistulam, aliudque; uestris liquoribus implens atque; procreans: uos tandem quasi uetustum quoddam spoliolum cicadarum iam exhaustum humi relinquens, cicadæ interim teneriori prospiciens. Nonne uidetis quod Venus de materia uestra generat esse reces quiddam et uiuum, sensuque præditum? Surripit ergo

Vitæ quinque
que gradus

uobis iuuentutē & uitam atq; sensum, ex toto inquam corpore per totius uoluptatem, ut efficiat inde totum. Ego interim materiæ illius quæ quartæ digestionis superest qualitate monitus, uos cōmoneo, alimenta similiter quarta digestionis cocta plurimū uitæ uestræ succurrere, *Ouum* recens uidelicet integrum & sorbibile unā cum saccharo exiguoq; croco: *Lac humanum*, uel *Iuillum*, uel *caprinum* cum pauculo melle sumptum. Atq; hæc duo tunc salubriora sunt, quando natiuo adhuc calore flagrant: Et si *ouum* aliam mox cocturam desiderare uidetur, præsertim in stomacho minus uasido, sed leuiter est coquendum. Verū ut parumper ad *Venerem* redeamus: Si quando uidistis *Venerem*, iuuenilem admodum uidistis, & quasi meretricijs fucis & ornatibus expolitam. Hæc ergo quæ noua semper est, noua semper affectat, odit uetera, facta destruit, unde construat faciendā. Hæc rursus (si dictu fas est) quasi meretrix non uno quouis est contenta uiro: uulgius amat, et ut dialectice loquar, speciei passim potius quàm in diuiduo suffragatur. Iam uero neq; tactu tantum uos præcipitat, sed etiam gustu fallit quotidie perditq; deceptos. Quos enim uos in rebus saporibus percipitis mediocri quadā temperie gratos, hos *Diana* hæc *Apollinis* *Iouis*q; munere tradidit. Illecebras uero saporum miras, quibus quotidie uelut hamo capti clam miseram uitam perditis, *Venus* insidiosa fabricat. Quid igitur *Martem* incusatis? Quid *Saturnum*? *Mars* quidem
raro

raro admodum uobis palamq; nocet. Saturnus quoque
 sepius uultu se profitetur hostem, nocet tardius, tem-
 pusq; remedijs nulli negat. Sola Venus palam ut ami-
 ca uenit, clam inimica uenit. Hanc igitur incusate po-
 tius, si quem inter superos incusare licet. Ad multipli-
 ces huius insidias, tum oculis Argi uos ipsos instruite,
 tum Palladis clypeo uos munit. Aures autem ad blan-
 das pollicitationes eius tanquam ad lethales Syrenum
 cantus obstruite. Huc deniq; providentiæ florem à me
 accipite, quo Circes huius ueneficia deuictis. Hæc uo-
 bis duas uix tandem et has quidem lethiferas pollicetur
 uoluptates potius quam largitur: ego uero beneficio
 patris atq; fratris quinq; promitto uobis, quinq; præ-
 sto, puras, perpetuas, salutare, quarum infima est in
 olfactu, superior in auditu, sublimior in aspectu, emi-
 nentior in imaginatione, in ratione excelsior atq; di-
 uinior. Quo maior delectatio in tangendo percipitur
 atq; gustando, eo uitæ grauius frequenter accidit detri-
 mentum: Contra uero quanto maiorem in olfactu uo-
 luptatē & auditu atq; uisu, item imaginatione et sepe
 ratione quotidie reportatis, tanto fila uitæ longiora pro-
 ducitis. Verum sicut in blandimentis tangendi atq; gu-
 standi cauendam uobis subdolam admonui Venrem,
 sic in ipsa secretiore nimisq; assidua cōtemplatiuæ men-
 tis delectatione caute Saturnum: Illic enim frequenter
 filios ipse suos deuorat. Nam quos sublimiorum con-
 templationum suarum rapit illecebris, & illic agnoscit

Dux citæ
 mortis an-
 sæ.

ut suos, hos interim (si modò diutius gradū ibi sistant) fāce quadam è terris amputat, terrenam que incautis uitam sēpe surripit. Hoc saltem Venere interim indulgentior, quod Venus quidem uitam quam tibi detrahit, donat alteri, nihil tibi pro detrimento restituaens. Saturnus autem pro uita terrena, à qua separatus ipse, te deniq; separat, cœlestem uitam reddit atq; sempiternam. Hoc ipso similes esse uidentur inter se Venus atque Saturnus, qui sanè quàm Aquario gaudet, tam regnat in Libra, quod homines & hic & illa generandi libidine uexat nocetq; uexatis, ut inde posteritati proficit. Sed hæc quidem fœcundat corpus, stimulatq; fœcundum. Ille mentem suo semine grauidam urget ad partum. Vos igitur prouerbij memores, Ne quid nimis, assiduis prudentiæ frenis parturiētis utriusque libidinem cohibete. Tametsi multo citius grauius que ille lædit, quos tædio, torpore, mœrore, curis, superstitutione premit, quàm quos supra uires corporis moresq; mortalium eleuat ad excelsa. Omnino uero seruate moneo quod æquus Iupiter Pythagoram docuit & Platonem, humanam uitam in quadam æquali animæ ipsius cum corpore proportionē seruari, utriusque suis quibusdam alimentis & exercitationibus aliac similitèr augeri. Si quis alterutrum educatione præcipue sua multo robustius altero tandem efficit, non mediocrem facit uitæ iacturam. Propterea quicumque inter res medicorum arte laudatas potissimum eas eligat,

git, quæ corpori simul & ingenio profunt, maximum uitæ sibi uendicat adiumentum. In earum uero numero uinum, mentam, myrobalanum, muscum, ambram, zinziber recens, thus, aloëm, hyacinthum, similesq; lapillos, herbas uel consimiles esse putate, & quæ ad utriusq; utilitatem à medicis pariter componuntur. Sed longioribus his quandoq; interceptis ambagibus, ego quoq; medicus huc accessi. Si sapores ex rebus accepti non ultra uiuentibus, item odores ex aromatibus iam siccis uitæq; uacuis, multū ad uitam conferre censentur, quidnam dubitatis odores ex plantis, radicibus adhuc suis hærentibus uiuētibusq; mirum in modū uitæ uires accumulatuos? Denique si uapores exhalantes ex uita dūtaxat uegetali magnopere uitæ uestræ profunt, quantum profuturos existimatis cantus, aërios quidem spiritui prorsus aërio, harmonicos harmonico, calētes adhuc uiuosq; uiuo, sensu præditos sensualitate conceptos rationali? Hanc ergo uobis à me fabricatam trado lyram, cantumq; cum ipsa Phœbeū solamen laborū, diurnæ uitæ pignus. Sicut enim res qualitate temperatissimæ simulq; aromaticæ, tum humores inter se, tum spiritum naturalem se cū ipso contemperant: sic odores eiusmodi uitalem spiritū, sic rursum similes quoq; concentus spiritum animale. Dum igitur fides in lyra sonosq; dū tonos tēperatis in uoce, similiter spiritū uestrum intus cōtemperari putate. Ac ne ipse Venere sum auarior, quæ sine Baccho friget,

ab hoc ipso Libero patre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter uos frigent, temporibus similibus bis septimo quoque die uncias uernacei, uel maluatici dulcis meri duas sumant cum una panis uncia, tribus ante mensam horis. Semel autem drachmam unã sublimis aquæ destillantis ex uino cum Iuleb rosacei semuncia. Quo quidem liquore illinire etiam cutem, & ad olfactum uti cõmodissime possunt. Atq; ut post eiusmodi nectar Ambrosiam quoq; uobis asseram, hanc in Super acceptam ab Ioue largior medicinam: Quatuor myrobalanorum uncias accipite chebularum, tres rosacei sacchari, conditi zinziberis hyeme quidem unciam, æstate uero semunciam. Tria hæc cum emblicarũ melle concoquite suauiter, septemq; auri folijs exornate. Ieiuni bolum ante prandium quatuor horis accipite. Anno saltem integro quotidie id assumite, ut inde uelut Aquilæ renouetur uestra iuuetus. Hactenus quæ si Mercurium locutum existimemus.

Confirmatio superiorũ: Et uitandi coitus assiduæq; cogitationis præcepta.. Cap. XVI

Astrologi Venerem & Saturnum inimicos inuicem esse ferunt. Quum uero in cælo ubi omnia amore mouentur, ubi defectus est nullus, odium esse nequeat, inimicos, id est effectu diuersos interpretamur. Mittamus in præsentia reliqua. Ecce nunc Saturnus quidem nobis in centro, Venus autem in circumferentia

rentia posuit uoluptatem. Voluptas uero spirituum esca
 quaedam est. Igitur ex opposito Venus atq; Saturnus
 spiritus nostri uolatum aucupantur. Illa per uolupta-
 tem suam allicit ad externa, hic interim per suam ad
 intima reuocat. Distrabunt itaq; spiritum, si ferme eo
 dem tempore moueant atq; dissipant. Quamobrem ni-
 hil contemplatori uel curioso pestilentius, quam uene-
 reus actus, nihil uicissim hunc sectanti alienius quam
 cura & contemplatio esse potest. Contemplatorẽ uero
 physicum, religiosumq; eodem in gradu connumeramus:
 Et gradu simili quemlibet in negocijs suis ualde
 cogitandum grauibuscq; curis obnoxium. Hinc rur-
 sus efficitur, ut si quem Saturnia uel cõtemplatione ni-
 mium occupatum uel cura pressum, leuare interim &
 aliter consolari uelimus, per uenereos actus, ludos, ioc-
 cos, id tentantes tanquam per remedia longe distantia,
 frustra atq; etiam cum iactura conemur. Atq; uicissim
 si quem uenerco uel opere perditum, uel ludo iococq; so-
 lutum moderari uelimus, per Saturniam seueritatem
 emendare non facile ualeamus. Optima uero disciplina
 est, per quaedam Phœbi Iouisq; qui inter Saturnum
 Veneremq; sunt medij, studia similiaq; remedia homi-
 nes ad alterutrum declinantes, ad medium reuocare.
 Sed ut tandem simus medici. Sicut flamma duobus con-
 muniter modis uiolentis extinguitur, aut uelut diffata
 uentis, aut contrà quasi compressa cineribus: sic spiri-
 tum uel celeriter effectum uenerco dissipamus, uel sensim

Saturnio suffocamus, ac sæpe exprimimus cõprimendo, pariterq; resolvimus. Spiritus utiq; frequenter ad extima uolans, intima reddit uel uacua uel aliena uitæ. Sed ad intima sæpe coactus, cætera circum membra præstat uitæ minus idonea. Citam igitur senectutem, tum Venus interioribus nostris, tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidẽ præcipue, ubi ex quouis eius motu facile corpus debilitatur atq; labascit. Saturnus quoq; potissimum, quando ex quocunq; contemplationis officio uel cura, labore, ingenij corporisq; uires labefactantur: etsi uel qui ad contemplationem, uel qui ad libidinem natus est, plerunq; ad suum uterq; officium est natura fortissimus. Natura enim sæpe coniungit cum uoluptate simul et facilitate potentiam. Vnusquisq; igitur se cognoscat, sui que ipsius moderator ac medicus esto. Coitum quidem frequentaturi ceteros consulant. Ego uero exercitaturis ingenium libro etiam superiore consului: deniq; omni diæta omnibus remedijs uti debent, quibus membra, spiritus, sensus, ingenium, memoria confirmantur: cogitationes per interualla repetere, nec expectare uel minimum ex cogitatione laborem: maxime uero quum primũ canescunt, quamuis nonnulli sint qui non tam debilitate nature, uidelicet adhuc iuuenes canos emittunt, quàm uel ægritudine, uel ægrotatione aliqua præcedente, aut etiam parentum similitudine, à quibus scilicet iam canescensibus fuerint generati.

Medicine senum, & de habitatione iterum

atq; diæta. Cap. XVII

C Haldæorum regula est forte probanda ad iuuentutem recuperandam, peregrinos humores imbibitos corpori expurgare gradatim, tum interiores competentibus medicinis, tum exteriores frictionibus & lauacris prouocationibusq; sudoris, intereaq; salubribus duraturisq; alimentis paulatim corpus implere. Sunt autem qui trochiscis quibusdam ex uiperæ factis, uel helleboro præparato, promittunt humores omnes ueteres putridosq; prorsus educere. Quibus expurgatis, & humore rursus saluberrimo alimentis salutaribus recreato, restituere iuuentutem. Et qui cautiore sunt, helleboro gallinas pascunt, hominem uero gallinis. Eiusmodi uero curationem tanquam periculosam in iuuentute arbitror potius quàm in senectute tentandam, ne forte iuuentutem illam à Medea Pelicæ seni promissam experiamur. Nam & iuuenes medicinis exquisitè purgantibus citò senescere Hippocrates asserit. Sed ubi diæta non sufficit, clystere uel manna, uel aloë præsertim lota securus utêris. Si tibi sit aluus astrictior, manna cum iure caponis myrobalaniq; uirtute: Sin minus, hac te iuuenem etiam in senectute purgatione seruabis: Sume unciam lotæ aloës unâ, myrobalanorum emblicarum drachmas duas, chebularum quoq; tantundem, duas item rosarum purpurearum, masticis quoq; tantundem, maluatico uino confice pilulas.

quando Luna feliciter collocata, propitio fruitur Iouis
 aspectu, præsertim si domicilia fixa possederit uel ip-
 sa, uel Iupiter. Hæc enim ad diurnitatē uitæ magno-
 pere conferunt. Potes etiam utiliter Reubarbarum hic
 cum aloë componere, scilicet dimidiam aloës partem,
 dimidiam reubarbari, & quoties opus fuerit, unam
 manè sumere pilulam ad tres usq; uel quinq; modicūq;
 insuper uinum bibere. Vbi uero pituitam magis times,
 potes cōmode in his pilulis trochiscorum agarici ter-
 tiam partem accipere unā cum tertijs aloës duabus,
 omisso reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis
 annis pilularum compositionem omni ætati experior
 esse tutissimam. Eadem hora cōfectionem eiusmodi fa-
 cito: Sume myrobalanorum emblicarum, belliricariū,
 Indarum, chebularum, unciam uniuscuiusq; unam, cin-
 namomi uero duas, unam quoq; doronici, rosarum pur-
 purearum unam, sandalorum rubeorum duas, unam
 croci drachmam, tertiā drachmæ partem musci, am-
 bræ tantūdem: candidum post hæc cum aqua rosacea
 succoq; citri fundito saccharum: coque, fac bolos, ali-
 roq; inuolue. Hoc ante prandium quatuor horis sumen-
 tes atq; dantes, utiliter experti sumus ad uirtutem cor-
 roborandam, ad illustrandum spiritum atque firman-
 dum. Maxime uero proderit si paulum quid insuper
 uini aurei biberis. Proderit et sæpe calefactum panem
 aureo mero & rosacea aqua persunderere, & modico
 insuper cinnamomo saccharoq; uberiore condire. Fre-
 quenter

quenter etiam duo hæc cum lacte amygdalino & modo dico pane miscere: nam eiusmodi mixtiones naturam referunt Iouialem. Præter omnia quæ in superioribus explicauimus, uel saltem significauimus, ab ijs omnes urbani diligenter cauere debent, æstu, gelu, quolibet uel post calorem frigore uel nocturno, nebulis, uentis uel ex palude flâtibus, uel irrumpentibus ex angusto: locis item ubi aër uel mouetur uolentius, uel nullo modo mouetur: Habitatione quauis humidior, foetore, mœrore, torpore. Diligentius autem Mercurij sectatores, diligentissime senes. Qui præterea postquam manè corpus totum leuiter perfricauerint, delinient ipsum aduersum aëris et laboris incommoda calente oleo uel uino quopiã subamaro, cui prius infuderint myrrham & rosam atq; myrtum. Saluiam frequenter ore ferât, neruis ac dentibus amicissimam. Et quando dentium uitio liquida, uelut infantes, alimenta repetere cogantur, mollissima caueant. Lac quidem uino referant moderato. Utantur igne duntaxat ut medicina, quantum uidelicet expellendi frigoris & suscitandi caloris innati necessitas postulat, alioquin tanquam edace humorem naturalem exiccanturo. Solem uero quoad delectat sequantur ut alimentum, destillatione uitata, & æstu similiter declinato. Faciles quidem motus diligant, excitando calori admodum necessarios. Labores autem corporis oderint, & multo magis animi: nec minus longam sitim, & inediam atq; uigiliam.

De nutrimento spiritus, & conseruatione
uite per odores. Cap. XVIII

LEgimus in calidis quibusdam regionibus, ac pluri-
mo passim odore fragrantibus, multos gracili
corpore & imbecillo stomacho, quasi solis odoribus
ali. Fortè quoniam ipsa natura loci, tum herbarum &
frugum atq; pomorum succos fermè totos redigit in o-
dores, tum corporum humanorum humores illic resol-
uit in spiritum. Quum igitur uterq;, uidelicet odor &
spiritus sit uapor quidam, et simile simili nutriatur, ni-
mirum & spiritus & spiritalis homo, plurimum ab
odoribus accipit alimentum. Nutrimentum uero qua-
tecunq; id sit, per odores siue somentum, apprime senia-
bus & gracilibus necessarium est, quo defectum ali-
menti solidioris atq; uerioris utcunq; compensare possi-
mus. Ambigere tamen nonnulli solent, utrum spiritus
odoribus nutriatur. Ego autem opinor solis forsan ita
nutriri, ut nisi alimenta quæ crassa sunt, digestionem tan-
dem in uapores extenuentur, spiritus ipse, quem dixi-
mus uaporem esse, nullum illinc suscipiat nutrimentum.
Itaq; uinum odore plenum, spiritum subito recreat,
quem cætera uix tandem reficere possunt. Vaporem
uero illum in quem cibi cocti deniq; transferuntur, ideo
appellamus odorem, quoniam & odor ubique uapor
quidam est: & hic tractus intus ex alimentis uapor,
nisi spiritui quodam odore placeat, uix ullum spiritui
exhibet alimentum. Quamobrem Auicennam nostrum
ualde

ualde probamus dicentem, corpus quidem dulcedine,
 spiritum uero quadam (ut eius uerbis utar) aromatici-
 tate nutriri: Quoniã crassitudo corporis non nisi cras-
 sa natura, qualis est in dulcedine, coalescere ualeat: Te-
 nuitas uero spiritus non alio quã fumo quodam atq;
 uapore, in quo aromaticitas ipsa uiget, refici possit.
 Aromaticã uero qualitatem dicimus odoram, & acua-
 tam, & quodammodo stypticam. Proinde quoniã ien-
 tur quidem corpori per sanguinem alimentũ præstat,
 dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia et creat
 spiritum & spiritui procreat alimentum, meritò desi-
 derat aromatica. Expedit tamẽ & aromatica pro cor-
 de condiri dulcedine, & dulcia pro iecore aromaticis
 commisceri, dulcedinem que interea nimiam euitare.
 Quid plura? Galenus ipse secutus Hippocratem, spi-
 ritum nõ solum odore putat nutriri, sed aëre. Aëre in-
 quam non simplici, sed potius opportune permixto.
 Quibus quidem si fidem habebimus, nec alimentorũ,
 nec rei ullius delectum magis ad uitam necessarium, quã
 aëris nobis accommodati, esse censebimus. Aër enim et
 inferiorum & cœlestiũ qualitibus facillime semperq;
 affectus, & immensa (ut ita dixerim) amplitudine cir-
 cumfusis, perpetuoq; motu nos undique penetrans, ad
 suã nos mirabiliter redigit qualitatem: præsertim spi-
 ritum, præcipue uitalem in corde uigentem, in cuius
 penetralia, tum assidue influit, tum repente: sic protinus
 efficiens spiritum ut est affectus: perq; spiritũ uitalem.

qui & materia & origo est spiritus animalis, pariter
 efficiens animalem. Cuius quidē qualitas maximi mo-
 menti est ingeniosis cuiusmodi spiritu plurimum labo-
 rātibus. Itaq; ad nullos potius quā ad eos attinet pu-
 ri luminosiq; aëris odorūq; delectus, atque Musica.
 Hæc enim tria spiritus animalis fomenta præcipua ius-
 dicantur. Potissimus uero ad uitā est aër electus. Nam
 octauo mense nati in Aegypto plurimi uiuūt: & non-
 nulli in plagis Græciæ temperatis saluberrimi, aëris
 beneficio quod Aristoteles narrat, & Auicenna confir-
 mat. Sed profecto sicut corpus ex uarijs compositum,
 uarijs (quamuis non eadem mensa) nutriendum est ali-
 mentis: ita spiritus similiter compositus uarietate qua-
 dam aëris semper electi oblectandus est atq; fouendus.
 Simili quoq; electorum odorum uarietate quotidie res-
 creandus. Nam aër & odor quasi spiritus quidam esse
 uidentur. Iam uero Alexander & Nicolaus Peripate-
 tici unā cum Galeno concludunt spiritum uitalem &
 animalem ideo nutriri tum odore, tum aëre, quoniam
 uterq; mixtus est atq; conformis, & utrunq; haustum
 in præcordia penetrare, ibi coqui temperariq; ad uis-
 tam, perq; arterias diffundi. Vbi uterq; coctus iterum,
 nutrit spiritum (ut aiunt) utrūq; præcipue animalem.
 Aiunt etiam spiratum aërem non solum refrigerando
 calori prodesse, sed etiam nutriendo. Nam & animas
 lia etiam ualde frigida spirant. Addunt aërem crassio-
 rem spiritui naturali tanquam magis corporeo conue-
 nire,

nire, subtilem uero, purum, lucidum, spiritui potius uitali, potissimum animali. Neq; mirum uideri debet spiritum adeò tenuem rebus quoq; tenuibus ali. Siquidem & pisciculi multi aqua nitidissima nutriuntur, & ozimum in aqua simili uiuit, crescit, floret, redolet. Mitto quibus elementis chamæleontem & salamandrã nutririnonnulli ferant. Redeamus ad nostra. Interest certe quamplurimum qualem spiremus aërem, quales hauriamus odores. Talis enim & spiritus in nobis euadit. Eatenus uero nos anima per uitam uegetat, quatenus spiritus harmoniam seruat cum anima concinentem. Spiritus quidem in nobis primus uiuit & maxime, & quasi uiuit solus. Nonne repentino quodam sepe casu, uel affectu, uita, sensus, motus, subito membra deserunt, regresso uidelicet ad cordis penetralia spiritu? & sepe statim reuertuntur ad membra, per frictiones & odores illuc spiritu redeunte, quasi uita in ipso spiritu uidelicet re uolatili potius insit q̄ humoribus aut membris. Alioquin propter horum crassam tenacitatem tardius admodum accederet uita membris atq; recederet. Quicumq; igitur uitam in corpore producere cupitis, spiritum in primis excolite, hunc augete nutrimentis sanguinem augmentibus, temperatum uidelicet atq; clarum, hunc aëre semper electo fouete, hunc quotidie suauibus odoribus alite, hunc sonis & cantibus oblectate: sed interea odores caueate calidiores, frigidiores fugite, capeßite temperatos, frigidos calidis, siccis

humidis temperate. Odorem uero omnem, quia pars corporis subtilissima est, scitote nonnihil habere caloribus, atque ex rebus quæ ipsæ nutriunt, odores sperate potius nutrituros, ut ex aromatico pyro pomoque persico, similique pomo: magis autem recente pane, calente, maxime carnibus assis, quammaxime uino: atque sicut sapor qui mirifice placet, plurimi uelocisque nutrimenti causa est uel occasio corpori, sic odorem ad spiritum se habere putate. Commemorare uobis iterum placet, Democritum iam iam expiraturum, ut obsequeretur amicis, spiritum ad quatrimum usque olfactu calentium panum retinuisse, ulterius etiam, si modo placuisset, spiritum seruaturum. Sunt et qui dicunt id mellis odore fecisse. Ego, si modo usus est melle, existimo illum mel uino liquefactum albo, calentibus panibus infudisse. Neque enim spernendus est mellis odor. Flos namque florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaque si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita uesci, ut nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quodam calore bilem exaugeat, certum habebit longioris uitæ subsidium. Saltem igitur condimentum hoc frigidis et humidis adhibete. Verum ut uos reuocem ad odores: Vbicunque suffocationem, compressionemque spirituum nimiam ex timefcitis, quod mœror frequens torporque portendit, odores circumfusos amate. Vbi uero fugam exhalantium spirituum expauescitis, odores potius infusos nutrimentis

tis accipite. Et si quid odorum præterea foris sumitis,
 uelut clypeū costis duntaxat admouete sinistris. Non
 ne uidetis quā repente sursum uel deorsum ad odores
 se matrix ipsa præcipitet? quā uelociter ad os, ad na
 res spiritus aduolet, suauis odoris esca plectus? Vbi
 igitur spiritus uel exiguus uel fugacissimus esse depre
 hēditur, quod pusillanimitas sæpe declarat corporisq;
 debilitas, uel parua de causa multa contingens, odori
 bus non tam extrinsecus obiectis, q̄ intrinsecus iniectis
 allicite, imò potius pascite, retinete. Odorem uero uini
 ante omnes eligite. Multum nanq; nutrit spiritū odor
 exhalans ex natura, tum plurimū et uelociter nutrien
 te corpus, tum uoluptate sensum afficiente. Tale uero
 uinum est præ cæteris calidū, humidum, et odorū atq;
 clarū. Tale etiam saccharū esse dicerem, si sumat odo
 rem. Cinnamomū quoq; simile et doricum, anisumq;
 & dulce marathrū, si acumini suo ad exiguam dulce
 dinem adderent ampliorem. Sed quā temperiem natu
 ra nō fecit, uobis ipsi cōficite. Et quoties distractionem
 spiritūū formidatis, calidioribus acutioribusq; et subti
 lissimis adhibete, quæ cohibere parumper uolatū spiri
 tus ac sistere ualeāt, ceu croco, chariophylis, cinnamo
 mo, adustū panem, rosaceā aquam, acetumq; rosaceū,
 rosam, myrtū, uiolam, sandalū, coriandrū, cydonium
 pomū atq; citrum. Horreo uero camphoram ubi con
 tra caniciem est agendū. Recentem uero semper men
 thā diligo, menti etiam salutarem spiritūq; tutissimā.

Deniq; mementote res omnes ueneno contrarias, esse
 uitæ admodum salutare, non gustu tantum, sed etiam
 odoratu, maxime theriacam. Has uero in libro contra
 pestilentiam enarrauimus, narrabimus & in libro se-
 quenti. Inter eas autem, ne quid uos lateat, numeramus
 et uinum. Nam sicut homini uenenum est cicuta, ita ci-
 cutæ uinum, non simul quidem, sed paulò post ebibitū.
 Ac ne solis uos odoribus hic alliciam, componendum
 uobis mando electuarium quotidie manè gustandum,
 olfactu gustuq; suaue, & uitæ admodum salutare. Acci-
 pite tres chebularum uncias, unam emblicarum, &
 Indarum unam, unamq; belliricarum, semiunciam uero
 doronici, cinnamomi uncias duas, croci drachmam
 unam, ambre partem drachmæ tertiam, musci quoq;
 tantundem. Contundite diligenter. Tantū rosacei sac-
 chari adhibete, quantum gustui satisfacit: Sandalorum
 rubentium quantum sat est colori: mellis item emblica-
 rum uel chebularum quantum molli expedit electuarij
 formæ, auri folia totidem quot prædictæ sunt uncie.
 Vbi uero difficilior est compositio multiplex, experti-
 sumus simplicem hanc optimam esse, scilicet ex chebua-
 lis, marathro dulci, saccharo aqua rosacea liquefacto:
 sumptam uero tum ieiuno stomacho, tum post cœnam.
 Memineritis aut myrobalanos conditas meliores esse,
 siccas uero saltem diem integrum oleo amygdalarum
 dulcium uel butyro uaccino prius infundite quàm con-
 fletis. Probat & Auicenna uobis confectionem ex em-
 blicis

blicis atq; Indis cum melle anacardorum coctoq; butyro. Item chebularum cum zinzibere & squama ferri, & potius auri. Probat item Petrus Aponensis compositionem ex croco, mace, castoreo, per partes acceptis atq; contusis & uino commixtis. Vnde affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci consueuisse. Deniq; Haly astrologus medicusq; excellens, asserit usu tripherae similiumq; rerum uitam effici longiorem. In omni uero triphera myrobalanus fundamentum est, sed hanc temperant subtilibus quibusdam atq; mollibus, praesertim ubi siccius est myrobalanus, ut et penetret, nec meatus obstruat, nec aluum exiccet nimium uel adstringat. Cum uino praeterea commodissime utimur, sed modico, ne forte diluat. Compositionem uero Petri quam modo narrabam, si modo utilis est, arbitror olfactu potius quam potu utilem fore.

Magorum medicina pro senibus.

Caput XIX

Magi stellarum obseruatores, ad Christum uitae ducem stella duce uenerunt, preciosum uitae thesaurum offerentes, Aurum, thus & myrrham, tria dona pro tribus Planetarum dominis stellarum domino dedicantes. Aurum quidem pro temperamento Iouis, maxime omnium temperatum. Thus autem pro Sole praecipue Phoebeco calore simul odoreq; flagrans. Myrrham deniq; firmitatem corpus atq; conseruantem pro Saturno omnium firmissimo Planetarum. Huc igitur

omnes ad sapientes Magos uenite senes, munera uobis quoq; uitam productura ferentes, quibus autorem uitæ quondam uenerati traduntur. Venite senes, inquam, senectutem grauiter tolerantes. Venite & uos præterea, quoscunq; senectutis propemodū aduentantis formido sollicitat. Accipite precor alacres uitalia dona. Sumite uncias quidem thuris duas, unam uero myrrhæ, auri rursum in folia ducti dimidiam drachmæ partem, contundite tria simul, conflata, confundite in pilulas, aureo quodam mero: idq; tunc opportune conficite, quando Diana propitio Phœbi uel Iouis gaudet aspectu. Sumite posthac thesauri tãti, aurora qualibet portiunculam, ac exiguo perfundite meri potu, nisi forsitan incaluerit æstas, tunc enim aquam rosaceam bibere præstat. Si quis autem inter uos calorem quouis tempore magis metuat, is myrobalanū chebulam aut emblicã æqualem ad thuris myrrhæq; & auri simul pondus adiiciat. Hoc humorem proculdubio naturalem à putrefactione tuebitur. Hoc humoris resolutionem longius propulsabit. Hoc tres in uobis spiritus, naturalē, uitalem, animale m fouebit, confirmabit, corroborabit. Hoc rursum uegetabit sensum, acuet ingenium, memoriam conferuabit.

De periculis uitandis ex quolibet uitæ septenario imminentibus. Cap. XX

Quam astronomi singulas deinceps diei horas Planetis ordine singulis distribuerint, similiterq;

terq; septē hebdomadæ dies, atq; in ipso foetu per menses digesserint officia Planetarum, cur non etiam per annos eadem disponamus? ut quemadmodū infantem in aluo latentem rexit primo mense Saturnus, ultimo Luna, sic statim natum ordine iam conuerso, primo ipse annus ducat Luna, secundo (si uis) Mercurius, tertio Venus, quarto Sol, quinto Mars, sexto Iupiter, septimo uero Saturnus: atq; deinceps ordo per uitam similis repetatur. Itaq; in septimo quolibet uitæ anno, fit in corpore mutatio maxima, ideoq; periculosissima, quandoquidem & Saturnus nobis communiter est peregrinus: & ab eo tunc Planetarū summo, ad Lunam euestigio Planetarū infimā gubernatio redit. Hos annos astronomi græci Climactericos nominant, nos scalares, uel gradarios, uel decretorios appellamus. Fortē uero in morbis ipsum humoris uel naturæ motum Planetes per dies eodem ordine regunt: unde & septimus quisq; eadem ratione Iudiciarius appellatur. Quartus quoq; quoniam medium in septenario tenet. Tu igitur si uitā producere cupis ad senectutem, nullis eiusmodi gradibus interruptā, quoties septimo cuilibet propinquas anno, consule diligenter astrologū: Vnde immineat tibi discrimen ediscito: Deinde uel adito medicum, uel prudentiam & temperantiā accersito. His nanq; remedijs prohiberi minas astrorum Ptolemæus etiam confitetur. Addit quinetiam astrorum promissa sic augeri posse, ut agrorū cultor auget terræ uirtutē.

Probat Petrus Aponensis argumentationibus multis
 & testimonio Aristotelis, Galeni, Haly, naturalē uitæ
 finem non esse ab initio ad unguem determinatum, sed
 ultra citraq; moueri posse. Idq; asserit tū ex astris, tum
 etiam ex materia. Cōcludit his autoribus rationibusq;
 obitum etiam naturalem differri posse, cū astrologiæ
 machinis tum præsijs medicorum. Igitur neq; nos te-
 mere in his præceptis elaboramus. Neq; te pigeat per-
 quirere à medicis quæ naturaliter tua sit diæta, & ab
 astrologis, quæ stella uitæ faueat, & quādo hæc bene
 se habet, & ad eam Luna, compone quæ prodesse dis-
 diceris. Neq; pudeat sæpe illos auscultare, qui non tam
 fortuna quàm uirtute senectutem prosperam consecuti
 uidentur. Præterea Ptolemæus & cæteri professores
 Astronomiæ, imaginibus quibusdā ex certis lapidibus
 & metallis sub certo sydere fabricatis, uitā prosperam
 pollicentur atq; longæuā. Verum de imaginibus quibus-
 dem ex parte, ac plurimum de reliquo fauore cœlesti
 commentariū componimus in Plotinum, quem librum
 huic operi deinceps subiiciendū existimamus, quem
 admodū hoc post librū scribi uolumus quem De curan-
 da literatorū ualetudine composuimus. Fauorem uero
 cœlestem quem modo dicebam, pro iuuentute longā,
 nunc quantū quasi Poëtæ cuidā licet loqui, quantū rur-
 sus medico licet facere, à Phœbo Bacchoq; petemus.

Solis æterna est Phœbo Bacchoq; iuuentus,

Nam decet intonsus crinis utrumq; deum.

Phœbus

Phœbus et Bacchus semper indiuidui fratres sunt: am-
 bo serè sunt idem. Phœbus quidē est ipsa sphaera illius
 anima, sphaera uero Bacchus, imò & Phœbus est to-
 tus ipse sphaerae circulus. Bacchus autem est flāmeus ille
 in hoc circo circulus, imò uero Phœbus est alnum in
 hoc flammeo globo lumen. Bacchus autem existit ibi-
 dem salutaris ex lumine calor. Semper ergo fratres co-
 mitesq; sunt, serè semper alter & idem. Quid uero? si
 Sol in Vere quidem Phœbus est, cantu suo tunc auium
 cantus excitans, cithara rursus tempora temperās:
 in autumno uero Sol idem autor uini Bacchus existit.
 Tria nobis ad seruandam iuuentutem pater ille Liber,
 qui amat colles, Bacchus affert, hos quidem apricos
 primum colles, in his autem collibus suauissimum præ-
 cipue uinū, perpetuā in uino securitatem. Tria quoq;
 Phœbus Bacchi frater pari benignitate largitur, di-
 urnum primo lumen, sub fomento luminis herbas sua-
 uiter redolentes: ad luminis huius umbram, citharam
 cantumq; perennem. His ergo pensis potissimū, his sta-
 minibus Clotho nobis iam non Parca longa uitæ fila
 producet. Treis Parcas serè omēs Poëta canūt. Treis
 quoq; nos nō poëta canimus. Prudens quidem in omni
 uictu parcitas uitam nobis longam inchoat: constans
 quoq; in curis subeundis parcitas producit uitam: par-
 citas uero in cœlo fruendo negligens uitam occat. Tres
 Pythagoras temperantias ante omnia celebrat: tres
 etiam nos in præsentia celebramus. Temperantiam in

affectibus conseruato: temperantiam in omni uictu ser-
 uato. Temperiem aëris obseruato. Hac enim providen-
 tia humorum intemperiem, quæ citæ senectutis & in-
 tempestiue mortis causa est, aspirate Deo, procul ad-
 modum propulsabis. Aspirabit autem autor ille uitæ,
 si ea tantum conditione uitam optaueris diuturnam, ut
 diutius cum genere humano uiuas, tum maxime uiuas
 illi, quo mundus totus inspirante uiuit.

DE VITA PRODVCENDA
 LIBRI FINIS.

MARSILII FICINI FLOREN-
 tini in librum tertium De uita cœlitus compa-
 randa, ad serenissimum Pannoniæ re-
 gem epistolare proœmium.

Philosophi ueteres, rex omnium felicissi-
 me, cœlestium uires inferiorumq; natu-
 ras diligentissime perscrutati, quæ exis-
 timarent hominem frustra sapere, qui
 non sibi sapit, totam merito perscrutationem suam in-
 primis ad uitam sibi cœlitus comparandam retulisse
 uidentur, iudicantes (ut arbitror) tum elementa et quæ
 ex his componuntur frustra sibi cognita fore, tum mo-
 tus cœlestium & influxus temere nimium obseruatos,
 nisi hæc unà cum illis cognita simulatque coniuncta,
 aliquando sibi ad uitam felicitatem que conducerent.

Profuit

Profuit autē illis, ut uidetur, eiusmodi contemplatio ad uitam primo presentem. Nam Pythagoras & Democritus Apolloniusq; Theaneus, & quicumq; ad id potissimum studuerunt, rerum sibi cognitarum usu prosperam ualeitudinem consecuti sunt uitamq; longæuā. Contulit insuper ad futuram uitam, tum per gloriam apud posteros propagandam, tum apud Deum in æternitate fruendam. Siquidem ex mirabili mundi totius ordine, eius tandem cognouere rectorem, & ante omnia cognitum amauerūt. Tibi uero gloriam per secula cuncta futuram, magnanimitas, magnificentia, uictoria perpetua pollicentur. Vitam quoq; apud Deum in æuo beatam diuina clementia, insigni pietati tuæ iustitiæq; promittit. Vitam deniq; prosperam inter mortales satisq; longam (quantū ex indicijs quibusdam mihi licuit coniectare) felicia tibi sydera decreuerunt. Vt autem quod pollicentur id & præstent firmissima fide, & cumulo insuper prorogent pleniore, diligentia tua & medicorum astrologorumq; cura efficere proculdubio potest. Iam uero id posse scientia et prudentia fieri, doctissimi quiq; astrologi ac medici consitentur. Quæ igitur inter Plotini libros magno Laurētio Medici destinatos, in librum Plotini de fauore cœlitus hauriendō tractantem, nuper commentarium composuissem, inter cætera in eum nostra cōmentaria numeratum, id quidem seligere nunc, Laurentio quidē ipso probante, atq; maiestati tuæ potissimum dedicare decreui. Spero

equidem dum uitæ tuæ prosperitatiq; consulam, uitæ interim, & splendori seculi nostri & humani generis consulturum. Atq; ut ualeitudini prosperitatiq; regiæ ualidius hæc nostra prodescent, per Valorem ipsum mittenda putauit. Hunc tu igitur Valorem nostrum cle-
mentissime Rex complectere precor. Tantum enim na-
tura, uirtus, autoritas tua ualet, ut absq; te nequeat uel
Valor ipse ualere. X. Iulij. M. CCCC. LXXXIX.
Florentiæ.

MARSILII FICINI AD LECTO-
rem sequentis libri exhortatio.

Salue hospes ingeniose. Salue iterum quisquis es
salutis auidus, qui nostra ad limina tendis. Vide
precor hospes cupide primum, quàm hospitalis sim. In-
trantis erat certe, salutem statim hospitio dicere: Ego
uero salute præueniens, mox prospectū saluere te iussi:
Intrantem & adhuc ignotum perlibenter excepi: Tra-
hentē apud me moras, promissa (si Deus aspirauerit)
salute donabo. Hospitium ergo nactus es amicum qui-
dem omnibus, & amoris nunc erga te plenum. Si quid
fortē fers tecum amori contrarium, si quid habes odij,
prius ponito precor, quàm medicinas hic uitales attin-
gas. Vitam enim tibi dedit amor, uoluptasq; parentū:
Vitam uicissim demit odium, atq; dolor. Quem igitur
odiosus uexat dolor, huic nullus usquam medicinæ ui-
tali relictus est locus. Quamobrem deinceps te non ut
hospitem

hospitem tantum iam alloquor, sed amicum. Officina
 Marsilij tui aliquanto est amplior, quàm his cancellis
 duntaxat quos hic uides, coërcatur. Nō enim solo hoc
 libro sequente, sed duobus etiam præcedentibus circū
 scribitur. Tota uero summatim medicina quædam est,
 pro uiribus opitulatura uitæ, ut ualida tibi uita sit, ut
 longa. Idq; ubiq; medicorum ope cœlitus adiuta mo
 litur. Varia sanè pro diuersis hominum ingenijs atq;
 naturis nostra hæc officina, antidota, pharmaca, so
 menta, unguenta, remedia profert. Si qua tibi fortasse
 minus placeant, mittito quidem ista, cætera propterea
 ne respuito. Denique si non probas imagines astron
 micas, alioquin pro ualetudine mortaliū adinuentas,
 quas & ego non tam probō quàm narro: has utiq; me
 concedente, ac etiam si uis consulente, dimittito. Medi
 cinas saltem cœlesti quodam adminiculo confirmatas,
 nisi fortè uitam neglexeris, haud negligito. Ego enim
 frequenti iamdiu experientia compertum habeo, tan
 tū interesse inter medicinas huiusmodi, atq; alias absq;
 delectu astrologico factas, quantum inter merum &
 aquam: ut etiam infans octauo à conceptione mense na
 tus Florentiæ mense Martio, nocte ascendente, Satur
 no retrogrado semiuuius, eiusmodi diligentia uideatur
 à nobis, imò à Deo quasi uitæ redditus potius quàm ser
 uatus, trienniumq; ualidus fermè iam impleuerit. Iam
 uero si præter ea generis eiusdem plura narrauero,
 uera loquar. Nec gloriabundus (quod est à philosopho

penitus alienum) sed exhortabundus potius afferam.
Verum satis iam partim quidem concilians, partim
etiam exhortantes alloquuti te sumus. Deinceps igitur
cum Plotino loquamur, ita demum tibi diligentius
consulturi.

MARSILII FICINI

FLORENTINI LIBER DE VI-

ta coelitus comparanda, compositus

ab eodem inter Commentaria

eiufdem in Plotinum.

In quo consistat secundum Plotinum uirtus fauorem

coelitus attrahens, scilicet in eo quod anima

mundi & stellarum demonumq; ani-

mae facile alliciuntur corpo-

rum formis accom-

modatis.

CAPVT PRIMVM.

I tantum hæc duo sint in mundo,
hinc quidem intellectus, inde uero
corpus, sed absit anima, tunc
neq; intellectus trahetur ad cor-
pus (immobilis enim est omnino
caretq; affectu motionis princia-
pio, tanquam à corpore longissime distans) neq; corpus
trahetur ad intellectum, uelut ad motum per se ineffi-

cax &

eam & ineptum, longeque ab intellectu remotum. Verum si interponatur anima utrique conformis, facile utrinque & ad utraque fiet attractus. Primo quidem ipsa omnium facillime ducitur, quonia primus mobile est, & ex se & sponte mobile. Præterea quum sit (ut dixi) media rerum, omnia suo in se modo continet, & utrinque ratione propinqua. Ideoque conciliatur & omnibus, etiam equaliter illis quæ inter se distant, ab ea uidelicet non distantibus. Præter enim id quod hinc quidem conformis est diuinis, inde uero caducis, & ad utraque uergit affectu, tota interim est simul ubique. Accedit ad hæc quod anima mundi totidem saltem rationes rerum seminales diuinitus habet, quot idææ sunt in mente diuina, quibus ipsa rationibus totidem fabricat species in materia. Vnde unaquæque species per propriam rationem seminalem propriæ respondet idææ, facileque potest per hanc sepe aliquid illinc accipere, quando quidem per hanc illinc est effecta. Ideoque si quando à propria forma degeneret, potest hoc medio sibi proximo formari rursus, perque id medium inde facile reformari, ac si certe cuidam rerum speciei uel individuo eius rite adhibeas multa, quæ sparsa sunt, sed eidem idææ conformia. Mox in materiam hæc ita opportune paratâ, singulare munus ab idæa trahes per rationem uidelicet animæ seminalem. Non enim intellectus ipse proprie, sed anima ducitur. Nemo itaque putet certis mundi materijs trahi numina quedam à materijs penitus

segregata, sed demones potius animatiq; mundi mune-
 ra stellarumq; uiuentium. Nemo rursus miretur per
 materiales formas animam quasi allici posse. Siquidem
 escas eiusmodi sibi congruas ipsamet quibus alliceretur,
 effecit, & semper libenterq; habitat in eisdem. Neque
 in mundo uiuente toto quicquam reperitur tam desore-
 me, cui non adsit anima, cui non insit & animæ munus.
 Congruitates igitur eiusmodi formarum, ad rationes
 animæ mundi, Zoroaster diuinas illices appellauit, quas
 & Synesius magicas esse illecebras confirmauit. Ne-
 mo deniq; credat ad propriam quandam materiæ spe-
 ciem & tempore certo hauriri omnia prorsus ex ani-
 ma dona, sed pro opportunitate dona duntaxat semina-
 nis, quo talis species pullulauit, seminumq; conformit.
 Itaq; hic homo humanis tantum adhibitis, non proprias
 piscium uel auium dotes, inde sibi uendicat, sed huma-
 nas atq; consimiles. Adhibitis autem quæ ad stellam ta-
 lem pertinent atq; demonem, stellæ demonisq; huius
 proprium subit influxum, uelut lignum per sulphur
 paratum ad flammam ubiq; præsentem. Atq; huc non
 modo per ipsos stellæ demonisq; radios, sed etiam per
 ipsam mundi animam ubiq; præsentem, in qua et cuius-
 libet stellæ demonisq; ratio uiget: partim quidem se-
 minalis ad generandum, partim etiam exemplaris ad
 cognoscendum. Hæc enim secundum platonicos anti-
 quiores, rationibus suis ædificauit ultra stellas in cælo
 figuras, partesq; ipsarum tales, ut ipsæ quoque figuræ
 quædam

quædam sint, impressitq; his omnibus proprietates. In stellis autem, figuris, partibus, proprietatibus, omnes rerum inferiorum species continentur & proprietates earum. Vniuersales uero figuras octo posuit atq; quadraginta, scilicet in zodiaco duodecim, extrâ uero sex atq; triginta. Item in zodiaco triginta sex ad numerum facierum. Rursus ibidem ter centum atq; sexaginta ad numerum graduum. In quouis enim gradu sunt stellæ plures, ex quibus ibi conficiuntur imagines. Similiter imagines extra zodiacum in plures diuisit figuras, pro facierum ibidem graduumq; suorum numero. Constituit deniq; ab imaginibus his uniuersalibus ad uniuersales imagines habitudines & proportiones quasdam, quæ ipse quoq; imagines illic existunt. Eiusmodi uero figuræ cõiunitatem quæq; suam habent ex radijs stellarum suarum in se inuicem, peculiari quadam proprietate cõiectis. A quibus formis ordinatissimis dependet inferiorum formæ, illinc uidelicet ordinatæ. Sed & cœlestes illæ tanquam & inter se disiunctæ, procedunt à rationibus animæ cõiunctis inuicem, & quodammodo mutabiles à stabilibus. Sed hæ quatenus seipsas non cõprehendunt, referuntur ad formas in mente uel animali uel eminentiore sese comprehendentes, quæ tanquam multiplices ad simplicissimum rediguntur unum atq; bonum, sicut figuræ cœlestes ad polum. Sed redeamus ad animam. Quando igitur anima gignit speciales inferiorum formas uiresq;, eas per rationes efficit pro-

prias, sub stellarum formarumq; cœlestium adminiculo. Singulares uero indiuiduorū dotes, quæ sæpe nonnullis insunt tam mirabiles quàm in speciebus esse solent, exhibet per seminales similiter rationes, non tam sub adminiculo formarū figurarumq; cœlestiū, quàm situ stellarum & habitu motionum, aspectuumq; Planetarum, tum inter se, tum ad stellas Planetis sublimiores. Anima quidem nostra ultra uires membrorū proprias, cōmunem ubiq; promit in nobis uitæ uirtutem, maxime uero per cor, tanquam ignis animæ proximi fontem. Similiter anima mundi ubiq; uigens per Solem præcipue suam passim explicat cōmunis uitæ uirtutem. Vnde quidam animam & in nobis & in mundo, in quolibet membro totam, potissimū in corde, collocant atque Sole. Semper uero memento, sicut animæ nostræ uirtus per spiritum adhibetur membris, sic uirtutem animæ mundi per quintam essentiam, quæ ubiq; uiget tanquam spiritus intra corpus mundanū, sub anima mundi dilatari per omnia, maxime uero illis uirtutem hanc infundi, quæ eiusmodi spiritus plurimum hauserunt. Potest autem quinta hæc essentia à nobis intus magis magisq; assumi, si quis sciuerit eam alijs elementis immixtam plurimum segregare, uel saltem his rebus frequenter uti, quæ hac abundant, puriore præsertim, ceu electum uinum & saccharum, & balsamum atque aurum, preciosiq; lapilli, myrobalaniq; & quæ suauissime redolent, & quæ lucent, maxime uero quæ
in subtili

In subtili substantia qualitatem habent calidam, humidamq; et claram: quale, præter uinū, est albiſſimū ſaccharum, præſertim ſi huic adhibueris aurū, odoremq; cinnami atq; roſarum. Præterea ſicut alimenta rite in nobis aſſumpta, per ſe non uiua, rediguntur per ſpiritum noſtrū ad uitæ noſtræ formam, ſic & corpora noſtra rite accōmodata corpori ſpirituiq; mundano, uidelicet per res mundanas, & per noſtrum ſpiritū, hauriunt ex uita mundana quamplurimum. Si uolueris ut alimentum rapiat præ cæteris formam cerebri tui uel iecoris atq; ſtomachi, ſimile quantum potes accipe alimentum, id eſt cerebrum, & iecur, & ſtomachum, animalū ab humana natura non longe diſtantiū. Si optas corpus tuum atq; ſpiritum ex aliquo mundi membro, uidelicet ex Sole, uirtutē accipere, quære quæ ante alia ſunt Solaria inter metalla lapillosq; magis autem inter plātas, ſed inter animalia magis, maxime inter homines, ſimiliora enim tibi magis proculdubio conferunt: Hæc & extra ſunt adhibenda, & intus pro uiribus aſſumenda, præſertim in die et hora Solis, et Sole in figura cœli regnante. Solaria uero ſunt omnia ex lapillis & floribus quæ heliotropia nominantur, quia uertuntur ad Solem. Item aurū & auripigmentū, aureiq; colores, chryſolithus, carbūculus, myrrha, thus, muſcus, ambra, baſamū, mel ſlauū, calamus aromatiſcus, crocus, ſpica nardi, cinnamomū, lignū aloës, cæteraq; aromata. Aries, aſtur, gallus, olor, leo, cātharis,

crocodilus, homines flauī, crīspi, sēpe calui, magnanī-
 mi, superiora partim cibarijs, partim unguentis sus-
 fumigationibusq; partim usui accommodari possunt.
 Hæc sentienda, & cogitanda frequenter, & in primis
 amanda. Et luminis plurimum est quærendum. Si du-
 bites uentrem ab iccoris fomento destitui, trahe ad uen-
 trem iccoris facultatem, tum frictionibus, tū fomentis,
 per ea quæ iccori congruūt, per cicoream, endiuīam,
 spodium, & eupatorium, & hepaticam, atq; hepata.
 Similiter ne destituatur tuū corpus ab Ioue, moue cor-
 pus in die, horaq; & regno Iouis, et utere interim Iou-
 uialibus: Argento, hyacintho, topatio, corallo, crys-
 tallo, berillo, spodio, saphyro, uiridibus aërijsq; colo-
 ribus: Vino, saccharo albo, melle, & cogitationibus
 affectionibusq; plurimum Iouialibus, id est constanti-
 bus, æquis, religiosis atque legiferis. Et inter homines
 eiusmodi, sanguineosq; & pulchros, uenerabilesq; uer-
 santor. Sed memento primis illis rebus frigidis inseren-
 dum esse aurum & uinum, menthamq; & crocum, &
 cinnamomum atq; doronicum. Animalia uero Iouia-
 lia esse agnum pauonemq; & aquilam & iuuen-
 cum. Quomodo uero uirtus Veneris attrahatur turturi-
 bus, columbis & motacillis, & reliquis, non permittit
 pudor ostendere.

De concordia mundi, & de natura hominis secun-
 dum stellas. Quomodo fiat attractus ab una
 quaq; stella. Cap. II

Neg;

Nequē uero diffidere debet quisquam, nos atq;
 omnia quæ circa nos sunt, præparamentis qui-
 busdam posse sibi uendicare cœlestia. Nā cœlitus hæc
 facta sunt assidueq; reguntur, & illinc in primis præ-
 parata sunt ad illa: Et quod maximum est, mundus ani-
 mal in se magis unum est, quàm quoduis aliud animal,
 si modo est animal perfectissimum. Ergo sicut in nobis
 membri cuiuslibet præsertim principalis qualitas mo-
 tusq; ad alia pertinet, ita membrorum principalium
 actus in mundo commouent omnia, & membra infe-
 riora facile capiunt à supremis ultro dare paratis.
 Quo enim potentior causa est, eo promptior est ad a-
 gendum, eo igitur propensior est ad dandum. Exigua
 igitur præparatio nobis insuper adhibita sufficit cœ-
 lestium muneribus capiendis, si modo quisq; ad id præ-
 cipue se accōmodet, cui est præcipue subditus. Sed ante
 uniuscuiusque nostrū proprietatem, humanæ speciei
 proprietatem considerare debemus. Hanc igitur esse
 solarem astrologi Arabes consenserunt. Quod ego è
 statura hominis erecta pulchraq; humoribusq; subti-
 libus & spiritus claritate, imaginationisq; perspicui-
 tate, studioq; ueritatis & gloriæ, uerum esse coniecto.
 Addo quinetiam proprietatem huic Mercurialem, ob
 strenuum uersatilis ingenij motum: Et quoniam huma-
 num genus natum nudum, inerme, omnium egenum,
 hæc omnia propria industria sibi comparat, quod est
 Mercurij propriū. Addo etiam Iouialem, ob comple-

Species hu
manæ Plas
netis subie
ctæ.

tionem corporis temperatam atq; leges: Et quoniam
secundo mense, quo Iupiter dominatur, uitam accipia
mus, atq; nascimur nono, quo iterum recipit domina
tum. Itaq; humana species ab his tribus potissimum do
tes insuper ampliores ita demum sibi poterit uendica
re, si per Solaria Mercurialiaq; & Iouia, seipsam eis
magis indies atq; magis accommodabit. De reliquis au
tem quid? Saturnus non facile cōmunem significat hu
mani generis qualitatem atq; sortem, sed hominem ab
alijs segregatum, diuinum aut brutum, beatum aut ex
trema miseria pressum: Mars, Luna, Venus, affectus et
actus homini cum cæteris animantibus æque commu
nes. Ad Solem igitur & Iouem atq; Mercurium reuer
tamur. Solaria quidem nonnulla & Iouia diximus,
Mercurialia uero nescio quomodo prætermisimus, sūt
aut eiusmodi: Stannum, argentum, præsertim uiuum,
marcasita argentea, lapis Achates, uitrum Porphy
riticum, & quæ croceum cum uiridi misceant, smarag
dum atq; lacca: Animalia sagacia & ingeniosa simul
& strenua, simiæ, canes: Homines eloquentes, acuti,
uersatiles, oblonga facie, manibusq; non pingues. Sunt
autem quærenda & exercenda quæ ad aliquem Plane
tam attinent, eo uidelicet dominante (ut diximus) in die
& hora eius si fieri potest, etiam quando ipse sit in do
micilio, uel exaltatione, uel saltem triplicitate sua &
termino et angulo coeli, extra combustionem directus,
ac sæpius orientalis, si Sole sit superior, item in Auge

& aspiciatur à Luna. Si quis autem ab ipsa Luna be-
 neficium & à Venere poscat, tempora similia obser-
 uare debet. A Venere quidem per animalia sua quæ
 diximus, & per Corneolam & Saphyrum lapidemq;
 Lazuli, es croceum atq; rubcū & Corallum, omnesq;
 pulchros uariosq; uel uirides colores et flores, atq; con-
 centus suavesq; odores atq; sapes. A Luna per alba
 & humida & uiridia, per argentum atq; Crystallum
 & uniones, & argenteā Marcaſitam. Quoniam ue-
 ro Saturnus quidem statui & perseuerantiæ domina-
 tur, Mars autem efficaciæ motus, cogimur nonnunquã
 horum quoq; gratia ab eis patrocina postulare, tem-
 poribus uidelicet similiter obseruatis. Ab illo quidem,
 per materias quasdam quodammodo terreas & fuscas
 atq; plumbeas, & fuscam Iaspidem, & Magnetem, &
 Camoinum atq; Chalcidonium, & ex parte quadam
 per aurū & auream Marcaſitam. A Marte uero per
 ignea, rubea, es rubeum, sulphurea omnia, ferrum la-
 pidemq; sanguineum. Neque diffidas Saturnum habe-
 re nonnihil in auro: Nam propter pondus id putatur
 habere. Quinctiam Soli aurum simile, sic omnibus
 metallis inest sicut Sol in Planetis omnibus atque stel-
 lis. Iam uero si quis conuicerit Saturnum & Martem
 natura noxios esse, quod equidem nunquam credide-
 rim, tamen his quoq; utendum, quemadmodum uene-
 nis nonnunquam utuntur & medici, quod Ptolemæ-
 us in Centiloquio probat. Proderit ergo quandoque

uis Saturni caute sumpta, sicut apud medicos quæ adstringunt atq; continent, imò et quæ stupefaciunt, sicut opium & mandragora: Martis quoq; sicut euphorbium & helleborus. Cautissimi uero hac in re fuisse uidentur Magi Brachmanes Pythagorici, qui quum ob sedulum philosophandi studiũ Saturni tyrannidem formidarent, uestibus albis amiciebãtur, Iouialibusq; siue phœbeis, quotidie sonis & cantibus utebantur, plurimumq; sub diuo uiuebãt. Vbiq; uero memento per affectum studiumq; animi, & per ipsam spiritus qualitatem, nos facillime subitoq; exponi Planetis, eundem affectum ac eiusmodi studium & qualitatem significantibus. Per sæpe rationem igitur à rebus humanis, per ocium, solitudinem, firmitatem, per Theologiam, secretioremq; philosophiam, superstitionem, Magiam, agriculturam, per mœrorem Saturno subijcitur. Per ciuilia & ambitiosa negocia, per philosophiam naturalem cõmunemq; per religionem ciuilem, perq; leges Ioui, Marti per iram atq; certamina, Soli Mercurioq; per studium eloquentiæ, cantusq; & ueritatis & gloriæ atq; solertiam, Veneri per letitiam & Musicam et festiua, Lunæ per uictum plantis similem. Sed hanc inter hos differentiam mente teneto, exercitacionem ingenij magis publicam atque amplam ad Solem spectare: priuatam uero & artificio mancipatam, potius ad Mercurium. Tum uero Musicam grauem quidem Iouis Solisq; esse, leuem Veneris, mediam uero

Mercurij

Mercurij. Similis quoque de stellis fixis ratio est. Hæc quidem communis humanæ speciei regula. Propria uero unicuique regula fuerit explorare quæ stella, quid boni cuique in genitura promiserit, atque ab ea potius quam ab alia reposcere gratiam. Et ab unaquaque non quodlibet donum, & quod aliarum est, sed eius proprium expectare, nisi fortè tum à Sole communia multa reportes, tanquam communi quodam duce cœlestium, & ab Ioue fermè similiter, tum mundana pariter omnia ab anima spiritusque mundi. Quem sicut & quoduis animal multoque efficacius animatum esse, non solùm Platonice rationes, sed etiam astrologorum Arabum testimonia comprobant. Vbi etiam probant ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam affectumque facta, transi ad animam corpusque nostrum bona cœlestia: Hinc quidem per spiritum nostrum in nobis medium, & tunc à mundi spiritu roboratum: inde uero per radios stellarum feliciter agentes in spiritum nostrum, & radijs natura similem, & tunc seipsum cœlestibus coaptantem.

Quod inter animam mundi & corpus eius manifestum, sit spiritus eius, in cuius uirtute sunt quatuor elementa: Et quod nos per spiritum nostrum hunc possumus haurire.

Cap. III

Profecto mundanum corpus quantum ex motu generationeque apparet, est ubique uiuum, quod in a

dorum philosophi probant ex eo, quod passim ex se uiuentia generet. Ergo per animam uiuit ubique sibi presentem, ac prorsus accommodatam. Igitur inter mundi corpus tractabile, & ex parte caducum, atque ipsam eius animam, cuius natura nimium ab eiusmodi corpore distat, inest ubiq; spiritus, sicut inter animam & corpus in nobis: si modo ubiq; uita est communis cata semper ab anima corpori crassiori. Talis nanque spiritus necessariò requiritur tanquam medium, quo anima diuina & adsit corpori crassiori, & uitam eisdem penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi sensibile, tanquam sensibus tuis accommodatum, crassius est, & ab anima diuinissima longe degenerans. Opus est igitur excellentioris corporis adminiculo quasi nõ corporis. Proinde scimus uiuentia omnia tam plantas quàm animalia, per quendam spiritum huic similem uiuere atq; generare: Atq; inter elementa, quod maxime spiritale est, uelocissime generare, perpetuòque moueri quasi uiuens. Sed quæres interea, si elementa atq; animantes generant aliquid sibi simile suo quodam spiritu, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elementa & animantes media sunt? Quia uidelicet spiritus in eis crassiori materia cohibetur. Qui si quando rite secernatur, secretusq; conseruetur, tanquàm seminaria uirtus poterit sibi simile generare: si modo materiæ cuidam adhibeatur generis eiusdem, qualem spiritum phisici diligentes sublimatione quadam ad ignem

Problema.

ignem ex auro secernentes, cuius metallorum adhibebunt, aurumq; efficient. Talem utiq; spiritum ex auro uel ex alio rite tractum atq; seruatum Elixer Arabes astrologi nominant. Sed ad mundi spiritum redeamus, per quem mundus generat omnia, quandoquidem & per spiritum proprium omnia generant, quem tum cœlum, tum quintam essentiam possumus appellare. Quis talis ferme est in corpore mūdi, qualis in nostro noster. Hoc in primis excepto, quod anima mundi hunc nō trahit ex quatuor elementis tanquā humoribus suis, sicut ex nostris nostra, imò hunc proxime (ut Platonice siue Plotinice loquar) ex uirtute sua procreat genitali quasi tumens, & simul cum eo stellas, statimq; per eum parit quatuor elemēta, quasi in illius spiritus uirtute sint omnia. Ipse uero est corpus tenuissimū, quasi non corpus, et quasi iam anima: Item quasi nō anima, et quasi iam corpus. In eius uirtute minimum est nature terrene, plus autē aque, plus item aërie, rursus igneæ stellarisq; quamplurimum. Ad horum graduum mensuras, ipsæ quantitates stellarum elementorumq; prodierunt. Ipse uero ubiq; uiget, in omnibus generationis omnis proximus autor atq; motus, de quo ille:

Spiritus intus alit.

Totus est suapte natura lucidus calidusq;, & humidus atque uiuificus, ex dotibus animæ superioribus dotes eiusmodi nactus. Quem plurimum hausisse Appollonium Theanæum, testificatus est Indus Hiarchas dia-

dicens: Mirari nemo debet ô Apolloni te diuinãdi scientiam consecutũ, quum tantũ ætheris in anima geras.

Quod spiritus noster hauriat mundi spiritum per radios Solis & Iouis, & quatenus ipse fiat solaris & Iouialis. Cap. IIII

HVnc tu igitur studebis tibi in primis insinuare. Hoc enim medio naturalia quædam beneficia reportabis, tum corporis mundani, tum animæ, tum etiam stellarum atq; dæmonũ. Nam ipse inter crassum mundi corpus & animam medius est, & in ipso stellæ sunt & dæmones, atq; per ipsum. Siue enim mundi corpus atq; mundana sint ab anima mundi proxime (sicut Plotino placet atq; Porphyrio) siue mundanum corpus sicut & anima proxime sit à deo, ut nostris placet, & fortè Timæo Pythagorico, omnino uiuit mundus atq; spirat, spiritũq; eius nobis haurire licet. Hauritur autem proprie ab homine per suum spiritum, illi suapte natura conformem, maxime si reddatur etiam arte cognatior, id est si maxime cœlestis euadat. Euadit uero cœlestis, si expurgetur à sordibus, & omnino ab eis quæ inhaerent sibi dissimilia cœlo. Quæ quidem sordes non solum intra uiscera si fuerint, uerum etiam si in animo, si in cute, si in uestibus, si in habitatione et aëre, spiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandem cœlestis, si ad orbicularem animi corporisq; motum, ipse quoq; orbis efficiat: Si ad aspectũ cogitationemq;

lucis

Lucis frequentiore etiam ipse subrutilet: Si adhibeatur ei similia cœlo, ea communiter diligentia qua Auzenna in libro De uiribus cordis spiritum curat, & nos in libro De curanda literatorũ ualetudine curare conueniendimus: ubi primum segregantur ab eo uapores obnubilantes, medicinis ita purgantibus. Secundo, rebus lucentibus illustratur. Tertio ita colitur, ut & tenuetur simul et confirmetur. Fiet deniq; cœlestis maxime, quantum dicitur ratio præsens, si applicentur ei potissimum radij influxusq; Solis inter cœlestia dominantis. Atq; ita ex hoc spiritu tanquam in nobis medio cœlestia bona in primis insita sibi in nostrum tum corpus, tum animum exundabunt: Bona inquam cœlestia cuncta. In sole enim omnia continentur. Conferret autem sol ad spiritum solarem efficiendum proprie, quando sub Ariete fuerit uel Leone, ipsum aspiciente Luna, maxime in Leone, ubi adeo spiritum nostrũ uegetat, ut ipsum muniat contra uenenum Epidemice repellendum: quod perspicue apparet in Babylonia & Aegypto, et regionibus spectantibus ad Leonem, ubi Sol Leonem intrans, epidemiam sedat, ea duntaxat ratione, qua diximus. Tunc ergo & tu Solaria passim exquisita compone. Tũ incipe solaribus uti, ea tamen cautione, qua sub æstu exiccationem diligenter euites. Non poteris autem facile spiritus solaris euadere, nisi sit quamplurimus. Ad Solem enim maxime pertinet amplitudo. Quamplurimum uero faciet tum diligentia, cor rebus

cordialibus intus & extra fouens, tum etiam uictus ex alimentis quidem subtilibus, multum tamē & facile & salubriter nutrientibus. Motus quoq; frequens atq; lenis, & opportuna quies, aërq; tenuis atq; serenus, & ab aestu geluq; remotus, præcipue lætus animus. Rursum nec Solaris erit, nisi calidus fuerit & subtilis, & clarus. Subtilem clarumq; facies, si tristitia & crassa deuitabis & fusca: Utêris lucidis lætisq; intus & extra: Luminis multū die nocteq; excipies: Sordes expelles, & ocium & torporem: In primis tenebras deuitabis. Perducturus autem spiritum ad calorem Soli naturalem, caue ne ad tertium caloris gradū siccitatemq; deducas. Calor enim ipse Solis naturaliter non exiccat: Alioquin non esset Sol uitæ generationisq; dominus, et autor augmenti: Siccare uero contingit radijs eius in concauis materiæ siccae conclusis. Humorem itaq; calori subtilem, qualis est Solaris, et maxime Iouius, adhibebis & conseruabis in spiritu, rerum eiusmodi usu, si solarem sis effecturus, ne alioquin ad Martium potius quàm ad Solarem forte deducas. Martem quidem Soli esse similem in paucis & his quidem manifestis, nec admodū excellentibus, et interim inimicum esse ferunt. Iouem uero Soli similem in plurimis excellentibusq; muneribus quamuis occultioribus, & amicissimum esse scimus. Vnde & Ptolemæus ubi de cōsonantia disputat, Iouem ait cum Sole præ cæteris perfectissime cōsonare, Veneremq; cū Luna. Omnesq; astrologi uniuersalem

uniuersalem beneficentiã Soli tribuunt similiter atq; Ioui. Quamuis Sol eadem efficacius agat, & Iupiter sub uirtute Solis efficiat. In utroque calor uiget, superatq; humorẽ. Sed in Ioue superat modice, in Sole superat excellenter: Vtrobique benefice. Quũ igitur adeo consonent, facile poteris spiritum Solarem efficere pariter atq; Iouiũ, ac res Solares & Iouiales rite poteris inuicem commiscere, præsertim si & has inuicem componas, et spiritui adhibeas, quãdo Iupiter Solem trino aspicit uel sextili, uel saltem quando Luna ab aspectu alterius ad alterum procedit aspiciendum: Maxime quando ab aspectu Solis ad coitum cũ Ioue progreditur. Seorsum uero Solarem proprie facies uel Iouialẽ, quando aspectum Lunæ ad Solem obseruaueris uel ad Iouem. Tametsi consecutus naturã huius, naturã mox illius facile consequeris. Sextilem uero aspectum intellige, quando Planetæ duo inter se signorũ duorũ spacio distant. Trinũ aut, quando quatuor signorũ discrepant interuallo. Coniunctionem uero uel aspectũ Lunæ ad alios, duodecim gradibus citrà, totidẽq; ultrà metimur.

Planetarũ
aspectus.

Quod tres Gratia sint Iupiter & Sol & Venus, & quod Iupiter sit Gratia geminarum media, & maxime nobis accommodata. Cap. V

Compositiones quidem, & curationes Iouias, simulatque Solares inuenies in libro nostro de Vita longa, & in libro De literatorũ cura. Vbi etiam

miscuimus pleraq; Venerea. Nam & nos in studioſis
 timemus exiccationem, cui reſiſtit Venus. Et hæc ipſa
 Venus eſt amiçiſſima Ioui, ſicut & Soli Iupiter, quaſi
 ſi Gratiæ tres inter ſe cõcordes, atq; coniunctæ. Ab his
 quidem tribus cœli Gratijs, & à ſtellis eiufdem gene-
 ris Astrologi gratias & ſperant & diligenter exquisi-
 runt, caſq; per Mercurium atq; Lunam, quaſi nuncios
 transmitti putant atq; curant: facile uero cõmuniterq;
 per Lunam, Lunam quidem cum Ioue coniunctam, aut
 Venere feliciorem eſſe putant, quàm ſi per ſextilem
 aſpexerit, aut trinum. Veruntamen ſi per trinum aſpia-
 ciens etiã ſuſcipiatur ab illis, quaſi exiſtimant eſſe con-
 iunctam. Similiter ſi à Sole perſpecta fuerit ſimulq; re-
 cepta. Nos autem ſi horũ trium, ſtellarumq; ſimilium
 uires effectusq; omnes percurrere ſingulatim uelimus,
 longum opus aggredieremur, exquisitu difficile, diffi-
 cilimum obſeruatũ. Si ad Venerem nos proprie confe-
 ramus, non facile Solem habemus: Si ad Solem pro-
 prie, non facile Venerem. Vt igitur tres ſimul in uno
 gratias complectamur, ad Iouem tandem cõfugiemus,
 inter Solem Veneremq; natura effectũq; medium, qua-
 litate admodum temperatum, & quæcunq; ſperantur
 à Venere uel à Sole, ſuo quodam pacto tradentem, ma-
 gnificentius quidem honeſtiusq; quàm Venus: tempe-
 ratius quoq; quàm Sol, & in omnibus cū humana na-
 tura maxime congruẽtem. Vtemur itaq; Iouiſ, quan-
 do & ipſe & Luna dignitatem tum naturalem, tum
 accidentalem

accidentalem habuerint, sintq; simul, uel feliciter se aspiciant. Si quando id fieri omnino non possit, misce Solaria in unum simulatq; Venerea, faciesq; sic Iouiale ex utrisq; compositum, quãdo uidelicet Luna à coitu Veneris eat ad Sextilem Solis aspectum uel è conuerso. Memento uero in rebus componendis quæ cor spiritumq; foueant & corroborent, Lunã conferre potissimum, si unã cum his muneribus hoc etiam habuerit, ut per aëria signa discurrat, maxime per Aquarium, quod esse maxime putatur aërium: Vel si in suo domicilio sit, aut exaltatione sua, uel domo Iouis aut Solis: Et ubicunq; sit, si mansionem ex uiginti illis & octo teneat, tum sibi, tum etiam operi competentem.

De uirtutibus naturalibus, uitalibus & animalibus, & qui Planetarum singulis aut commo-
dent incommo-
dent ue, idq; maxime
per aspectus. Caput VI

PRæcipua uero disciplina est, recte tenere quem spiritum, quam uim, quam rem potissimum hi Planetæ significant. Luna ergo Venusq; uim & spiritum naturalem, atq; genitalem, & quæ huc augent: Iupiter eadem, sed efficacius, heparq; & stomachum, habetq; non mediocrem partem in corde & spiritu, uirtuteq; uitali, quatenus suapte natura cum Sole consentit, imò & per se ipsum: Alioquin cor uitalem spiritum non proprie in mense Iouis acciperet. Vnde Iouẽ

Græci appellant uitã, & per quem uita. Habere quos
 que in animali spiritu potestatem testantur Astrologi,
 dicentes Iouem ad philosophiam et ueritatem inuenien-
 dam, religionemq; conferre. Et Plato, ubi ait, ab Ioue
 philosophos proficisci. Quod etiam significauit Ho-
 merus antiquorum opinione dicens: Talis est mens ho-
 minibus, qualem indies adducit pater hominum atque
 deorum. Nusquam uero numen aliquod ita cognomis-
 nat præter Iouem. Sol spiritũ uitalem præcipue, corq;
 significat, & habet nonnihil, imò nõ parum in capite,
 propter sensum atq; motũ, cuius est ipse dominus, neq;
 uim deserit naturalem. Mercurius cerebrum & instru-
 menta sensuum, ideoq; spiritum animale. Proinde tu-
 tissima uia erit, nihil sine Lunæ beneficio facere: Quan-
 doquidem coelestia communiter & frequenter atq; fa-
 cile ad inferiora demittit, quam alterum Solem nomis-
 nant, quolibet mense quatuor anni tempora facientem.
 In prima enim sui quarta Peripatetici putant esse cali-
 dam atq; humidam: In secunda calidam & siccam: In
 tertia frigidam atq; siccam: In quarta frigidam atq; hu-
 midã: Lumenq; eius proculdubio Solis esse lumen: Huius
 mores generationẽq; regere, omnesq; mutationes fœ-
 tus ipsius in aluo, cõuersionibus suis metiri, & quoties
 Soli iungitur, uiuificam ab eo uirtutem recipere, quã
 infundat humori, atq; ibidem à Mercurio uim humo-
 res commiscentem. Quam uim Mercurius & transfor-
 matione in omnes sua & gyris multiplicibus affert.

Ibidem

Ibidem mox à Venere uim, quæ cōducatur ad formas ge-
 nituræ conuenientes. Operæ precium uero fuerit memi-
 nisse, diurnum Lunæ cursum in quatuor distribui quar-
 tas: In prima quidem ab Oriente ad medium ascendit
 cœlum, atq; interim humorem & spiritum auget natu-
 ralem. In secunda à cœli medio petit occasum, efficiq;
 in nobis oppositū. Tertia ab occasu cœlum subter me-
 dium adit, iterumq; spiritū illum auget & humorem.
 Quarta cadit inde uersus ortū, minuitq; uicissim, quod
 maxime in oceani ripis apparet, ubi ad hunc cursum
 mare manifestius accedit atq; recedit: eodemq; ordine
 uigor in ægrotātibus. Probabile etiam est, Solem per
 easdem sui quartas ad calorem naturalem & spiritum
 uitalem augere, uel diminuere: Animalem quoq; quæ
 tenus Mercurium habet comitem. His cognitis poterit
 medicus pro humore & calore naturali, & quolibet
 spiritu recreando, tempora opportuniora seruare. Sed
 nunc de Luna satis. Neq; dimittere decet Iouē, in cuius
 mense altero quidem uitam accepimus, altero autē com-
 muniter & feliciter nati sumus. Et qui inter Solem atq;
 Venerem, item inter Solem atq; Lunam est qualitate
 effectūq; medius, ideoq; cōplectitur omnia. Solem uero
 ipsum prætermittere cœli dominū, nefas atq; periculo-
 sum existimamus: nisi forte quis dixerit, eū qui Iouem
 habet, in Ioue Solem iam habere, illic potissimū ad ho-
 mines temperatum. In Sole certe omnes cœlestium esse
 uirtutes, non solum Iamblichus Iulianusq; sed omnes

Opportuni-
 tas tempo-
 ris obseruā-
 da medicis.

affirmant. Et Proclus ait, ad Solis aspectum omnes omnium cœlestiū uirtutes congregari in unū atq; colligi. Iouem uero esse Solem quendam ad nos temperatū, nemo negabit. Lunam quoq; temperatā ad Venerem haud neglexeris: Multū enim ad ualidam prosperāq; uitam adiuuat. Siquidem Venus foecundat hominem, facitq; lætum: Hanc igitur obseruabis. Quanquam si Lunam Veneri similem, humore prorsus æqualem, & uix minus calidam, cum Ioue rite misceas aut Sole, prope modum iam Venerem habes. Quid ergo? Ut tutissīma omnium & commodissima simul incedas uia, Lunam obserua, quando Solem aspicit, coitq; cum Ioue, uel saltem Iouem simul aspicit atque Solem, aut certe quando post aspectum Solis mox ad Iouis coitum progreditur uel aspectum. Atq; eo ipso tempore compone inuicem, uel adhibe tibi Solaria Iouiaq; simulatq; Venerē. Quod si te ad unum ex magnis confugere necessitas urgeat uel negocium, ad Iouem ipsum uel potius ad Lunam simul Iouemq; confugito. Nulla enim stella naturales in nobis uires, imò & omnes magis q̄ Iupiter fouet atq; corroborat: Nulla rursus pollicetur prosperiora simulatq; plura: Et ubiq; hunc accipere faustū est, Solem uero accipere, forsitan non ubiq; tutum: Semper enim ille iuuat, hic sepe nocere uideatur. Venus autem quasi debilis. Ideò solus ille iuuans pater est appellatus. Id autem comprobat Ptolemæus ubi ait: Pharmacum uix quicquam mouere naturam, duntaxat

duntaxat quando Luna cum Ioue congregitur. Vsq̄
 adeò illinc proprie totam putat uniuersi corporis cor
 roborari naturam. Expertus sum quinetiã, Luna con
 iuncta cū Venere, medicinam uix mouere. Quamuis
 autem ubi pituitam ualde timemus, Lunam præcipue
 obseruemus ad Solem: Vbi uero bilem exiccationemq̄;
 eiusmodi, ad Venerem, tamẽ directio Lunæ ad Iouem,
 & ad hæc omnia quodammodo confert, & præcipue
 ad atram bilem expellendam, necnon ad communem
 hominum complexionem instaurandam atq; firman
 dam. Sicut enim glycyrrhiza & oleum rosaceum fri
 gidiora calefacit, calidiora refrigerat, uinumq̄; simi
 liter, quod insuper humectat sicca, humidiora siccatur:
 ita Iupiter humano congruus calori, ut uinum, oleum
 rosaceum, camomilla, glycyrrhiza. Vbi igitur audis
 Albumasar dicentem: Non est uita uiuentibus, præter
 deum, nisi per Solem & Lunam: Id intellige, quantum
 ad communem omnibus spectat influxũ. Proprius au
 tem homini accommodatissimusq; influxus est ab Ioue.
 Sunt autem in natura corporis uires attrahendi, reti
 nendi, coquendi, expellendi: Hæc igitur omnes Iupiter
 ipse iuuat: potissimum uero coquendi, siue digerendi
 uirtutem, atq; generandi & nutriendi simul et augen
 di, propter humorem eius ærium atq; multum, & ca
 lorem eiusdem amplum, humori mediocriter dominan
 tem. Profectò per radios Iouis semper usquequaq; dif
 fusos, lumen Solis propriũ ad salutem hominum mas

xime temperatur: radijs interim Veneris ad idem aſſi-
 due conferentibus, atque ſimiliter transferente Luna.
 Radij quidem Veneris atq; Lunæ tanquam humidioſ-
 res quodam indigent temperante, ſicut & Solis radij
 tanquam calidiores, humidioris cuiuſdam temperient
 exigunt. Radij autem Iouis temperamentum nullū de-
 ſiderant. Quid enim aliud Iupiter eſt niſi Sol quidam
 ad ſalutem rerum præcipue humanarum ab initio tem-
 peratus? Quid ruruſus aliud, niſi Luna Venusq; facta
 tamen calidior atq; potentior? Ideo aſtologi ab Ioue
 auſpicantur annum fertilem, ferreum, ſalubrem. & ab
 eo imminentium morborum remedia ſperant. Atque
 Empedocles ubi propria unicuiq; Planetarum mune-
 ra tribuit, Iouem ſolum generationis principem nomi-
 nat, Orpheū imitatus. Præter Iouem præcipiunt Lu-
 nam diligenter in omnibus operibus obſeruandã, tan-
 quam medium inter cœleſtia competens, atq; terrena.
 Sit ergo Luna in gradu, ſituq; & aſpectu ad opus op-
 tatum, cõueniente. Non ſit in ecliptica, nec ſub radijs
 Solis per gradus duodecim ultra citraq; niſi forte ſit in
 eodem minuto cū Sole. Pleriq; uero uolunt omnes Pla-
 netas fore fortes quãdo in unitate Solis extiterint. Vni-
 tatem uero metiuntur minutis duobus atque triginta
 ut xvi. quidem citra, xvi. uero ultra connumerentur.
 Non impediatur à Saturno uel Marte, nõ deſcendat in
 latitudine meridionali, quãdo duodecim dictos gradus
 egreditur. Nõ ſit oppoſita Soli, nec lumine minuatur.

nec tarda cursu, quando scilicet die uno, duodecim non peragit gradus. Non sit in uia combusta à gradu Librae uigesimooctauo ad tertium Scorpionis, nec in octaua, nec in Ascendente, nec in finibus Martis, uel Saturni. Quidam uero nec in sexta, duodecima, nona, quarta Lunam uolunt. In cæteris uero cœli plagis approbant. Vbi hæc omnia complecti non potes, Iouem saltem expecta, uel Venerem in Ascendente, uel decima: sic enim subueniunt detrimentis Lunæ. Nec ab re fuerit recordari quatenus Luna lumine augetur, eatenus & nobis non solum humorem, sed spiritum etiam uirtutemq; augeri, atq; hæc ad circumferentiam dilatari: Maxime in secunda eius quarta. Quando uero minuitur, contra contingere, præsertim in ultima quarta. Primum eius ad Solem trinum præesse secundo. Hunc sextili primo. Hunc sextili secundo. Lunam quatenus lumine, eatenus repleti calore. Videntur ergo quidam non tam obseruare quomodo aspiciat Luna Solem (semper enim aspicit) quam ut plurimum lumen habeat, præsertim dum augetur. Aspiciat uero interim trino uel sextili Iouem aut Venerem. Proinde uirtutem attractiuam ignea iuuant: Retentiuam terrea: Digestiuam æria: Expulsiuam peraquea. Si tu has omnes in te adiuuare uolueris, attractiuam quidem per ignea maxime roborabis, quando Luna in signis uel stationibus igneis constituta Iouem aspicit, scilicet Ariete, Leone, Sagittario. Retentiuam per terrea, potissimum quando intuetur eundem

in signis uel stationibus terreis collocata: Tauro, Virgine, Capricorno. Digestiuam generatiuamq; per aëria, scilicet Geminos, Libram, Aquarium, quoties sub aëreis Iouem suspicit, aut subit. Expulsiuam per aqueam, Cancrum, Pisces, Scorpionum. Quando sub aqueis ipsa posita, Iouis radijs illustratur. Maxime uero in his omnibus consequēris optata, si Iupiter eadem uel similia, uel saltem non dissimilima signa mansiones ue possederit. Citaturus aluum solidis medicinis, accipe Pisces: Liquidis, Scorpionem: Medijs uero, Cancrum. Per inferiora purgaturus, Pisces & Scorpionum: Per superiora, Cancrum. Malum Saturni uel Martis ad Lunam deuitabis aspectum: Ille enim uexat stomachū, hic intestina dissoluit. Capricornum euitabis & Taurum, nauseam enim afferunt. Scis membrum irritandum non esse, quando Luna signum occupat membro præfectum (humores nanq; mouet) sed potius esse fo- uendum. Hæc uero de uirtute & spiritu naturali in iecore præcipue dominantibus, quæ in quatuor officia quæ narrauimus, diuiduntur, dicta sufficiant. De uirtute uero spirituq; uitali in corde uigente quidnam monemus? Satis id fermè significatum est: Nam per res in primis igneas & quodāmodo simul aërias hæc adiuuantur, quando Luna in domicilijs mansionibus ue consimilibus suspicit Iouem, præcipue si Iouem complectatur & Solem. Virtutem quoq; animale per sensum & motum in capite dominātem confirmare potes per
aëria

aëria in primis, subiunctis igneis, quando Luna in do-
 micilijs uel sedibus consimilibus Iouem suspicit: præ-
 ferim si Iouem propemodum Mercuriumq; comple-
 ctitur. Hic uero te moneo, ne Mercuriū putes aqueum
 esse uel terreū (quod & ego aliquando suspicatus sum:
 alioquin motibus celeritatiq; ingenij non conferret)
 sed quodammodo aërium esse scias: Nam & ob ean-
 dem causam tam mobilis est, tam facile conuertibilis,
 tantum ingenio confert, præferim in Aquario pluri-
 mum aërio constitutus. Humor quidem in eo tempera-
 tus est, calor exiguus. Sub Sole positus dicitur exicca-
 re: Longior autem à Sole factus, humectare putatur:
 Ibi quidem calefacere multum ex natura Solis, hic ue-
 ro calefacere parum admodum, & humefacere magis
 suapte natura. Calore forsā nō cedit Veneri, Lunam
 superat, humore uero cedit utrisq;. Haly probat Mer-
 curium qualitates cœlestium commiscere: quoniam fa-
 cilime permutetur, tum in qualitatem termini quem su-
 bit, tum in naturam stellæ quā aspicit. Ego igitur hūc
 tam facile permutari puto, quia nec excellentem pote-
 statem, quam Iupiter habet, nec excedentem qualita-
 tem, quam pleraq; cœlestia, per quam alterationi re-
 sistat. Deniq; probabile est Mercurium assiduū So-
 lis Achatem, multas illius uires habere, ideoq; spera-
 ri Solaria quædam à Mercurio posse. Aliquando uero
 & Martem tradunt, Solem in quibusdam muneribus
 imitari, ac Venerem quæ ad Lunā pertinent, elargiri.

Hæc igitur in agendo memineris. Neq; negligas unquam terminos. Aiunt enim Planetas in diuersis terminis ceu lucidis atq; tenebrosis opposita facere. Deniq; ubi Martem times, oppone Venerem: Vbi Saturnum, adhibe Iouem. Ac da operam ut in perpetuo quodam pro uiribus motu uerseris, tantum defatigatione uitata, ut & proprium motum externis motibus clam nocituris opponas, et cœlestem actum pro uiribus imiteris. Quod si poteris spacia motibus ampliora peragere, sic & cœlum potius imitaberis, & plures cœlestium uires passim diffusas attinges.

Quomodo membra foueantur in nobis per cōparationē Lunæ ad signa & ad stellas fixas. Ca. VII

Totum quemadmodū diximus corpus fouere poteris, caput uere potissimum si Planetas obseruaueris in Ariete, uel in suo quenque domicilio primo. Præcordia si in Leone. Stomachum iecurq; si in Cancro atq; Sagittario, aut saltem in Virgine. Et acciperis ea quæ proprie membrum petunt. Expediit quoque nosse, quæ quisq; Planeta mēbra in signo quolibet habeat. Potes etiam proprie pro ætatis discrimine consilere unicuiq; per quatuor ætates Lunæ. Hæc enim à nouilunio usq; ad quadraturam primam iuuenis est. Deinde ad plenilunium est iuuenis atq; uirilis. Hinc ad quadraturam alteram, uirilis simul atq; senilis. Inde usq; ad coniunctionem est senilis. Aetatem itaq; Lunæ feliciter ætati curandi corporis adhibebis, si tunc aspe

etum

Hum eius ad aliquam trium Gratiarū acceperis. Qui sanè aspectus Lunæ semper & citò gratiosa largitur. Neq; tamen facile admodū diuturna uel maxima, nisi præter intuitum Lunæ, etiā ipsæ Gratiæ mutuo se conspiciant iam, uel propemodū conspecturæ sint, aut tres ipsæ, aut duæ. In primis uero diuturna præbent signa fixa: Leo scilicet, Aquarius, Taurus, Scorpius. Si fortè non possis in præsentia Lunam ad Planetas gratiosos opportune dirigere, stellas elige fixas gratiarū naturam, id est Iouis aut Veneris aut Solis, habentes, et ad eas directā Lunam elige. Tutius tamen est, Lunam in terea Iouem propemodum adire uel Venerem. Stellæ nanq; fixæ si solæ spectent, proportionem humanam, id est unius hominis, nimis exuperant. Proportionem uero cum ciuitatibus moderatiorem habent.

De uirtutibus & usu stellarum fixarum.

Caput VIII

TRadunt astrologi maiores quasdam stellas à Mercurio compertas, autoritatem habere quam plurimā. Qualis est in Arietis gradu xxij. umbilicus Andromedæ, Mercurialis atque Veneris. Item in Tauri xvij. caput Algol, naturam Saturni possidens, atque Iouis. Cui subesse uolunt Adamantem & artemisiam, & audaciam uictoriamq; præstare. In eiusdem gradu xxij. Pleiades, lunare sidus & Martium: Cui subijciunt crystallū, herbam diacedon, semen fœniculi. Conferre putant ad acuendum uisum. Quod autem non

nulli dicunt conducere ad dæmonas conuocandos, si-
 gmentū esse iudico. Aldeboran primo uel tertio Gemi-
 norum gradu Martium atq; Venereum. Hircus gra-
 du eorundem xiiij. Iouius atq; Saturnius. Huic subijs-
 ciunt saphyrum, prassium, menthā, artemisiam, man-
 dragoram. Ad dignitatem & principū gratiam adiu-
 uare confidunt, nisi fortè eos opinio fallat. Illi subesse
 uolunt rubinum, titimallum, matrisyluam. Diuitias &
 gloriā augere. In Cancris sexto uel septimo Canis ma-
 ior Venereus, præstet berillo, sauinæ, artemisæ, dra-
 conteæ. Præstat gratiam: item in xvij. eiusdem canis
 minor Mercurialis & Martius. Cui subesse uolunt la-
 pidem Achatem, herbam Solsequium, & Pulegium:
 Atq; gratiā elargiri. In Leonis xxi. Cor Leonis, stela
 regia Iouialis & Martia. Huic subijci putant lapi-
 dem Granatū, chelidonium, masticen, Melancholiam
 reprimere, temperatum gratiosumq; efficere. In Vir-
 ginis xix. Cauda Vrsæ maioris Venerea & Lunaris.
 Lapidem eius Magnetem putant, herbam cicoream et
 artemisiam, à raptoribus ueneficijsq; tueri. In Libra,
 vij. Ala Corui dextra. Item in eiusdē xij. & fortè xiiij.
 Ala sinistra, Saturnia simul & Martia. Eius herbam
 lapathium & hyoscyamū esse, aiunt cum lingua ranæ
 audaciam augere: Fore noxiam, in eiusdem quindecim
 mo uel sedecimo, spica Venerea Mercurialisq;. Quā
 sequatur Smaragdus, saluia, trifolium, promarulla,
 artemisia, mandragora. Diuitias augeat & uictoriā,
 & ab

& ab angustia uindictet. Deniq; in eiusdem xvij. uel
 xvij. Alchameth. Huic subdunt Iaspidem & plantas
 ginem. Firmare sanguinem sperant, febres omnes ex-
 pellere. In Scorpionis quarto, Elpheia Venerea Mar-
 tiaq;. Secundum uero computationem aliam in gradu
 eiusdem quinto est cornea, forsan eadem præsiciens to-
 pazio, rorimarino, trifolio, hederæ, augere gratiam,
 castitatem, gloriam putant. In Sagittarij tertio, Cor
 Scorpionis Martium atq; Iouiū, præsiciens sardonio,
 amethysto, aristolochiæ longæ, croco. Opinantur co-
 lorem bonum efficere, animū letum, sapientemq; red-
 dere, dæmonia propulsare. In Capricorni gradu septi-
 mo Vultur cadens, hanc sequitur Chrysolithus, Satu-
 reia, Fumus terræ. Stella est Mercurialis atque Vene-
 rea, temperata. In ascendente medioq; coelo prodest.
 Quod autem excantandi auctoritatem asserre dicant,
 nihilipendo. In Aquarij xvi. cauda Capricorni Satur-
 nia, Mercurialisq;. Quam sequitur Calcidonius, maio-
 rana, nepita, artemisia, mandragora. Præstare in cau-
 sis gratiam opinantur, diuitias augere, hominem ac-
 domum incolumem reddere. In Piscium tertio hume-
 rus equi Iouialis & Martius. Thebit philosophus do-
 cet ad captandā alicuius stellæ modo dictæ uirtutem,
 lapidem eius accipere, herbamq; eiusdem, annulumq;
 aureum facere uel argenteum, in quo lapillum inseras
 herba subiecta, gerasq; tangentem. Id autem efficias
 quādo Luna subit stellam, aut aspicit aspectu trino uel

sextili: Et stella in medio percurrit caelo uel ascendente. Ego uero quæ ad eiusmodi stellis attinent, in formã potius medicine quàm anuli componerem, intrinsecus uel extrinsecus adhibendæ, opportunitate uidelicet prædicti temporis obseruata. Tametsi prisci anulos magnificerint. Nam Damis & Philostratus narrant, Hiarcham sapientum Indorum principem simili quadam ratione septem anulos confecisse, stellarũ septem nominibus appellatos, eosq; Apollonio Theano de disse. Qui deinde singulos diebus singulis gestauerit, iuxta dierum nomina hos distinguens: Dixisse uero Hiarcham Apollonio, auum suum philosophum annos centum atq; triginta uixisse, eiusmodi forsan cœlesti munere fretum: Quo & Apollonius deinde usus, centesimo etiam anno, ut aiunt, iuuenem præferebat. Deniq; si quid eiusmodi anuli uirtutis habent ex alto, id quidem non tam ad animam uel ad crassum corpus pertinere arbitror quàm ad spiritum, calefacto paulatim anulo, sic inde uel sic affectũ, ut firmiter efficiatur, aut clarior, uehementior aut mitior, seuerior aut lætior. Quæ quidem affectiones in corpus quidem omnino, & in animam sensualem quodammodo, plerunque indulgentem corpori transcunt. Quod autem aduersum demones aut hostes, aut ad principum gratiam profuturos anulos pollicentur, uel fictum est, uel inde deductum, quod spiritum interritum, firmumq; efficiant, uel etiam mansuetum, obsequioq; amabilem, atq;

gratiosum

gratiosum. Iam uero, si quid cœlestia præter corpoream ualitudinem, conferre ad ingenium, artem, fortunam dicerem, ab Aquinate Thoma nostro non disiderem, qui in libro cōtra Gentiles tertio probat à corporibus cœlestibus imprimi nonnihil in corpore nostro, cuius munere disponamur ad eligendū sepe quod melius est, etiā si rationem finemq; nesciamus. Quā quidem in re bene fortunatos appellat, atq; (consentiente Aristotele) bene natos. Addit etiā uirtute cœlesti fieri nonnullos in quibusdam artiū effectibus efficaces (ut eius uerbis utar) sicut miles in uincendo, agricola in plantando, medicus in sanādo, felices. At enim sicut herbe lapidesq; mirabiles quasdam ultra naturam elementarem uires cœlitus habent, sic homines quoq; in artibus nonnullos habere. Mihi uero satis fuerit factū, si cœlestia quomocūq; quasi per medicinas, siue interiores, siue exteriores ad prosperā conferant ualitudinē, dummodo interea salutem corporis perquirentes, iacturā nullā salutis animæ faciamus. Nihil omnino tentemus à sancta religione prohibitū. Præterea in opere quouis conficiendo, fructū operis ab eo speremus atq; petamus in primis, qui & cœlestia, et quæ cōtinentur cœlo fecit, & uirtute donauit, mouetq; semp atq; cōseruat.

De dignitatibus Planetarū in signis ad usum medicinarum obseruandis. Cap. IX

Saturni domus Aquarius et Capricornus: Exaltatio Libra. Iouis domus Sagittarius atq; Pisces.

Exaltatio siue regnum, Cancer. Martis domiciliunt, Scorpius & Aries: Exaltatio Capricornus. Solis sedes quidem est Leo: Regnum Aries. Veneris habitaculum Taurus atq; Libra: Exaltatio Pisces. Mercurij sedes Virgo atq; Gemini: Regnum Virgo. Lunæ domus Cancer: Exaltatio Taurus. Saturnus & Iupiter triplicitatem habent in igneis aërijsq; signis. Sol in igneis tantum. Mercurius in aërijs solum. Mars, Venus, Luna, in aqueis atque terreis. Planetæ quilibet præter Solem ac Lunam, in quolibet signo fines quosdam suos possident, quos & terminos appellamus. Igitur in Ariete Iupiter sex ibi primos terminos obtinet, Venus sex inde sequentes, Mercurius posteriores octo, Mars quinq; deinceps, postremos quinq; Saturnus. In Tauro ordine deinceps simili Venus fines habet octo, Mercurius sex, Iupiter octo, Saturnus quinq; Mars denique tres. In Geminis Mercurius sex, Iupiter sex, Venus quinq; Mars septem, Saturnus sex. In Cancro Mars septem, Venus sex, Mercurius totidem, Iupiter septem, Saturnus quatuor. In Leone Iupiter sex, Venus quinque, Saturnus septem, Mercurius sex, Mars totidem. In Virgine Mercurius septem, Venus decem, Iupiter quatuor, Mars septem, Saturnus duos. In Libra Saturnus sex, Mercurius octo, Iupiter septem, Venus totidem, Mars duos. In Scorpione Mars septem, Venus quatuor, Mercurius octo, Iupiter quinque, Saturnus sex. In Sagittario Iupiter duodecim, Venus quinque, Mercurius

Mercurius quatuor, Saturnus quinque, Mars quatuor. In Capricorno Mercurius septem, Iupiter septem, Venus octo, Saturnus quatuor, Mars totidem. In Aquario Mercurius septem, Venus sex, Iupiter septem, Mars quinque, Saturnus totidem. In Piscibus Venus duodecim, Iupiter quatuor, Mercurius tres, Mars nouem. Saturnus denique duos, Sol autem & Luna alia ratione fines suos habent: Nam Sol quidem signa sex pro finibus habet, Leonem, Virginem, Libram, Scorpiū, Sagittarium, Capricornum. Luna uero reliquos, Aquarium, Pisces, Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum. Solem igitur atque Lunam in his signis eum principatum effectūque, quem reliqui Planetæ in suis finibus habere putant. Præter fines habent in signis suas Planetæ facies, quas Græci Decanos nominant, decem occupantes signi gradus. In Ariete facies prima Martis: Secunda Solis, qui Martem in cælo sequitur, ordine Chaldeorū: Tertia Veneris, quæ Soli succedit in cælo. In Tauro prima facies Mercurij, sequentis Venerem: Secunda Lune, quæ Mercurio succedit: Tertia Saturni: Ad hunc enim redeundum est, impleto iam numero Planetarum. In Geminis prima Iouis, sequentis uidelicet Saturnum, Secunda Martis, Tertia Solis eodem ordine, similiterque deinceps.

Quomodo Planetis uti debeamus in me-

dicinis. Caput X

Commemorauimus autem quas in signis Plane-

K

tæ dignitates habent, ut quoties facturi composituriq;
 sumus quæ ad Planetã aliquem attinent, sciamus eum
 in suis dignitatibus collocare, præsertim quando ha-
 buerit in nostra reuolutione & genesi principatum,
 ut etiam Saturnus atque Mars, alioquin deprimendi,
 nobis tamen sint erigendi si genitura nostræ signifi-
 catores extiterint. Maxime uero operæ precium ex
 hac commemoratione fecerimus, si quando usuri in me-
 dicinis conficiendis beneficio Lunæ & Veneris atque
 Iouis, cauebimus ne in finibus Saturni uel Martis exis-
 stant: nisi forte ubi cogimur, uel per Saturnum cohi-
 bere dissolutionem æstumq; reprimere, uel per Mars
 tem frigidissima calefacere, torpentia suscitare, alio-
 quin fines Iouis & Veneris eligemus. Accipimus quo-
 que Mercurij fines, Mercurialibus in primis homini-
 bus profuturi. Neque latere nos debet, homines ualde
 Mercuriales, quales sunt qui ingenio, artificio, elo-
 quio pollent, non mediocriter esse Solares: Mercurius
 enim semper est Apolline plenus. Vt autem quiuis in-
 telligat quomodo figuras in cælo describamus in oras,
 signum quod ab oriente surgit, primam appellamus
 uitæq; domum: Quod succedit in ortum, secundam:
 tertiamq; deinceps, aliasq; similiter: ita ut septima do-
 mus sit signum, quod in occidente iam descendens opo-
 nitur ascendenti. Huic octaua succedit. Nona uero
 è medio cadit cælo, quod decimam domũ efficit. Huic
 succedit undecima. Sed duodecima cadit ab ascendens
 te. Vt

te. Vt igitur Planetæ sint potentes, habendi sunt in angulis uel orientis, uel occidentis, uel medijs utrinque cœli: Maxime uero in angulo ascendentis, aut decimæ medium supra caput obtinentis cœlum, aut saltem in plagis quæ angulis mox succedunt. Tametsi Solem qui dem in nona, quæ à medio cadit cœlo, Lunam uero in tertia etiam cadente gaudere putant. Duas inter hæc regulas mente teneri astrologi uolunt: Vnam quidem ægrotantis ratione, alteram uero medici. Nempe ubi ægrotantis septima domus per Saturnum uel Martem infortunata est, uel dominus eius infelix, separa medicum ab ægroto, si Ptolemæo credis. Præterea medicum electurus, Saturnium Martialemq; declinare iubent, eumq; perquirere, in cuius genitura domus sexta per aspectum Solis, uel per Venerem aut Iouem, quomodocunq; fuerit fortunata. Infortunatū uero dicimus signum uel Planetam per Saturnum, aut Martem, nisi propria domicilia sint uel regna, quando uidelicet uel ibi sunt, uel illuc aspiciunt opposito uel quadrato. Oppositum uero aspectū dicimus inter illa quæ interuallo discrepant quamlongissimo: Quadratū uero, ubi hoc ab illo quarta parte cœli, id est signorum trium spacio distant. Minus tamen per coniunctionem oppositum quadratum Saturnus & Mars Planetis alijs nocent, quando tanquam hospites eos domicilio uel regno suo termino ue suscipiunt. Quemadmodum Planetæ felices magis profunt, quando præter sextilem trinum ue

aspectum atq; coniunctionem etiam, ut diximus, sic excipiunt. Solis tamen cōiunctionem Planetæ uerentur, aspectu gaudent, trino uidelicet uel sextili. Proinde necessariū est meminisse, Arietem præesse capiti atq; faciei, Taurum collo, Geminos brachijs atque humeris, Cancrū pectori, pulmonibus, stomacho, lacertis: Leonem cordi & stomacho, atq; iecori, & dorso, & costis posterioribus: Virginem intestinis & fundo stomachi: Libram renibus & fœmori atq; natibus: Scorpionem genitalibus, uulua, matrici: Sagittarium fœmori atq; subinguinibus: Capricornum genibus: Aquarium cruribus tibijsq;: Pisces pedibus. Huius enim ordinis memora cauebis membrum tangere ferro, uel igne, uel cucurbitulis, quando Luna sub eius signo discurret. Tūc enim auget Luna humores in membro, quorū affluentia, & consolidationem prohibet, & grauat membri uirtutem. Obseruabis autem, tunc membrum remedijs quibusdam amicis, uel extra uel intus adhibitis, opportune feliciterq; fouere. Expediit uero nosse quod signū ascenderit tibi nascenti. Nam præter Arietem hoc etiā tibi caput significat, atq; in hoc Luna tibi caput aspiciat. Præterea quando Luna Arietem subit, opportune balnea tentas & lauacra. Quando Cancrum, feliciter minue sanguinem, medicinam accipe, præsertim electuarij formam. Quando est in Leone, ne prouoca uomitum. Quum in Libra, clysteribus apta est. In Scorpione balnea nec tentes. Sunt qui medicinā soluturam dare

dare nec prohibent, neq; iubent. In Capricorno medicinam sumere nocet. Similiter in Aquario. In Piscibus uero prodest. Quæ uero membra in quouis signo unus quisq; habeat Planetarum, etsi scitu necessarium, est tamen narratu prolixū. Neq; uero in purgatione alui latere nos debet Ptolemæi præceptum: Medicinam accipere purgatoriam, quando Luna est in Cancro, Piscibus, Scorpione, probamus: præsertim si dominus signi tunc ascendentis applicet se Planetæ sub terra currenti. Sin autem ascendentis dominus coniungatur in terea supra caput cum Planeta medium tenente coelū, nausea statim & uomitus incitabitur. Deniq; concludamus cum Galeno, Astrologiam esse medico necessariam, qui de criticis diebus disputans ait, certam esse Aegyptiorū sententiam, id est Lunam significare affectionem indies, ægrotantis atq; sani, adeo ut si misceatur cum Luna radij Iouis & Veneris, bene afficiatur uterq;: Sin autem Saturni uel Martis, contraria ratione se habeat. Sed latius iam peruagati, ad spiritum tandem & uitam atq; Gratias reuertamur.

Quibus modis spiritus noster haurire plurimum possit de spiritu uitæq; mundi: Et qui Planetæ spiritum procreent atque recreent: Et qualia ad unumquensq; Planetam pertineant. Caput XI

Huc uero tendunt hæc omnia, ut spiritus noster rite per naturalia præparatus atque purgatus

accipiat ab ipso uitæ mundanæ spiritu plurimum per radios stellarũ opportune susceptos. Vita quidẽ mundi omnibus insita, propagatur euidenter in herbas & arbores, quasi pilos sui corporis atq; capillos. Tumet insuper in lapides & metalla, uelut dentes et ossa: Pullulat quoq; in uiuentes conchas, terræ et lapidibus adherentes. Hæc enim non tam propria q̃ ipsa cõmuni totius uitæ uiuunt. Quæ sanè cõmunis uitæ, multo etiam magis super terram in corporibus uiget subtilioribus tanquam propinquieribus animæ. Per cuius uigorem intimum, aqua, aër, ignis uiuentia sua possident, atque mouentur. Vita hæc aërem ignemq; etiã magis quam terram & aquam fouet agitâtq; perpetuo motu. Et deniq; cœlestia corpora, quasi mundi caput uel cor uel oculos, quã maxime uegetat. Vnde per stellas uelut oculos, radios non uisibiles solum, sed etiam uisuales usque quoq; diffundit. Quibus more Struthij, ut diximus a nobis, inferiora conspicit, fouetq; uidendo, imò etiam ita tangendo generat & format omnifariam atq; mouet. Igitur ad motum nitentis aquæ, sereni quoq; aëris, ignisq; modèrately distantis, atq; cœli, motũ mundanæ uitæ suscipies, si ipse quoq; leniter & feruè similiter mouearis, quosdam pro uiribus gyros agens, uertigine deuotata, cœlestia lustrans oculis, mente uersans. Item frequentanti quodam usu plantarum, similiterq; uiuentiũ potes è mundi spiritu plurimũ haurire: Præsertim si ad hæc uiuentibus recentibusq; et matri terræ quasi adhuc hærentibus

herentibus nutriaris, atq; fouearis. Inter plantas sua-
uiter redolentes, uel saltem non male olentes uerseris
quam frequentissime. Omnes enim herbæ, flores, arbo-
res, poma redolent, quamuis sæpe minus animaduer-
tas: Quo quidem odore quasi flatu spirituq; uitæ mun-
danæ te undiq; recreant atq; uegetant. Spiritū inquan-
tum odoribus eiusmodi natura similitimum, perq; spi-
ritum medium inter corpus & animam, facile corpus
quoq; reficiunt, & animæ mirifice prosunt. Inter hæc
diutissime diurno tempore sub diuo uersaberis, quate-
nus tutò uel commode fieri potest, in regionibus altis
& serenis atq; temperatis. Sic enim Solis stellarumq;
radij expeditius puriusq; undiq; te contingunt, spiri-
tumq; tuum complent mūdi spiritu per radios uberius
emicante. Præterea naturalis ipse motus aëris, qui per-
petuus est in orbem, quamuis ob lenitatem suam, con-
suetudinemq; diuturnā uix percipiatur ab ullo, te die
sub diuo deambulantem, habitantemq; in patentibus
editisq; locis libere lambit, penetratq; pure, ac motum
uigoremq; spiritui tuo mundanum mirifice præstat.
Dixi equidem die, compertum enim habemus noctur-
num aërem esse spiritibus inimicū. Conferet aut diurni
usus, præsertim si plurimū in aperto deambulans, de-
uiues primo quidem nimiam aëris intemperiem: deinde
frequentius mouearis in eo, quando præter temperiem
& serenitatem eius, stellarū positio magis est homini-
bus salutaris. Item si loca eligas præ cæteris odorifera,

per quæ situm quotidie mutes, & ipse quasi continue,
 & leniter mouearis. Mutare locum quamuis semper
 cum delectu præcepi, quoniam bona cœlestium & uni
 uersæ naturæ apud nos sunt rebus locisq; alijs passim
 atq; alijs distributa, quibus deniq; omnibus est fruend
 dum. Mitto quod uarietas tedium prohibet, spiritibus
 inimicum, proprium que Saturno: Voluptatem uero
 affert, per quam (ut ita dixerim) Venus ipsa uoluptas
 tis amica uenit in spiritum, atq; quod eius officium est,
 hūc statim ingressa propagat. Summatim uero si quis
 consideret paradisum, & Pomi uitæ usum apud Moy
 sen: Item similem uictum à Platone positum in Phæ
 done: & quæ Plinius de populis ait odore uiuentibus,
 intelliget esse uera quæ dicimus. Sed ad naturam spiri
 tus descendamus. Spiritus quidem qualitas est procul
 dubio Iouia, cuius tempore nobis infunditur. Est & So
 laris: Iupiter enim hunc infundit, quatenus ingentem
 Solis in se temperat potestatem. Item alia quoq; ratio
 ne Iouia est, quoniam calida est & humida, & calore
 abundat potius quàm humore, nasciturq; sanguine, &
 uapor quidam sanguineus appellatur. Rursus quoniã
 feruet, & subtilis est admodum atq; lucens, oriturq; à
 corde, Solaris proculdubio iudicatur. Habet & quos
 dammodo Veneream in se uirtutem: Nam motu Vene
 reo prorsus exundat, profluit, transfertur, prolemq;
 propagat, ad uoluptatem cuiuslibet sensus se dilatat,
 refugitq; dolorem. Summatim uero, spiritus quatenus
 corpori

corpori ad uitam & motum propagationemq; condu-
 cit, Iouius, Venercus, Solaris existimatur: Quatenus
 animo ad sensum imaginationemq; ministrat, Solaris
 Mercurialisq; censetur, & ubiq; Mercurialis existit,
 quandoquidem adeo mobilis est & tam facile conuer-
 tibilis, atque formabilis. Saturni, Martis, Lunæ, sanus
 communiter spiritus non multum habet: Alioquin ex
 illo sæpe stupidus, ex hoc furiosus, ex hac obtusus quo-
 dam modo foret. Quamobrem Lunaria quidem uelut
 crassiora simulq; humidiora à subtili & uolatili natu-
 ra spiritus sunt admodum aliena. Quæ uero Saturna-
 lia multum, atq; nimium Martialia sunt, quasi uenena
 sunt, spiritui naturaliter inimica. Illa quidem ob extre-
 mam frigiditatem atq; siccitatem: hæc autem ob siccita-
 tatem, caloremq; edacem. Iouia igitur et Solaris in pri-
 mis, deinde Mercurialis & quodammodo Venerca, spi-
 ritus natura censetur. Distinctione uero præcipua, spi-
 ritus quidem naturalis Ioui proprie dedicatur, uitalis
 autem Soli, animalis uero Mercurio. Quando igitur
 res postulat aliquem è tribus spiritum adiuuare, pa-
 trono tunc suo infortunato, uel debili, non facile clien-
 tulo succurrere poteris: Difficilime uero spiritui ani-
 mali, dum Mercurius infeliciter est affectus, qui tan-
 tam in animali spiritu auctoritatem habet, ut caduceo
 quodam suo animos tum consopire, tum suscitare dica-
 tur, id est suo quodam aspectu sic aut aliter se habente
 obtundere ingenium, uel acuere, debilitare, siue corro-

borare, uexare uel sedare mirifice possit. Tu igitur quoties spiritū aliquem studes excolere, non modo patrum suum obseruabis fortunatum atque potentem, sed etiam Lunam eliges ad hunc opportune directam. Non creatur autem neq; recreatur aliquando proprie per influxum Saturni solū substantia spiritus, sed semper ab externis ad intima, & sepe ab imis reuocatur ad summa: Vnde ad secretiora & altiora contemplanda cōducit. Potest tamen, etsi raro, uis Martis atq; Saturni, spiritui tanquam medicina prodesse, uel calefaciendo quū opus fuerit, & excitando atq; dilatando, uel uicissim nimis uolatilem cōercendo. Per ea uero potissimum quæ quatuor illis Planetis consentanea sunt, creatur natura spiritus atq; recreatur. Verū si ad Solaria quælibet ualde & absque delectu declines, exaccues illum, & exiccabis tandem atq; dissolues. Si similiter ad Venerea, liquefacies paulatim, uel obtundes. Si confidas tantum Mercurialibus, parum admodum inde proficies. Erit igitur operæ precium Iouialibus uti quamplurimum, eisq; reliqua mediocriter admiscere, ac frequentius uti rebus, quæ uel his omnibus æque sint communes, uel propriæ Ioui. Nam hæ quoq; omnibus quodammodo sunt communes. Communiter autem ad hos omnes attinent, quæ substantiā habent nec igneam nimis, nec prorsus terream, nec simpliciter aqueam, nec acutissimam, nec obtusissimam qualitatem, sed mediocrem & tactu lenem, & quodammodo mollem, uel
saltem

saltem non duram, siue asperam, item gustu quodammodo
 dulcem, olfactu suauem, uisu gratā, auditu blandam atq;
 iucundam, cogitatu letam. Dulcedo igitur quaedam
 saporis, et gratia his omnibus est communis. Si dulcedo
 quasi aquea est, & simul pinguis, ad Venerem magis
 attinet: Si quasi insipida, uel aliquantū austera,
 potius ad Mercurium: atq; hæc spiritui nō multum
 profunt, necessaria tamen sunt interdum, ad hebetandum
 nimium eius acumen. Si dulcedo manifesta sit atq;
 subtilis, et paulum habeat styptici acutiq; saporis,
 Iouialis proprie iudicatur. Cui congruit substantia dulcis
 amygdalæ, pinci nuclei, auellanæ, pistacij, amidi,
 glycyrhizæ, passularum, uitelli oui, carniū gallinacei
 pulli, fasianarum, pauonum, perdicum, similia umq;
 item radicū been, atq; enulæ: Rursum uini odoriferi,
 clari, aliquantū dulcis, et styptici, sacchari candidissimi,
 tritici albißimi. Ad Iouem pertinet etiā manna, si modo
 myrobalani infusa uirtute firmetur, alioquin non minus
 ad Venerem attinet quā ad Iouem. Hæc est utiq; substantia
 dulcedoq; Iouis propria, quæ sanè spiritui creando &
 recreando ante omnia confert. Iouia uero plurimū sunt
 omnia, quæ in libro De longa uita diximus & seruare
 iuuentutem, & senibus salubria fore. Sin autē
 dulcedo admodū pauca sit, multumq; acuti stypticiq;
 habeat, uel etiam nonnihil amari, Solaris esse
 censetur. Similis quaedam ratio est & distinctio de
 odoribus: Hi enim saporū germani sunt.

Similis etiam de coloribus. Colores sanè aquei, albi,
 uirides, aliquantum crocei, similes uiolarum, rosarū,
 liliorum coloribus, necnon odores eiusmodi Venerem
 referunt, & Lunam atq; Mercurium. Colores uero sa
 phyrj, qui etiam dicuntur aërei, item purpurei plenio
 res, aurei q; argento mixti, & perpetuò uirides, Iouē.
 Ardentes autem crocei, aurei, puri, purpurei clario
 res, Solem. Quilibet uero colores si uiui sint uel saltem
 sericij, magis stellares existunt. In metallis quoq; et la
 pidibus atq; uitris propter cœlestem similitudinē sunt
 potentes. Sed ut redeamus ad Iouem, sapor & odor
 eius quasi est, qualis in aureo pomo persico, similiq;
 pyro, uel aranceo, & uino maluatico leuiore, leuiq;
 uernaceo, qualis in uiridi zinzibere, uel cinnamo
 mo, uel dulci marathro, uel doronico, si hæc plurimo
 saccharo condita gustentur: Nam quatuor hæc, et nux
 muscata recens, sola si sunt, potius Solaria sunt, Sola
 ris & chariophylus & muscus, sed odoratu nō gustu,
 non aspectu. Ambra Solaris plurimum atq; Iouia. Cro
 cus in omnibus est Solaris, tametsi color eius & odor
 apud astrologos omnibus gratijs dedicatur: Sapor au
 tem ad Solem proprie pertinet. Deniq; omnia odori
 fera & aromatica, quatenus odorem gratū ferunt, ita
 ad Iouem Veneremq; & Mercurium pertinent ut ad
 Solem: quamuis inter hæc, acutiora magis ad Solem,
 obtusiora ad Venerem Mercuriumq; potius, ad Iouem
 proprie temperata, olfactu, gustu, auditu, uisu, ta

Ætu. Soni quinetiam cantusq; grati, blandiq; ad gratias omnes spectant atque Mercurium: Minaces autem admodum atq; flebiles Martem præferunt & Saturnum. Neq; uero mireris nos multum coloribus, odoribus, uocibus attribuere. Nam sapes quidem ad spiritum præcipue pertinent naturalem: odores autem potius ad uitalem animalemq;: colores, figuræ, uoces, ad animalem. Motus quoq; animi uel lætus, uel mæstus, uel constans, spiritum ad similitudinem suam agit uehementer: Animalem primo, per hęc uitalem, per hęc insuper naturalem. Spiritus tandem omnis quia, ob naturam quodammodo igneam, æriamq; omnino & lucidam atq; mobilem, similis est luminibus, ideoq; coloribus & uocibus ærijs, & odoribus motibusq; animi, ideo per hæc subito in utranq; partē mouetur atq; formatur. Et qualis euadit ipse talem uicissim efficit quodammodo affectum animi & omnino corporis qualitatem. Deniq; cum primum per illa quæ gratiarum propria sunt, opportune gratijs est expositus, utpote qui & naturaliter illis consentaneus erat, statim per illarum radios tum ubique uigentes, tum ipsi germanos, mirifica reportat munera gratiarum.

Quod res naturales atq; etiam artificiosæ habent uirtutes à stellis occultas, per quas spiritum nostrū stellis eisdem exponunt. Cap. XII

Quam uero dicimus spiritū exponi gratijs per illa quæ sunt gratiarum, non solum per qualis

tates quæ uidentur, audiuntur, odorantur, gustantur, sed etiam per illas quæ tanguntur accommodari putamus. Memento igitur calidum in primo gradu Iouis esse: In secundo Solis cum Ioue: In tertio Martis cum Sole: In quarto Martis. Frigidum in primo Veneris: In secundo Lunæ: In tertio Lunæ cū Saturno: In quarto Saturni. Humidum in primo Mercurij cum Ioue: In secundo Veneris cum Luna: In tertio Lunæ cum Venere: In quarto Lunæ, quando Veneri Mercurioq; cōiungitur. Siccum in primo Iouis: In secundo Mercurij cū Sole: In tertio Solis cum Marte: In quarto Martis cum Saturno. Summatim ex qualitatibus Planetarū, quas Ptolemæus describit in Quadripartito, colligimus harmoniā ex cunctis conflatā ad calorem humoremq; declinare: Calor enim Martis ingens atq; Solis, et temperatus Iouis, ingentem superat Saturni frigiditatem, & Veneris Lunæq; exiguam, ita ut calor ibi frigus excedat. Item humiditas Lunæ Venerisq; plurima et propinqua nobis atq; temperata, Iouis siccitatem Saturni Martisq; multam superat, et temperatam Solis. Calor igitur humorq; frigori siccoq; dominatur, atq; similiter calor humori: Quemadmodū in sani corporis homine ad cœlestem consonantiā temperato ex calore & siccitate cordis, item calore et humore iecoris, rursum frigore et humore cerebri, coalescit cōplexio quædam ad calorem humoremq; uergens, mediocriter calore regnante. Calor enim cordis & iecoris, frigus cerebri superat.

superat. Item humor iecoris atq; cerebri siccitatem cordis excedit. Neq; uero prætermissum à nobis uelim, talem existere ex stellis fixis harmoniã cunctis communem, qualem diximus ex Planetis: hos enim illis similes astrologi putãt. Quorsum hæc? Vt memineris spiritum corpusq; nostrũ per temperiem quandam ad calorem humoremq; uergentem, uel natura constantem, uel arte quæsita, accõmodari posse cœlestibus, sibiq; cœlestia uendicare. Neq; tamen dicimus spiritũ nostrũ cœlestibus duntaxat, per qualitates rerum notas sensibus præparari, sed etiam multoq; magis per proprietates quasdam rebus cœlitis insitas, & sensibus nostris occultas, rationi uix deniq; notas. Nam quũ proprietates eiusmodi, earũq; effectus elementari uirtute constare non possint, consequens est à uita spiritũq; mũdi per ipsos stellarũ radios singulariter proficisci, ideoq; per eas spiritum affici quamplurimum atq; quamprimũ, cœlestibusq; influxibus uehementer exponi. Hac utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, saphyrus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipue uero lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarũ proprietatibus prædita sunt: Et idcirco non solũ intus assumpta, sed etiam si carnem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant, uim inde cœlestem spiritibus inferunt, qua se cõtra pestẽ tuentur atq; uenena. Quod aut hæc similiaq; tale aliquid agãt uirtute cœlesti, id argumentum est, quia etiam exiguo pondere sumpta nõ exiguum

habent in agendo momentum. Quod elementari qua-
 litati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœ-
 lesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam
 desiderat multam. Formalis autem, etiam quum mini-
 ma materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis
 phœbea Pœonia carnem tangens, contra caducũ mor-
 bum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili
 corallus & chalcidonijs aduersum atræ bilis illusio-
 nes, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; simili-
 ter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuuen-
 tutem seruãt, acuantq; sensus, & ingenio profunt atq;
 memoriæ, propter Iouem in primis Saturni tempera-
 torem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidem
 arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogan-
 dam extitisse putabit. Mercurio lapidem achatem cõ-
 secrant: Vnde Physici conueniũt, ad facundiã uisumq;
 & contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hias
 cynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ,
 atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam
 si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis ætites uel
 aquilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut
 admotus uulue, partum mox & facillime citet. Quod
 Rasis confirmante Serapione frequenter se dicit exper-
 tum. Forsan & à Phœbo qui transfixit Pythonem,
 Creteã Dictamus habet, ut & uenenosis obsistat, &
 ferrum è uulnere trahat. Solis uirtute zinziber infu-
 sum epulis arcet syncopim. Sentiana canis rabiẽm se-
 dat,

dat, fugatq; serpentes. Verbena uaticinium præstare fertur lætitiãq; & expiationes, & uisum. Ruta & Zedoaria contra uenena Theriacam agunt. Thus uirtutalem & animale[m] spiritum aduersus hebetudinem, obliuionem, timorem, fulcit. Salvia uero menthaq; uirtute Iouis, illa quidẽ paralysim fugat, hæc uero odore roborat animum. Eadem uirtute Pentaphyllon resistit uenenis, eiusq; folium bis quotidie unum uino bibitum curat Ephimeram: tria, tertianam: quatuor uero quartanam. Hac herba sacerdotes antiqui propter puritatem suam in purificationibus utebantur. Agnus castus potestate Saturni Venereum sistit motum: Ia sp̄is uero sanguinem. Mirabiles autem prouenire solent effectus, ubi occulte proprietati proprietas seruit elementaris, uelut in myrobalano ad spiritum corpusq; firmandũ, non solum uirtus illa cœlestis agit, sed etiam styptica multum, nec parũ aromatica uirtus, quæ putrefactionem dissolutionemq; mirifice prohibet, spiritumq; cor roborat. Iam uero ut crocus petat cor, spiritũ dilatet, prouocet risum, non solum occulta Solis uirtus mirabiliter efficit, sed ad idem quoq; conducit ipsa natura croci subtilis, amplificabilis, aromatica, lucida. Quod autem de simplicibus dico, de compositis similiter dictum intelligi uolo. Dic age theriaca quomodo contra uenenum nobis opituletur? Non educit illa uenenum, astringit enim aluum, non mutat omnino tam subito ueneni naturam, non enim hæc adeo debilis est atque

mutabilis, sed spiritum uitalem potius ualde tenuem et mutabilem, subito conformi quadam ad ipsum proportione corroborat usque adeo, ut ipse iam ualidus tanquam agens, unà cum theriaca uelut instrumēto partim superet uenenum, partim mutet, partim à præcordijs arceat. Sed quam proportione siue uirtute id efficit theriaca? Iouiali simulatque Phœbea: quam ex commixtione multarum rerum secundum certam proportionem inuicem confusarum sibi uendicasse uidetur. Est autem in ea uirtus triplex: Hæc ipsa inquam cœlestis, quam modo dicebam: Item cœlestis alia prius in herbis aromaticisq; proprietas, quibus electis ipsa rite componitur, quæ uirtuti prius dictæ subministrat ad idem. Est insuper alia uirtus in plerisq; partibus eius, elementaris potius quàm cœlestis, ueruntamen talis, ut spiritui muniendo conducatur, stypticam dico & aromaticam qualitatem: illa quidem spiritum firmat, ista fouet. Mirabilem ergo theriaca uim nacta est contra properantem senectutem atq; uenenum, tribus uidelicet in ea uirtutibus ad idem pariter conspirantibus, quarum una quidem est cœlestis, per artificiosam acquisita commixtionem: alia cœlestis iterum, sed partibus eius naturaliter insita: alia prorsus elementaris. Sed illa quam prius dixi, cœlitus acquisita, multo etiã foret admirabilior, si non solum proportione Iouia Solariq; & ex rebus eiusmodi conflaretur, sed etiam opportunum ad hoc, obseruatione cœlestium, tempus eligeretur. Nam quemadmodum

admodum corpus se habet ad locū atq; tempus, ita motus et actio se habet ad tempus. Sicut ergo certa passim corpora eorumq; formæ certis & locis & temporibus coalescunt atq; seruantur, sic & propriæ quædā actiones ex proprijs quibusdam temporibus efficaciam nascuntur. Idq; in Alcibiade significat Socrates, & Proclus explicat. Quod sanè Pythagoras animaduertens, ipsum bonum perfectionemq; rerum, opportunitatem cognominauit. Primum namq; principium sic apud Pythagoram & Platonem omnium est mensura, ut alijs corporibus actionibusq; alia loca distribuerit atq; tempora. Vnde sicut res quedam non alibi quàm hic, nec aliàs quàm tunc proprie nascuntur feliciter & coalescunt, atque seruantur: sic & materialis actio, motus, euentus talis, aut talis, non aliàs efficaciam sortitur, effectumq; perfectū, q̄ quando cœlestiū harmonia ad idem undiq; consonat, quæ sanè harmonia tantā habere potestatem existimatur, ut non solum agricolarum laboribus atq; medicorum artificijs per herbas aromataq; conflatis, sed etiam imaginibus, quæ apud astrologos ex metallis lapidibusq; fiunt, uirtutem sæpe mirificam largiatur. Sed imagines caput iam proprium exigūt. Quantum uero ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet, plurimū confirmatur à Ptolemæo ubi ait in Cœtiloquio: Qui eligit quod melius est, ni hilo differre uidetur ab eo qui habet hoc ex natura. Quibus in uerbis tum cœlestiū, tum arbitrij electionisq; nostræ

Tempus
opportunitas
ue quid
possit.

potestatem confirmare uidetur. Albertus quoq; Magnus inquit in Speculo: Non enim libertas arbitrij electione horæ laudabilis coërcetur: sed potius in magnarum rerū inceptationibus electionem horæ contemnere, est arbitrij præcipitatio, non libertas.

De uirtute imaginum secundum antiquos, atq; medicinarum coelitus acquisita. Cap. XIII

Ptolemæus ait in Centiloquio, rerum inferiorū effigies uultibus cœlestibus esse subiectas, antiquosq; sapientes solitos certas tūc imagines fabricare, quando Planetæ similes in cœlo faciès, quasi exemplaria inferiorum ingrediebantur. Quod quidem Haly comprobat ibi dicens: Utilem serpentis imaginē effici posse, quando Luna serpentem cœlestem subit, aut feliciter aspicit. Similiter Scorpionis effigiem efficacem, quando Scorpij signum Luna ingreditur, ac signum hoc tenet angulum ex quatuor unum. Quod in Aegypto suis temporibus factum ait, seq; interfuisse, ubi ex sigillo Scorpionis in lapide Bezahar, ita facto, impremebatur thuri figura, dabatur que in potum ei, quem Scorpius ipse pupugerat, ac subito curabatur. Quod quidem utiliter effici Habamed physicus affirmat, confirmante Serapione. Præterea narrat Haly, notū illi sibi uirum sapientem industria simili fecisse imagines quæ mouerentur: qualem effectā, nescio quomodo, legimus ab Archita. Quales et Trismegistus ait, Aegyptios

ptios ex certis mundi materijs facere consueuisse, & in eas opportune animas dæmonum inserere solitos, atq; animam aui sui Mercurij: Item Phœbi cuiusdam, & Isis Osyridisq; sic in statuas descendisse, profuturas hominibus, uel etiam nocituras. Huic illud simile: Prometheus figmento quodam luteo uitam rapuisse, lucemq; cœlestem. Magi quinetiã Zoroastri sectatores, ad euocandum ab Hecate spiritum, utebantur aurea quadam pila characteribus insignita cœlestium: Cui & saphyrus erat insertus, & scutica quadã facta tauri corio uertebatur, atq; interim excantabant. Sed cautiones equidem libenter obmitto: Nam & Psellus Platonius eas improbat atque deridet. Hebræi quoque in Aegypto nutriti, struere uitulum aureum didicerunt, ut eorundem astrologi putât, ad aucupandum Venæris Lunæq; fauorem, contra Scorpionis atq; Martis in fluxum Iudæis infestum. Porphyrius quoq; in epistola ad Anebonem, imagines efficaces esse testatur, additq; certis quibusdam uaporibus qui à proprijs suffumigationibus exhalabant aërios dæmonas insinuari statim consueuisse. Iamblichus in materijs que naturaliter superis consentaneæ sint, & opportune riteq; collectæ undiq; constatæq; fuerint, uires effectusq; non solû cœlestes, sed etiã dæmonicos & diuinos suscipi posse confirmat. Idem omnino Proclus atque Synesius. Opera quidem ad salutem mira, que à medicis in astrologia peritis, per res ex multis compositas, id est pulueres,

liquores, unguenta, electuaria fieri possunt, probabiliorem in se rationem & notio rem quàm imagines habere uidentur: Tum quia pulueres, liquores, unguenta, electuaria opportune confecta cœlestes influxus facilius citiusq; suscipiunt quàm materiae duriores, ex quibus imagines fieri consueuerūt: tum quia uel assumuntur intus affecta iam cœlitus, & in nos conuertuntur, uel saltem admota foris inhaerent magis, & deniq; penetrant: tum etiam quoniam ex uno quodam duntaxat, aut per paucis imagines construuntur: illa uero ex quibus plurimis conflari pro arbitrio possunt: Vt si centum Solis Iouis'ue dotes per centum plantas et animalia similiaq; sparsae fuerint, componere simul hæc centum tibi comperta possis, & in unam conficere formam, in qua Solem ferme Iouemq; totum iam uidearis habere. Scis profectò naturam inferiorem non posse uno quodam capere cunctas superioris naturæ uires, ideoq; illas per plures apud nos naturas esse dispersas, cōmodiusq; per opera medicorum atq; similia, quàm per imagines colligi posse. Proinde imagines ex ligno confectæ uim forte paruam habent, nam lignum et forsā durius est ad cœlestem influxum facile capiendum, & minus tenax si acceperit, retinendum, & omnino postquam ex matris terræ uisceribus est euulsum, paulò post ferme totum amittit mundanæ uitæ uigorem, & facile in qualitatem aliam transmutatur. Lapilli uero atq; metalla, & si ad accipiendum cœleste munus duriora uidentur, diutius

diutius tamē retinent: quod cōfirmat Iamblichus, si acceperint: Sua nempe duritia, uestigia quoq; donaq; uitae mundanae post euulsionem diutissime cōtinent, quae quondā haerentia terrae possederant. Quamobrem ob hoc saltem aptae materiae ad capienda tenendaq; caelestia iudicantur. Est et probabile quod libro superiore dixi, res adeo speciosas nō posse sub terra conflare, nisi maximo quodā conatu caeli, atq; durare in eis impressam semel ex conatu uirtutem: Nam in his coquendis cogendisq; diutissime caelum elaborauit. Verum quum nequeas facile eiusmodi plura componere, cogere diligenter exquirere, quod metallum inter caetera in ordine sit alicuius stellae potissimum, quae lapis in ordine summus, ut saltem in uno quodam totius generis ordinisq; supremo, reliqua pro uiribus cōprehendas, atq; eiusmodi susceptaculo caelestia huic consentanea mutueris: ceu si, exempli causa, in ordine Solari, sub homine Phœbeo, summū inter animalia teneat Astur aut gallus, inter plantas balsamū aut laurus, inter metalla aurū, inter lapides carbūculus uel pantaura, inter elementa feruidus aër: nā ignis ipse Martius esse censetur. Quod aut diximus influxū Solis uel Iouis aut Veneris augendum, intelligimus ratione cōmuni, nō tamen illi in cuius genesi aliquis horum interfecto appareat.

De ordinibus rerum à stellis pendentium, ut Solarium atq; similiū: Et quomodo spiritus fiat Solaris. Ca. XIII

Dixi equidem alibi, de super ab unaquaq; stella (ut Platonice loquar) seriem rerum illi propriam usq; ad extrema pendere. Sub ipso Scorpionis corde post eiusmodi daemones atq; homines, scorpiūq; animal, collocare possumus etiam herbam Asterion, id est stellarem, figura stellæ similem, nocte fulgentem, quam medici tradunt qualitatem habere rosæ, uimq; contra morbos genitaliū mirabilem possidere. Sub serpente uel serpentario cœlesti Saturnū ponunt, & quodammodo Iouem. Postea daemones, qui sæpe serpentū formas induunt. Similes insuper homines, serpentes animantes, serpentariam herbam, lapidem Draconiam capite draconis natum: Item cōmuni nomine Serpentinū. Et præterea quæ in sequentibus offeram. Sub stella Solari, id est Syrio, Solem primo, deinde daemones quoq; Phœbeos, quos aliquando sub leonū uel galorum forma hominibus occurrisse, testis est Proclus. Homines subinde persimiles bestiasq; Solares. Phœbeas inde plantas, metalla similiter & lapillos, & uas porem aëremq; feruentē. Simili ratione à qualibet firmamenti stella per aliquem Planetam existimant contextum rerum gradatim sub illius proprietate descendere. Si igitur (ut dicebam) Solaria omnia per gradum eius ordinis quemlibet opportune comprehenderis, homines uidelicet tales, uel talis hominis aliquid, item bruta, plantas, metalla, lapillos, & quæ ad hæc attinent, uirtutem Solis usquequaq; combibes, & quodammodo
 naturalem

naturalem Solarium dæmonū facultatem. Similiterq; de alijs dictum puta. Solares quidem homines sunt quales antea dixi, & qui ascendente Leone, Soleq; hunc uel tenente uel aspiciente nascuntur, & qui sub Ariete similiter. Solaris est & sanguis è sinistro eorum bene ualentū brachio missus. Phœbeus, crocodilus, astur, leo, gallus, & cygnus, & coruus. Nec alia ratione leoueretur gallum, nisi quoniam in ordine phœbeo gallus est leone superior. Eadē ratione inquit Proclus, Apollineum dæmonem, qui nonnunquam apparuit sub figura leonis, statim obiecto gallo disparuisse. Maxime uero in his animalibus cor est Solare. Arbitror etiam marinum uitulum cœlestis Leonis cordi subesse, & hac ipsa ratione corium eius quem cingit nudū fibula eiusdem osse confecta, à renum dolore redimere. Nam contra dolorem eiusmodi solent astrologi sideris illius influxibus uti. Eadem forte ratione fertur hæc pellis à fulgure nos tueri. Inter plantas palma phœbea est, & in primis laurus, qua uirtute uenenosa repellit & fulgur: Fraxinus quoq; simili facultate uenenosa longius arcet. Loton esse phœbeam, rotunda tum folia tum poma testantur, & explicatio foliorum eius die, replicatio uero nocte. Pæoniam phœbeam esse, non solum uirtus indicat, sed & nomen. Ad idem attinent flores & herbæ quæ restringuntur abeunte Sole, redeunte protinus explicantur, & ad Solem cōtinue uergunt. Aurum præterea & lapis Elitis radijs aureis Solem imitatur.

Homines
qui Solares

tans. Lapis item qui Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumē emicat. Rursum carbunculus nocte rutilans, uel Pantaura omnes in se lapidē vires continens, ut aurum metallorum, & Sol stellarū. Multa deniq; in superioribus nobis significata, unde si modò liceat, sub imperio Solis ex illo sanguine, & animalium illorū cordibus, & folijs fructibusq; arborum prædictarum, item floribus atq; herbis & auri folijs, necnon pulueribus lapillorum, electuarium uel unguentum conficere poteris, addito croco, balsamo, calamo aromatico, thure, musco, ambra, ligno aloës, zinzibere, mastice, spica nardi, cinnamomo, doronicco, citri cortice, zedoaria, nuce muscata, mace, chariophylis cum melle flauo uel oleo balsamino, masticeo, laurino, nardino, ad cor & stomachum et caput intus aut extra fouendū, ut spiritus inde Solaris euadat. Ex his omnibus, inquam, aut saltem ex pluribus cōponendum dominante Sole aliquid. Quo etiam sub eiusdem dominatu incipias uti, dūmodo & Solaria induas, habites, cōspicias, audias, olfacias, imagineris, cogites, cupias. Item imiteris & uita dignitatem et munera Solis. Inter Solares homines plantasq; uerseris, laurūq; astiæ due tangas. Tutius aut ad ualetudinem fuerit, Solaribus admiscere Iouialia simulatq; Venerea: Vencream maxime humiditatem Solaris caloris moderatricem, qualis est aqua succusq; rosarum atq; uiolarū. Sed medicinas eiusmodi in libro De curandis literatis primū, deinde

deinde in libro De uita longa, partim equidem cōposui, partim ab alijs compositas enarraui, partim etiam temperaui. Item quales herbæ à Sole Ioueq; miras contra epidemiam & uenenum uires habeant, diximus in libro Cōtra pestem, inter quas Perforata, fugadæmon appellata est: Nec alia facultate q̄ cœlestium gratiarū noxios malorū dæmonum uapores à nobis arcere putatur. Et si qua inter herbas alia uel lapillus ut corallus, idem uideatur efficere. Herba profectò Lunaris à Mercurio tradita folijs cæruleis atq; rotūdis, crescente Luna unum quotidie producat folium, decrescente deponēs, annos utenti promittit Lunares. Sed iam ad imagines altero quodam exordio redeamus.

De uirtute imaginum secundum antiquos atq; medicinarū: Et quomodo medicinæ sint longe ualidiores q̄ imagines. Cap. XV

Silapillos quos paulò ante Phœbeos narrauimus si nactus fueris, nihil opus erit imagines eis imprimere. Suspendes itaq; collo comprehensos auro, crociferici filis, quādo Sol sub Ariete uel Leone percurrit, ascenditq; uel medium tenet cœlum, aspicitq; Lunam. Multo uero potentiores in serie Lunæ lapillos narrat Proclus. Primum quidem Selinitim, qui non modo figura Lunæ imitetur, sed & motu, circumeatq; cū Luna. Hunc si fortè repereris, & argento circumdatū argenteo filo collo suspenderis, Luna Cancrū uel Taurū subeunte, angulosq; tenente sibi cōuenientes, spiritum

inde tuum reddet, postremo Lunarem. Dum uidelicet calefactus abs te lapillus ipse Lunarum uirtutem suam tuis assidue spiritibus inserit. Alterum uero recenset lapillum, Helioselinon cognomento, qui Solis Lunæq; coniunctæ Soli, naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quisquis argēto inclusum deaurato similibus coloro filis admouerit, quando Luna in domicilio suo uel Solis in eodem minuto cum Sole congregitur, suosq; te neat angulos, Solarem simulatq; Lunarem spiritū reportabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per centrum copulata Soli. Hic uero tu uides dispersas Phœbides, uelut Osyridis membra, sororem eius Phœbent uelut Isidem congregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine præpotentem, quemadmodum sub serie Septentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. Solarem profecto ferunt inuenisse apud Indos Apollonium Theanæum, lapidem scilicet nomine Pantauram, ignis instar micantem, sub terra passus quatuor nascentem, cui tantum spiritus insit ut tumeat, & plerunq; scindatur terra, ubi eiusmodi lapis concipitur: ita cæteros ad se lapillos trahens, sicut Magnes ferrum. Sed lapis hic Herculeus ad se contemplandū uehementius adhuc nos in præsentia rapit. Videmus in speculatore nautarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Ursam, illuc uidelicet trahente Magnete: quoniam & in lapide hoc præualet uirtus

let uirtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad
 Vrsam trahit utrunq;. Virtus autem eiusmodi tum ab
 initio infusa est, tum continue Vrsæ radijs uegetatur.
 Forsitan ita se habet Succinum ad polum alterum &
 ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubiq;
 ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Ma-
 gnes traheret multo magis, ferrumq; ferrū: non quia
 superior in ordine corporum, imò superius est lapillo
 metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam
 sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ pro-
 prietate gradum tenet Magnes, inferiorem uero ferrū:
 Superius autem in eodem rerum contextu trahit qui-
 dem quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quo-
 modolibet agitatur, aut afficit uirtute prius infusa. Infe-
 rius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur,
 uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic in serie So-
 lis inferior homo admiratur superiorem: In ordine Io-
 uis ueneratur: In Martio timet: In Venereo inferior
 ad superiorem rapitur amoris ardore, deseritq; seip-
 sum: In Mercuriali semper hic discit, uel persuadetur
 ab illo: In Lunari motum hic ab illo sepius exorditur:
 In Saturnali quietem. Ego autem quum hæc explo-
 rata hætenus habuissem admodum gratulabar, cogita-
 bamq; iuuenis adhuc Magneti pro uiribus insculpe-
 re cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna melius illuc
 aspiciat, & ferreo tūc filo collo suspendere. Sperabam
 equidem ita demum uirtutis me fideris illius compotem

fore. Sed quum diutius explorassem, inueni tandem sideris illius influxus Saturnales esse plurimū atq; Martiales. Accepi à Platoniceis malos demonas plurimum Septentrionales existere, quod etiam Hebræorū astro nomi consentunt, noxios Martiosq; demonas in Septentrione ponentes: Propitios autem et Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à Iamblichō, imaginum fictores à demonibus malis occupari sepius atq; falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aduectū ex India, ibi è capite draconis erutum, rotundum ad nummi figuram punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, qui aceto persusus mouebatur parumper in rectum, imò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eiusmodi cœlestis draconis habere naturam, atq; quasi figuram, motum quoq; illius accipere, quatenus per aceti seu uini ualentioris spiritū, draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto sepe persunderet, uim aliquā forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus hinc quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorē. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulū re supino. Legi equidem magos Persarū regi consuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hematiti, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atq;

aurum

aurum serpētariæ radicem infereret. Hoc enim anulogestantem contra uenenū morbosq; uenenosos tutū fore, uidelicet si Luna serpentariū aspiciente feceris. Hæc imaginem Petrus Aponensis confirmauit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeq; compositas sibi cœlitus uendicare. Memēto lapillos nascentes in animalibus nec inde languētibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæterisq; efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascentes, atq; ad easdē referri stellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alektorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait sæpe compertū esse, eum pugnare inuictū, qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidonium crutū ex hirundine rufum, curare melancholicū, & amabilem idoneumq; reddere. Quod quidē habet ex Ioue, per ea quæ diximus, scilicet res ubiq; infra Lunam stellares existere. Confirmatur dictū illud ualde Platonicū, hanc mundi machinā ita secum esse connexā, ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, et in coelo uicissim terrestria dignitate cœlesti, & in occulta mundi uita menteq; regina mundi, cœlestia insint, uitali tamē intellectuq; proprietate simul et excellentia. Per hæc insuper confirmāt nōnulli etiā illud magicū, per inferiora uidelicet superioribus cōsentanea posse ad homines tēporibus opportunis cœlestia quodammodo trahi, atq; etiā per cœlestia

supercoelestia nobis conciliari, uel forsā prorſus inſi-
nuari: ſed poſtremum hoc illi uiderint. Verū illud arte
quadam rite et opportune in unum plurima colligēte,
fieri poſſe probabile ſatis (ut diximus) eſſe uidetur, tū
rationibus quas in ſuperioribus aſſignauimus, tū quia
eiuſmodi multa quando apud medicum & aſtrogū
colliguntur, contunduntur, commiſcentur, concoquuntur
ſub ſidere certo, dum ipſa per ſe ratione concoctio-
nis atq; fermenti, nouam paulatim formam ſubeunt,
hanc ipſam acquirunt certo quodam ſomento coeleſti,
radijs tunc intus agentibus, ideoq; coeleſtem. Metallū
uero uel lapillus quando momento ſculpitur, non uide-
tur nouam accipere qualitatem, ſed figurā. Neq; mo-
tio illa per debitos digeſtionis gradus, quos alteratio
naturalis atq; generatio ſolet obſeruare, progreditur.
Quum uero natura coeleſtis, tanquam inferioris na-
turae regula, ſoleat tenore quodā progredi naturali,
& ita progredientibus aſpirare, merito diffidunt ple-
riq; imagines eiuſmodi coeleſtem aliquā uirtutem ha-
bere. Ego quoq; ambigo ſæpius, ac niſi & omnis anti-
quitas & omnes aſtologi uim mirabilem habere pu-
tarent, habere negarem: Negarem equidem non om-
nino, opinor enim (niſi quis aliter perſuaſerit) ad pro-
ſperam ualeitudinem ſaltem aliquam habere uirtutem,
electæ præſertim ratione materiae: tametſi multo ma-
iorem ineſſe pharmacis arbitror, et unguentis ſidereo
ſuaſore conflat. Quid uero uoluerim ubi modo dice-
bam,

bam, electæ ratione materiæ, in sequentibus declarabo. Quæ uero ex Magorum uel astrologorum opinione ad Plotinum interpretandum pro imaginibus allegari possunt, deinceps breuiter afferam, si te prius hic admonuero, ne putes probare me usum imaginum, sed narrare: Ego enim medicinis ad cœlū temperatis, non imaginibus utor, atq; ita cæteris quotidie consulo. Tu uero si concedis deum rebus infra Lunam mirabiles inseruisse uirtutes, mirabiliores concede cœlestibus. Præterea si licere iudicis homini ad prosperam ualitudinem inferioribus uti, iudica superioribus quoq; licere, atq; inferiora ad superiorum normam, sic medicorum artificio temperare, sicut etiam à deo sunt ab initio temperata.

De potestate cœli: De uiribus radiorum unde uini
sortiri putentur imagines. Cap. XVI

Immensa fermè cœlestium magnitudo, uirtus, motio facit, ut omnes omnium siderum radij terræ molem quæ quasi punctum est ad cœlum, momento facilius meq; usq; ad centrū recti penetrent, quod omnes Astro nomi confitentur: Ibiq; ut placet Pythagoreis atq; Platonis fortissimi sint: tum quia recti undiq; centrū tangunt, tum quia in angustum collecti sunt cuncti. Quorum uehementia, materia ibi terræ sicca procul ab humore remota prorsus accenditur, accensaq; extenuatur, atq; dispergitur per meatus undiq; efflat incens

dia pariter atq; sulphur. Sed ignem hunc putant ualde
 caliginosum esse, & quasi incendium quoddam luminis
 expers, sicut in caelo extat expers incendij lumē: ignis
 autem inter coelestem atq; infernum, lumen cum feruo-
 re coniungit. Putant autem ignem è centro flantem ig-
 nem esse Vestalem: siquidem Vestam esse terræ uitam
 numenq; putabant. Ideoq; Vestæ templum ueteres in
 medijs urbibus construebant, ignemq; in medio perpe-
 tuum collocabant. Sed ne ulterius peruagemur con-
 cludamus iam, si stellarum radij totam mox terram
 penetrant, negari non facile posse metallum atque la-
 pillum, quando cælantur imaginibus subito penetrare,
 eisq; miras uel saltem qualescunq; imprimere dotes:
 Quandoquidem & in alijs terræ preciosissima gene-
 rant. Sed quis neget per hæc radios penetrare? Siqui-
 dem aër & qualitas eius, & sonus minus efficax solida
 transit subito, & sua quadam afficit qualitate. Iam ue-
 ro si duritia radijs obsisteret penetratibus, lumen mul-
 to citius aërem q̄ aquam pertransiret, & hanc oculus
 multo quàm uitrum, et uitrum similiter quàm crystal-
 lum: At quū eodem momento solida, quo liquida, cum
 æta transuerberet, perspicue constat duritiã radijs nul-
 lo modo resistere. Atq; idcirco dicent nō esse negandū,
 metalla coelestiū radios influxusq; suscipere, atq; etiã
 conseruare ad tempus tunc sibi caelitus destinatū. Con-
 seruare, inquam, uirtutem quandã ex radiorū concursu
 rentium

rentium contactu creatam. Quid uero, si materia durior hoc ipso quod uidetur obsistere causæ præpotenti magis ictibus se exponit? Sic ensis lignū sub lana incidit, nō incisa lana: Sic radius ille fulmineus corio quandoq; non læso dissoluit in eo metallū. Quū uero natura cœlestis nostro hoc igne incōparabiliter sit præstantior, non est putandū radij cœlestis officiū esse duntaxat, quale opus ignei radij manifeste uidemus, scilicet illuminare, calefacere, exiccare, penetrare, extenuare, dissoluere, quæ nostris sensibus notissima sunt, sed multo plures mirabilioresq; uires & effectus habere: alioquin & materia inferior, & caducus sensus cū diuinitate cœli penitus æquaretur. Sed quis nesciat uirtutes rerū occultas, quæ speciales à medicis nominantur, nō ab elemētari natura fieri, sed cœlesti? Possunt itaq; (ut aiunt) radij occultas & mirabiles ultra notas imaginibus imprimere uires, sicut & cæteris inserunt: Non enim inanimati sunt, sicut lucernæ radij, sed uiui, sensualesq; tanquā per oculos uiuentium corporū emicantes, dotesq; mirificas secum ferunt ab imaginationibus mentibusq; cœlestium: uim quoq; uehementissimā ex affectu illorum ualido, motuq; corporū rapidissimo, ac proprie maximeq; in spiritū agūt cœlestibus radijs similitimum. Agunt insuper in corpora uel durissima, omnia enim hæc ad cœlū infirmissima sunt. Sunt autē in uarijs stellis uariæ quoq; uires, & idcirco in radijs

carum inter se uariæ. Præterea in radiorū ictibus aliter atq; aliter incidentibus uirtutes diuersæ nascuntur. Deniq; in cōcursibus radiorū mutuis aliter atq; aliter, & hic aut ibi, & tunc aut aliàs effectis diuersæ subito uires suboriuntur, multo magis atq; citius quàm in alijs atque alijs elementorum qualitatūq; elementalium mixtionibus: multo etiam citius quàm in tonis & numeris apud Musicum aliter & aliter concinentibus. Si hæc diligenter consideraueris, forsitan non diffides, dicent, subito quodam radiorum iactu uires imaginibus imprimi, atq; ex diuerso iactu diuersas. Nunquid ergo tam citò? Mitto fascinoles repentino quodam intuitu factas: Et amores acerrimos statim accensos radijs oculorum, qui et ipsi sunt fascinoles quædam, quod in libro De amore probamus: Mitto quàm citò rubens oculus inficiat intuentem: & speculum intuens fœmina menstruosa. Nōne & familiæ quædam apud Illyricos & Triballos iratæ, intuitu homines interemisse feruntur? Et fœminæ quædam in Scythia idem facere consueuisse? Et Catoblepæ reguliq; serpentes radiorū ex oculis iactu homines perimunt. Torpedo quoq; marina tactu etiam procul per uirgam manum subito stupescit. Echinus præterea pisciculus grandem solo tactu nauem sistere fertur. Phalangia quinetiam in Apulia ictu quopiam uel occulto, spiritū animumq; repentino stupore permutant. Quid rabiosus canis facit, uel

non apparente morsu? Quid scopa, deinde quid arbutus? Nonne leuissimo tactu uenenum concitant atq; rabiem? An ergo negabis cœlestia oculorum suorum radijs, quibus nostra contuentur simulatque contingunt statim miranda perficere? Iam uero grauida mulier tactu statim signat membrum hominis nascituri, rei desideratæ nota. An uero dubitabis radios aliter aliter ue tangentes diuersa conficere? Quum & tu helleborum herbam colligens, siue folium deorsum trahas, siue sursum, hoc subito tactu, causa sis helleboro, ut deorsum educat humores, aut sursum? Nonne ab initio rei cuiusque generandæ cœlestes influxus concoctione materiæ, digestioneq; perfecta nõ tam tempore quàm momento dotes mirificas largiuntur? Nonne suffragante cœli wultu innumerabiles sæpe ranæ, similesq; animantes ex arenis momento prosiliunt? Tanta est in materijs præparatis potentia cœli, tanta celeritas. Denique si ignis hoc habet, ut tempore quam breuissimo faciat, quæ cætera longo, ob id præcipue quod est cœlo simillimus. Quis nam dubitet, cœlũ magna quasi momento perficere, etiam in materia minus parata, sicut flamma solet ingentior? Quid ergo dubitas, inquit, in imagine construenda fermè similiter agere cœlum? Dices opinor, sicut & ego dicebam, naturales hic alterationis gradus abesse: Qui sanè defectus minuit quidem cœleste donum, nec tamen penitus auferre uideo

tur. Nolunt enim Physici ex quolibet metallo uel lapide imaginem fabricari, sed certo: In quo quidem natura cœlestis, uirtutem olim ad hoc ipsum quod optatur naturaliter inchoauerit, & quasi iamiam perfecerit, ut in sulphure flammam: Quam sanè uirtutem tūc demum perficiat, quando materia hæc per artem sub simili quodam influxu cœlesti uehementer agitur, et agitata calefcit. Itaq; ars suscitatur inchoatam ibi uirtutem, ac dū ad figuram redigit, similem suæ cuidam cœlesti figuræ, tunc suæ illic idæe prorsus exponit, quam sic expositam, cœlum ea perficit uirtute qua cœperat, exhibens quasi sulphuri flammā: Sic potētia quædam ad rapiendas paleas cœlitus data succino, quodammodo debilis, sæpe per frictionē calefactionemq; facta ualidior, subito rapit. Similem uirtutem Serapio scribit datam lapidi Albugedi quasi hyacintho simili: Sed nō prius trahere paleas, quàm capilli hoc lapide perfriantur. Sic item lapis ille Iouiis Bezaar, id est à morte liberans, quem descripsimus in libro Contra pestem, uim ab intio contra uenenum accepit ab Ioue, sed non usque adeo ualidam, ut eandem tradere possit materijs alijs exercendam. At uero quum primum sub Scorpio nis cœlestis influxu figuram superni illius acceperit, perfectā contra Scorpiones subito uim reportare putatur, quam Mastici cōmunicare ualeat aut thuri. Eadem quoque de hyacintho, topazio, smaragdo, ceterisq;

risq; ratio est habenda. Vt fabrica figurarum nō alibi efficaciam habeat, quā ubi materia cum stella congruit & effectū, à qua hunc faber exoptat accipere: Ac præterea ubi hæc ipsa materia quasi iam talis est ab initio, qualem affectas reddere per figuram. Nullis ergo materijs ad imagines uti consulunt, nisi his ipsis quæ tibi notæ sunt, hanc ipsam fermè iam uim habere quam cupis. Lapillorum itaq; uires atq; metallorū diligentissime perscrutari iubent, intereaq; meminisse, in ter lapillos quidem Carbunculū in tenebris coruscantem, atq; Pantauram præcipue Soli subesse, Saphyrū Ioui, Smaragdum Veneri, Mercurio, Lunæ. Præterea metalla præter aurum & argentum uix ullam ad hæc habere uirtutem: Tutioresq; in his rationem fore, si aurum quidem purū ad Solem referas atq; Iouem, ad illum quidem propter colorem, ad hunc aut propter temperatam cōmixtionem, nihil enim Ioue & auro temperatius: Purū uero argentum ad Lunā: sed ad Iouem simulatq; Venerem aurum argento permixtum. Præterea imaginem efficaciorē fore, si uirtus in materia eius elementaris conueniat cum speciali eiusdem uirtute naturaliter insita, atq; hæc insuper cum uirtute altera speciali per figurā cœlitus capienda. Deniq; figuras inferiores & formas cœlestibus cōformari, inde perdisces, ut aiunt, quod Perseus truncato Medusæ capite, futurā nonnullis obtruncationem portendere con-

suevit, multaq; similiter, & Lunã aliosq; Planetas sub certis signis certa in nobis mēbra mouere nō dubitant.

Quam uim habeant figuræ in cœlo atque
sub cœlo. Caput XVII

Sed ne figuris nimium fortè diffidas, meminisse iubebunt, in regione hac sub Luna elementari, elementarem quoq; qualitatem posse quamplurimum, in transmutatione uidelicet ad aliquid elementare tendente, calorem scilicet & frigus, & humorem atq; siccitatem. Qualitates autem quæ minus elementares materiales uel sunt, scilicet lumina, id est colores, numeros quoq; similiter et figuras ad talia forsità minus posse, sed ad cœlestia munera, ut putant, ualere permultum. Nam & in cœlo lumina, & numeri, & figuræ, sunt fermè omnium potentissima: præsertim si nulla sit ibi materia, quod Peripatetici pleriq; putant. Sic enim figuræ, numeri, radij, quum non alia sustineantur ibi materia, quali substantiales esse uidentur. Atq; quū in ordine rerum mathematicæ formæ physicas antecedant, tanquam simplices quidem magis, & minus egenæ, meritò in antecedentibus mūdi gradibus, id est cœlestibus, autoritatem sibi maximam uendicant, ut non minus inde fiat numero, figura, luce, quàm elementari quadam proprietate. Huius quidem autoritatis habetur etiam sub Luna signū. Qualitates enim ualde materiales plurimis rerum speciebus sunt cōmunes, cisq;

quodammodo

quodammodo permutatis, non usquequaq; species commutantur. Figuræ aut numeriq; partium naturalium, proprietatem cum specie inseparabilem peculiaremq; possident, utpote quæ cœlitus unâ cum speciebus destina-
 nata fuerunt. Imò & cum ideis maximam habent in-
 mente mundi regina connexionem. Atq; quū ipsæ nu-
 meriq; species quædam sint, ideis ibi proprijs designa-
 tæ, nimirū uires inde proprias sortiuntur: Ideoq; tum
 species naturalium certis figuris, tum motus, & gene-
 rationes, & mutationes certis numeris astringuntur.
 De lumine uero quid dicam? Est enim actus intelligen-
 tiæ uel imago. Colores autem sunt lumina quædam:
 Quamobrem ubi lumina, id est colores, figurasq; &
 numeros astrologi dicunt in materijs nostris ad cœle-
 stia præparandis posse quamplurimum, nō temere, ut
 aiunt, debes ista negare. Non ignoras concentus per
 numeros proportionesq; suas, uim habere mirabilem
 ad spiritum & animum & corpus sistendum, mouen-
 dum, afficiendum. Proportiones autem ex numeris con-
 stitutæ, quasi figuræ quædam sunt, uel ut ex punctis li-
 neisq; factæ, sed in motu. Similiter motu suo se habent
 ad agendū figuræ cœlestes: Hæ nanq; harmonicis tum
 radijs tum motibus suis omnia penetrantibus spiritum
 indies ita clàm afficiunt, ut Musica præpotens palam
 afficere consuevit. Nosti præterea quàm facile multis
 misericordiam moueat figura lugentis: Et quantū oculis

los imaginationem'que, & spiritum & humores afficiat statim atq; moueat amabilis personæ figura: Nec minus uiua est & efficax figura coelestis. Nonne principis in urbe uultus quidem clemens & hilaris exhilarat omnes? Ferox uero uel tristis repente perterret? Quid ergo coelestium uultus, dominos omnium terrenorum, aduersus hæc efficere posse putas? Quippe quum etiam coeuntes ad prolem plerumque uultus, non solū quales ipsi tunc agunt, sed etiam quales imaginantur, soleant filijs diu postea nascituris imprimere. Vultus eadem ratione coelestes materias confestim suis notis inficiunt, in quibus si quando diu latitare uidentur, temporibus deinceps suis emergunt. Vultus autem coeli sunt figuræ coelestes: Potes uero facies illic appellare figuras ceteris ibi stabiliores: Vultus autem, figuras quæ magis ibi mutantur: Spectus quoq; inter se stellarum motu quotidiano confectos, uultus appellare potes, similiter & figuras: Nam hexagoni, pentagoni, tetragoni nominantur. Esto, dicet quispiam, sint ut placet potentissimæ ad efficiendum figuræ coelestes, uerum quid hoc ad figuras imaginum artificio factas? Respondebunt, non id potissimum contendere, ut potentissimæ per se ad agendum sint nostræ figuræ, sed ut paratissimæ ad actiones & uires figurarum coelestium capiendas, quatenus opportune fiunt dominantibus illis, atq; ex amussim ad illas configurantur: Exi-

git enim

git enim figura illa figuram. Nonne sonante cithara
quadam, altera reboat? Ob id tantum, si & ipsa simi-
lem figuram habeat, atq; è conspectu sit posita, & fi-
des in ea positæ & intentæ similiter. Quidnam hic
efficit, ut cithara subito patiatur à cithara, nisi situs
aliquis & quædam figura conformis? Figura speculi
lenis, concaua, nitens cælo congrua, ob hoc ipsum pro-
prie munus tantum cælitus accipit, ut radios Phœbi
in se cumulatiſſime complectatur, & solidiſſimum
quodq; ad centrum suum è conspectu locatum, repen-
te comburat. Ergo ne dubites dicent, quim materia quæ-
dam imaginis faciendæ, alioquin ualde congrua cælo,
per figuram cælo similem arte datam, cœleste munus,
tum in se ipsa concipiat, tum reddat in proximum ali-
quem uel gestantem. Non solum uero figura, sed etiam
dispositio peruia, quam Diaphanam uocant, inefficax
quiddam est, & passiui suapte natura. Veruntamen
quoniam peruia dispositio est in cælo proprium lumi-
nis susceptaculum, ideo ubicunq; sub cælo hæc uel est
naturalis, uel modo aliquo comparatur, subito præ-
sens cœleste lumen acquiritur atq; etiam conseruatur,
ubi unà cum hac uel calor est igneus, ut in flamma uel
est aliquid aërium, aqueum uel simul & glutinosum, ut
in noctilucis, & nocticernis, & carbunculis, atq; for-
san quodammodo in Camphora. Quid inde sequatur
pro imaginibus, ipse reputa.

Quales cœlestium figuras antiqui imaginibus imprimere solebant: Ac de usu imaginum. Ca. XVIII

ALiquis autem quæret, quas potissimum cœli figuras imaginibus imprimere soleat. Sunt enim ibi formæ oculis ualde conspicuæ, & à multis, quales sunt, quasi depictæ, ut Aries, Taurus, similesq; figuræ zodiaci, & quæ sunt extra zodiacum manifestæ. Sunt ibi præterea formæ quamplurimæ, non tam uisibiles quàm imaginabiles per signorum facies ab Indis & Aegyptijs Chaldæisq; perspectæ, uel saltem excogitate: Velut in prima facie Virginis uirgo pulchra sedens, geminas manu spicas habens, puerūq; nutriens: Et reliquæ, quales describit Albumasar, cæteriꝫ nonnulli. Sunt deniq; caractères quidam signorū & Planetarum ab Aegyptijs designati. Volunt igitur imaginibus omnia hæc insculpi. Vt si quis expectet propriū à Mercurio beneficium, collocare eum in Virgine debeat, uel saltem ibi Lunam cum aspectu Mercurij: & imaginem tūc ex stanno conficere, uel argento, in qua totum sit Virginis signum & character eius characterq; Mercurij: Ac si prima Virginis facie sis usus, addas etiam figuram, quam in prima facie diximus obseruatam. Similiterq; de cæteris. Postremi quidem imaginum autores, uniuersam earum formam ad cœli similitudinem accepere rotundam. Antiquiores autem, quemadmodum in quodam Arabum collegio legimus,

figuram

figurã crucis cunctis anteponebant: quia corpora per uirtutem agunt ad superficiem iam diffusam. Prima uero superficies cruce describitur, Sic enim in primis habet longitudinem atq; latitudinem: Primaq; hæc figura est, & omnium recta quammaxime, & quatuor rectos angulos continet. Effectus uero coelestium maxime per rectitudinem radiorum angulorumq; resultant: Tunc enim stellæ magnopere sunt potentes, quando quatuor coeli tenent angulos imò cardines, orientis uidelicet occidentisq; & medij utrinque coeli: Sic uero dispositæ, radios ita cõiiciunt in se inuicem, ut crucem inde constituent. Crucem ergo ueteres figuram esse dicebant, tum stellarũ fortitudine factam, tum earundem fortitudinis susceptaculum, ideoq; habere summam imaginibus potestatem, ac uires & spiritus suscipere Planetarum. Hæc autem opinio ab Aegyptijs uel inducta est, uel maxime confirmata: Inter quorum characteres crux unus erat insignis, uitam eorum more futuram significans, eamq; figuram pectori Serapidis insculpebant. Ego uero quod de crucis excellentia fuit apud Aegyptios ante Christũ, non tam muneris stellarum testimonium fuisse arbitror quàm uirtutis presagium, quam à Christo fuerat acceptura, Astrologos autem qui statim post Christũ fuerunt, uidentes à Christianis miranda per crucem fieri, nescientes autem uel nolentes in Iesum tanta referre, in coelestia retulisse:

quanquam considerare debebant per crucem ipsam,
 absq; nomine Iesu miracula minime perpetrari. Conue-
 nire quidem imaginibus eam, quia referat fortitudinem
 Planetarum omniumq; stellarum, forsitan est proba-
 bile: non tamen ob hoc duntaxat ingentem habere po-
 tentiam: posse uero nonnihil unà cum cæteris, quæ ne-
 cessaria sunt, coniunctam, ad prosperam forsitan corpo-
 ris ualitudinem. Sed ad narrandas aliorum opiniones,
 ut coepimus, reuertamur. Saturni ueteres imaginem ad-
 uitæ longitudinem faciebant in lapide de Feyrizech,
 id est Sapphiro, hora Saturni, ipso ascendente atq; fe-
 liciter constituto: Forma erat, Homo senex in altiore
 cathedra sedens uel dracone, caput tectus panno quo-
 dam lineo fusco, manus supra caput erigēs, falcem ma-
 nu tenens aut pisces, fusca indutus ueste. Ad longam uis-
 tam atq; felicem Iouis imaginem in lapide claro uel al-
 bo: Erat homo sedens super aquilam uel draconem co-
 ronatus, hora Iouis, ipso in exaltatione sua feliciter a-
 scendente, croceam induto uestem. Contra timiditatem
 hora Martis imagines fabricabant prima Scorpionis
 facie oriente, Martem armatum & coronatū. Ad mor-
 bos curandos fingeant Solis imaginem in auro, hora
 Solis, prima facie Leonis ascendente cum Sole, Regem
 in throno, crocea ueste, & coruum Solisq; formam.
 Ad letitiam roburq; corporis, Veneris imaginem pu-
 ellarem, poma floresq; manu tenentem, croceis et albis
 indutant

indutam, hora Veneris, prima facie Libræ, uel Piscii, uel Tauri ascendente cum Venere. Imaginem Mercurij ad ingenium & memoriam, prima facie Geminarum. Item contra febres sculpebatur Mercurius, homo tela manu tenens, hora Mercurij, surgente Mercurio: sculpebāt hanc in marmore: subinde materie cuiuspiam imprimebant languentibus assumendæ: Hinc omne genus febrü curari dicebant. Imaginem Lunæ ascendente prima facie Cancri ad augmentū. Forma Mercurij, Homo sedens in throno galeratus cristatusq; pedibus aquilinis, sinistra gallum tenens aut ignem, alatus, aliquid quando super pauonem, dextra tenens calamum, ueste uaria. Luna, puella pulchra cornuto capite super draconem uel taurū, serpentes supra caput & sub pedibus habens. Ad curandū calculum, genitaliūq; dolores, & ad sanguinem astringendū, imaginem hora Saturni, surgente tertia facie Aquarij cū Saturno. Item Leonem auro imprimebant, lapidem in formā Solis pedibus reuoluentē, hora Solis, primo gradu faciei secundæ Leonis oriente: Hęc expellendis morbis profuturā existimabāt. Ad renū morbos similem faciebant, quando Sol in corde Leonis cœlum mediū obtineret, à Petro Apennensi cōprobatam & experientia confirmatā, sed hac conditione, ut Iupiter aut Venus mediū aspiciat cœlū, Planete uero noxij cadant, infortunatiq; sunt. Accepi à Mengo physico præclaro eiusmodi imaginem factam

Ioue ibidem coniuncto cum Sole, liberauiffe Ioannem Marlianum, Mathematicũ nostro seculo singularem, à pauore quo sub tonitru affici consueuerat. Præterea ad firmandam sanitatem & ueneficia deuitanda, imaginem ex argento fingeant hora Veneris, Luna angulos obtinente, ac Venerem feliciter intuente, dummodo dominus sextæ domus Venerem aspiciat, aut Iouem trino quodam intuitu, uel opposito. Mercurius autem non sit infelix. Agebant hæc hora diei Solis ultima, ita ut dominus hora decimam teneret cœli plagã. Petrus Aponensis inquit, medicũ per imaginem infirmum curare posse, Modò in ea fabricanda obseruet, ut anguli ascendētis medijs cœli occidentis sint fortunati, & ascendētis dominus, et eadem ratione secunda, sed sexta & dominus eius sit infelix. Ait etiam sanitatem fore firmiorem uitamq; longiorem, quàm ab initio fuerit instituta, si natiuitate perspecta fiat imago, in qua hæc fortunata ponatur, scilicet illius significator uitæ: Item uitæ datores, tum signa, tum domini, præsertim ascendens eiusq; dominus. Item celi medium, locus Solis, pars fortunæ, dominus coniunctionis uel præuentionis ante natiuitatem factæ. Mali quinetiam infortunati cadant. Concludit astrologorum nullum dubitare, quin ad producendam uitam talia conferant. Prolixum foret dictu quas per quælibet signa facies antiæ, et quas Lunæ stationes tanquam necessarias in exprimendis

primendis imaginibus obseruabant. Nam in statione Lunæ à gradu Virginis decimoseptimo ad finem eius faciebant imagines contra morbos & odia, & ad iter felix. In statione à principio Capricorni ad gradum duodecimū, contra morbos & discordias atq; captiuitatem. In statione à gradu duodecimo Capricorni ad gradum uigesimumquintum, aduersus languorem & carcerem. In statione à gradu quarto Piscium ad gradum eiusdem decimumseptimū, ad curandos morbos, ad lucrum, societatem, ad augendas messes. Et in alijs similiter alias, uana sæpius curiositate machinabatur. Solas uero recensui quæ nõ tam Magum quàm Medicum redolerent. Nam & medicinam eiusmodi uanam plurimū fore suspicor. Pro alijs autem magis legitimis medicinarū confectionibus eiusmodi mansiones Lunæ arbitror eligendas. Atq; etiã in Ariete gradum sextū, rursus decimumnonū, minuta xxvi. Item in Geminis gradum decimum, minuta 51. In Cancro gradum decimumnonū, minuta xxvi. In Libra gradum sextum, minuta xxxiiij. In Capricorno gradum decimumnonū, minuta xxvi. In Aquario gradū secundū, minuta xvij. In eodem gradu decimumquintū, minuta octo. Præterea sententiã Haly mente tenendam: Quodlibet signū quandiu Sol est in eo, uiuū fieri, cæteris dominari, effectum eius præ cæteris euenire, ut illuc Lunam dirigas ad donum inde propriū pro medicinis suscipiendum. Illuc inquam, id est, ad signum & faciem, & maxime

Quodlibet signū à solis cõmuni one reddi ualidius.

gradum: ut si bona Iouis affectas, ad hæc directã Lina
nam erigas uel unitam, quandiu locum eiusmodi Sol
illustrat, ubi proprietates Iouia uiget. Similiterq; de cæ
teris. Curiosum uero narratu foret & fore noxium,
quas imagines, & quemadmodũ associandos uel disso
ciandos inter se animos fabricabãt, ad afferendam feli
citatẽ, uel inferendam calamitatẽ, uel uni cuidam,
uel domui uel ciuitati. Ego quidem fieri posse talia non
affirmo. Astrologi autẽ fieri posse putant, & quomo
do, docent, qualia ego narrare nõ audeo. Porphyrius
ubi uitã Plotini magistri sui describit, talia fieri posse
confirmat: atque Olympium Magum & astrologum
Aegyptiũ narrat contra Plotinum Romæ talia tenta
uisse, dum conaretur per imagines uel res eiusmodi si
derare Plotinũ: sed conatus in autorẽ suũ ob excellẽtiam
Plotini animã fuisse retortos. Albertus quoq; Magnus
Astrologiæ pariter atque Theologiæ professor ait in
Speculo, ubi à licitis discernere se inquit illicita, imagi
nes rite ab Astrologis constitutas, uirtutem effectumq;
acquirere à figura cœlesti. Atq; subinde narrat mira
biles earum effectus, quales Thebuth, Benhorad, &
Ptolemæus, cæteri q; Astrologi pollicentur. Describitq;
imagines ad calamitatẽ alicui, prosperitatẽq; affe
rendam, quas consilio prætermitto. Et interea confir
mat effectũ eas habere posse: quanquã & ut uir bonus
artis damnat abusum, & ut legitimus Theologus ora
tiones suffumigationesq; detestatur, quas impij quidã
ad demones

ad dæmones imaginibus fabricandis adhibuerūt. Neq; tamen reprobat figuras & literas dictionesq; imaginibus impressas ad hoc ipsum duntaxat, ut donū aliquod accipiant à figura coelesti. Quod quidē posse per imagines comparari, Petrus Aponensis confirmauit. Imò & affirmauit regionē nescio quam fuisse destructā per imaginē illam, quā Thebith narrat à Phedice Astrologo fabricatā. Thomas autē Aquinas dux in Theologia noster magis ista formidat, & minus tribuit imaginibus. Tantū nanq; uirtutis duntaxat per figuras coelitus putat acquirere, quantum conducatur ad illos effectus, quos solet cōmuniter cœlum per herbas resq; alias naturales efficere: Non tam quia figura talis sit in ea materia, quā quoniā compositū tale iam positum est in certa quadam artificij specie, qualis cum cœlo consensat. Hæc ait in libro contra Gentiles tertio, ubi characteres & literas figuris additas ridet: Figuras uero nō adeò, nisi pro signis quibusdam ad dæmones adiungantur. In libro etiā de Fato ait, constellationes dare ordinē essendi atq; perdurandi, nō solum rebus naturalibus, sed etiam artificiosis, ideo imagines sub certis constellationibus fabricari. At si quid mirabile per eas ultra consuetos naturalium effectus nobis eueniat, in dæmonas reijcit hominū seductores, quod in libro contra Gentiles perspicue patet, maxime uero in libello De occultis naturæ operibus, ubi uidetur ipsas etiā imagines paruipendere, quomodocunq; factas: quas & ego quæ-

tenus ipse iusserit, nihilipendam. Referre autem mirabiles quosdam effectus imaginū in dæmonū falsitatem, nec est à Platonicis alienum. Nam & Iamblichus ait eos qui religione summa sanctimoniaq; posthabita, imaginibus duntaxat confisi, ab eis diuina sperāt munera, hac in re à malis dæmonibus sæpiissime falli, sub prætextu bonorū numinum occurrentibus. Contingere tamen ex imaginibus legitima Astrologiæ ratione constructis naturalia quædam bona, non negat. Denique tutius fore arbitror medicinis quàm imaginibus se committere, rationes que à nobis de potestate coelesti, pro imaginibus assignatas, in medicinis potius quàm in figuris efficaciam habere posse. Probabile enim est si quæ uim imagines habent, hanc non tam per figuram nuper acquirere, quàm per materiam possidere naturaliter sic affectam. Ac si quid denuò acquiritur dum insculpitur, non tam per figuram comparari quàm per calefactionem contusione quadam prouenientem. Quæ quidem contusio calefactioq; facta sub harmonia, coelesti simili harmoniæ, quæ quondam materiæ uirtutē infuderat, excitat uirtutē ipsam atq; corroborat sicut status flammæ: & manifestam efficit ante latentem, sicut calor ignis in aspectum producit literas scriptas succo cepæ prius delitescentes. Atq; literæ hirci adipe inscriptæ lapidi prorsus occultæ, si lapis submergatur aceto, prodeunt, & quasi sculptæ eminentes extant. Imò uero sicut tactus scopæ uel arbuti suscitatur rabie consopitâ, sic forte cõtu-
sio

sio quaedam & calefactio sola latentem in materia uirtutem prodit, facta uidelicet opportune. Qua quidem coelesti opportunitate expedit in medicinis conficiendis uti. Aut si quis forte tractare metalla lapidesque uoluerit, praestat percutere solum atque calefacere, quam figurare. Praeter enim id quod inanes esse figuras suspicor, haud temere uel umbram idololatriae debemus admittere. Item nec temere uti stellis uel salutaribus, ad morbos his similes mos expellendos: Hos enim saepe augent: sicut noxiae stellae dissimiles sibi morbos aliquando minuunt: quod sane Ptolemaeus & Haly perspicue docent.

De fabricanda Uniuersi figura. Cap. XIX

Sed cur nam uniuersalem ipsam, id est, uniuersis ipsius imaginem praetermittimus? Ex qua tamen beneficium ab uniuerso sperare uidentur. Sculptet ergo sectator illorum forte qui poterit formam quandam mundi totius archetypam si placebit in aere: Quam deinde opportune in argenti lamina imprimat aurata. Sed quando potissimum imprimet? Quando Sol minutum primum Arietis attigerit. Hinc enim Astrologi tanquam ex sui natalis reuolutione, fortunam mundi eo saltem anno imminente auspiciantur. Ille igitur in hoc ipso mundi natali totius imprimet mundi figuram. At uides ne quam belle inter differendum mundi aliquando nati nobis succurrerit argumentum? siquidem quolibet anno renascitur. Nonne in ipsa hominis genesi metiuntur Astrologi, primum in quo signo, quo gradu, quo minuto Sol extite-

Astrologi
a primo so-
lis in Arie-
tem ingres-
su, anni qua-
litate praes-
agiunt.

rit? Ibiq; totius figuræ iaciunt fundamentū. Et quolibet deinceps anno, quū primum Sol minutum subierit idem, quasi renatum hominem arbitrantur, atq; inde præfagiunt anni fortunā. Sicut igitur id in homine facere non ualerent, nisi quasi renasceretur: atq; hic non posset quasi renasci, nisi fuisset aliquando natus: sic & mundum conijcere licet aliquādo genitū, Sole uidelicet sub minuto Arietis primo tunc posito, quandoquidem per eundem quolibet anno situm, fors quædā quasi renascentis mundi reuoluitur. Tunc igitur ille fabricabit mundi figuram. Cauebit autem ne sabbato Saturni die figurā sculpat aut exprimat. Hoc enim die Deus mundi faber ab opere traditur quieuisse, quod ab ideali die Solis inceperat. Quantū enim Sol generationi accommodatus est, tantū Saturnus ineptus. Perfecerat autem opus in Venere, pulchritudinē operis absolutā significante. Sed de mundanæ fabricæ rationibus nihil ultra. Ioannes enim Picus noster Mirandula diuina de Genesi mundi mysteria Moseos diuinitus his diebus expressit. Quamobrem ut redeamus ad institutum, & ille mundum suum primū die uel hora Saturni non sculpet, sed die potius uel hora Solis. Imprimet autē in anni natali, præsertim si tunc felices accedant Iupiter atq; Diana. Optimum uero fore putabunt præter liniamenta officio colores inserere. Sunt uero tres uniuersales simul et singulares mundi colores: uiridis, aureus, sapphirinus, tribus cœli gratijs dedicati: Viridis quidē Veneri simulatque

Mundi tres
colores.

simulatque Lunæ: humidus uidelicet humidis atq; nascentiū proprius, accommodatus & matribus. Aureum Solis esse colorē nemo dubitat, & ab Ioue insuper atq; Venere non alienum. Sapphirinū deniq; Ioui maxime dedicamus, cui & Sapphirus ipse dicitur consecratus. Vnde & lapis lazulus hoc colore dotatus ob uirtutem Iouiam contra bilem atram à Saturno profectā, apud Medicos prerogatiuā habet, nasciturq; cum auro, aureis distinctus notis, ita comes auri sicut Solis est Iupiter. Similemq; uim habet lapis Armenus, colorem similem cum uiridi quodāmodo possidens. Expedire igitur iudicabunt ad gratiarū cœlestium munera capeſſenda treis potissimum hos colores frequentissime contueri, atque in formula mundi quam fabricas, sapphirinum colorem mundi sphaeris inserere. Operæ precium fore putabunt aurea sphaeris ad ipsam cœli similitudinem addere sidera, atque ipsam Vestam, siue Cererem, id est terram, uiridem induere uestem. Eiusmodi formulam sectator illorum uel ipse gestabit, uel oppositam intuebitur. Utile uero fore spectare sphaeram motibus suis præditam, qualem Archimedes quondam, & nuper Florentinus quidam noster, Laurentius nomine, fabricauit. Neque spectare solum, sed etiam animo repertare. Proinde in ipsis suæ domus penetralibus cubiculum construct in fornicem actum, figuris eiusmodi & coloribus insignitum, ubi plurimum uigilet atque dormiat. Et egressus domo non tanta attentione singulariū

Cælum omnis
 excelsus
 qualitatum
 expers.

rerum spectacula, quanta uniuersi figuram coloresq; perspiciet. Sed hæc imaginum fectores illi uiderint. Tu uero præstantiorem in te finges imaginem: nempe quã noueris nec quicquã ordinatius esse quàm cælum, neq; temperatius aliquid cogitari quàm Iupiter, sperabis ita demum beneficia cæli Iouisq; consequi, si cogitationibus, affectibus, actionibus, uictu teipsum ordinatissimum temperatissimumq; præstiteris. At postquã in mentionẽ temperaturæ coelestis incidimus, opportunũ fortè fuerit recordari, nullum inesse cælo elementaris qualitatis excessum, ut Peripatetice loquar: alioquin siue ita compositum sit, iam esset tot seculis dissolutũ: siue etiã simplex, tanta saltem magnitudine, potentia, motione cætera perdidisset. Sed profectò tanquam moderatissimũ omnia moderatur, ac diuersa cõmiscet in unum. Præterea tum hac ipsa temperantia sua, tum excellentia formæ diuinitus uitam meruit. Nam & res compositas tunc demũ uitam adipisci uidemus, quãdo qualitatum perfecta cõmixtio priorem iam contrarietatem fregisse uidetur, ut in plantis. Perfectiorẽ deinceps in animalibus uitã, quatenus inest eis cõplexio à contrarietate remotior quàm in plantis. In hominibus rursum eadem ratione perfectiorem, & quodammodo iam cœlestem. Siquidem humana complexio ad cœlestem temperantiam iam accessit, præsertim in spiritu, qui ultra substantiæ suæ subtilitatem qualitatumq; temperantiã, quibus cum cælo consentit, cœlestem quoq; lucens

lucem est adeptus. Hic insuper ubi maxime talis est,
 potissimū est cœlestis, uitamq; cœlestem diuinitus præ
 cæteris est adeptus. Et quatenus se talem in omni uictu
 legeq; uitæ efficit atq; seruat, eatenus singularia cœle-
 stium dona reportat. Quando uero dicimus nō esse in
 cœlo ullum elementaris qualitatis excessum, intelligi-
 mus uel nullam esse ibi eiusmodi qualitatem, sed uirtutes
 potius effectrices qualitatum temperatas: uel si quæ sunt
 illic quodammodo similes qualitates, quasi æriam hã-
 bere temperiem. Atq; ubi quædam illic frigida siccaq;
 nominamus, Platonica hæc accipimus ratione, id est,
 ut frigidum appelletur quod minimi caloris est causa.
 Siccum uero quod humorem nobis exhibet minimum.
 Sic astrologus Abraham, Saturnum inquit corpus no-
 strum quodammodo relinquere frigidum atq; siccum,
 quia calorem & humorē affert nostro minorem. Ean-
 dem ratione carnes bouis & leporis in se quidem cali-
 dæ atq; humidæ, nobis frigidæ sunt & siccæ. Ex hac
 autem inductione duo hæc accipe corollaria: Primum
 quidem, si corpora magis deinceps temperata, magis
 uiuunt, cœlum maxime temperatum quammaxime ui-
 uere. Imò uero uicissim, ex eo quod cœlum exactissime
 temperatum absolutissimam in se uitam possidet, conie-
 ctari, ut quatenus reliqua ad temperiem uitamq; illius
 accedunt, eatenus uitam sortiri præstantiorem. Alterum
 uero, uitam esse formam in se perfectam, perficentemq;
 corpus, motionisq; principium exhibentem. Principium

inquam intimū, motionis quoq; tum intrinsecus actæ, tum per omnē partem extrinsecus expeditæ. Si igitur id ipsum uita est, mente captū existimato qui eiusmodi formam nō cognouerit inesse cælo, corpore præstantissimo, circumeunte semper motione perfectâ, cunctâ uiuificante, magisq; illa gradatim, quæ uel ad ipsius similitudinem naturaliter propinquius accesserunt, uel quotidie huius influxibus aptius se exponunt.

Quantâ imagines uim habere putentur in spiritū, & spiritus in eas. Et de affectu utentis & operantis. Cap. XX

Compertū habemus, si quis rite utatur helleboro, feratq; potenter, mutare quodammodo exquisita purgatione & occulta eius proprietate qualitatem spiritus corporisq; naturam, & ex parte motus animi, et quasi reuiuenscere, ut fermè uideatur esse renatus. Vnde Medeam Magosq; tradūt herbis quibusdam reddere iuuentutē consueuisse, quam non tam reddunt myrobalani quàm conseruāt. Similem Astrologi potestātē propitias habere imagines arbitrantur, per quam gestantis naturam & mores quodammodo mutant, in meliusq; restituant, ut quasi iam alter euaserit, aut saltem prosperam ualetudinem diutissime seruent. Imagines uero noxias aduersus gestantem habere uim hellebori præter artem potentiamq; assumpti, uenensam uidelicet atq; pestiferā. Aduersus autem aliū quendam, ad cuius calamitatē fabricatæ intentæq; fuerint, uim

uim ænei speculi concaviq; sic prorsus obiecti, ut col-
lectis repercussisq; in oppositum radijs, cominus quia-
dem comburat, eminus autem caligare compellat.
Hinc orta est historia uel opinio, putans Astrologorū
machinis magorumq; ueneficijs, homines, bruta, plan-
tas, siderari atq; tabescere posse. Ego autem imagines
in rem distantem, uim habere ullam nō satis intelligo.
Habere uero in gestantem nonnullam suspicor, non ta-
men talem opinor qualem pleriq; fingunt, & hanc ra-
tione materiæ potius quàm figuræ: atque, ut dixi, lon-
go interuallo medicinas imaginibus antepono. Quan-
quam Arabes & Aegyptij tantū statuis imaginibusq;
attribuunt arte astronomica & magica fabricatis, ut
spiritus stellarum in eis includi putent. Spiritus autem
stellarū intelligunt alij quidem mirabiles coelestium
uires, alij uero dæmonas etiā stellæ huius illius ue pe-
dissequos. Spiritus igitur stellarū qualescunq; sint, ima-
seri statuis & imaginibus arbitrantur, non aliter ac
dæmones soleant humana nonnunquam corpora occu-
pare, perq; illa loqui, moueri, mouere, mirabilia pera-
petrare. Similia quædam per imagines facere stellarū
spiritus arbitrantur. Putant dæmonas mundani ignis
habitatores per igneos humores uel ignitos, similiterq;
per ignitos spiritus et affectus eiusmodi nostris in sinu-
ri corporibus. Similiter stellarum spiritus per radios
opportune susceptos, suffumigationesq; & lumina,
tonosq; uehementes competentibus imaginū materijs

*in*feri, mirabiliaq; in gestantem uel propinquantē effi-
 cere posse. Quæ quidem nos per dæmonas fieri posse
 putamus, non tam materia certa cohibitos, quàm cultu
 gaudentes. Sed hæc alibi diligentius. Tradunt Arabes
 spiritum nostrum quando rite fabricamus imagines, si
 per imaginationem & affectum ad opus attentissimus
 fuerit, & ad stellas coniungi cum ipso mundi spiritu,
 atq; cum stellarū radijs, per quos mundi spiritus agit,
 atq; ita coniunctum esse ipsum quoq; in causa, ut à spi-
 ritu mundi per radios quidam stellæ alicuius spiritus,
 id est uiuida quædã uirtus infundatur imagini, potissi-
 mum hominis tunc operãtis spiritui consentanea. Ad-
 iuari quoq; suffumigationibus ad stellas accommodatis
 opus eiusmodi, quatenus suffumigationes tales aërem,
 radios, spiritum fabri, imaginis materiam sic prorsus
 afficiunt. Ego uero odores quidem tanquam spiritui
 aëriq; natura persimiles, & quum accensi sunt, stella-
 rum quoq; radijs consentaneos arbitror: si Solares uel
 Iouij sunt, afficere aërem ac spiritū uehemēter ad do-
 tes Solis aut Iouis tunc dominãtis opportune sub radijs
 capiendas, atq; spiritū sic affectum, ita donatū, posse
 uehementiore quodam affectu, non solum in propriū
 corpus agere, sed propinquum præsertim natura con-
 forme quidem, sed debilius, & consimili quadam affi-
 cere qualitate. Materiam uero imaginis duriozem ab
 odoribus & operãtis imaginatione, uix minimū quidã
 dam suscipere posse puto: spiritū tamen ipsum ab odo-
 re sic

re sic affici, ut ex ambobus unum conficiatur. Quod quidem ex eo patet, quod odor non agit ulterius in olfactum, postquam satis egit. Olfactus enim & quoduis aliud à seipso uel similimo quopiam nihil patitur. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intentionem, non tam in fabricandis imaginibus uel medicinis uim habere, quam in applicandis & assumendis existimo: ut si quis imaginem (ut aiunt) gestans rite factam, uel certe medicina similiter utens, opem ab ea uehementer affectet, & proculdubio credat, speretq; firmissime, hinc certe quamplurimus sit adiuuēto cumulus accessurus. Nam ubi uel uirtus imaginis siqua est, tangentis carnē penetrat calefacta, saltem uirtus in electa eius materia naturalis, uel certe medicinæ uigor intus assumptæ, uenis ac medullis illabitur, Iouiam secum ferens proprietatem, spiritus hominis in spiritū eiusmodi Iouium affectu, id est amore transfertur. Vis enim amoris est transferre. Fides autem spesq; non dubia, spiritum hominis iam ita percitū sistit in spiritu Iouio penitus atq; firmat. Quod si, quemadmodum Hippocrates & Galenus docent, ægrotantis amor fidesq; erga Medicum inferiorem exterioremq; ad sanitatem plurimum conferunt (imò uero fiduciam hanc Auicenna plus inquit efficere quam medicinam) quantū ad cœlestem opem conducere putandum est, affectum fidemq; nobis erga cœlestem influxum iam nobis insitum, agentem intus, uiscera penetrantem? Iam uero amor ipse fidesq; erga

2. Canone.

coeleste donum, saepe coelestis adminiculi causa est, atq; uicissim amor et fides hinc aliquādo forsā proficiscitur, quod ad hoc ipsum iam nobis faueat clementia coeli.

De uirtute uerborū atq; cantus ad beneficiū coeleste captandū: Ac de septem gradibus perducentibus ad coelestia. Cap. XXI

Verba praeterea quaedam acriore quodam affectu pronunciata, uim circa imagines magnam habere censent ad effectū earum illuc proprie dirigendum, quorsum affectus intenduntur & uerba. Itaq; ad duos ardentissimo quodam amore conciliandos, imaginem sub Luna coeunte cū Venere in Piscibus uel Tauro fabricabant, multis interim circa stellas uerbaq; curiosius obseruatis, quae referre non est consilium. Non enim philtrea docemus, sed medicinas. Probabilius autē est effectus eiusmodi uel per Venereos daemones confici, his operibus uerbisq; gaudentes, uel per daemones simpliciter seductores. Nam & Apolloniū Theanē saepe Lamias deprehendisse & prodidisse ferunt, daemones scilicet quosdam salaces Venereosq;, qui formosas puellas simulent, pelliciantq; formosos, quos ut serpens elephantem ore, sic illi illos ore uulua pariter exugāt, ac prorsus exhauriant. Sed haec Apollonius ipse uiderit. In uerbis autem certis uim esse certam atq; magnā Origenes asserit contra Celsum, & Synesius atq; Alchindus de Magia disputantes. Item Zoroaster uetans

barbara

Verbis atq;
cantibus uires inesse.

Barbara uerba mutari, Iamblichus quoq; similiter. Itē Pythagorici uerbis & cantibus atque sonis mirabilia quaedam Phœbi & Orphei more facere cōsueti. Quod Hebræorū antiqui doctores præ cæteris obseruarunt, omnesq; Poëtæ mirāda canūt carminibus effici. Et gra uissimus ille Cato in Re rustica in curandis bestiarum morbis aliquādo barbaris cantioibus utitur. Sed præstat dimittere cantiones. Conuentū uero illum, quo adulescens David Saulem ab insania redimebat, nisi mysterium iusserit ad diuinitatē referri, referet fortē aliquis ad naturā. Quū uero pro septem Planetarū numero, septem quoq; sint gradus, per quos à superioribus ad inferiora fit attractus, uoces mediū gradum obtinent, & Apollini dedicantur. Infimum quidem tenent gradum materiæ duriores, lapides atq; metalla, ac Lunam referre uidentur. Secundum in ascensu locum habent, quæ ex herbis, arborum fructibus, gummis, membris animalium componuntur, respondentq; Mercurio, si ordinem in cælo sequimur Chaldæorū. Tertium pulueres subtilissimi, eorumq; uapores ex prædictis electi, odoresq; simpliciter herbarū & florum & unguentorum ad Venerem pertinentes. Quartum uerba, cantus, soni, quæ omnia rite dedicantur Apollini, Musicæ præ cæteris autori. Quintum uehementes imaginationis cōceptus, formæ, motus, affectus, uim Martians referentes. Sextum rationis humanæ discursiones de liberationesq; consultæ pertinētes ad Iouem. Septimū

secretiores simplicioresq; intelligētiae quasi iam à motu
 seiunctae, coniunctae diuinis, destinatae Saturno. Quem
 meritò Sabath Hebraei nomine quietis appellāt. Quora
 sum haec? Vt intelligas, quemadmodum ex certa hera
 barum uaporumq; compositione confecta per artem
 tum medicam, tum astronomicam, resultat communis
 quaedam forma uelut harmonia quaedam siderum do
 tata muneribus: Sic ex tonis primo quidem ad stellarū
 normā electis, deinde ad earundem congruitatem inter
 se compositis, cōmunem quasi formam fieri, atq; in ea
 coelestem aliquam suboriri uirtutem. Difficilimū qui
 dem est iudicatu, quales potissimum toni, qualibus con
 ueniant stellis, quales item tonorū compositiones, qua
 libus praecipue sideribus aspectibusq; consentiant. Sed
 partim diligentia nostra, partim diuina quadam sorte
 non aliter id assequi possumus, quàm Andromachus in
 theriaca componenda diutissime fatigatus, ac tandem
 post diligentiam, diuina sorte consequutus theriacae
 uirtutem. Quod quidem contigisse diuinitus Galenus
 & Auicenna confirmant. Imò uero totam medicinam
 exordiū à uaticinijs habuisse, testis est Iamblichus atq;
 Apollonius Theanaeus. Ideoq; Phœbum uatem medi
 cine praeponunt. Tres uero potissimū regulas ad hoc
 afferemus, si prius admonuerimus, ne putes nos in pra
 sentia de stellis adorandis loqui, sed potius imitandis,
 & imitatione captandis. Neq; rursus de donis agere
 credas, quae stellae sint electione daturae, sed influxu po
 tius naturali.

tius naturali. Ad quem profectò multiplicem & occultum, ita nos exquisitis studemus modis accommodare, sicut quotidie ad manifestũ Solis lumen caloremq; salubriter excipiendũ nos ipsos accõmodamus. Aptare uero seipsum ad occultas dotes eius atq; mirificas, solius sapientis est officium. Sed iam ad regulas tantum sideribus accõmodaturas perueniamus. Prima est, exquirere quas in se uires quos uel ex se effectus stella quælibet & sidus & aspectus habeat, quæ auferat, quæ ferant. Atq; uerborũ nostrorũ significationibus hæc inferere: detestari quæ auferunt, probare quæ ferunt. Secunda, cõsiderare quæ stella cui loco maxime uel homini dominetur. Deinde obseruare qualibus cõmuniter hæc regiones & personæ tonis utantur & cantibus, ut ipse similes quosdam unã cũ significationibus modo dictis adhibeas uerbis, quæ sideribus eisdẽ studeas exponere. Tertia, situs aspectusq; stellarũ quotidianos animaduertere, atq; sub his explorare, ad quales potissimũ sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus incitari homines pleriq; soleat, ut talia quædã tu pro uiribus imiteris in cantibus, cœlo cuidam simili placituris, similemq; suscepturis influxum. Memento uero cantũ esse imitatorẽ omnium potentissimũ. Hic enim intentiones affectionesq; animi imitatur & uerba, refert quoq; gestus motusq; corporis & actus hominum atq; mores: tamq; uehemẽter omnia imitatur & agit, ut ad eadem imitanda uel agenda, tum cantantem, tum audientes

Iubito prouocet. Eadem quoq; uirtute quando cœlestia
 imitatur, hinc quidem spiritum nostrum ad cœlestem
 influxum, inde uero influxum ad spiritū mirifice pro-
 uocat. Iam uero materia ipsa concentus purior est ad
 modum, cœloq; similior, quàm materia medicinæ. Est
 enim aër etiam hic quidem calens siue tepens, spirans
 adhuc, & quodammodo uiuens, suis quibusdam articu-
 lis artubusq; compositus, sicut animal: nec solum motū
 ferens, affectumq; præferens, uerum etiam significatū
 afferens quasi mentem, ut animal quoddam aërium &
 rationale quodammodo dici possit. Concentus igitur
 spiritu sensuq; plenus, si fortè tum secundū eius signifi-
 cata, tum secundum eius articulos atq; formā ex arti-
 culis resultantem, tum etiam secundum imaginationis
 affectum huic sideri respondeat, aut illi, non minorem
 inde uirtutē quàm quælibet alia compositio traiecit in-
 cantantem, atq; ex hoc in proximū auditorē, quousq;
 cantus uigorē seruat spiritumq; canentis, præsertim si
 cantor ipse sit natura phœbeus, uehementemq; habeat
 uitalem cordis spiritum atq; insuper animale. Sicut
 enim uirtus ac spiritus naturalis ubi potentissimus est,
 mollit statim, liquefacitq; alimenta durissima, atq; ex
 austeris mox dulcia reddit, generat quoq; extra se semi-
 nalis spiritus productione propaginem: sic uitalis ani-
 malisq; uirtus ubi efficacissima fuerit, ibi intensissima
 quadam sui spiritus per cantum, tum conceptione agi-
 tationeq; in corpus proprium potenter agit, tum efflu-
 sione

sione mouet subinde propinquum, afficitq; cum suum
 tum alienum siderea quadam proprietate, quam tum
 ex ipsa sui forma, tum ex electa temporis opportuni-
 tate concepit. Hac utique ratione orientales meridio-
 nalesq; multi, præcipue Indi, admirandam feruntur
 in uerbis habere potentiã, utpote qui magna ex parte
 Solares sunt. Vimq; non naturalem dico, sed uitalem
 & animalem habent fermè omnium potentissimã, &
 quicumque in regionibus alijs maxime sunt phœbei.
 Cantus autem hac uirtute, opportunitate, intentione
 conceptus, fermè nihil aliud est quàm spiritus alter noster
 per penes spiritum tuum in te conceptus, factusq; So-
 laris, & agens tum in te, tum in proximum potestate
 Solari. Si enim uapor & spiritus quidam aliquando
 per radios oculorũ, uel aliter foras emissus fascinare,
 inficere, aliterq; afficere proximũ potest, multo ma-
 gis id ualet spiritus ab imaginatione cordeq; simul uo-
 berior profluens & feruentior, motuq; ualentior, ut
 non omnino mirum sit, morbos quosdam animi atque
 corporis sic auferri posse aliquando, uel inferri, præ-
 fertim quoniam spiritus eiusmodi Musicus proprie tan-
 git, agitq; in spiritũ inter corpus animamq; medium,
 & utrunque affectione sua prorsus afficientem. Mira-
 bilem uero in concitato canenteq; spiritu uim esse con-
 cedes, si Pythagoricis Platoniciq; concesseris, cœlum
 esse spiritum, motibus tonisq; suis omnia disponentem.
 Memento uero totã procedere Musicam ab Apolline

Atque eatenus Iouem esse musicum, quatenus est cum Apolline concors. Venerem insuper & Mercuriū Musicam uicinitate Apollinis reportare. Item ad hos quatuor duntaxat attinere concentus: tres uero reliquos uoces quidem habere, non cantus. Iam uero uoces tardas, graues, raucas, querulas, Saturno tribuimus. Marti uero contrarias, ueloces, acutasq; & asperas, & minaces. Medias uero Lunæ. Concentus autē Ioui quidem graues & intentos, dulcesq; & cum constantia letos. Contrā Veneri cū lasciuia & mollitie uoluptuosos cantus adscribimus. Inter hos uero medios Soli tribuimus & Mercurio. Si unā cum gratia suauitateq; sunt uenerabiles & simplices & intenti, Apollinci iudicantur. Si unā cum iucunditate remissiores quodammodo sunt, strenui tamen atq; multiplices, Mercuriales existunt. Tu igitur horum quatuor unumquenque cantibus tibi suis conciliabis, præsertim si competentes cantibus sonos adhibeas, adeò ut quū eorum more opportune canendo & sonando clamaueris, responsuri protinus uideantur, uel instar Echo, uel sicut chorda quædam in cithara tremens, quoties uibratur altera, temperata similiter. Atq; ut uult Plotinus & Iamblichus, ita naturaliter id tibi continget è cælo, quemadmodū uel ex cithara reboatus siue tremor, uel ex opposito pariete fit Echo. Profectò quoties ex frequenti quodam usu harmoniæ Iouiæ, uel Mercuriales, uel Veneriæ, factæ uidelicet his regnantibus, spiritus tuus ad hoc ipsum attentissime

*attentissime canens, harmoniæq; cōformatus euadit Io-
 uius, uel Mercurialis, uel Venercus. Interea phœbeus
 euadit, siquidem Phœbi ipsius Musicæ ducis uirtus in
 omni consonantia uiget. Atq; uicissim ex cantu sonoq;
 phœbeo ipse phœbeus euadens, uirtutem Iouis interim
 tibi uendicas & Veneris atque Mercurij. Rursusq; ex
 spiritu sic intus affecto, similiter afficis animã atq; cor-
 pus. Memento uero orationẽ apte & opportune com-
 positam, & affectu sensuq; plenam atq; uehementem,
 similem cantibus uim habere. Quantam in orando po-
 tentiã Damis & Philostratus habere sacerdotes quos-
 dam Indos narrent, referre nõ expedit: nec etiam qui-
 bus uerbis Apolloniũ euocasse manes Achillis affirmẽt.
 Non enim loquimur nunc de numinibus adorandis, sed
 de naturali quadam potestate sermonis & cantus atq;
 uerborũ. Esse uero phœbeã medicamq; in sono, & eo
 quidem certo potentiam, ex eo patet, quod qui in Apu-
 lia tacti Phalangio sunt, stupent omnes semianimesq;
 iacent, donec certũ quisq; suumq; sonum audiat. Tunc
 enim saltat ad sonum apte, sudat inde atq; conualescit.
 Ac si post annos decem similem audiuerit sonũ, subito
 concitatur ad saltum. Sonum uero illum ex indicatijs esse
 phœbeũ Iouialemq; conijcio.*

*Quomodo septem modis nos cœlestibus accõmo-
 dare possimus. Et quibus Saturnus sit maleficus, qui-
 bus propitius. Quos Iupiter à Saturno defendat. Quo-
 modo cœlum agat in spiritum & corpus & animam.*

Caput XXII

Quoniam uero cœlū est harmonica ratione compositū, moueturq; harmonice, & harmonicis motibus atque sonis efficit omnia, meritō per harmoniam solam non solū homines, sed inferiora hæc omnia pro uiribus ad capiēda cœlestia præparantur. Harmoniam uero capacem superiorum per septem rerum gradus in superioribus distribuimus: Per imagines uidelicet (ut putant) harmonice constitutas: Per medicinas sua quadam consonantia temperatas: Per uapores odoresq; simili concinnitate confectos: Per cantus musicos atq; sonos. Ad quorum ordinem uimq; referri gestus corporis saltusq; & tripudia uolumus: per imaginationis conceptus, motusque concinnos: per congruas rationis discursiones: per tranquillās mentis contemplationes. Sicut enim corpus per harmoniā quotidiē suam, id est, per situm & habitum & figuram opportune lumini caloriq; Solis exponimus: sic & spiritum occultis stellarum uiribus comparandis, per suam quandam similem harmoniam, imaginibus ut opinantur, & certe medicinis, odoribus harmonice compositis comparatam, & deniq; per spiritum superis ita paratum (ut sæpe iam diximus) animam eisdem exponimus atque corpus. Animam inquam, quatenus affectu ad spiritum inclinatur & corpus. In anima uero nunc imaginationē, rationem, mentem ponimus. Potest utique imaginatio nostra uel propter qualitātē motumq;

spiritus

Spiritus, uel per electionem nostram, uel etiam utriusque ita disponi, componi, conformari Marti Soliue, ut sit euestigio proprium influxus Phœbei uel Martij susceptulum. Similiter ratio, uel per imaginationem spiritumque simul, uel per deliberationem, uel utriusque, sic ad Iouem imitatione quadam comparare se potest, ut multo magis ob dignitatem propinquitatemque suam ipsa Iouem capiat & munera Iouis, quam imaginatio siue spiritus: quemadmodum imaginatio spiritusque eadem ratione multo magis cœlestia capiunt, quam res & materiæ quæuis inferiores. Mens denique contemplatrix, quatenus seipsam non solum ab his quæ sentimus, uerumetiam ab eis quæ imaginamur cõmuniter moribusque argumētamur humanis, seuocat, & affectu, intentione, uita, ad separata se reuocat, Saturno quodammodo se exponit. Huic soli propitius est Saturnus. Sicut enim Sol animalibus quidē nocturnis inimicus est, diurnis autem est amicus: ita Saturnus hominibus uel uulgarem palam uitam agētib; uel fugientibus quidem uulgi consuetudinē. Vulgares tamen affectus non dimittentibus est aduersus. Vitam nanque cõmunem concessit Ioui, separatam uero sibi uendicauit atque diuinā. Mentibus autem hominū re uera hinc pro uiribus segregatis tanquam sibi cognatis quodammodo est amicus. Nam & spiritibus sublimem habitantibus aëreæ ipse Saturnus (ut Platonice loquar) est pro Ioue, sicut Iupiter hominibus cõmunem agentibus uitā est iuuans

Saturnus
quibus
amicus.

pater. Nullis uero Saturnus est infensor, quàm hominibus contemplatiuã uitam simulantibus quidem, nec agētibus. Hos enim nec Saturnus agnoscit ut suos, nec Iupiter ipse Saturni temperies, adiuuat eos, qui cōmunes hominū leges moresq; & cōmercia fugiunt. Hæc enim sibi Iupiter usurpauit (ut aiunt) ligato Saturno, segregata Saturnus. Quãobrem Lunares illi populi, quos Socrates in Phædone describit, eminentissimam terræ superficiem, & altiozem nubibus habitantes, uiuentes sobrij admodum frugibusq; contenti, & secretioris sapientiæ studio religioniq; dediti, Saturni felicitatem gustant, uitamq; agunt ita prosperam, tam longæuam, ut non tam mortales homines, quàm immortales dæmones habeantur: quos heroes multi nominant, aureumq; genus Saturnio quodam seculo regnoq; gaudens. Quod forsã astrologos Arabes uoluisse puto, ubi aiunt ultra lineam æquinoctialẽ ad meridiem esse subtilissimos habitatores quosdã dæmonas, qui nec oriiri uideantur neq; mori, ibiq; potestatem habere Saturnum, caudamq; Draconis. Quod sanè cōfirmare uidetur Albumasar in libro Sadar, dicens quasdam Indiæ regiones Saturno subiectas esse, ibiq; homines esse ualde longæuos, ac senio plurimū extremo decedere. Rationemq; assignat, quoniam Saturnus non lædat domesticos, sed externos. Tu uero potestatem Saturni ne negligas. Hunc enim ferunt Arabes omnium potentissimum. Planetas sanè uires eorum subire ad quos accedunt:

Indiæ habitatores longæuos esse.

dunt: omnes uero ad eum accedere potius quam uicissim, Planetasq; coniunctos illi, natura illius agere. Est enim ipse inter Planetas orbis amplissimi caput. Quilibet sanè Planeta sui orbis caput est & cor & oculus. Saturnus item stellis proximus est innumeris, primoq; mobili quam simillimus, longum agit circuitum. Est altissimus Planetarū: unde felicem eum uocant, cui ille feliciter aspirauerit. Et quamuis eum tanquam à communi uita hominū alienum plerunq; maxime uereantur, placari tamen etiam cōmuni uitæ putant, si quando plurimā in ascendente potestatem dignitatemq; habuerit, aut Iupiter eum suus feliciter aspexerit, uel in suis finibus excellenter acceperit, alioquin influxus illius importune susceptus, in materia præsertim crassa fit quasi uenenū, sicut & ouum putrefactione uel adustione fit uenenosum, unde nascuntur uel euadunt immundi quidam, ignaui, tristes, inuidi, demonibus immundis expositi, quorū commercium procul effugito. Nam Saturni uenenum alibi quidem sopitum latet, ceu sulphur à flamma remotum. In uiuentibus uero corporibus sæpe flagrat, atq; ut sulphur accensum non comburit solum, sed uapore etiam noxio omnia circum implet, atq; inficit propinquantes. Contra influxum eius hominibus cōmuniter peregrinum & quodammodo dissonū nos armat Iupiter, tum naturali qualitate sua, tum alimentis medicinisq; certe suis, atque (ut putant) etiam imaginibus, tum etiā moribus negocijsq; & stu-

Saturnus
ouo simile
lis.

dijs atque rebus ad ipsum proprie pertinentibus. Noxi-
 xium uero influxum Saturni effugiunt, subeuntq; pro-
 pitium, non solum qui ad Iouem confugiunt, sed etiam
 qui ad diuinam contemplationem ab ipso Saturno si-
 gnificatam tota mente se conferunt. Hoc enim pacto
 malignitatem fati deuitari posse Chaldæi & Aegyptij
 atque Platonici putant. Quñ enim coelestia nolint esse
 corpora uana, sed diuinitus animata, atq; insuper men-
 tibus recta diuinis, nimirum illinc ad homines non so-
 lum quamplurima ad corpus & spiritum pertinentia,
 sed multa etiam bona quodammodo in animam redun-
 dantia proficisci uolunt, non à corporibus in animam,
 sed ab animis: Magis autem hæc pluraque eiusmodi à
 mentibus superioribus cælo profluere. Inter hæc si ra-
 tiones omnes assignare uolueris, quibus adductus Mo-
 ses ocium sabbati mandauit Hebræis, forsan ultra sub-
 limiorem secretioremq; allegoriam inuenies Saturni
 diem, actionibus ciuilibus bellicisq; ineptum, contem-
 plationibus aptum, eoq; die diuinum contra discrimi-
 na patrociniū obsecrandum. Quod quidem impetrari
 posse aduersum Martis & Saturni minas Habraham
 & Samuel, & plures Hebræorum astrologi, eleua-
 tione mentis in deum uotisq; & sacrificijs confitentur,
 præceptum illud Chaldæum confirmantes scilicet, Si
 mentem ad pietatis opus ardentem crexeris, corpus
 quoque caducum seruabis. Consideratu dignum est il-
 lud Iamblichii, coelestia mundanaq; numina uires quasa-
 dam in

Moses die
 Saturni ne-
 gocium in-
 terdixit.

dam in se superiores, nonnullas inferiores habere. Per has quidem effectibus nos fatalibus deuincire, per illas autem uicissim soluere nos à fato: quasi clauis, ut inquit Orpheus, ad aperiendum habeant & claudendum. Multo igitur magis diuinitas mundo superior à fatali necessitate nos redimit. Exploratu quoque dignissimū est Hebraicum illud, in mactandis animalibus rebusq; nostris sacrificio dissipandis mala coelitus imminetia, à nobis ad nostra deflecti. Sed hæc Pico nostro exploranda relinquimus. Denique ubicunque dicimus coelestium ad nos dona descendere, intellige tum corporum coelestium dotes in corpora nostra uenire per spiritum nostrum rite paratum, tum eadem prius etiam per radios suos influere in spiritū naturaliter, uel quomodo cunque illis expositum: Tum etiam animarum coelestium bona, partim in eundem spiritū per radios profilire, atque hinc in nostros animos redundare, partim ab animis eorum uel ab angelis in animos hominū illis expositos, peruenire. Expositos inquam non tam naturali quodam pacto, quàm electione arbitrij liberi uel affectu. Summatim uero quicunque uoto, studio, uita, moribus, beneficentiam, actionem, ordinem coelestium imitantur, eos existimato tanquam supernis similiore, ampliores illinc dotes accipere: Homines autem artificiose coelestium dispositioni dissimiles atq; discordes, & clam esse miseros, & denique palam infelices euadere.

Vt prospere uiuas agasq; in primis cognosce ingenium, fidus, Genium tuum, & locum eisdem conuenientem: hic habita, professionem sequere naturalem.

Caput XXIII

Quicumq; sanæ mentis suiq; compos nascitur, est à cœlo ad honestum aliquod opus & uitæ genus naturaliter institutus. Quisquis igitur cœlū optat habere propitium, hoc opus, hoc genus in primis aggrediatur, hoc sedulò prosequatur. Cœlum enim suis fauet inceptis. Ad hoc ipsum uero præ cæteris es natura factus, quod primum à teneris annis agis, loqueris, fingis, optas, somnias, imitaris, quod tentas frequentius quod facilius peragis, quo summopere proficis, quo præ cæteris delectaris, quod relinquis inuitus: Hoc est sanè ad quod te cœlum rectorq; cœli genuit. Eatenus igitur tuis fauebit inceptis, & aspirabit uitæ, quatenus genitoris ipsius auspicia prosequeris, præsertim si uerum sit Platonicum illud (in quo tota consentit antiquitas) unicuiq; nascenti esse dæmonem quendam uitæ custodem, ipso suo fidere destinatum: Qui & ad hoc ipsum officium adiuuet, cui nascentem cœlestia deputarunt. Quicumq; igitur per argumenta, quæ modo diximus suum ingenium perscrutatus, ita naturale suum opus inueniet, inuenierit simul suum fidus et dæmonē: quorum exordia sequens aget prospere, uiuetq; feliciter: alioquin & fortunā experietur aduersam, & cœlum sentiet inimicum. Duo igitur sunt præ cæteris hominū
infortunat

Platonis
sententia.

infortunatorū genera: Alterum eorum qui nihil profecti nihil agunt: Alterum eorum qui professionem ingenio alienam subeunt, Genioq; contrariā. Illi quidem ignauia torpēt, interim ad actiones incitante cœlo semper agente. Hi dum aliena à patronis cœlestibus agūt, frustra laborant supernis destitui patronis. Primum quidem antiquo prouerbio confirmatur, Dei adiuuāt facientes, ignauis autem infensi sunt. Secundum prouerbio simili, Nihil agas inuita Minerua. Ob hanc arbitror rationē Iouem in Pythagoricis carminibus obsecrari, ut uel ipse tot malis leuet genus humanū, uel saltem quo duce dæmone utamur, ostendat. Proinde operæ precium fuerit indagare, ad quam potissimū regionem habitandā & excolendam te tuū sidus dæmonq; tuus ab initio designauerit: ibi enim magis aspirant. Ea uero est in quam primū profectus spiritus tuus quodammodo recreatur, ubi sensus uegetior permanet, ubi corporis habitudo ualidior, ubi magis pleriq; fauent, ubi uota succedunt. Hæc igitur experire: hanc regionem elige: hanc cole feliciter. Hinc uidelicet discessurus infelix, nisi & rediturus & ad similia pergas. Sed interea frequētibus in hac regione motibus te exerce, gyrosq; quosdam cœlestiū instar agito. Motu enim circuituq; eiusmodi genitus similibus cōseruabere. Quantum præterea ad habitationem pertinet utiliter recordabere. Sicut alimēta uitæ necessaria rus quidem urbi suppeditat, urbs uero consumit: sic & ipsam uitam rus

Id est, refragante ingenio, repugnante natura, cœlo non propitio. Hinc Seneca dixit, male respondes re coacta ingenia.

sticatione frequenti, ubi tædium te minime cœperit plurimum augeri, sed urbano cum ocio tum negotio contenteri. Quantũ uero ad habitationem simul & professionem spectat, illud orientalium astrologorum minime contemnendum, uidelicet mutatione nominis, professionis, habitus, uictus, loci, coelestem influxũ nobis tum in melius, tum in deterius permutari. Dæmones quoque uel cõmutari, uel ad eosdem aliter hic & alibi nos habere Platonici iudicabunt. Dæmonem uero uniuscuiusq; custodem Astrologi cum Platonici geminum esse posse consentiunt: alterum quidem genituræ propriũ, alterum uero professionis. Et quoties professio cum natura consentit, eundem utriusq; dæmonem, uel certe simillimum nobis adesse, uitamq; inde nostram magis secum fore concordem atq; tranquillam. Sin autem professio disidet ab ingenio, dæmonem acquisitũ arte, esse à genio naturali discordem, uitamq; laboriosam atq; sollicitam. Qualis autẽ unicuiq; dæmon ab ipsa generatione præsit cupientibus inuenire, Porphyrus regulam inuestigat ex Planeta domino genituræ. Iulius Firmicus Planetam genituræ dominum esse inquit, uel eum qui plures illic habeat dignitates, uel ex firmiori sententia potius eum cuius domiciliũ mox petitura sit Luna post signũ, quod homine nascente iam tenet. Sed dæmonem nõ eadem regula putat inuestigandũ, uerum ex Chaldeorum opinione à Sole potius aut Luna: A Sole quidem ad Lunam in natiuitate diurna, à Luna uicissim ad Solem

Duo hominum dæmones.

Solem in natiuitate nocturna : ut computato inter hæc interuallo, æquale spaciū peragas ab ascendentis gradu descendens, & in quem terminū desinis animaduertas. Cuius enim stellæ est ille terminus, eiusdem esse demonem arbitrantur. Summatim uero à domino genitura simul atq; dæmone, tenorē uitæ fortunamq; perdere solent. Fortunā adiunxi, quoniā nonnulli partem fortunæ, eadem fermè cōputant ratione. Optabant ueteres suum ad se dæmonem ab aliquo cœli cardine descendisse, ab oriente uidelicet uel occidente uel medio utrinque cœlo, aut saltem ab undecima uel quinta plaga. Undecima quidem medio supra caput nostrum cœlo succedit, ac bonus dæmon cognominatur, & ascendentem ab oriente gradū aspicit ex sextili. Quinta uero cœlo antipodum medio succedit, appellaturq; bona fortuna, & ascendentem gradum contuetur ex trino. Optabant tertio loco dæmonem, si modo à cadenti plaga uenerit saltem, uel à nona uenisse, uel à tertia. Nona enim appellatur Deus, tertia uero dea. Et illa ascendentem gradum ex trino, hæc aspicit ex sextili. Cædentes uero duodecimam atque sextam exhorrebant: Illam sanè malum dæmonem, hanc malam fortunam cognominantes. Nos autem optare præterita superuacuum arbitrati, monemus easdem plagas quas illi pro dæmonibus fortunisq; optabant, obseruari pro Planetis & stellis ad opus efficiendum accommodandis, ut uel sint in angulis, aut in duabus quas diximus succedentis.

Fortunata
horoscopi
domus.

bus, aut saltem in duabus duntaxat cadentibus, quae antea nominauimus. Neq; enim ab re Solem nona gaudere dicunt, Lunam tertia, Iouem undecima, Venerem uero quinta. Hæ nanq; gradū conspiciunt ascendente. Sed redeamus ad institutū. Siue igitur ab illa, quam in superioribus narrabam, experientia diligentiaq; siue ab hac arte quā modo recensui, primū inuestigemus nature dæmonisq; instinctum, infortunatū esse censebimus, qui officium nullum profitetur honestū. Nam & ducem professionis reuera non habet, qui opus honestum non aggreditur, & ducem naturalē uix ullum habet: Quoniam stellarū dæmonumq; siue angelorū ducum diuinitus ad custodiam dispositorū officium est agere semper, & excellenter & latissime. Infortunatū insuper eum, ut suprā diximus, qui professione nature contraria, diuersum à Genio subit dæmonem. Memento uero pro dignitate professionū digniores gradatim accipi dæmones, seu mauis angelos, atq; in gubernatione publica etiam digniores. Posse uero artem uitæq; tenorem accipi Genio & ingenio non contrariū, neq; longe diuersum, etiam si ad excellentiora processeris. Memento rursus familiaritatē corū inire, quibus Gratiæ cœlestes afflant. Quod ex bonis animi, corporis, fortunæ perpendes. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono boni nonnihil exhalat in proximū, ac sepe per seuerat infusum. Mirificus autem foret cœtus trium felicitium uel duorum inter se mirabiliter redundantium.

Memento

Memento denique effrenatos & impudentes & malignos ac infelices procul fugere. Hi nanq; malorū pleni demonū uel radiorū, malefici sunt, & tanquā leprosi pestilentesq; nō solum tactu nocent sed propinquitate etiā & aspectu. Sanè propinquitās ipsa corporū animatorū putatur esse contactus, propter efficacem uaporum exhalationē foras à calore, spiritu, affectu manantem. Maxime uero pestilens erit flagitiosorum familiaritas atq; crudelium, si uerum fuerit, post uegetalem uitam mense Iouis, id est secūdo nobis infusam, deinceps mense Martis, id est tertio sensualem animā infundi perturbationibus mancipatā. Sic enim qui perturbatione feruntur, Martis pleni Martiali cōtagione propinquos inficiunt. Contraria uero ratione consuetudo frequens contiguumq; cōmercium cum felicibus excellentibusq;, ut diximus, prodesse mirifice consueuit Apolloniū Theanæum ferunt Ephesi deprehēdisse senem, sub cuius figura lateret demon, qui sola præsentia totam ciuitatē peste cōtaminabat. Quantū uero Socrates multis præsentia sola profuerit, Xenophon & Plato testantur.

Cōtagiosa infelicitum propinquitās est.

Qua ratione literati cognoscant ingenium suum, sequanturq; uictum spiritui consentaneum.

Caput XXIII

Quoniam uero literarū studiosis loquor, recordari unumquenq; uolo literarū amore captum in primis se esse Mercurialem, præterea Solarem quæ

tenus ipse Mercurius est Solaris. Atq; hæc cōmunis his omnibus est conditio. Proprie uero præter naturam Mercurialem quisquis eloquij gratia, lepore, dignitate, uenustate pollet, Apollinē in se agnoscat & Venerem. Qui ad leges uel naturalem cōmunemq; philosophiam est propensior, nō ignoret Iouem se habere patronū. Sed qui ad secretissima quæq; curiosius perscrutanda penitus instigatur, sciat se non Mercurialem solum esse, sed Saturniū. Sub cuius etiā principatu sunt omnes in quouis studio usq; ad finem seduli, præsertim in rebus alijs negligentes. Denique si uerum est quod nōnulli tam Physici quàm Astronomi tradunt, animā intellectu præditam in conceptum humanū mense Solaris, id est quarto descendere, qui plurimum intellectu uiuunt, & ab initio sunt præcipue & quotidie Solares euadunt. Horum itaque Planetarū fauor his hominibus auspiciandus erit. Sub eorum spiraculo medicine confluendæ. In eorum regionibus habitandum. Verum ad Apollinem Musarum ducem in primis uos ô literati Musarū cultores aduoco. Quicumq; igitur inter uos dilectissimi in Musarum amore fratres, ingenio multo magis longiusq; quàm corpore ualent, ij profecto sciāt in genitura quondam sua Phœbem quidem materiam suppeditasse perpauca, phœbeum uero spiritū infusa disse quamplurimū, imò & quotidie humores alimentaq; in corpore in spiritum maxima quadam ex parte resolvere. Vnusquisq; igitur uestrū totus est ferme spiritus.

ritus. Spiritalis inquã homo quidam, terreno hoc corp^usculo personatus, spiritũ ante alios perpetuo quodã labore fatigans, ut ipsi præ cæteris sit assidue spiritus recreandus, et in senectute præterea in qua cõmuniter euadit crassior, ad subtilitatem propriã reuocandus. Scitis profectò crassum corpus crassis elemētis quatuor ali. Scitote igitur spiritale corpus suis quibusdã tenuibus elementis quatuor enutriri. Huic enim uinũ est pro terra: odor ipse uini uicem gerit aquæ: cantus rursus & sonus agit aërem: lumen autem præfert igneũ elementum. His ergo quatuor præcipue spiritus alitur, uino inquam eiusq; odore & cantu, similiter atq; lumine. Sed nescio quomodo ab Apolline primũ exorsi inacidimus mox in Bacchum. Et meritò quidem à lumine peruenimus in calorem, ab ambrosia in nectar, à ueritatis intuitu in ardentẽ ueritatis amorẽ. Fratres certe sunt indiuiduiq; comites Phœbus atq; Bacchus. Ille quidem duo potissimum uobis affert, lumen uidelicet atq; lyram. Hic item præcipue duo, uinũ, odoremq; uini ad spiritũ recreandũ, quorũ usu quotidiano spiritus ipse tandem phœbeus euadit et liber. Quamobrem ita uos ad excipiendum Solis lumen quotidie comparate, ut quatenus deuitata destillatione quadam & exiccatione fieri potest, frequētissime sub luce uiuatis, saltem in conspectu lucis, tum eminus, tum cominus, tum tecti tum aperti, ad usum ubiq; uestrũ uitalem Solis potentiam temperantes, atq; igne referentes in nocte Solem,

Spiritus
alimenta.

citharæ cantusq; interim non obliti. Spirate uero semper & uigilantes & dormientes aërem uiuum, aërem luce uiuentem. Similiter habere uos oportet ad merum Bacchi donum, Apollinis beneficio procreatū. Eadem igitur proportionem qua lumen, accipite uinū: Abunde quidem quatenus nec destillatio nec exiccatio, qualem dixi, ebrietas uē contingat. Atq; præter substantiā uini quotidie bis acceptā, odorem eius frequentius haurite, partim quidē os ubi spiritus fuerit recreandus, colluctes mero, partim lauantes eodem manus, partim naribus & temporibus admouentes. Satis iam fratres colloquuti sumus, satisq; combibimus. Ergo ualete.

De Astronomica diligentia in liberis procreādis, in præparandis epulis, in ædificijs & habitatione atq; uestibus, & quantū curare talia liceat. Cap. XXV

Sed iuuat etiam parumper alloqui scuerū religionis antistitem. Dic age quidnam in astrorum usū damnas antistes? Quicquid, inquires, arbitrio nostro detrahit, quicquid unius diei cultui derogat. Eadem ego tecum nō damno solum, sed etiam ualde detestor. Execraris quin etiam scio, atq; ego insuper perhorresco nō nullos, qui quum Deum exoratum uolunt, ad Iouem in medio cælo uastum illud draconis caput subeuntē, tam miseri quā stulti confugiunt, ab ipso uidelicet dracōne, qui quondam è cælo corruit, tertiā stellarū partem secum trahens denique deuorandi. Verum concedes necōtractibus, matrimonijs, colloquijs, itineribus, similibusq;

libusq; operibus peragēdis horas opportunas eligere. Non facile te his assensurum uideo, nescio quid arbitrio metuentem. Ego igitur, & si theologus ille Magnus Albertus ista dabit, & ratio quædam forte dictabit, per electionem ipsam ad arbitrium pertinentem, cœlestia ita prudentiæ nostræ usui subijci, quemadmodum herbæ medico ministrāt, tibi tamen potius in præsentia credam: Et quàm tu difficile nunc ea permittis, tam facile ipse dimittā. Observatiōes uero Lunæ ideoq; aliarum stellarum ad morbos curandos, & idcirco ad remedia præparanda iandiu (ut arbitror) permisisti. Concessum quoq; abs te, & insuper approbatum, crescente Luna, eademq; aucta lumine, nec aliunde infœtunata seminibus agros spargere, uites oleasq; serere. Cur nõ igitur ad plantandum (ut cynice loquar) hominem, utamur beneficio Lunæ Iouisq; & Phœbi? Nam Veneris quidem ad hæc officio semper utimur: Sed rectius modo dixissem, semper utuntur. Nam ipsa mihi Venus est Diana. Quid item de uictu dicemus? Nonne licebit & proderit sub felici sidere, tum autumnu uinum, tum indies panem epulasq; conficere? Ac si nequeamus in his præparandis aspectus siderum expectare, expediet saltem ascendentes accipere, uel aliter angulares, Solem, Iouem, Venerem, atq; Lunam. Sic enim omnia quibus utimur feliciter affecta cœlitus, feliciter nos afficient. Hactenus te uideo absq; controuersia concessurū, nisi fortè dicas, ita uitam nostram nihil

fore aliud quàm perpetuã seruitutẽ. Ad hæc ego subiiciam, frustra mortales cumulandis pecunijs & honoribus seruituros, quibus sunt perpetuò mancipati, nisi interim diligẽtia physica dies uitæ sibi plures accumulent. Aut igitur soli Deo seruiant, quod quidem est potissimũ: aut si cui præterea seruituri sunt, uitæ tum ualidæ tum longæ potius, quàm pecunijs honoribusq; uanis indulgeãt. Concordes ergo sumus. Sed nunquid uel domos fundabunt temere, uel insaufas habitabunt? Vbi contagiosa quædam calamitas ædificij fermè sic inficit habitantem, ut uenenosus pestilentie uapor etiam ad biennium in pariete seruatus. Qualis etiã ex epidemia latens in ueste, diu postea utentem inficit incautũ atq; perdit. At postquam hic in uestium incidimus mentionem, prohibebis ne, pie pater, in ueste conficienda, uel primũ induenda spiraculum Veneris diligenter aucus pari, quo quasi Venerea facta uestis, similiter prospera quadam corpus & spiritum afficiat qualitate? Nõne Medici uetant uulpium pelles, agninas probant? Non aliter fortè sidus indies quasi nascentes uestes afficit, quàm semel ab initio natas. Vestes quidẽ & cætera artis opera certam à sidere qualitatem accipere, Thomas Aquinas in libro de Fato cõfirmat. Tu igitur affirmabis. Infectas uero uestes utentem inficere, etiã testis est scabies atque lepra. Deniq; si populi uitæ consulis (ut opinor) ista permittes. Atq; ego permissione tua consulam obseruanda. Sin autẽ cuiusmodi moribundæ uitæ

curam nō improbas quidem, sed negligendam mones, ego quidem negligo, melioris uitæ fiducia fretus, cæterisq; similiter consulo faciendum. Vale.

Quomodo per inferiora superioribus exposita deducantur superiora: Et per mundanas materias mundana potissimum dona. Cap. XXVI

Sed ne longius digrediamur ab eo, quod interpretantes Plotinum instituumus ab initio, breuiter ita collige. Mundus ab ipso bono (ut Plato unà cū Timæo Pythagorico docet) quā optimus effici poterat, est effectus. Est igitur non solū corporeus, sed uitæ insuper et intelligentiæ particeps. Quāobrem præter corpus hoc mundi sensibus familiariter manifestum, latet in eo spiritus corpus quoddam, excedens caduci sensus capacitatē. In spiritu uiget anima, in anima fulget intelligentia. Atque sicut sub Luna nec miscetur aër cum terra, nisi per aquam: nec ignis cum aqua, nisi per aërem, sic in uniuerso esca quædam, siue fomes ad animam corpori copulandam est ille ipse quem spiritum appellamus. Anima quoq; fomes quidā est in spiritu corporeq; mundi, ad intelligentiam diuinitus consequendam: quem admodū summa quædam in ligno siccitas ad penetraturum oleum est parata. Oleum huic imbibitum pabulum est ad ignem, ad calorē dico proxime. Calor ipse luminis est uehiculum, ac si lignum hoc eiusmodi sit, ut igne præsentē fulgeat, non uratur, qualia quandoq; uidimus. Iam hoc exemplo uidebimus, utrum uel homo,

Anima spīritus fomes

uel aliud quiddam sub Luna certis quibusdam præparamentis, partim quidē naturalibus, partim arte quæsitis, uitalia, atq; etiam fortē intellectuala quædam bona opportune quodam modo desuper accipere possit. Verum quod hic ad religionē spectat discutiemus alibi, ubi Plotinus in mediū hæc adducet. Quod uero ad naturales spectat influxus, qualescunq; sint desuper uenientes, scito eos in nobis materijsq; nostris ita demum per artem comparari posse, quando fomenta nobis nostrisq; ad illos natura suggererit, cœlumq; ad eosdem opportunius conspirauerit. Nōne in ipso fœtu natura fœtus ipsius artifex, quū certo quodam pacto corpusculū affecerit figuraueritq; hoc ipso statim præparamento, uelut esca quadam spiritum ab uniuerso deducit? Perq; hunc uelut fomitem, uitam haurit atq; animam? Ac deniq; per certam animæ speciem dispositionemq; corpus ita uiuens dignū est præsentia mentis tandem donatæ diuinitus. Vbiq; igitur natura maga est, ut inquit Plotinus atq; Synesius, uidelicet certa quædā pabulis ubique certis inescans, non aliter quàm centro terræ grauiā trahens, Lunæ concauo leuiā, calore folia, humore radices, cæteraq; similiter. Quo quidem attractu se cum ipso deuinciri mundum testātur sapientes Indi, dicentes mundum esse animal passim masculinum simulatq; fœminam, mutuoq; membrorū suorum amore ubique coire secūm, atq; ita constare: uinculum uero membrorum inesse per insitam sibi mentem, quæ totam

totam infusa per artus agitat molem, & magno se corpore miscet. Hinc Orpheus naturam ipsam mundi Iouemq; mundanū marem appellat & fœminam. Vsq; adeo mutui partium suarum coniugij ubiq; mundus est auidus. Esse uero masculinum sexum fœminino ubiq; cōmixtum, declarat illinc quidem ordo signorum, ubi præcedens perpetuo deinceps ordine masculinum est, subsequens fœmininū : hinc uero arbores atq; herbæ, quæ etiã sicut animalia utrunq; sexum habent. Mitto quod ignis ad aërem, aqua ad terrã masculi uicem tenet ad fœminã, ut non mirum sit membra inter se mundana & omnes eius articulos mutuuum coniugium concupiscere. Quod & Planete conciliant, partim quidem mares, partim uero fœminæ, præcipue uero Mercurius masculus atq; fœmina, Hermaphroditi pater. Quod sanè animaduertens agricultura, præparat agrum seminaq; ad cœlestia dona, & insitionibus quibusdam uitam plantæ propagat, & ad speciem alterã melioremq; perducit. Similia quædam efficit & medicus, physicus, & chirurgicus in corpore nostro, tum ad nostram fouendam, tum ad uniuersi naturã uberius comparandam. Idem quoq; Philosophus naturalium rerum astrorumq; peritus, quem proprie Magum appellare solemus, certis quibusdam illecebris cœlestia terrenis opportune quidem, nec aliter inserens quàm insitionis studiosus agricola ueteri recentem stipiti surculum. Quod & Ptolemæus ualde probat, affirmans

eiusmodi sapientem sic astrorū opus adiuuare posse,
 quemadmodum agricola terræ uirtutem. Subiecit Ma-
 gus terrena cœlestibus, imò inferiora passim superio-
 ribus, ut proprias ubiq; fœminas suis maribus fœcun-
 dandas, ut ferrū Magneti trahendum, ut camphoram
 aëri feruenti sugendam, ut crystallum Soli illuminan-
 dum, ut sulphur & sublimem liquorem accendendum
 flammæ, ut oui testam uacuam & impletā rore Soli ele-
 uandam, imò ut ouū ipsum gallinæ fouendū. Præterea
 sicut nōnulli fouentes oua, etiam sine animalibus uitam
 illis ex uniuerso conciliāt, & sæpe materias quasdā op-
 portune parantes absq; ouis manifestisq; seminibus ani-
 malia procreāt, ut ex ocymo scorpionē, apes ex boue,
 ex saluia auem merulæ similem, uitā uidelicet à mundo
 materijs certis opportunisq; temporibus adhibentes:
 Sic & ille sapiēs ubi cognouit quæ materiæ, siue quales
 partim inchoatæ natura, partim arte perfectæ, & si
 sparsæ fuerint cōgregatæ, qualem cœlitus influxū susci-
 pere possint, has eo regnante potissimū colligit, præpa-
 rat, adhibet, sibiq; per eas cœlestia uendicat. Vbicunq;
 enim materia quædā sic superis exposita est, sicut spe-
 culare uitrū uultui tuo, pariesq; oppositus uoci, subito
 superne patitur ab agente uidelicet potentissimo, à po-
 testate uitæq; mirabili ubiq; præsentē, uirtutemq; passi-
 one reportat, non aliter quàm & speculū imaginē re-
 præsentat ex uultu, & ex uoce paries echo. His fermè
 exemplis ipse Plotinus utitur, ubi Mercuriū imitatus,
 ait

ait ueteres sacerdotes siue Magos in statuīs sacrificijsq; sensibilibus diuinū aliquid & mirandū suscipere solitos. Vult autē unā cū Trisnegisto per materialia hæc non proprie suscipi numina penitus à materia segregata, sed mundana tantū, ut ab initio dixi, & Synesius approbat. Mundana inquā, id est uitā quandam, uel uitale aliquid ex anima mundi & spherarū animis atq; stellarū, uel etiā motū quendā et uitalē quasi præsentia ex dæmonibus, imò interdum ipsos dæmonas eiusmodi adesse materijs. Mercurius ipse, quē Plotinus sequitur, inquit, dæmonas aërios non cœlestes, nedum sublimiores: statuasq; Mercurius ipse cōponit ex herbis, arboribus, lapidibus, aromatis, naturalem uim diuinitatis (ut ipse ait) in se habētibus: Adiungit cantus cœlestibus similes, quibus ait eos delectari, statuīsq; sic adesse diuinitus, & prodesse hominibus uel obesse. Addit sapiētes quondā Aegyptios, qui & sacerdotes erant, quū non possent rationibus persuadere populo esse deos, id est spiritus aliquos super homines, excogitasse magicum hoc illiciū, quo dæmonas allicientes in statuas esse numina declararēt. Sed Iamblichus damnat Aegyptios, quod dæmonas nō solū ut gradus quosdā ad superiores deos inuestigādos acceperint, sed plurimū adorauerint. Chaldæos uero dæmonibus non occupatos Aegyptijs antepōnit. Chaldæos inquā religionis antistites: nam Astrologos tā Chaldæorū q̄ Aegyptiorū quodāmodo tentauisse dæmonas per harmoniā cœlestem in statuas fictiles trahere suspicamur. Quod significare uidetur

Astrologus Samuel Hebræus, autoritate Davidis Bilastrologi fretus, antiquos uidelicet fictores imaginū fecisse statuas futura pronunciantes. Harmoniā uero cœlestium his accommodatā esse tradit. Metallum fundere ad hominis pulchri formam, die Mercurij hora tertia scilicet Saturni, quando Mercurius Saturnū in Aquario subit, in nona cœli plaga uaticiniū designāte, ascenditq; Geminorū sidus significans prophetas, ut aiunt, Mars à Sole comburitur, nec Mercuriū intuetur, Sol tamen aspicit coniunctionis illius locū, Venus interea aliquem obtinet angulum, occidentalis est & potens, Luna ex trigono gradum aspicit ascendentem, similiterq; Saturnus. Hæc ille. Ego autem primo quidem ex beati Thomæ sententiā puto, si modò statuas loquētes effecerint, non simplicem ipsum stellarū influxum ibi formauisse uerba, sed dæmonas. Deinde si fortè contigerit eos in eiusmodi statuas ingredi, non arbitror hos ibi per cœlestem influxum fuisse deuinctos, sed sponte potius suis cultoribus obsequutos deniq; decepturos. Nam & natura superior ab inferiore cōciliatur quidem aliquando, sed cohiberi nequit. Et dispositio illa siderum paulò ante descripta, cōcurrere fortè nō potest. Quāuis autem dæmones astronomica ratione statuis nō includantur, tamen ubi per cultum eis exhibitū præsentēs extiterint, Porphyrius ait eos regulis astronomicis oracula reddidisse, atque ideo frequenter ambigua, & meritò, quoniam Iamblichus probat prophetiam ueram atq; certam, nec malis dæmonibus conuenire, nec

humanis artibus uel natura, sed spiratione diuina purgatis mentibus prouenire. Sed ad Mercurium, imò ad Plotinũ iam reuertamur. Mercurius sacerdotes ait accepisse uirtutem à mundi natura conuenientem, eamq; miscuisse. Sequutus hunc Plotinus, putat totum id anima mundi conciliante facile confici posse, quatenus illa naturalium rerum formas per seminales quasdam rationes sibi diuinitus insitas generat atq; mouet. Quas quidem rationes appellat etiam Deos, quoniã ab ideis supremæ mentis nunquam destituuntur. Itaque per rationes eiusmodi animam mundi facile se applicare materijs, quas formauit ab initio per easdem, quando magus uel sacerdos opportunis tēporibus adhibuerit formas rerum rite collectas, quæ rationem hanc aut illam proprie spectant, sicut Magnes ferrum, Reubarbariũ choleram, Crocus cor, Eupatoriũ Spodiumq; iecur, Spica Muscusq; cerebrum. Fieri uero posse quandoq; ut rationibus ad formas sic adhibitis, sublimiora quoque dona descendant, quatenus rationes in anima mundi coniunctæ sunt intellectualibus eiusdem animæ formis, atq; per illas diuinæ mentis ideis. Quod et Iamblichus approbat, ubi de sacrificijs agit. Qua de re alibi nos opportunius disputabimus. Vbi etiã apparebit, quàm impura superstitio populi gentilis extiterit, contrà uero quàm pura pietas euangelica fuerit, quod magna ex parte in libro de religione Christiana iam fecimus.

FINIS.

MARSILII FICINI

APOLOGIA, IN QVA DE

Medicina, Astrologia, Vita mundi, Item de

Magis qui Christum statim natum

salutauerunt, agitur.

MARSILIVS Ficinus Florentinus, dilectissimis suis in ueritatis studio fratribus, tribus Petris, Nero, Guiciardino, Soderino, ter quaterq; salutem. Rectius modo Tripetro quàm tribus Petris for tasse dixissem. Sicut enim ubi palma est una, nõ faciunt plures in ea digiti manus ibi plures: sic uestra amici corpora tria nihil prohibere uidentur, quo minus unũ efficiat Petrũ una uoluntas. Faber ille coelestis patrie Christus tam ingentẽ procreauit petram, ut immenso huic ædificio ecclesie sue una hæc petra fundando sufficeret. Ego quoq; tam grandes nactus sum diuina quadã sorte petras, ut tres nũc meo uel arduo satis ædificio faciãt. Nunc uobis amici nunc, si nescitis arx illa Palladis necessaria fore uidetur, qua procul à nobis seuum ãmpiorũ gigantũ impetum arceamus. Quãobrem uestra primũ arce tribus cõstructa petris, trium librorũ meorũ uitã, uitæ publice succurrentiũ munire decreui. Scitis (ut arbitror) me de Vita librũ composuisse, in libellos treis diuisum: Quorũ primus de Vita sana, Secundus de Vita longa, Tertius de Vita cœlitus inscri-

betur. Igitur esca tituli tam suavis quā plurimos alliciet ad gustandū. Sed in numero tanto ignorantes pleriq; futuri sunt (ut arbitror) maligni quoq; nō pauci. Alius ergo dicet: Nōne Marsilius est sacerdos? Est profectō. Quid igitur sacerdotibus cū medicina? Quid rursum cū Astrologia cōmercij? Alius item: Quid Christiano cum magia uel imaginibus? Alius autē, & quidem indignus uita, uitā inuidebit cœlo. Cuncti deniq; sic affecti, beneficio in eos nostro ingrati nimis erunt, atq; aduersus charitatem nostrā, qua uitæ prosperitatiq; publicæ pro ingenij facultate consulimus, nō pudebit esse crudeles. Communis igitur erit uobis iste labor: sed ut quodammodo leuior sit, tres enim estis aduersum tres hostes, distributū subite certamen. Nec inuectiua (nouī enim ingenium uestrum) confutabitis inuectiuam, sed alieni fellis amaritudinem (quæ uestra suauitas est mirifica) uestri mellis dulcedine superabitis. Principio candidissime Nere respondeto primis, antiquissimos quondam sacerdotes fuisse Medicos pariter et Astronomos. Quod sanè Chaldæorū, Persarum, Aegyptiorū testificatur historiae. Ad nullum præterea magis quàm ad pium sacerdotem pertinere singularis charitatis officia, quæ quidem in maximo omnium beneficio quam maxime lucent. Officiū uero præstantissimū est procul dubio, quod & maxime necessarium, & in primis ab omnibus exoptatū, efficere uidelicet, ut hominibus sit mens sana in corpore sano. Id autem ita demū præsta-

Priscos sacerdotes fuisse tū Medicos tum astrologos

re possumus, si coniungimus sacerdotio medicinā. At quoniam medicina sine fūore cœlesti (quod & Hippocrates Galenusq; confitentur, & nos experti sumus) sæpius est inanis, sæpe etiam noxia: nimiram ad eandem sacerdotis charitatē Astronomia pertinet, ad quā attinere diximus medicinam. Eiusmodi (ut arbutor) Medicū honorari sacræ literæ iubent, quoniā propter necessitatem hunc altissimus procreauerit. Et Christus ipse uitæ largitor, qui discipulis mandauit, languentes toto orbe curare, sacerdotibus quoq; præcipiet, si minus uerbis ut illi quondam mederi possint, saltem herbis & lapidibus medeantur. Quæ si minus ipsa sufficiant, opportuno quodam afflatu cœli cōflare hæc, & ægrotis admouere iubebit. Nam & ipse eodem afflatu cœli animalia passim ad suam quæq; concitat medicinam, usq; adeo uitæ omnium abundantissime prouidet. Sic instinctu cœlesti diuinitus instigante, serpentes quidem marathro, hirundines autē chelidonia oculis medicantur: Aquilæ uexatæ partu Aëtitem lapidem diuinitus inuenerūt, quo feliciter oua statim eniterentur. Itaq; deus ipse, qui per cœlum animalia quæuis ad medicinas instigat, sacerdotes certe permittit nō mercede inquā, sed charitate medicinis cœlitis cōfirmatis morbos expellere. His uero tu deinceps plura etiam si expedit ingenij tui aculeis addes. Surge post hæc et tu Guiciardine uehemens, atque curiosis ingenijs respondeto, magiam uel imagines non probari quidē à Marsilio, sed

filio, sed narrari, Plotinū ipsum interpretante. Quod et scripta planè declarāt, si æqua mente legātur. Neq; de magia hæc prophana, quæ cultu dæmonū nititur, uerbū quidem ullum asseuerari: sed de magia naturali, quæ rebus naturalibus ad prosperam corporū ualitudinē cœlestium beneficia captat, effici mentionem. Quæ sanè facultas tam concedenda uidetur ingenijs legitime utentibus, quàm medicina & agricultura iure conceditur: tantoq; etiam magis, quanto perfectior est industria, terrenis cœlestia copulans. Ex hac officina Magi omnium primi Christū statim natum adorauerūt. Quid igitur expauescis Magi nomen formidolose? nomen Euangelio gratiosum, quod non maleficum & ueneficum, sed sapientem sonat & sacerdotē. Quidnam profitetur magus ille uenerator Christi primus? Si cupis audire, quasi quidā agricola est, certe quidam mundicola est. Nec propterea mundum hic adorat, quem admodum nec agricola terram. Sed sicut agricola hu mani uictus gratia ad aërem temperat agrum, sic ille sapiens, ille sacerdos gratia salutis humanæ inferiora mundi ad superiora contemperat: atq; sicut oua gallinæ, sic opportune terrena subijcit fouēda cœlo. Quod efficit semper ipse deus, & faciendo docet, suadetq; facere, ut à superis infima generentur & moueātur atq; regātur. Deniq; duo sunt magiæ genera: Vnū quidem Magiæ duo
Genera. eorū, qui certo quodam cultu dæmonas sibi conciliant: quorū opera freti fabricant sæpe portenta. Hoc autē

penitus explosum est, quādo princeps huius mundi eie-
ctus est foras. Alterū uero eorū qui naturales materias
opportune causis subiiciūt naturalibus mira quadā ra-
tione formādas. Huius quoq; artificij species duæ sunt:
Altera quidem curiosa, altera necessaria. Illa sanè ad
ostentationem superuacua fingit prodigia: ceu quando
Persarū Magi ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol
& Luna secundam Leonis faciē occuparent, eundemq;
gradum ibi tenerent, generabāt auem merulæ similē,
serpentina cauda, eamq; redactā in cinerē infunde bāt
lampadi, unde domus statim plena serpentibus uideba-
tur. Hoc autē tanquā uanū & saluti noxiū procul effu-
giendū. Tenenda tamē species necessaria, cum Astrolo-
gia copulans Medicinā. Si quis autē pertinax ulterius
instet, morē huic ita gerito Guiciardine, ut ne legat hæc
nostra, nec intelligat, nec meminerit, nec utatur homo,
si homo est. tāto beneficio prorsus indignus. Multa sunt
præterea quæ tu aduersus ingrātā ignorantia in mediū
afferre tuo ingenio poteris. Quidnā agis et tu strenue
Soderine noster? Tolerabis ne superstitiosos cæcosq;
nescio quos futuros, qui uitā in animalibus uel abiectissi-
mis, herbisq; uilissimis manifestam uident: in cælo, in
mundo nō uident? Iam uero si homunciones isti uitā mi-
nimis cōcedunt mundi particulis, quæ tandē dementia
est, quæ inuidia nec nosse, nec uelle totū uiuere in quo
uiuimus, & mouemur, & sumus? Quod quidem canit
Aratus, Iouem manifeste significans cōmunē corporis
mundani

mundani uitā. Peropportune nunc in hæc Arati uerba
nescio quomodo uideor incidisse. Memini Lucā euange-
listam, memini Paulū apostolū his uerbis libenter uti,
in quibus mundi uitā sapientes illi nō horrent. At uero
superstitiosus quidā his obijciat, non facile conuinci ex
uerbis eiusmodi Paulū assentiri mundū habere animā,
sed tantū subesse Deo, ac nos in hoc ipso Deo uiuere.
Esto igitur, ne nominemus in mūdo, quādo nō placet,
animā. Nomen anima sit prop̄hanū. Licebit ne saltem
uitā qualemcunq; dicere? quam Deus ipse mundi fāber
huic operi suo tam feliciter absoluto clemēter inspiret:
quandoquidē erga uilissima quæq; uiuentia nō est auar-
rus, & quotidie per cælum quamplurimis quæ sunt in
eo largissime præstat uitam. Dic amabō, nōnne uides
boues & asinos, ô bos, ô asine, qui tactu quodam ex se
uiuentia generant, esse uiuos? Si ergo hæc præterea ex
se uiua quædam aspectu etiā generarent, an non multo
magis hec uiuere iudicares? si quod modo ipse iudiciū,
si quam uitā habes. Cælum terræ maritus, non tangit
(ut cōmunis est opinio) terram: cum uxore non coit,
sed solis siderum suorum quasi oculorum radijs undiq;
lustrat uxorem, lustrando focundat, procreatq; uiuen-
tia. Num ergo uitam uel intuēdo largiens, ipsum in se
propriā nullam habet uitam? Et quod dedit aui Stru-
thio uitam aspectumq; uiuificū, longe est hoc ipso de-
terius. His tandem adductis in mediū nisi persuasferis,
superstitiosum istam mittito semiuiuum, imò uero non

Christo-
phorus
Landinus.

uiuum. Proinde ut pluribus causam nostram patronis
agamus, addito Petre mi Nere Amphionem illum no-
strum Landinum Christophorū oratorem pariter et
poëtam. Ille noster Amphion suauitate mira celeriter
lapidea hostiū nostrorū corda demolliet. Tu uero Gui-
ciardine charissime compater, ito nunc, ito alacer, Po-
litianū Herculem accersito. Hercules quondam ubi pe-
riculosius certandum foret uocitabat Iolaum: tu nunc
similiter Herculem. Nosti profectò quot barbara mon-
stra Latium iam deuastantia Politianus Hercules inus-
ferit, lacerauerit, interemerit, quàm acriter expugnet
passim, quàm tutò propugnet. Hic ergo uel centū hy-
drae capita nostris liberis minitantia, statim contundet
claua flammisq; cōburet. Eia mi dulcissime Soderine,
surge age, Picum salutato phœbeum. Hunc ego sepe
Phœbum appello meum, ille me Dionysium uicissim
atq; Liberū. Fratres ergo sumus. Nuncia Phœbo meo
uenenosum contra nos Pythonē, ex palude iam iam emer-
gentē. Tendat arcū obsecra, precor. Confestim spicula
iaculetur. Intendet ille protinus, scio quid loquar, uene-
numq; totū semel una nece necabit. Valetate iam feliciter
amantissimi fratres mei, nō ualetudine tantū felici, sed
ipsa etiā felicitate digni: liberorumq; meorū in lucem
iam prodeuntū ualetudinem felicitatemq; curate.

Picus Mi-
randulæ
Comes.

Decimoquinto Septemb. M. CCCC.

LXXXIX. in agro Caregio.

APOLOGIAE FINIS.

QVOD

ad uitam securitas & tranquillitas
animi.

Marfilius Ficinus dilectissimis in uerita-
tis uenatione fratribus Bernardo Cas-
nifiano, Ioanni Canacio, & Amerigo
Cursino salutem. Quum primis hic in
uerbis uenationē quandā instituissemus, meritō forsā
canes statim adhibuimus et cursores. Apte quidem phi-
losophantes appellauimus uenatores, anhela semper
ueritatis indagine laborantes. Num etiam apte canes?
Aptissime inquit in Republica Socrates: Philosophan-
tes enim uel legitimi sunt uel spurij. Ambo canes. Illi
quidem ueritatē ipsam sagaciter inuestigant, mordicus
inuentā tenent. Hi uero pro opinione latrāt, mordent,
lacerant. Tantū profectō canes inter philosophos sibi
uendicāt, ut nō solū seipsos in sectā aliquā inseruerint,
sed etiam sectam ipsi suam nomine Cynicam quandoq;
confecerint. Habet quinetiā suos Academia canes. Huc
ergo uos sagaces Academiae canes, huc uos uelocissimi
cursores aduoco. Treis enim estis. Treis ergo nūc meos
precor defendite liberos adhuc teneriores, inter lupos
(ut ueveor) euestigio prodituros. Currite inquam ala-
cres, negotia enim nunc uobis optata mando, nō curas.
Georgium Benignū Saluiatum cognoscitis meum, quī
ueritatem illam, per cuius nunc uos uestigia passim ue-
nando discurritis, iandiu est sagaciter assequutus. Qui
et fratres suos Solis instar, maior ipse minores illustrat.

Huic igitur si quē luporū ululatū audieritis, nunciate. Fortissimus ille Georgius omnes facile fugabit lupos, qui & uastum draconē quandoq; transfixit. Ille me igitur, ille sollicitudine simul & uos, cura leuabit. Solet enim inter uos aliquis, & quidem iam sæpius dicere, nihil ad uitā salubrius experiri, quā magna cum securitate tempora deglutire. Cæteri uero dicenti protinus arridere. Sed dic age Canaci, quidnam hoc tuū est toties repetitū, Tempora deuorare? Quid deniq; tibi uis? Nō esse inquires, sed bibere potius: nō mandere uel contererere, sed faucibus plenis ingurgitare. Siquidē tempus ipsum natura quædam est liquens (ut ita dixerim) atq; labilis. Lipientiū uero hæc est conditio, ut si cohibeas in angustū, subitō perdas. Diffluunt enim coacta celeriterq; diffugiunt. Si aquā spongiæ imbitā fortē cōpresseris, exprimes eam, statimq; disperges. Si latius hanc tenueris, retinebis: multo magis aërem, ignemq; & ætherē. Hinc apud Poëtas frustra contendunt, qui ampla Diuorū manium uel simulacra ulnis capeßere moliantur. Late admodum accipienda sunt latissima. Lipientia & amplissima sunt amplissime possidenda. Tūc certe grauius nos premit angustia, quādo animū ipsum motumq; eius naturaliter amplū, redigimus in angustū. Quicumq; studia negociāq; pensitāt examussum, & in minima quæq; semper exactissime deterunt, uitā interea suam, heu suam uitā clām miseri cōterunt. Recte igitur Pythagoras præcepisse uidetur: Caue ne
quando

quādo in angustū fortè cobibearis: nihil cœlo amplius
 nihil est uitalius. Angustissima uicissim terra uitam ha
 bet in mundo quam minimā. Deniq; si cœlo temporeq;
 uiuimus, quanto h.æc latius absorbemus, tanto uiuimus
 & diutius. Viuite ergo lati ab angustia procul ô ami
 ci. Viuite læti. Læticia cœlum uos creauit sua, quā suo
 quodā risu, id est dilatatione, motu, splendore declarat
 quasi gestiens. Læticia cœlū uos seruabit uestra. Ergo
 quotidie in præsens uiuite læti. Nam sollicitudo præsens
 rapit uobis præsens, præripitq; futurū. Curiosita
 tas futurorū celeriter in præteritū uos traducit. Iterū
 igitur precor atq; iterū, uiuite læti. Nam fata sinunt,
 dum securi uiuatis. Sed ut reuera sine cura uiuatis, ne
 unam quidem hanc curam sumite, qua solliciti curetis
 unquā, qua potissimū diligentia curas effugiatis. Vna
 enim cura h.æc mortalibus heu miseris omni cura cor
 urit. Negligite igitur diligentia, negligentia uero dili
 gite, atque hanc etiam negligenter, quoad licet uobis
 inquā, atq; decet. Hæc autē non tam ut sacerdos amici
 mando uobis, quā ut Medicus. Nam absque hac una

tanquam medicinarum omnium uita, medicine

omnes ad uitam producendam adhibite

moriuntur. XVI. Septembris,

M. CCCC. LXXXIX.

In agro Caragio.

Non abs re nobis uisum est his de Vita libris, eiusdem autoris Epidemiarū Antidotum ueluti coronidem adsuere: quā ille quidem sua uernacula lingua, hoc est Thuscana, precibus amicorū conscripserat: Nunc uero hic uitæ thesaurus à Hieronymo Ricio Ticinensi in coloniam Romanam deriuatus est, ut si unà cum uoluptate & cōmoditatem metiaris, non sit aspernabilis. Traduntur in eo morbi nondum definitiones, causæ morbi effectrices, signa, uerum etiam prophylactica, & præsentis mali curationē, uarijs diuersisq; corporibus accommodatas, mira breuitate simulatque facilitate perstringens medelas. His fretus præsidij uita & sanitatis rationem in eas, tibiq; persuade.

*Ανδρι δὲ ὑγιαίνειν ἀριστον, ὡς
 γέ μοι δοκεῖ.*

MARSILII

MARSILII FICINI ²⁴⁹

FLORENTINI MEDICI AT-

que Philosophi clarissimi Epidemiarū Anti

dotus, ex idiomate Thusco, à Hiero

nymo Ricio latinitate donata.

P R A E F A T I O.

Per æprecium duxi, patriæ pietatis im-
pulsu, aliqua consilia contra pestilenti-
æ morbū conscribere. Vt uero quisq;
huius penetrare intelligentiam & cu-
ram exercere possit, institui subtiles
omncis longasq; disceptationes reijcere. Satis nanque
erit, quod quicquid in præsentia sum traditurus, etsi
breui uerborū contextu haud plura dici queant, suffi-
cientibus tamen rationibus, multorumq; tam priscorū
quàm recentiorū autoritatibus & experiētijs, præ-
sertim patris nostri M. Ficini, inter medicos præcipui,
qui haud paucos hac labe infectos pristinae sanitati re-
stituit, & comprobatum est & traditum. Imploramus
itaque Deum Opt. Max. humanæ uitæ largitorem,
ne non uerarum salutariumq; medicinarū reuelato-
rem, ut contra pestis pericula efficacia nobis detegat
remedia, utq; suum uitale donum nobis ad laudem glo-
riamq; suam conseruet.

Ficini præ-
ter inter
Medicos
clarus.

250 MARS. F. EPIDEMIARVM
QVID, QVALISVE SIT PESTIS.
CAP. PRIMVM.

PESTIS, uenenosus quidam uapor est in aëre concreatus, uitali inimicus spiritui: non quod propter elementarem aliquam qualitatem sibi contrarietur, sed specifica quadam proprietate. Veluti Theriaca, amica quidem est, nō quia calida sit uel frigida, sicca uel humida, sed quoniā ex uniuersa eius cōpositione forma resultat quaedam, uitalis formæ spiritus accōmodata: Sic & pestifer ille uapor non quia calidus, frigidus, humidus uel siccus, naturæ inimicus est, sed quia sua proportio quasi ad amuſſim proportioni contraria est, in qua spiritus consistit in corde uitalis. Et quemadmodum continuò in terra nascuntur uenena, sic sæpenumero nascitur uenenosus in aëre uapor: attamen nō ita potens, quia magis spargitur. Nec puro stabiliri potest in aëre, quousq; talis aër est spiritui conformis, & igni, qui ex suæ naturæ potentia alterius nō recipit naturæ mixtionē, unde fit quod nullam capiat putrefactionē. Sic purus & aër nullā recipiēdo mixtionē, putrescere minime potest. Rursus uenenosus huiusmodi uapor, humano ei solum applicatur corpori, in quo apti ad febrē extant humores, utpote qui ad putredinē inflammationēq; sunt dispositi. Etenim sē
uitalis

uitalis potentior ipso fuerit spiritus, procul à se pellit: si uero debilior, fugit eundem, suum ueluti contrarium opus. Quapropter est ex usu, aërem, humores, & denique cor corrigere, purgare, roborare. Notandum (ut recte capias) quã dico uenenosum hũc esse uaporẽ, tu ne credideris ipsum fore talem secundum formã, & totam sui naturam, quia omnes inde inficerentur: Sed huiusmodi est qualitatis, ut quamfacilime in ueneni naturam transeat. Et proprie uenenum efficitur, quando per ipsum in humano corpore, certo quodã gradu putrescunt humores, simul & ebulliunt. Quod cõmuniter die tertia solet accidere, & interdũ citius, maxime ubi quis superfluis abundat humoribus, præsertim sanguine & cholera. Et quando iam ueneni suscipit naturã, calcis uel Arsenici qualitatem recipit, cuius effectus est putrefacere, rodere, ardere intus & extrã. Summe igitur necessum est, ut his trinis effectibus, potissimum interius, omni qua possumus industria resistamus.

Aër nõ uenofus secundũ totalem sui formã, sed qualitatem.

Epidemiæ ortus causæ, & quæ potissimũ huic malo obnoxia sint corpora. Cap. II

Concreatur huiusmodi uapor in aëre, uniuersa alioris tempore pestis, ex malignis quibusdã constellationibus, præsertim ex Martis cum Saturno in signis humanis coniunctione, & ex luminariũ eclipsibus: Qualis est præsentis pestis in anno scilicet millesimo quadringentesimo septuagesimonono: & qualis etiam fuit anno eiusdem millesimi, octauo, & hoc po-

tiffimum ledit homines. Hisq; grassatur in locis, quæ
 Horoscopū siue suum Ascendentem ob prædictos siderum
 aspectus infortunatū habent. In magis uero particularibus pestilentijs, præfatum nascitur uenenū ex
 uentis & malignis lacunarū cloacarumq; uaporibus,
 atque pariter ex terræ motibus. At uero data istarum
 quacunq; causa, semper tamen grosso potissimum re-
 gnat in aëre, inq; paludoso, nebuloso, foetido. Et quan-
 do subtilem ad aërem extenditur, penetrat, uelociusq;
 interimit: at citius, frequentius, diutiusq; in grosso, ca-
 lido, humido, foetidoq; aëre regnat. Asserunt Doctorū
 nonnulli pestilentialem putrefactionem subtili prius,
 post uero grossiori inesse aëri: sed multo durabiliorem
 in grosso. Haud scio quo mētis discursu, quo fundamen-
 to primæ sit mihi parti adhæredum, quum contrariū
 experiētia mōstret. Præterea nobis ratio dictat, quod
 quum non purum, sed tantummodo mixtum elementū
 putrefieri possit: quo minus est mixtum, quemadmodū
 esse constat subtiliorem aërem, eo minus aptum est ad
 putrefactionē. Et propterea eam non nisi per asiduis
 suscipit augmentū pestiferæ siderum influentiæ. At ue-
 luti grossior, mixta & stabilis aqua facilius putrefieri
 solet, sic utique haud difficulter putrefactionem recipit
 grossus & nebulosus aër. Hoc dat præceptū Raimun-
 dus, quod peste inferius excitata, altior subtiliorq; pe-
 tendus est aër: sed orta superne, per duos menses pri-
 mo fugiendum est deorsum ad grossiusculū frigidum,
 humidum,

humidum, purumq; aërem, ubi rara esse solet infirmitas. Sequentes uero duos menses ad mediam aëris regionem, deinceps ad paulò altiorem, uidelicet siccum, frigidū & subtilem, semper fugiendo calidū, humidū, & nebulosum. Quo in aëre tales sunt homines, quales turbidis pisces in aquis. Id insuper facit pestilentialis aër in hominibus, quod caliginosæ putresq; in piscibus aquæ. Sed quod hominibus uenenū est, non oportet ut semper tale cæteris sit animantibus, propter cælestiū signorum ac animalium specierum diuersitatem. Hinc oritur ut de illorū opinione quid dicam, ignorem penitus, asserentiū quando pestilentiale incipit in aëre uenenū, quod tunc quæ semper in alto degere solent auiculæ, descendunt ad ima, & planitiem inhabitant: Sed quādo in terra oritur, tunc lumbricos & serpentes exire dicunt de sinu terræ, & auiculas quarū consuetudo est uolare habitareq; ad imū, sublimia petere, & montes adire. Addunt præterea, quod quando primum in aëre, post uero in terra uenenū accenditur, interdum fugiunt animantia ex alto deorsum, & exinde rursus altiora repetunt. Hinc est quod uulgò dici solet, uultures seu miluos pestilentiali cedere aëri, & quæ loca huiusmodi tenent milui, pestifero non subesse aëri. Sæpius audiuius hanc contagionē ab hominibus transiisse ad porcos. Fieri forsitan id potuit per aliquā non quidem spiritus, sed carnis similitudinē. His proxime elapsis diebus semel atq; iterum pestilentiæ morbū ex

una in alteram domū tulere feles & canes, ipsis tamen nulla ex parte hac cōtagione laesis. Nec ulla te propterea admiratio capiat, quod interdum sine omni nocuamento, homo uel bestia prädictū suscipiant uaporem, ac tamen alios inficiant. Ignitum nanq; ferrum stupam consumit & paleam, ipsum uero nullatenus consumitur. Hoc enim ex recipientis subiecti dispositione prouenit, in quo potissimum secundum Aristotelem, Galenum & Auicennā, rei consistit effectus, ita ut his proximis diebus bimus nostro in rure puerulus integro stetit die, infecto cum puero, annorū plus minus septem, cibo sepius uescebatur infecti ore pueri masticato, neq; ullam ab ipso morbi labem suscepit, qua tamen corrupti fuerunt alij longiuscule distantes. Nec nimiam habeas tua in dispositione fiduciam, cogitando te eius esse ualetudinis ut minime hæc tibi timenda sit cōtagio, sed hunc physicū obserua canonem: Quod quando multū disposita est materia, agens tunc causa quantumcunq; imbecillis, citò producit effectū: sic accendit stupam & sulphur fauilla ex suscipientis aptitudine. Et contrā, potentissima quæ fuerit causa, etiam in nō dispositam operatur materiā. Et licet sulphur ignis suscipiat operationē citius q̄ lignū, et siccū lignū minuteq; incisum, facilius quàm cætera ligna: ardēs nihilominus fornax ligna statim rapit in flammā, & grossiora & uiridia, eo quod summa agētis potentia citò disponit atq; informat. Et multoties pestifer huiusmodi uapor fit suarū uicinarum

causarū potentissimus, nec scire tu poteris quando scilicet hoc fiat. Et licet uno in tempore talis non adsit dispositio, est tamen futura in alio.

Quo pacto & quales temperaturas pestis ex contagio feriat ocysime. Cap. III

Venenosus iste uapor adeò subtilis sæpenumero existit, ut uisu dijudicari nequeat: interdumq; dissoluitur, sed facile exinde regeneratur, manente ad hoc ipsum disponente, influëtia: iamq; tametsi pusillus à principio fuerit, tamen multo magis quàm sulphur, quū accenditur, uelociori q; cursu de loco in locum expanditur, & longe magis cōtrariatur uitali cordis spiritui, qui est uapor ex subtili sanguine, quàm sulphur naso. Eiuscemodi uapor solum in dispositis ad hoc corporibus infecto ab aëre accenditur: sed postquam est accensus, corporibus mira uelocitate facilitateq; accensum ueluti sulphur, plus quàm antea circumquaq; dilatatur, præsertim quando subtili in humore, & tenui æstatis aëre accensus fuerit, et spargitur, salitq; ex uno in alterū corpus. Accenditurq; potissime ubi maior est naturæ similitudo, & in corpore recrementis pleno, cum foetidis intus & extra uaporibus, & in cibis humoribusq; superfluis, & ad inflammationem putredinemq; aptis: & ubi calida est materia, et humida, corue coitu debilitatū. Et pariter in corpore passionibus animæ defatigato, & ultra modum calido, quod uic balneis est assuetum, cuius uic pori sunt nimis patentes, seu multū oppila

Pueros &
fœminas pe-
ste capi plu-
rimum.

multū opitulati. Hec quidem Galeni & Auicennæ sūt
sentētia. Pueri & fœminæ multū ad pestem sunt apti,
eo quod tenuis mollisq; materia ad transmutationē est
facilior, & pleni sunt humoribus ad putredinē aptis,
estq; præter modum & ordinem illorū uita. Quem-
admodum enim perturbat confunditq; uinum calidus
uentus & grossus, sic pestifer iste uapor inficit cogitq;
circūquaq; ad cor, primo spiritus, postmodum humo-
res, qui iam putrefacti ebulliūt. Est uero hæc ebullitio
febris ipsa, quæ per uniuersum inde spargitur: plus q̄
cæteræ bullit seu inflat: quia tanta est uenenosa mate-
ria, ut natura quantū potest principalibus à membris
hanc statim conetur expellere. Iste quidē uapor omnē
maculare potest humorē, sed potissimū sanguinē, secur-
do cholera, tertio phlegma, quarto uero melancholia.
Vnde fit quod magis huic subijciuntur periculo sangui-
nei, paulò minus cholericus, postmodū phlegmatici: &
minus reliquis melancholici, quia frigidus et siccus hu-
mor ad inflātionē & putredinē ineptus est, & ma-
xime quia strictos habent meatus per quos transire ue-
nenū oportet. Idcirco senes minus sunt pestifero morbo
obnoxij: licet huius anni pestis nec seniores etiā relin-
quit intentatos. Cuius fortē ratio fuit quod ultra cæteros
aduersos siderū aspectus, Saturnus retrogradus domi-
nus fuerit anni. Est mirū dictū, quod, licet ex urbe no-
stra Florētina uniuersus fermē populus aufugerit, omni
tamē die uita functi sunt circiter centū et quinquaginta.

aliquo alium

De signis

De signis indicijsq; pestis. Cap. IIII

QUæ uero signa indicent, quibus febrem esse pestilentialem faciliter & clare deprehendatur, haud tam facile ostendere quisquã potest, propter tam multiplicem accidentiũ diuersitatẽ & fallaciam. Hoc enim testatur uniuersus Doctorũ conuentus, p̄sertim Auenzoar & Rasis. Erit nanque clara interdum uirina, eo quod non pertingent ad hepar humores: apparebit modica febris, eo quod non erit calido in humore uenenũ, seq; propterea non diffundit ad extra: sic statim morietur patiens. Videbitur interdum restitutus, eo quod natura primo in aggressu uenenũ à corde depulerit: tamen paulò post destituetur spiritu, eo quod potens non erit secundum pellendi aggressum. Ex quo primo lassata fuerit conflictu, etiam quia uenenũ multiplicatũ est, uel magis mutatum in malignũ, uel propinquius factum cordi quàm prius. Omnes ferè in principio aliquantulũ in melius tendere uidentur, quia tunc robustior natura tantum contra hostem omnes colligit uires: uerũ in alijs minus malis ægritudinibus, ad tam repentinum tantumq; non inducitur conatum. Videbitur præterea uirtutis robur obtinere, quia dictum uenenum non alijs ut cordi membr̄is à principio contrarium est, & quando ipsum cor aggreditur statim interimit. Quare his in temporibus haudquaquam conuenit morbi signa examinando moram trahere, quia falleris, nec te natura expectabit, nisi administrando re-

media festinaueris. Hac igitur de causa his quū tempo-
 ribus febrem adesse cōspexeris, præsuppone quod ad-
 sit, uel citò futura esse possit pestis, ac ei pestilentialis
 curam febris administra, & eo maxime quod quādiu
 uenenosa durat aëris influētia, omnis superfluus humor
 facile inficitur: Et omnis quæcunq; fuerit infirmitas, in
 pestilentia facile transire poterit, febres præsertim sua-
 riosæ et continuæ. Vnde cōmuniter euenire solet, quod
 hoc morbofo tempore nulla præter pestem ægritudo
 appareat. Quod si aliæ & multiplices quidē appa-
 rint ægritudines, tunc pestilentia remittitur & cessat.
 Sunt nōnulla pestilentialis febris signa, uidelicet febris
 cōtinua absq; ordinata & manifesta declinatione, cum
 magna anhelitus & pectoris angustia, cum repentina
 pulsus debilitate, cum uniuersi corporis grauamine,
 præcipue capitis, phrenesi, anxietatibus, ardore, siti,
 sanguineis maculis pluribus in locis: cū urina grossa,
 turbida, et qualis est iumētōrū. Memineris tamē quod
 signa fallunt. Aduerte insuper, quod quicumq; puer eo
 tempore uermiū laborarit infirmitate, dici poterit pe-
 stilentia infectus, quia est materia ad pestem disposita,
 ut sulphur ad ignem. Hoc multi nescientes medici, iu-
 uandi studio post sunt fraudati. Et ex signis propinque
 pestis ultra aëris turbiditatē, & animalium ex putre-
 dine genitorū abundantiam, est principaliter uermiū
 multitudo, uariolarū & morbillorū, febriumq; conti-
 nuarū & conclusarū, urinae turbidæ, oculorū rubo-
 res,

res, excoriationes palati, phrenesis, & uniuersaliter quacunq; in febre, qua se uersus cor frequenter dirigit humor, humanam significat complexionē ad pestem esse dispositam. Scias iterum, quando multo tempore pestifer uapor in aëre durat, tunc aquam terræq; fructus inficit: propterea tutius est aquam decoquere, uel ferratam scilicet aquā conficere, cum eaq; uinum lymphæ, quia uinum fumosum est, & non conuenit iuxta Auicennæ & Rasis sententiam his in temporibus mesurum, utpote purum. Opportunum præterea alia quæ sumuntur in cibū rebus boni odoris corrigere, & cum salsis acetosis ue saporibus, præsertim quando pestis post terræ motū oritur. Præstiterit quoq; non parum rebus uii aridis, in locis odoriferis & ædiis locis nascentibus, & inhabitare montes & colles.

Prophylactica cura à diætâ & uictus ratione

in statu pestilentiali. Cap. V

Abstinendū est tempore pestifero à rebus inflammantibus & nimis aperitiuis, quia facilius ad uenenuū suscipiendum disponunt. Videlicet cauendū est extrâ à solari calore, pariter à calore ignis, uestimētorum: & intrò, à sale, à speciebus & medicinis calidis, similiter ab herbis intensæ caliditatis, à multo usu acriminū, excepto cæpe & cichoria, uel raphano cum aceto, quia ueneno aduersantur. Item à uino nimium fumoso, ab exercitio post cibū, præsertim tempore calido: & à sudore, quia humores alterat: & in aëre infecto.

non licet se multū aëri exponere, nec excessiuo sub di-
 uo exercitio, quia calefaciendo & poros aperiendo,
 statim multum de aëre suscipit infecto. Item abstinenda
 dum ab facientibus oppilationem & putrefactionem,
 quia pestilentialis dant febris materiā, qualia sunt vis-
 cosa, frigida & humida: præsertim quando aliquid
 accidentalis seu extranei caloris suscipiunt. Etiam a ui-
 scosis, calidis & humidis, ubi humidum calido prædo-
 minatur & male decoctū est: & ut summatim dicam,
 humiditas putrefactionis est mater. Et quæ extra nos
 difficulter conseruatur, etiam in nobis haud facile con-
 seruari poterunt. Vitandi igitur pisces quantū fieri po-
 terit, in quorum genere parui minus nocent pisciculi,
 & qui ex flumine sunt claro, petroso, & corrente, fri-
 xi in oleo cum sale, & immersi staphisagria seu aceto,
 aut succo aranciorum cum sale & modico piperis, uel
 cinnamomi. Etiam uitandū est lac, & omnia recocta.
 Quod si eo uti uolueris, sit primū inter alia cibaria et
 modica quantitate cum parum sacchari. Fructus uitan-
 di sunt omnes, exceptis amygdalis, cerasijs acetosis,
 pyris, chrysomelis, persicis, pomis cydonijs, auellana-
 nis, prunis siccis, prunellis, mespilis, & cornulis, mā-
 lis appijs, mālis granatis, malatestis. Cæteris uero fru-
 ctibus nequaquā utere, uel raro, uel rarissime. Poteris
 tamen diutius uti fructibus & herbis frigidis, siccis &
 acetosis, uel aliquantulum amaricantibus. Sed utendo
 fructibus calidis & humidis, ut sunt ficus, uua, mora,
 cerasia

verasa dulcia, fac sint modica, & immediate post com-
 mede pomū anarancie cum sale. Præterea si uteris frī-
 gidis & humidis, ut sunt melones, pisces molles & te-
 neri, pruna pinguis, sume paulò post aliquid foeniculi,
 & pomi anarancie cum sale, suprabibendo parum vi-
 ni boni & odoriferi. Vitare etiam debes fungos & her-
 bas humidas, portulacas, cucurbitā, & omnem humi-
 ditatem, necnon & rem quæ facilis est putrefactionis.
 Cauebis quoq; fructus & res nimium dulces & humi-
 das herbas: permitto tibi lactucam permixtam mentæ
 uel cinnamomo. Eandem quoq; corrigere poteris cum
 basilicone, chariophilato minutissimo & quasi ad ru-
 bedinem quandam tendente, odorem habente chario-
 philorū: est enim cordi gratissimū. Concedo etiam tibi
 cucurbitā, & herbam, quæ Tusca lingua Selbastrel-
 la appellatur. Rursus aduerte, ne te Rasis sentētia fal-
 lat, quæ tempore multum calido admittit olera & fru-
 ctus frigidos & humidos, quia Aegyptū ipse inhabita-
 bat ubi extrema est siccitas, ubi eiusmodi fructus &
 olera sunt exquisite à natura decocta. Cautus igitur
 esto ne talem præsumas licentiam in regionibus nō si-
 milibus Aegypto. Notandum insuper quod res aceto-
 se, asperæ & acres in conseruatiuo æque ac curatiuo
 administrandæ sunt regimine: quia periculū potissimū
 imminet in calido et humido, & in putrefactione illinc
 dependente, in spirituū resolutione, inq; accessione ue-
 neni ad cor. Res itaq; prædicti saporis omnibus iam di-

Rasis
non.

Etis obsistunt malis, quia refrigerant, desiccant, conser-
 uant, confortant, restringunt, et uniuert. Operæ precium
 hic est meminisse, quod res nimis acres, ubi timetur pe-
 ctoris strictura, aut stomachi debilitas, temperandæ
 sunt cum saccharo, sale et lacte amygdalarum, cinnamo-
 mo, pipere, foeniculo, croco, ouis, et modico pingue-
 dinis. Comendo plurimum panem speltæ, hordei, et fer-
 cula ex his condita. Item biscocta, risum, passulas ten-
 dentes ad acredinem, panem optimi grani sufficienter
 coctum cum modico salis. Vtere sepius capparibus cum
 aceto, et aliquando eo genere casei, quod Florentini
 Marzellinum uocant. Vitandus est caseus multum pin-
 guis uel salsus. Nec laudo tibi caules nec legumina, ex-
 ceptis lenticulis. Prohibeo super omnia phaseolos, nec
 laudo multum rapas et spinachias. Concedo tibi petros-
 elinum et pastinacas. Prohibeo autem crucam, cario-
 tas, saram, sinapi, citrullus, melones, bacellos, cicer
 recens, cucumeres, cerasia dulcia et mollia, uuas, ficus
 dulces et mora. Nec te repleto nimio uino, carnibus
 et ouis, ne nimium sanguinem, choleram, putrefactio-
 nem inflammationemque multiplices. Vtere ouis cum a-
 gresta et aceto et pomis anarancijs. Carnes sint leues
 et sicca, bene coctæ, pulli, auiculæ, hædi castrati, pi-
 piones, turtures, et syluestres auiculæ. Si usus fueris car-
 nibus humidis sint assatæ, sed fac ut intus per totum bene
 impleantur cum acris condimentis et acetosis, cum
 modico piperis, cinnamomo, coriandro et sale. Vino
 turbida

turbida sunt omnino noxia, & præsertim musta. Esto in cibo & potu plus solito parcior: cibus sit aliquantū copiosior potu. Nec tamen uolo ut nimiam feras sitim & mediam. Caue stomachum fastidire permittas, sed eum præserua cum cibi & potus mediocritate, cū exercitio & ieiunio, cum appropriatis euacuationibus. Abstine à coitu & passionibus animæ excessiuis, nisi forsitan per coitus abstinentiam te omnino grauatum perceperis. Ad mentem reuoca dictum Auicennæ tertio naturalium, quod superflua per coitum seminis euacuatio plus nocet quàm si quadragesies tantum exiret sanguinis. Dixit Hippocrates, coitum speciem esse quamdam morbi epilepsie. Caue ab aëre multum nubilo, denso, recluso & humido: ac scias aërem qui non frequenter mouetur & innouatur, ubi nec uentus nec Sol penetrat, nec purgat, facile mixtionē suscipere & putrefactionem uenenosam, ueluti immobilis aqua. Ab hominum te turba semoueto, præsertim existens ieiunus, & quando calidum successerit humido, & humidum calido. Declinato etiam aërem nimis calidum, quia aperit & nimis debilitat. Habitatio tua sit spaciosa, sicca, aërem recipiens siccum continuo, & tempore æstatis subinde recentem. Caue quando multum incalueris, ne te protinus exponas frigido uel humido, nebuloso, & uento calido & humido, præsertim in locis infectis, & de infecto loco ueniente, etiam ab omni uento de prædictis locis flante, nisi fuerit nimis longe distans, aut fra-

Etus pluuijs. Ventus autē qui aërem in frigidat & sic-
 cat & serenat, sua natura est salubris, si eum cum tem-
 peramento receperis: & est principalis medicus con-
 tra huiuscemodi uenenum. Magnam adhibe curam ui-
 tando uentos à stagnis uel paludibus uenientes: aquas
 fuge putridas herbas cōtinentes, immaceratumq; linū,
 & quencunq; prauum odorem. Procul esto à caulium
 nucum ue odoribus, & fœtidis ab herbis. Abstinendū
 item à balneis, à somno meridiano, ab adhærenti ar-
 etoq; hominū consortio. A turba fuge citò & procul,
 ac tarde reuertaris: quoniam longo durare solet tem-
 pore uenenum, ad offendendum perquam promptissi-
 mum. Vtere cibus siccis, optimi saporis, acris, ace-
 tosis, uitando brodium, pinguedinem, dulcia, uiscosa:
 uinis subtilibus claris, odoriferis, aliquantulū fumosis
 sed parum acetosis, non dulcibus, dilutis aqua multum
 subuli & clara. Summa, omni tempore à rebus caue
 sanguinē generantibus aut nimiū, aut aquosum, gros-
 sum & turbidum, & pariter quancunq; rem stomas-
 cho nocentē. Hæc est regula cibi potusq;. Vtilis est,
 iudicio meo, omnibus superspersa cibarijs talis specieo-
 rum cōpositio. Accipe sandalorū rubeorū unciam di-
 midiam, cinnamomi electi drachmas tres & dimidiā,
 croci drachmā dimidiā. Gentilis omni tempore his
 utitur speciebus. Sume cinnamomi semunciā, mannæ
 drachmam unam & dimidiā, chariophilorū, been
 albi & rubei drachmam dimidiā, corallorū rubeo-

rum drachmā unam, cardamomi drachmas duas, croci drachmam dimidiam, sacchari ad pondus omnium. Item nonnulli aliam habent descriptionē, & est talis: Cape margaritarū drachmas duas, corallorū alborū & rubeorum drachmam dimidiam, rosarum, spodiā ana scrupulum unum, cinnamomi drachmam unam, croci scrupulum unum. Item, Sume cinnamomi unciam dimidiam, chariophilorū drachmam dimidiam, corallorum rubeorū scrupulos duos, croci drachmam dimidiam, sacchari ad pondus omnium. Pro primo cibo utile est, nisi te calor offenderet, sumere ficus, rutam, & nuces cum sale, præsertim tempore frigido uel humido. Notandum quod speciebus multum calidis, ut est quarta compositio ex his quas narrauimus, utendum est solum in ferculis multum humidis, frigidis & acetosis, alijs uero uti possumus in omnibus. Post cibum magno sunt adiumento semina coriandri præparati, & etiam secundum Auicennam ieiuno stomacho, qui hæc ipsa tali in casu plurimis effert laudibus. Vtere ieiuno stomacho frictionibus, bene pectina capillos, omnē expurga superfluitatē, uniuersum corpus mundum cōserua. Matutino tempore ignem præpara temperatum, & interdium quandoque, præsertim humidis temporibus. Bonis sæpius odoribus domū suffumigato, similiter & uestimenta. Admoueas naso pariter et ore teneas ubi plus opportunum fuerit, aliquid theriacæ: alijs uero in locis siue temporibus, corticem citri, &c.

doartam, uel modicū thuris: manu etiam supradictum
gestare poteris cedrinum pomum. Cape ladani dra-
chmam unam, been albi & rubei, rosarū rubearū ana
drachmas duas, styracis liquidæ scrupulū unum, myra-
rhæ, mentæ, chariophilorū ana drachmā unam, san-
dalarū alborū & rubrorū, camphoræ ana drachmā
dimidiam. Fac pomū cum aqua rosarum muscata, sus-
spende collo cornu unicornis, hyacinthū, topazium,
& smaragdum, ut pectus tangat, & etiam in ore.
Dixit Auicenna, fore necessariū ut hyacinthus & si-
milis, à naturali calore nostro calefiant, qui illorū ad-
actū producat uirtutes, ut operentur in nobis. Fer tecū
etiam in manu ad odorandum poma odorifera, præ-
sertim citri, limonum, aranciorum &c. Sæpius ablu-
os, faciem & manus aceto, & aliquando cum uino po-
tenti: Nec omittas odorem mentæ, melissæ, querculæ,
rutæ, uiolarū rubearū, & myrti. Vtere odoribus fri-
gidis, quos tempera cū calidis, ita tamē ut frigidi præ-
dominentur, præsertim calidis temporibus, quia calis-
dus per se aperit odor & inflammat, quamuis aërem
purget. Super omnia cura, ut hoc facias, scilicet, per-
miscæ equali parte acetū rosatū albū & aquā rosarū
cū uino albo potenti, cū modico zedoariæ uel corticis
citri: de qua sæpius modicū aliquid bibe, & sæpius cū
ea manus lauato & faciem. Deser tecū in spongia cum
ligno fraxini, & laua etiam cum eisdem manū & serō
tepidis, uniuersum corpus. Vtere temperato exercitio
sub tecto

sub tecto quando es in locis infectis, ieiuno stomacho, sitq; locus exercitij spaciosus: alijs autem in locis facies exercitium sub diuo & pariter ieiunus. Rustici bibant loco uini acetum permixtū aquæ. Admonco omnes, ut non nisi summa cum cautela res tangant ex infectis locis allatas, nec quicquam gustent ex illis nisi coquatur, mundetur, uel abluatur. Haud equidem scio an dicere in presentia debeã, an silentio potius præterire, quod Doctorū nonnulli sæpius ieiuno stomacho dare solent in potu, urinam pueri recens emissam, uel lixiuium. Detur pro remedio rusticis accommodato.

Præseruatricuratio Epidemiæ. De pilulis & pulueribus præseruatiuis. Cap. VI

Necessaria nobis est bis in hebdomada, ipsa omnium compositionū regina, cœlitusq; tradita theriaca. Vera quidem theriaca, ut eam noscas, saporem longa mora in ore conseruat, & stypticitatem ingerit uentri: ætatis esse debet annorum quatuor, & non ultra duodecim: de ea debet antea fieri experiētia in uenenatis animalibus. Theriaca electa iuxta Galeni, Auicennæ, Auerroisq; sententias, securū reddit hominem ab omni ueneno, morboq; uenefico. Etiã in ipsa pestilentiali febre admittitur. Dixit Galenus se inuenire, theriacam plusquam res omnes esse diuinã in conseruando & curando. Dixit Moses Aegyptius, mirabilem factam esse cum ea experiētia in pestilentia Antiochensi. Nec silentio transeundū puto Galeni typum

Theriacæ
probæ
indicia.

dicentis : Pestem esse draconē cum corpore aëreo, quū uenenū contra hominē spirat: et theriacā purgatoriū quoddam esse, purgans uenenū & draconem domans. Accipiatur post cibum horis nouem, & ante cibum horis sex uel septem. Qui eam sumere non potest, saltem cordi apponat & stomacho nasoq; , & pulsibus : frequentius detur drachma una prouectis, alijs uero drachma dimidia, seu scrupulus unus. Qui calidæ sunt temperaturæ, bibant æstiuo tempore sumpta theriaca tertiam partem cyphi aquæ rosarū cum modico aceti rosati : alij scilicet alterius complexionis, & alio tempore, sumant cum uino albo permixto cum aqua scabiosæ & melissæ. Quod si theriaca non affuerit, uel non cōpetens fuerit tuæ naturæ, sume Mithridatū. In alijs diebus hebdomadæ sume pilulas contra morbum saltē horas quatuor uel quinque ante cibū, unam scilicet aut duas, uel plus, secundum complexionē, superbibendo parum de uino albo cum aqua scabiosæ & melissæ temporibus frigidis : uel cum aqua rosæ & cum aceto rosato tēporibus æstiuis. Pilulæ antiquiores sunt istæ: Sume myrrhæ, croci, ana unciam unam, aloës uncias duas, sed quia nimitū aperiunt, calefaciunt, resoluuntq; spiritus, ideo nonnulli ablunt ipsum aloë, & addunt terram sigillatam, uel bolum armenū secundum dosim myrrhæ, uel addunt camphoræ ad dosim tertie partis myrrhæ, sed eligibilis est bolus armenus. Nonnulli componunt sic: Accipe aloës drach. sex, myrrhæ drachmas

chmas tres, seminum citri scrupulos duos, tormentillæ
 drachmam dimidiam, croci drachmam unam, reubar
 bari drachmas duas, chariophilorū scrupulum unum,
 agarici, corticum citri, sandalorū rubeorum ana dra
 chmam unam, seminū citri scrupulos duos, seminis ace
 tose drachmam unam cum dimidia, corallorū rubeo
 rum drachmam unam cum dimidia, boli armeni dra
 chmas tres, camphoræ grana duo, confice cum syrupo
 de citro. Auicenna & Auerrois dicūt, qui utitur aloë,
 myrrha & croco nunquam periclitabitur peste. Præ
 dictæ compositiones temperant illorū qualitatem, &
 uirtutē augent. Sed multo melior est cōpositio Nicoli,
 secundum quem ueræ pilulæ sunt istæ: Sume myrrhæ,
 croci, boli armeni, charabæ, corallorum rubeorū ana
 drachmā unam, emblicorū drachmas duas, aloës loti
 ad pondus omniū, fiant pilulæ cum uino albo, odorife
 ro. Credo quod essent nobiliores, & magis ad propo
 sitū, si loco emblicorū ponerentur terræ sigillatæ dra
 chmæ duæ, & boli armeni drachmæ tres, fiant pilulæ
 cum acetositate citri, & accipiantur cum uino albo,
 aqua rosata, aceto rosato. In alijs uero sequatur com
 positionē prædictā. Fac autem ut aloë sit splendidum,
 leue, aliquantulum rubescens, delicatū, odoriferum, fran
 gibile, pinguescens, & immittendo super ipsum statū,
 madescit. Sit & myrrha clara, & corallus delicatus,
 absque theriaca & dictis pilulis non bene fieri poterit
 præseruatio. Itaque præ omnibus alijs utere duobus

prædictis, scilicet theriaca, duobus diebus diuersis, &
 pilulis tribus saltem, quia desiccando humiditatē præ-
 seruant à putrefactione. Etiam fortificant cor, stringūt
 meatus, ne uenenū transitum habeat ad cor, & ipsum
 illinc depellunt. Videtur mihi quod aloë in prædictis
 pilulis, quando sunt tempora humida & frigida, simi-
 liter & complexio, nō debet lauari, sed in alijs tempo-
 ribus & complexionibus sumere pilularum composi-
 tionem in pulueribus: melius est solum quādo opus est
 festinatione. Potest etiam sumi ante cœnam tribus ho-
 ris uel quatuor, sicut etiā ante prandium. Poteris etiā
 semel in hebdomada, uel duabus uicibus aut plus, quan-
 do pilulæ offenderent (licet nullius sint offensionis) in
 tempore hyemali & humido, loco pilularum sumere
 ficum siccum cum dimidio nucis, cum modico rutæ &
 parum salis, superbibendo parū aquæ rosarū uel aceti
 rosati. Quod si & istud te offenderet, uere loco illius
 non accipiendo aliquid aliud, parum panis tosti intin-
 cti in uino albo potente, cum pomo anarancie, made-
 facto in aceto rosato, & intincto cinnamomo. Sunt nō
 nulli qui dant huiuscemodi pilulas sero uel mane unam
 scilicet pro uice. Sume ligni aloës drachmā dimidiam,
 tormētillæ scrupulos duos, dictami albi scrupulū unū,
 zedoariæ drachmā dimidiā, croci drachmā unam, ber-
 beris drachmā dimidiam, cornu cerui adusti scrupulos
 duos, sandalorū rubeorum scrupulum unum, feminis
 acetosæ & corallorū rubeorū, boli armeni ana dra-
 chman

drachmam unam, camphoræ scrupulos duos, gemmarū
 ex quibus fit electuariū de gemmis, drachmam dimi-
 diam, margaritarū drachmam unam, hyacinthorum
 drachmam dimidiam, confice cum syrupo de ribes,
 uel de limonibus. Ego autem in omni tempore etiam in
 calido, eiusmodi pilulas dare soleo. Sume zedoariæ,
 ligni aloës, agrimonie, croci, aristolochie rotundæ,
 dictami albi, gentianæ, corticū citri, seminis citri ana
 scrupulū unum, coriandri præparati, tormentillæ, san-
 dalorū rubeorum, corallorū rubcorum, rosarum ru-
 bearum, spodij, emblicorū ana drachmā unam, terræ
 sigillatæ drachmas duas, boli armeni drachmas qua-
 tuor, fac pilulas cum acetositate citri, quas administra
 cum uino albo, aceto rosato albo, & aqua rosæ. Ego
 multū adhibeo fidei huic nostræ compositioni, eam ac-
 cipiēdo quando non sumitur aliquid de pilulis cū aloë
 compositis. Etiam post operationem prædictarū pilu-
 larum, additur ipsi compositioni, ambre, musci, hya-
 cinthi, smaragdi, topazij, margaritarum, cornu uni-
 corni ana scrupulus unus. Melius, etiā erit laudabile
 multum, bibere ista cum uino acetoso, uel aceto albo,
 cum aqua rosæ, terra sigillata & bolo armeno, cum
 exigua portione smaragdi, & hyacinthi, & topazij,
 uel saltem cum margaritis & corallis. Ista multū com-
 mendantur à Galeno & Auēzoar. Alij dant cortices
 & semina citri, & limonū, cum uino uel aceto rosato,
 & aqua rosarū. Ego uero frequenter dare soleo hanc:

Pilulæ Mar-
 filij.

Pilulæ I-
 zozar.

simplicem confectionem & quidem efficacissimā atq;
 securā, cum uino albo, uel aceto rosato & aqua rosa-
 rum. Accipe boli armeni drachmas duas, terra sigilla-
 ta, corallorum rubeorum ana drachmā unam, cortis
 cum citri, zedoariæ, croci ana drachmam dimidiam,
 sacchari rosati ex rubeis rosis conditi uncias sex, ace-
 tositatis citri uncias decem, fac electuariū. Raimundus
 & Arnoldus, theriacales quasdam pilulas tribus mo-
 dis cōponūt. Primo, sume boli armeni drachmas tres,
 barbæ tormentullæ drachmas duas, barbæ herbæ tuni-
 ci drachmam unam, sacchari ad pondus omnium, fac
 pilulas. Item, sume ambre drachmam dimidiam, mu-
 sci scrupulum unum, camphoræ grana sex. Item, acci-
 pe smaragdi, hyacinthi, topazij ana partes æquales,
 triturentur & lauentur sicut abluit Mesue lapidē la-
 zuli, fac pilulas cum succo acetosellæ. Dicūt huiusmodi
 lapides ab antiquis appellari Bezoar, id est liberato-
 res mortis, & quod in hoc theriacam excellunt quod
 ipsa uenenū à se pellit, non trahit ad se: huiusmodi au-
 tem lapides utrunq; faciunt, ideo debent per os admini-
 strari. Etiam possunt superponi plagæ, morsuræ, &
 bullæ uenenosæ. Hac etiam utuntur compositione, scia-
 licet auri optimi, margaritarū, serici crudi triti. Lau-
 dant etiam electuarium diambre, de gemmis & chera-
 mes Mesue: laudant granata, rubinos, carbunculos,
 sapphiros, palladios, corallos, grana tinctorū, & lapi-
 dem inuentū in capite aspidis, & pariter cornu suum,
 & cornu

Lapides
 Bezoar.

Et cornu unicorni. Item electuariū laticans Alman-
 foris cum re aliqua refrigeratiua. Vtere etiam rebus
 sanguinē clarificantibus, ut sunt lupuli, myrobalani,
 fumus terræ. Credo quod uti semine iuniperi cum semi-
 ne myrti sit multum utile contra huiusmodi uenenum.
 Item tale electuarium: Sume citrum unum integrum,
 maceretur bene et coquatur cum saccharo et aqua ro-
 sarum. Et ubi non habetur citrus, fac cum limone seu
 pomo anarancio integro: multi utuntur uerbena. Sum-
 dare solitus pauperibus parum panis bene tosti, intin-
 cti aceto cum modico rutæ, et aliquando cū cepæ por-
 tiuncula. Do etiam nonnunquā ad superbibendum pa-
 rum uini puri. Item eiusmodi panem tostum intinctū
 aceto rosato cum pauculo cinnamomi, quādoq; super-
 sumendo pomū arancium, et parum boni uini. De his
 quidem rebus administrare poteris, modo unā, modo
 alteram, his scilicet diebus quibus theriacā non sumis,
 nec ueras pilulas, uel etiam illis eisdem diebus post ue-
 speras. Vti etiam poteris sero, ieiuno stomacho, parū
 istius nostræ confectiois: Cape sacchari rosati, diama-
 renati ana uncias quatuor, coriandrorū preparato-
 rum, corallorū rubeorum ana drachmā unam, cinna-
 momi drachmas duas, sed æstiuo tempore drach. unā,
 sandalorum rub. croci ana drachmā dimidiam, uerum
 in æstate croci scrupulum unum: confice cum acetosi-
 tatis citri uncijs quatuor, superbibe parū uini optimi,
 uel aceti rosati. Poteris etiam uti eo matutino tempore

aliquando loco prædictarū. Dixit Raimundus, quod
 suo tempore iuncti fuerunt Saturnus, Iupiter, & Mars
 in undeuigesimo gradu Aquarij, anni millesimi tria-
 centesimi gradagesimioctauī, in mense Martio, quæ
 quidem coniunctio horribilia significabat, præsertim
 graues pestilentias frequentius per spaciū annorum
 quadragintaquinque, eo quod fuerit in signo humano
 fixo in domo Saturni. Inter quas erat pestilentia illa
 anni quadagesimioctauī, ubi Medici Parisienses &
 ex Auinione, & Pedimontani nouam composuerunt
 iheriacā ab ipsis expertam, & cum felicitate eos con-
 seruauit. Arnoldus Receptā conscripsit, quā Raimun-
 dus eiusdem discipulus his uerbis recitauit: Sume semina
 nis iuniperi drachmas duas cum dimidia, chariophilo-
 rum, macis, nucis muscatæ, zedoarij, zinziberis ana-
 drachmas duas, aristolochiæ longæ & rotundæ, barbæ
 gentianæ, tormentillæ, barbæ herbæ tunici, dictami,
 inulæ campanæ ana drachmā unam cum dimidia, sala-
 uiæ, rutæ, seminis balsamitæ, mentæ, pæoniæ, pulegij
 ceruini ana drachmā unam, doronici Romani, baccarum
 lauri, seminis acetosæ, seminis citri, basiliconis,
 masticis, thuris, boli armeni, terræ sigillatæ, spodij,
 ossis de corde cerui, rasuræ eboris, & cornu unicorni,
 margaritarū, sapphiri, smaragdi, corallorū rubeo-
 rum, ligni aloës, sandalorū rubeorum, hyacinthi, to-
 pazij ana drachmam dimidiam, sacchari rosati, diabo-
 raginati, diabuglossati, dianenusarati, diaacetosellati,
 pulparum

pulparum tamarindi acetosi, theriacæ ana drachmā dimidiam, sacchari libras tres, fac electuariū aut morsellos, cum aqua scabiosæ & rosata parum camphorata & cum uino cydoniorū, addendo folia auri quadraginta. Qui sitim patitur extra cibū, utatur acetosa simplici cum pauxillo aquæ frigidæ uel uini māli granati acetosi cum iuleb rosato, uel uino acetoso. Possis etiam exprimere acetositatē citri uel limonis, uel pomi anarancij, & bibere cum aqua et saccharo. Item succi rosarū, sacchari rosati, diamarenati, diaprunis, diacydonitis dissoluti cum aqua colata & expressa, bibendo cum aqua frigida. Item rosæ, myrobalani, tamarindi, cerasa acetosa, pruna persica sicca, cydonia trita, dissoluta, colata, & expressa, bibe cum aqua & saccharo, ponendo plus de saccharo ubi minus est de calido, & minus de saccharo ubi plus fuerit de calido. Item succus rosarum cum uino granatorum: item oxysachara cum aqua frigida recenti. In pluribus etiam rebus proficuum est uinum cydoniorum. Vti herbis cor ipsum sua uirtute respicientibus, utile est, ut sunt borago, buglossa, melissa, endiuiā ac menta parum. Item septem principales herbe quas contra uenenum plurimum ualere fertur, quarū prima est herba hypericon, alio nomine Perforata: secunda est herba dicta uincetoxicon, tertia enula, quarta raphanus, quinta dicta mus, sexta aristolochia, septima lactucella. His additur ab Arnolde et Raimundo, herba tunici. Nec prae

Septem her-
bæ princi-
pales cōtra
uenenum. |

mittenda est agrimonia, acetosella, cichoria, mara-
 rubium, hyssopus, scabiosa, pentaphyllon, capparis,
 limones, citrulli, arancij scilicet quos poma aurea uo-
 camus: & uniuersaliter cuncta acetosa, & quæ pontis
 citate quandam participant. Scias flosculos uitis multū
 conferre, si eis in cibo & potu atq; electuarijs uti con-
 suscas: pariter & aqua scabiosæ, necnon melissæ, in
 his omnibus quæ sanis simul et infirmis administratur
 mirabilis est, eo quod humiditates exiccet uenenosas,
 Et ubi in desiccādo refrigeratione multa opus sit, uten-
 dum potius est aquis endiuivæ, rosarū, plantaginis, ace-
 to rosato, uel aqua, uel succo acetosellæ, succo limonū,
 cedri, aranciorum, cichoriæ, pimpinellæ, fumi terre.
 Quū uero temperatis uti oportet, accipe aquam bora-
 ginis & buglossæ, singulis decoctionibus impone pru-
 na damascena, myrobalanos, & tamarindos. Et hoc
 memori serua mente, quod cunctis in remedijs quàm
 bene conueniunt hæc quatuor, uidelicet unum album,
 acetum album rosatū, aqua rosata, omnia æquali pon-
 dere, crocus pauxillula quantitate. Vbi absq; mora ac-
 cum facilitate quadam operari necesse fuerit, adminis-
 trabis quæ opportuna sunt in forma subtili et liquida,
 uel ad suprabibendum dato quæ prædiximus. Inquit
 Raimundus, quod si tandiu differri potest ut præmemo-
 ratarū fiat compositio pilularū, melius esse, ut exhibe-
 antur pilulæ quàm pulueres, tum quia huiusmodi com-
 positio melius fermentata est, qua quidē fermentatione
 ultra

ultra cōplexionalē, specificam quoq; contrahit uirtutem: tum quia permanēdo in stomacho magē cōseruat, roborat, cōfortat, ac melius discurrit per corporis remotiora, suprabibendo parū alicuius liquidæ substantiæ, & multum abstinendo. Nec tamen ideo uolumus ut pilulæ sint ualde siccæ ac induratæ, imò si tales fuerint, decet ut reformentur. Congruit sanguineis phlebotomia, uidelicet extrahere sanguinem, ut conseruentur, si aliàs nullum ex se fluxum sanguinis haberent.

Sanguineos eos întelligo qui decenter carnosi, colore Sanguineis rubei sunt, pilosi, robusti, quibus uenæ amplæ, & qui rebus uescuntur multi nutrimenti. His inquā extrahatur sanguis ex basilica dextra, inde post bimestre spacium fiat iterum minutio ex basilica sinistra. Nec una pro uice excedas pondus libræ. Fiat etiã temporibus anni temperatis, ac luna in bono & fortunato aspectu existente. Sanguis purus minuitur oriente Sole, cholericus in meridie, melancholicus in occasu, phlegmaticus in medio noctis. Vult ideo Raimundus, ut iuxta ordinem Auicennæ, secundum quatuor species sanguinis prænumeratas, obseruetur in extrahendo illæ quatuor horæ. Cognoscuntur autem hæ species, primo per earundem signa, deinde iuxta quatuor ætates quibus dominantur, succedendo ordine prædicto. Et ubi non apparuerit multa sanguinis abundantia, uult ne penitus minutio fiat, nec causa cōseruationis, nec curæ. Et quæ extrahere uolueris, cura ut die præcedēti fiat clystere,

& exhibita sit aliqua medicina nō solutiua. Nec præ-
 mittendum duco, quod ubi sanguis ad alios multum
 declinat humores, minime sit euacuandum. Memineris
 Galenū & Auicennam, quanto magis medendi artem
 exercuere, tanto semper timidiores erga phlebotomiā
 esse factos, eo quod plus trahit phlebotomia ex natura
 li & bono, et ex spiritibus, quā ipsa medicina: ac mi-
 nus temporis concedit ad discernendū malum sangui-
 nem à bono. Conserūt infantibus & pueris ea quæ con-
 tra uermes ualent, quorum his potissimū temporibus
 imminet periculum, administrato illis in potu semel in
 hebdomada dictami drachmā unam cum uino aliqua-
 liter styptico, siue cum uino decoctionis absynthij &
 nigellæ, aut seminis sancti. Illiniatur item stomachus,
 umbilicus, gula et pectus, oleis herbisq; amaris & hu-
 iusmodi: quandoq; etiam exhibebis pilulas de reubar-
 baro. Verū quia multū humida complexio, multumq;
 calida periculosa est tempore pestis, opus est refrigera-
 tione, desiccatione, & frequenti euacuatione, quæ qui-
 dem secundum opportunitatē cum moderamine fiant.
 Hunc defer sacculum cordi applicatū: Sume rosarum
 rubearū drachmas duas, sandalorum rub. corallorum
 rub. spodij ana drachmā unā, zedoariæ, ligni aloës,
 cinnamomi, chariophilorū, corticum citri, croci ana
 drachmā dimidiam. Esto diligens ut omnis expurge-
 tur superfluitas, ac cura ne stypticus maneat uenter,
 sisq; tardus ad solitas cōstringendum expurgationes,
 uel

uel fluxus siue superfluitates, hæmorrhoides, scabies, naturales solitosq; sudores, plagas ueteres apertas, quibus sine molestia profluit humor, lachrymæ, sanguinè è naribus fluentem, solitum & ordinarium, uniuersales guttas & huiusmodi, quoniam hæc dicta expurgamenta securiorem reddunt à morbo. Admonco rerum publicarũ gubernatores, secundũ Hippocratis experientiam, si fecerint ac ordinarint ignes & fumigia ex iunipero, myrto, terebinthina, & thure, manè & serò ante posticas quarunq; ædium, domuũ, & habitatorum, statim expelleretur ab eo loco pestis. Valet loco iuniperi, laurus, saluia, rosmarinus, & herbarũ quicquid est odoriferarũ. At terebinthina mirabilis est. Multi doctorũ dicunt, ignem semper fore tempore pestis utilem, eo quod omnem dissoluit uaporẽ. Inquit Raimundus utendum esse confortantibus solum, quũ grossi apparent uapores & humidi. Calidis temporibus superare debèt odores in frigiditate alios: è diuerso quũ tẽpora frigida sint & humida, rosæ, sandali, myrtus, cãphora, cortices pomorũ, mãla granata, calidos con-
temperant odores: similiter acetũ, & uirides herbulæ frigidiusculæ. Consuluerè Magi Persarum regi pro sui defensione ab omni ueneno morboq; uenefico, sculpi faceret in lapide Hæmatite hominẽ flexis genibus stantem, cinctũ serpente, dextra eius caput, leua caudam serpentis tenentem, & imprimi ligariq; faceret hunc lapidem in anulo aureo: uerum lapidi in loco capsulæ

Supponi barbam serpentariæ, quem quidem anulū ge-
 stare in digito. Laudat Auerrois hircinæ odora-
 tum urinæ. Moneo ut continuis utaris remedijs quū fue-
 ris in loco infecto uel propè, eo quod contagio frequēs
 est, infectusq; aër continuè noxius offendit. Volo dili-
 genter aduertat, quū fuerit coniunctio Solis & Lunæ,
 quumq; oppositio, id est quando est plenilunium. Item
 quando coniungitur Luna Saturno, & magis quando
 coniungitur Marti. Item quū fuerit in quadra cum di-
 ctis planetis. Et nota (ut refert Rasis) fortiter moueri
 solet uenennū huiusmodi pestilentie in Solis ortu, in oca-
 casu, in meridie, & medio noctis, quia Sol quatuor his
 uicibus mutationem causat in aère. Regnat in Vere, in
 æstate magis, plus in autumnno. In Vere est aër calidus
 & humidus, et accedit sanguinis dominiū. In æsta-
 te cholera, calidus aër multū aperit & penetrat, de-
 bilitantur corpora, rebus replentur corruptibilibus,
 materiam humidam aëris caliditati in putredinem tri-
 buentibus. Qui quidem calor si tam intus quàm extrà
 cum siccitate foret, parum abesset, quemadmodū etiam
 haud multum nocet humidum cum aëris tum comple-
 xionis frigiditati adiunctū. Sed ualde periculosum est
 ubi calidum humido permixtū fuerit, uel foris uel in-
 tus. Experimento compertum habuimus, quod longa
 siccitas calido minuit tempore pestem: at frigido exci-
 tat, affert. Deniq; in autumnno augmentatur fructuum
 repletio, ac corporū debilitas, aër tenuis est ob æstatē
 præcedentem

præcedentem uaporũ facile susceptiuã, quos non resoluit propter caloris diminutionẽ, deinde nebulosus est ac uariabilis. Sæpenumero uentus adest grossus & humidus, excedit caliditas humiditatẽ, & frequenter aduenit, augmentaturq; pororũ oppilatio propter aëris crebrò post calidum præcedens, frigiditatẽ. Sciendum etiam quod quũ pori ualde oppilati sunt, comprimunt putrescibilem ad intrã materiã. Econtrario quũ plus æquo aperti, repente nimis uenenosum capiũt aërem, ita ut nõnunquam (maxime post sudorem uel coitum) paucis (ut gladius) occidit horis.

De modo curandi secundum rationẽ physicam. Cap. VII

IN pestilentiali febre non expurgato ueneno, caue ne administres intus nec extrã res partiũ pectoris simpliciter aperitiuas, eo quod aditum præbent ueneno ad cor, & spiritibus uiam aperiunt exhalationis: sed ut inflammatio prohibeatur & putrefactio, utere subitò aliquantulũ in frigidantibus & multũ desiccantibus. Roborant nanque cor, & uias claudunt uersus ipsum tendentes, ne uenenum ad illud perueniat. Pro parte etiam bene purgandus est humor, & spiritus nutrimento sæpius recreandi, & quæ contra uenenũ ualent continuè administra, id quidem sua natura cor petit. Quod si differas donec uenenum eò peruenerit, fortasse fieri poterit, ut partes cordis multũ inde constringantur, quas quidem denuo aperire quàm proficuum,

plus fortè noxium periculosum ue esset. Igitur quū pri-
mum caput omniāq; membra grauari simul adiuncta
febre quissiam perceperit, uide ex signis ne mendacia-
bus ambiguisq; fidem habeas, nec differas quousq; ap-
pareat inflatio uel bulla. Sed hæc quū emineant, eo citi-
tius quo poteris cōfestim inungas oleo de scorpionibus
& theriaca, pulsus temporū, manuum & pedum, na-
res, occiput, gulam, pectus & locum circa bullam &
apostema si apparuerit. Vera olei cōpositio talis est.

Olei de
Scorpi-
onibus con-
fectio.

Sume olei oliuæ annorū quinquaginta uncias octo, im-
ponas scorpiones numero quinquaginta, simul cū oleo
bulliant ita ut fundum petant, quod facias in æstate, &
maxime mense Augusti, serua & utere: est enim mira-
bile contra uenena. Quod si stomachus cibo grauatus
fuerit, prouocandus est uomitus cum facilitate, cū aqua
tepida, aceto, et oleo, etiā cum raphano, tentando etiā
prouocationem cum penna, & statim postea facias cly-
stere. Et renouabis omni die maluarū decoctionem &
matris uiolarum, bletæ, hordei, lactucæ, camomillæ,
mellis uiolati, sacchari rubei, uitelli unius oui, diasenæ
uel casie unciam unam, succi rosarum solutiui drach-
mas duas, salis cōmunis & olei uiolati quod satis est.
Hoc factō, applicabis epithema cordi ex rebus cordia-
libus frigidiusculis à prædominio: Sume aquarū rosa-
rū, buglossæ, acetosellæ, nenusari ana drachmas duas,
aquarum melissæ, succi granatorū medij saporis, ace-
tositatis citri ana drachmam unam, succi cydoniorum
unciam

unciam unam, sandalorū alborum rubeorū & citrino-
rum ana drachmas duas, spodij, rasuræ eboris, seminiū
citri, seminis acetosæ ana drachmam dimidiam, grano-
rum tinctorū grana sex, camphoræ drachmam dimi-
diam, conterantur bene omnia, & calefiant in uase ui-
treato puro. Post cum panno de Grana temperate ca-
lido superponas pectori, singulis tribus horis ipsum
renouando. Item pro stomacho hanc habeto in sacculo
compositionē, ad uiuificandum & roborandū spiritus
eius. Sume absinthij, mentæ ana manipulum unum,
melissæ, acetosæ ana manipulū dimidiū, rosarū rubea-
rum unciam unam, corticū citri, risi ana drach. tres,
coriandrorū preparatorū drachmas duas, corallorū
rub. masticis, sandalorum rub. ana drachmam unam,
macis, foliorū chariophilorū ana drachmā dimidiam,
nucum cupressi numero quatuor, componas cum succo
cydoniorū. Item sub brachijs hoc remediū administra-
bis: Sume rosarū, florum camomillæ, meliloti, florum
myrti, nucū cypressi, sandalorū, omniū in debita quan-
titate, bulliāt in aqua cui intingatur spongia uel stupa,
quæ postmodū exprimatur, et temperate calida appli-
cetur, sæpiusq; renoua: Istud enim mirabile est.

Cucurbitularū usus, & curandi ratio per sangui-
nis missionem. Cap. VIII

His factis & debite, ut dictum est, administratis,
si bulla uel signum in tibijs adhuc nō apparue-
rit, duas confestim natibus uentosas applica, & duas

pariter coxis à parte posteriori. Voluere ueteres ut post huiusmodi uentosarum depositionem fieret phlebotomia. Et si bulla uel signum solitum non apparuerit, fiat ex uena communi à parte dextra, ad prohibendum ne uenenum partes cordis attingat: & si etiam apparuerit huiusmodi signum uel bulla, eodem in latere extrahendus est sanguis, & hoc ne se extendat dilatetque uenenum (ut semper solet) per omnes uenas ac corporis partes. Quod si circa aures apparuerit, uel collum, minuatur ex cephalica in parte qua signum, iuxta pollicem manus. Si sub axillis apparuerit, euacuetur hepatica in brachio eius partis in qua signum. Si in inguinibus, fiat phlebotomia ex saphena, hoc est sub talo pedis eiusdem lateris. Denique in uniuersali, quoties ab origine gulae ad caput usque huiusmodi signum appareat, fiat minutio ex cephalica in parte signi apparentis. Si ab ea parte usque ad umbilicum ante uel retro, fiat pariter phlebotomia ex hepatica. Si ab umbilico infra, debet minui saphena modo quo supra. Et phlebotomandum est quam citius fieri potest, saltem quam primo apparere incipit apostema. Intrepide autem bonam quantitatem extrahi facias, nisi patiens forte modici fuerit sanguinis: extractis duabus uncijs uel circa, siste paululum, ut diiudicari possit an bonus sit sanguis uel ne. Si malus: extrahere poteris copiosius: si bonus, parcius. In debilibus & sanguine non multum abundantibus sufficit extractio duarum unciarum. At febrilis tempore ri-

goris

goris id minime feceris. Patiens autem quū sit sanguinis minutio, degustet uel ore teneat pomum anarancie & acetosa quæq; naso, fronti, ac temporum pulsibus acetum applicando: hic nam cōmunis phlebotomandi est modus. Fulgineus Gentilis plurimū laudat id quod iam dicemus, ut rem quampiam expertam. Si solitum apparēs apostema uenerit circa spatulas, applicandæ sunt uentosa ubi iunguntur ipsæ spatulæ: minutio autē fiat ex mediana quæ dici solet cōmunis & nigra. Si aparuerit in collo uel capite, minuatur cephalica iuxta pollices manū. Si sub uel dextro in brachio, phlebotomandus est de uena pulmonis inter medium & anularem eiusdem lateris digitum. Si circa brachium uel latus sinistrū, ex uena Saluatella inter dextræ manus paruum & anularem. Si in inguinibus uel in sinistro latere, ex uena Paralytica minutio fienda est inter poplitem pedis & alium propinquum eodem in latere. Si appareat in tibia uel pede dextro, ex uena sic dicta

Hispanorū
medicorū
in sanguis
nis missio
ne modi.

Vena mulierū, solent doctores Hispani & Catellani prima post factum clystere uel saltem secunda die, facere phlebotomiā duabus interpolatis uicibus. In sanguineis robustis ac bonæ ætatis hominibus primo die sic faciunt: Primo extrahunt sanguinē in parte opposita, eo quod humor in motu adhuc existat, nec iam ueneficus factus est. Si apostema sub brachio sinistro aparuerit, minuūt subito à manu dextra uncias sex uel quatuor, uel ex caulla pedis sinistri uncias tres. Post

uero horas sex uel octo recreato patiente atq; quieto,
 extrahūt à sinistro brachio uncias sex uel quatuor aut
 tres iuxta compressionē & uirtutem uenæ grossioris,
 quoniam ea opportunius phlebotomiam exposcere se
 monstrat. Ediuerso faciunt ubi apostema in inguinibus
 appareat, primo quidem minuunt in brachio eiusdem
 lateris, secundo in pede illius etiam eiusdem partis ex
 Saphena. Verū si patiens haud multū robustus fuerit,
 nec sanguine abundans, attamen naturalē habet decen-
 ter uigorem uirtutisq; constantiā, aut sit ut iam existat
 in fine secundi, uel in tertio die, quū iam uerisimile sit
 materiam ipsam suum cursum motumq; cepisse, iamq;
 ueneno infectā esse, euacuant uncias duas uel quatuor à
 latere apostematis, loco apostemati quā sit possibile
 propinquiore. Si post aures extiterit, minuunt ex Cea-
 phalica eiusdē lateris. Quod si hæc ipsa haud ita facile
 comprehendī possit, fiat in Mediana uniuerso corpori
 comparticipante. Quod si nec ista pateat, fiat in manu
 eadem ex uena quæ est inter pollicem & indicem. Sim-
 militer autē faciunt à medio secundæ diei ad sequentes,
 sed ab initio ad medium secundi facerent phlebotomiā
 ex parte opposita, similiter à primo ad mediū secundi.
 Si apostema est sub brachio, euacuandum est ex uena
 eiusdem brachij, & ex uena cōmuni, uel saltem ex he-
 patica, aut eiusdem manus infra digitū medium & sibi
 adhærentem. Si in eodem prædicto tempore signum
 ipsum in inguinibus fuerit, incidās uenam sub eiusdem
 lateris

lateris genu, aut sub cauilla eiusdem pedis. Si signum uergit uersus nates, mitte sanguinē de grossiori uena, & magis apparente in dorso pedis eiusdē lateris. Istorum quoq; modus est, quod citra secundæ dimidiū diei, incipiunt ut plurimū in latere opposito sanguinē extrahere, ultra uero ut plurimū in contrariū. Nos autem ad canones nostros uniuersales accedamus. Quia eiusmodi morbus uel est in ipso sanguine, uel in humoribus sanguine permixtis: ideo mihi uidetur extrahendum esse sanguinē omnibus, ab annis quatuordecim usque ad sexaginta, ratus multo satius fore, ut uenenū quod per uenæ apertionem expiret, quàm sanguinis effluxu magnopere cruciari. Extrahere ipsum iterata uice cum sex horarum interstitio. Robustis autem corporibus & sanguine multum abundantibus, extrahere ad summū, libram unam: Mediocriter uero robustis, & mediocriter sanguineis ad usq; uncias octo: debilibus autem constante pulsu, uncias quatuor uel tres, siue duas aut saltem unam. Vbi uero dominium cholera obtineat, non excedat uncias extractio duas. Multi extrahere præcipiunt, quousq; nõ debilis, debilitetur. Hoc autem mihi minime placet, quandoquidem spiritus dissoluit. Vbi pulsus uacillat, nil prorsus extrahendum. Maior uero mihi est cura ut prius appareat apostema, etiam postmodum prouocentur hæmorrhoides frictionibus factis cum rebus asperis, & succo ceparum, cū uentosis & scarificationibus, & sanguisugis.

Vbi sanguis abundat, facias idem post alterã uenæ sectionem. Vbi autem modicum fuerit sanguinis, saltem id feceris.

De medicinis uenenũ dissoluentibus & ad extrã trahentibus. Cap. IX

Quidam ut primo semel euacuatus est sanguis, applicant epithema. Verum sapientiores id agunt à principio, sæpiusq; renouant, uidelicet à tertia in tertiam horam, apponunt temperate calidum cum panno coccineo. Descripsimus unum supra, alterum hoc est: Sume aquarum rosarum, aquarũ endiuie, buglossæ, melissæ ana libram dimidiã, acetii uncias duas, sandalorum, rosarum, corallorũ ana drachmas tres, spodij drachmas duas, margaritarũ, hyacinthorum, sapphiri ana scrupulũ unum, been albi & rubei, osis de corde cerui, seminũ citri ana drachmã dimidiam, musci scrupulũ dimidium, camphoræ, croci ana scrupulum unum. Si insolitam in patiente noueris caliditatem, fac ut ungetur hepar & regio renũ, unguẽto sandalino, bis in die. Inde post horas quatuor (more consueto & ordine) exhibendæ sunt pulueris contra morbum drachmæ duæ uel una cum albo uino & aquis endiuie, necnon acetosellæ, pariter & theriacæ drachmæ duæ, uel saltem unã. Post hunc ipsum potum coadiuuia cum pannis & fumigijs calidis, naturã ad sudorem. Nec erraret qui theriacam solam administraret: ueruntamen plus in usu est eam dare cum pulueribus.

bus. Addunt nonnulli acetum, & id mihi haud displicet: placet quoq; eam sepius administrari. Et utilis est simul cum theriaca, aqua scabiosæ & melissæ, ubi nõ multa adfit caliditas: Antiqua contra morbum pulueris talis est descriptio. Cape dictami albi, corallorum alborum, tormentillæ, boli armeni, gentianæ ana unciam unam, terræ sigillatæ unciam dimidiã. Moderatior hæc est: Sume barbam dictami, barbam tormentillæ, agrimonie, ligni aloës, boli armeni, ualerianæ, lapatij, sandalorũ rubeorũ ana partes æquales, barbæ scabiosæ ad pondus omniũ, misce cum sanguine tauri deficcati ad solem & destillati. Alia descriptio.

Sume spodij, dictami albi, gentianæ, tormentillæ, granorum iuniperi, seminum citri, carlinæ ana drachmas quatuor, foliorum albatricis unciã duas. Tertia descriptio. Sume tormentillæ, dictami albi, cornu cerui usti, zedoariæ ana drachmam unam, margaritarũ, corallorum rub. ana scrupulos duos. Quarta descriptio.

Sume tormentillæ, dictami albi, boli armeni, camphoræ, margaritarum, sandalorum rub. cornu cerui usti, aristolochiæ rotundæ, sacchari albi ana drach. duas.

Quinta descriptio. Sume tormētillæ, dictami ana drachmas duas, seminis acetosæ, seminum citri ana drachmas tres, zinziberis albi, cinnamomi, croci ana scrupulũ unum, boli armeni, terræ sigillatæ ana drachmas duas cũ dimidia, sacchari unciã duas. Hic puluis multum (ut fama est) ualet contra uenenũ, tam antè

quàm post administratus. Sexta descriptio. Sume radicem
dicum tormentillæ drachmas duas, sandalorum rub.
dictami albi recentis, cornu cerui usti, margaritarum,
boli armeni, aristolochiæ rotundæ ana drachmā unā,
camphoræ drachmā dimidiā, sacchari albi drachmas
duas, pimpinellæ, myrrhæ, zedoariæ ana drachmam
unam, sandalorum, terræ sigillatæ ana drachmas duas,
seminum citri, croci ana scrupulum unum, cornu uni-
cornis, hyacinthorum ana drachmā dimidiam. Hi pul-
ueres uigorē præstant cordi, adiuuantq; ipsum in ex-
pellendo à se uenenū, putrescibiles humores desiccant,
cohibēt uias cordis ne uenenū ipsum attingat: frequen-
ter etiam uenenum expellunt per uiam sudoris. Expe-
rimento compertum habetur priorem, quam diximus
antiquā, descriptionem, ac inter modernas ultimam,
cæteris esse multo ac longe efficaciorē. Sunt quidam
qui post uomitus prouocationem (si ea opus sit) factō
etiam clystere & inunctione, primo exhibent pulueres
atq; epithema: post cuius operationē tunc primū eua-
cuant sanguinē. Id autem faciunt ubi patiens sanguinis
multum habuerit, nec fortē in hoc errant. At ubi fieri
non possit sanguinis extractio, tum defectu sanguinis,
loco phlebotomiæ exhibēt medicinā, prius tamen pul-
uerem. Postquam sudauerit infirmus, aut debitū sudo-
ris tempus elapsū fuerit, nō expectanda est humoris
digestio, quoniam non adest temporis mora atq; facul-
tas pro celebranda digestionē. Equidem quū necessitas
immineat

immineat (siquidem ea ipsa nõ subest legi) minime obseruanda est consueta temporũ discretio atq; dierum. Nec confidendũ est spe aliqua in opere nature ad euacuationem enitentis, quoniam irregularis est propter indigestionẽ impetumq; ueneni, equidem oppressa natura ut potest plus operatur quàm debeat. Post ideo competens sudandi tempus, uel sanguinem si abundat minues, uel non abundante dabis purgationẽ, ex rebus tamen non cõmouentibus stomachũ. Factus enim cum uiolẽtia uomitus, pectoris dilatãdo uias facit ut ad cor uenenum percurrat, trahitq; ipsum ad cerebrum. Hac de causa errant qui capraginem & res huiusmodi exhibent uomitiuas & uenenosas: Vix enim uni resistere potest natura ueneno. Posset fortẽ nobis quispiam opponere, cur uenentos ad uomitum producere physici soleant. Dico non parem esse uenenorũ conditionem: cætera enim plus habent materie, & ad educendum aptiora per uomitum, & sunt in stomacho: istud uero uapor est quidã uenenosus, et in partibus pectoris. Nulla igitur adsit medicina quæ uomitum uiolenter prodicere possit: at eum qui nulla cum uiolentia, damnare non minime: approbarẽ tamen magis, ut per inferiora diuersio fiat. Dissoluatur, quam dabis, medicina in uino albo, & aquis scabiosæ, endiuie, rosarũ, plantaginis, buglossæ, melissæ, aceto rosato, in quibus facta sit decoctio ex prunis Damascenis, myrobalanis, tamarindis. Si autem morbus inuadit aliquẽ stomacho repleto.

quidnam faciendum erit iuxta ordinem modernorum?
 Fac ut post unctiōem cum oleo scorpionū & theriaca
 ca faciliter uomat, cum aqua tepida, aceto, oleo, & suc
 co raphani, tentando etiam prouocationē cum penna
 longa, deinde administrabis clystere, postmodum epi
 thema, & de ipsis pulueribus. Deinde tēpore quo iam
 quietior et restauratus ægrotans fuerit, uenam seces, si
 est sanguineus: sin minus, administra medicinam. Et si
 in phlebotomia ultra quatuor sanguinis uncias extra
 xeris, abstine à medicina quousq; transactæ sint à phle
 botomia horæ duodecim. Et licet phlebotomiam perez
 geris, spem tamen non ponas in sola ipsa, præserim in
 plethorico, sanguineo, & robusto corpore. Quinimo
 & in alijs quibus parū sanguinis extraxisti, etiā pro
 pinanda est suo tempore medicina iuxta complexionis
 qualitatem & uirtutis. Similiter si prius medicinā de
 deris, non eris ea contentus, si fuerit plethoricum cor
 pus, uirtute consentiente, phlebotomiā quoq; tempore
 & modo iniunge. Et hanc distinctionem facies, scilicet
 in administrando unum & alterū, ubi id possibile &
 conueniens. Sed ubi sanguis abundat, præcedat phle
 botomia & sit copiosior: ubi uero sanguis non abun
 dat, medicina præcedat, & phlebotomia sequatur,
 modica tamen, scilicet potius euentandi quàm diminu
 endi causa. Post tertium diem nulla fieri debet sangui
 nis extractio, nisi te ad hoc sanguinis multitudo com
 pellat. Quotiescunque medicinam uel phlebotomiam
 scilicet

seu uomitiuum administras, ad hoc ut eiusmodi agitatione ipsum uenenu à signo non reuertatur ad intus, si signum fuerit apparens, fac ut in tali cōmotione ponas sub & supra signum, uentosas & sanguisugas, & super cor epithemata frigida. Et antè & post propinabis per os ea quæ defendunt à ueneno, uidelicet theriacam, bolum armeni, smaragdus, hyacinthos, topazium, uel saltem alia gemmarum genera, aut corallo cum succo herbarū contra uenenum. Quum facis purgationem, exhibe medicinam cum modico croci in decoctione supradicta. Principalis & securior medicina secundum Persarum Medicos, & Mesuen, est triferæ persicæ uncia una cum electuarij hamech drach. duas, uel ad minus triferæ uncia dimidia, & electuarij hamech drachma una uel dimidia. Sed maxime robustis datur uncia una cum electuarij hamech drachmis tribus, & Persiani eam administrant cum aqua frigida uel succo solatri uel endiuie. De hoc sæpius audiui, & felix periculum feci iam præsentis anno. Vbi autem triferæ & electuariū hamech defuerint, propinabis diasenæ loco triferæ, & diamanna, uel succū rosarum loco electuarij hamech modo prædicto. Experimentiã feci, & multæ utilitatis securitatisq; hanc compositionē reperi: Sume triferæ persicæ, pulpæ casianæ unciam dimidiam, reubarbari, diamannæ uel electuarij hamech drachmā unam. Sed ubi natura ualida est & uenter stypticus, dabis diamannæ uel electuarij

hamech drachmas duas, distempera cum aquis buglosæ, endiuie, cū decoctionibus supradictis & aquis prædictis. Ego uero reubarbarū in uino albo & aquis endiuie cum modico spicæ teneo per horam, quod do in substantia cōmiscendo omnia simul, sæpius etiam addo postmodum mannae unciam unam. Conueniūt & pilulæ de fumo terræ, aggregatiuæ pilulæ, partes æquales, robustis quidem in toto drachma una, alijs uero in toto drachma dimidia, suprabibendo uinum albū cum aquis endiuie, uel rosarū & scabiosæ. Etiam ipsæ solæ aggregatiuæ in omni tempore, præsertim minus æstiuo, drachma una uel dimidia. Notandum si febris in hæret humoribus subtilibus & calidis, apparebit fitis uehemens, gulæ ariditas, linguæ nigredo, acutus capitis dolor, phrenesis, uel similia horrenda accidentia. Si autem grossioribus inhæserit humoribus, & minus furiosis, febris uidebitur lenta, & prædicta accidentia remissiora. Considera eiusmodi signa, & scias quod in quocunq; humore conuenit trisera cum agarico, & pilulæ aggregatiuæ uel solæ, uel cum pilulis de fumo terræ. Syrupus etiã solutiuus quem dicemus inferius, si fuerit in materia furiosa, etiam conuenit diasenæ cum electuario hamech uel succo rosarum. Item castia cum reubarbaro, item manna cum diamanna in decoctionibus frigidis. Si est in materia grossa frigida & humida, conueniunt robustioribus pilularū aggregatiuarū scrupuli duo, pilularum de agarico scrupulus unus.

Debiliores

Debilioꝝ uero diacatholiconis uncia una cum diafeniconis drachmis duabus, uel cum agarici trochiscati drachma una uel semis. Item de pilulis contra morbum dictis superius, drach. una uel semis: & fortè eiuscemodi pilulæ conueniunt in quocunq; humore. Nota quod agaricus bene præparatus & trochiscatus est singularis in hoc casu in quocunq; humore & membro. Ideo quando certior essem de sua præparatione, uterer eo in omni medicina, dando drachmas duas, uel unam, uel semis de eius trochiscis, iuxta potentiam medicinæ, & iuxta complexionē hominis. Et ubi dubitarem de eius præparatione, infunderem eum in oxymelle squillitico cum salgemma, & postea colando ponerem super medicinam absq; expressione. Item notandum quod pilulæ aggregatiuæ sunt appropriatæ, & loco illarū debent administrari pilulæ sine quibus, minus robustis. Et scias melius esse dare medicinā quā pilulas in hoc casu. Et si haberi possit diamanna melior est succo rosarum & fortior. Et electuariū hamech melius est ambobus, scilicet & diamanna & succo rosarum. Demum in omni humore mirabilis est iste Syrupus solutiuus loco medicinæ ad minus uncia una, & ad ultimum duæ, cum aqua rosarum & uino albo. Sume corticum citri, radicum capparis, berberis, sandalorum rub. spodij ana drachmas duas, chariophilatæ, melissæ, buglossæ, boraginis, cichoriæ ana manipulum unū, acetosæ, prassij, hepaticæ ana manipulū

Agaricus.

unum cum dimidio, scariolæ syluestris drachmas duas, seminis cucurbitæ, scilicet peponum, citrulli, cucumæris, uiolarū ana manipulum unum, thymi, epithymi, agarici, reubarbari, senæ, polipodij ana drachmas duas, succi absinthij, fumi terræ, ebuli et plantaginis ana drachmas sex, myrobalanorū chebulorū drachmam unam, citrinorū drachmam dimidiam, diagridij drachmas duas, sacchari albi libras duas, fac syrupū cum aceto cydoniorum. Iste syrupus à Doctoribus uocatur diuinus in conseruando & curando, quia statim abscondit humores putrescibiles, confortat membra principalia, pellit uenenū ad extra, & de eo plures uisæ sunt experientiæ. Inter cæteros Doctores Petrus de Tusiagniana, & Gentilis Fulgineus, cum mirum in modum cōmendant, & mihi uidetur eum factum esse ad intentionem triseræ persicæ, sed magis solutiuus, & mihi summopere placet in personis non debilissimis, & non habentibus uentrem ualde lubricum. Sumatur semel in hebdomada à sanis & ægris. Nota quod post operationem medicinæ, aut phlebotomiam, si medicinam non administraueris die sequenti, propinetur theriacæ drachma una, cum aquæ rosarū uncia una, cum modico aceti rosati. Nec timeas theriacæ caliditatē, quoniam tam modica portio parum calefacere potest, eo quod qualitas elementaris, qualis est caliditas & similes, quæ sint ualde materiales, haud multum operatur, nisi multa cum materia. Verum specifica uirtus utpote
 que

quæ donum sit cœleste, & quasi spiritale, multū operatur secundum Galenum pauca etiam cum materia. Theriaca autem à proprietate specifica operatur contra uenenum, ac præter hoc, caliditatis secundum uix perficit gradum, ideo longe potentior est ad uenenum expellendum, quàm ad calefaciendum. Febris item pestilentialis multo magis uenenoſa quàm calida: at exhibenda est theriaca cum aqua rosarum, & etiam in cæteris curandum est ut tendant ad quandam frigiditatē, quatenus hac ipsa uti ualeas. Potest etiam dari Mithridatum loco theriacæ, sed multo potiores ex theriaca uisæ sunt experientiæ. Ideo inquit Moyses Aegyptius narratum sibi esse à sapiente quodam Medico, se dum tempore pestis in Antiochia artem exerceret, ipsa reuerum reperisse, cætera remedia cuncta fore debilia, at solum qui monitu suo theriacam assumebant, tutos & superstites euasisse, cæteri nequaquã. Et hi tantum qui ea post morbi inuasionem usi sunt, liberati fuere, alij uitam morte commutarunt. Per hoc confirmatur quod inquit Galenus in libello De theriaca ad Cæsarem, eam esse omnibus uenenis peraduersam, foreq; potentem, ubi cætera deficiunt ac sunt debilia. Hoc autem habet à uirtute quadam miraculosa. Sunt etiam qui urinam potu exhibeant, uel lixiuium, item succum ceparum albarum cum aceto, haud scio quid mihi dicendum. Hoc monco ne confidentiam habeas in purgatione postquam eam feceris, etiam si ex ipsa melius se

habeat infirmus: sed quum æger melius habere uidebitur, tertia die aut quarta post purgationē. Si multa adhuc adsit sanguinis superfluitas, extrahere parum de sanguine, & reiterare eandem medicinalem purgationem. Quod si non admodum abundat, repetere saltem pulueres & medicinam, ne recidat in peius. Quidam exhibent euphorbium cum mastice ac gumma elemi. Sume euphorbij drach. quinque, & scrupulum unum, gumme elemi uncias duas, mastice unciam unam cum dimidia, dabis robustis ad pondus drachmam unam, debilibus scrupulum unum, cum aquis endiuivæ & scabiosæ. Est quidem periculosa medicina, nec nisi robustissimis appropriatur, ac nisi in principio. Asserunt nonnulli gummam elemi fore gummam arboris cedrini. Sciendum quod hoc in casu non debilis exhibenda est medicina, id est, quæ exilem faciat operationem, quoniam natura ipsa si prima medicina non bene sit operata, secundam non expectat. Nec tamen decet nimio impetu solvere, nam ex hoc resolverentur spiritus, istudque malum magis consistit in qualitate quadam uenosa, quam in quantitate materiæ. Inquit Gentilis Fulgineus se multa expertum cum suprascripto puluere, ab initio sic ipsum administrabat: Sume euphorbij drachmam dimidiam, mastice drachmam unam, dabat ex his scrupulos duos, & multum plethoricis drachmam unam. At mihi multo magis placet agaricus, quia, ut aiunt Democritus, Galenus & Auicenna, ab omnibus

omnibus membris aliquē trahit humorem, similiterq; habet uirtutem quasi theriacæ, aduersus omne uenenum cor roborat, idq; ab omni ueneno expurgat, grossos principaliter purgat humores, nec relinquit tenues quoq; intentatos. Sit albus, porosus, rotundus, nec non & fractu facilis, dulcis ac leuis. Sit quoq; modicæ amaritudinis & stypticitatis, bene tritus, & mixtus cum salis gemmæ parte tertia, & sic corrigatur cum salis gemma, melle rosato colato, oxymelle squillitico, & uino infusionis zinziberis, & sic præparetur introchiscatum. Et debilibus tutius est ut detur permixtus alijs rebus, quàm solus, & melius in decoctionibus, quàm in substantia, quoniam frequenter longos producit uomitus, uentrisq; dolores, nisi bene electus & præparatus sit. Quod si debite fuerit electus & præparatus, est medicina sancta & familiaris secundum Democritum & Mesue. Felices nanque fecimus (modo & ordine dicto) ipso cum agarico experientias. At circa euphorbium compertum habuimus, quod ualde bonum nonnunquã fecerit opus, at sæpiuscule contrariũ. Vniuersaliter & in summa, sis celer in euacuando & frequens, obseruatis modo & ordine. Frequentius infirmum recrea, quoniam spiritus aliàs plurimum resoluuntur, nec tantũ ea dato, siue cibaria, siue medicinalia, quæ solum mollificant, sed his permisce refrigeratiua, desiccatiua, & cordis confortatiua, quæ etiã ueneno resistent.

Agarici boni substantia qualis.

De cibatione, & regimine ægrotantis.

Caput X

Cibus esse debet, secundum Rasim & Auicennā quarto Canonis, frequēs, modicus, leuis, elixus, ac multi & humidi nutrimenti, conditus cum rebus acetosis & frigidis, ut scilicet cum endiuia, acetosella, aceto, agresto, mālīs granatis, arancijs, limonibus, cerasijs acetosis, prunis. Cibi substantia sint pulli, peradix, phasianus, contusum, consummatū, destillatum, oua recentia. Hæc diuinas quoque carnes non prohibeo. Summa, nutriatur rebus liquidis, humidis, & multi nutrimenti. Sic tamen nutriri debet ut natura toleret, nec febres multiplicentur: plus enim multo quàm cæteris, hoc in casu uberiori opus est alimento. Inquit Auicenna quarto Canone, quod uenarum repletio per nutrimentum prohibet uaporis ueneni aëris & humoris transitum, & quod hi frequentius liberentur qui intrepide nutrimento adiuuantur. Nota, quod factò clystere solutiuo, de quo supra mentionem fecimus, si restoratione opus sit alia, sumat aliquid per os, facies solutionem uel cum enemate uel suppositorio, inde ad horas quatuor administrabis aliquid nutrimenti, de quo paulò supra disseruimus. Vinum sit album, subtile, odoriferum, dilutum cum aqua ferrata, recenti saltem, parte equali. Melior uero esset aqua aurata in qua aurum ignitum extinctum sit, uel etiam extinguī potest aurū in uino. Non sinas cum pati sitim, nec os exicca-

ri, sed continue fac ipsum gargarizare cum uino albo bene diluto. Res teneat in ore humidas, frigidulas: frequenter bibat de acetositate citri, & iuleb rosato ana partes aequales cum uino granatorū & aqua siue succo acetosellæ. Vtilis est syrupus acetosæ simplicis cum aqua ferrata, & pariter succus cedri uel limonum siue aranciorum expressorū: hæc dabis cum aqua & saccharo fini, uel fortè melius cum aqua hordei uel ferrata. Item saccharum rosatum aut diamarenatū uel diaprunis & diacydoniten dissolutum in aqua, colatum & expressum, uel rosas, cerasa acetosa, myrobalanos, tamarindos, pruna, cydonia, persica sicca, trita & infusa in aqua, post colata, expressa & cum saccharo & aqua recenti exhibita, utilia sunt. Conuenit etiam acetum album cum aqua ferrata & saccharo ægris simulatq; sanis. Confert etiam oxysacchara composita cum aceto albo, succo granatorū acetosorum, & saccharo. Prodest quoq; succus granatorū medijs saporis, uel succus siue uinum acetosorū cum modico sacchari, & aqua ordei cum uino granatorū. Bonum est anulos aureos in aqua tandiu conficere, ut aliquantulum rosdantur per aquam. Item bullire aquam cum auro, & ea uti in cibo & potu bonum est. Secundum Gentilem fieri fortasse potest, ut aurum ad formam reducatur liquidam aptam ad potandum, hoc modo: Sume auri unciã unam, argenti uiui uncias duas, misce, & simul mixta maneant quousq; aurum dissoluatur, deinde im-

ponas alembico cum igne lento, intantum quod argen-
tum uiuam alembicū exeat. Postea excipias aurum ex
fundo alembici, & adde aquarū buglossæ uncias qua-
dragintaseptem, ponas in alembicū uitreum bene obtu-
ratum. Continuabis sub eo ignē per tres dies & noctes,
ignem dico bene proportionatum. In fine si callueris
artem, inuenies aquam minime consumptā, & aurum
liquefactum, & hoc est aurum potabile cordialissimū,
& digeri potest. Aurum quidem alia forma parum est
utile, quia digeri nequaquam potest. Administrabis bis
in die ieiuno stomacho ex his syrupis, scilicet de aceto-
sitate citri, de limonibus, de cichoria, de fumo terræ
ana drachmam dimidiam, cum uncia una aquarū mes-
sissæ & succi acetosellæ. Item syrupi de agresta, de ri-
bes, rob berberis, de cydonijs, de granatis medijs sapo-
ris, de granatis cum aquis endiuuie & buglossæ. Item
syrupi de endiuua cum aquis endiuuie & acetositate ci-
tri, cum succo acetosellæ, & uino granatorū acetoso-
rum, item succum limonum, uel citri, uel aranciorum
expressorū exhibendum cum aqua & saccharo. Non
displiceret si loco aquæ administrares brodium pullo-
rum, quod appellari uulgariter solet Piperata, aut
perdicem coctam cum agresta & endiuua, exinde cola-
ta, cui mixtum sit aliquid ex memoratis succis, cum dul-
cibus cōtemperando acetosa, ueluti natura facit in gra-
natis medijs saporis. Etiam māla granata acetosa cum
uino & succo suo sola, uel etiam cum alijs succis, con-
diantur

diantur bene omnia. Item succum rosarū, myrobala-
 nos, tamarindos, saccharū rosatum & diamarenatū,
 diaprunis, diacydoniten, dissoluta in aqua, & colata
 & expressa, bibenda sunt cum aqua recenti. Item
 oxyfacchara cum iuleb rosato & aqua ferrata. Item
 succum rosarū & acetositatem citri cum uino grana-
 torū. Nota, syrupus acetosæ scilicet in quocunq; utilis
 est syrupo. Vbi non habeatur acetositas citri, exprime
 limones uel arancios, & cum saccharo tempera, &
 ubi maior adsit caliditas, maiori quantitate dabis ace-
 tosa: ubi minor, minori. Et ubi non habeatur syrupus
 acetosus, dabis acetum, aquam & saccharū simul per-
 mixta. Album acetum melius est rubro. Item syrupū
 hunc optimū: Sume succi melissæ, boraginis, buglossæ
 depurati ana uncias tres, aquæ rosarū, aceti albi ana
 unciam unam cum dimidia, acetositis citri & limo-
 num unciam dimidiam, sacchari albi libram unam, ex
 hoc propinabis uncias duas cum aquarū buglossæ &
 acetosellæ uncijs duabus & dimidia, ex his utere quo
 placet: Et simul dato duos trochiscos de camphora.
 Quidam sapientum loco syrupi hanc dant potionem:
 Sume aquæ rosarum libram unam, uini albi odoriferi
 libram dimidiam, boli armeni optime puluerisati &
 cribrati unciam dimidiam, pro uice una exhibeto dra-
 chmas duas: est enim remedium & antiquum & po-
 tens. Experimentatores duobus potissimum utuntur,
 uidelicet succo florum aranciorum cum uino in ca-

Ju & post casum, & semine Cardonis benediſti cum
 uino, quia hæc sunt experta aduersus uenenum fungo-
 rum. Solent & hæc dare sapietes: Sume succi scabiosæ
 uncias tres, terræ sigillatæ drachmam unam cum mo-
 dico uini, item seminum citri drachmas duas cum uino
 bono. Item ambram & charabe cum uino, item specie-
 rum coagulorū drachmam unam cum uino. Coagula
 sunt muccilagines quædam in certis uescicis, appensæ in
 uisceribus hædorū & leporum. Item radicem palmæ
 Christi cum uino. Hæc quibus (ut tradidimus) sapien-
 tes utuntur, remouent uenenū à corde. Conueniunt ad
 conseruandū & curandum hæc confectiones. Multum
 confide in hac nostra compositione simplici, secura,
 efficacissima: Accipe boli armeni drachmas duas, ter-
 ræ sigillatæ, corallorū rubeorū ana drachmā unam,
 corticum citri, zedoariæ, croci ana drachmam dimi-
 diam, sacchari rosati rosis rubeis conditi uncias sex,
 acetositatis citri uncias decem, dabis semper cum uino
 albo & aqua rosarum: quandoq; cōmiscendum est pa-
 rum aceti rosati. Ex his etiam conficere possumus pilu-
 las, si loco sacchari rosati accipiamus rosarū rubearū
 unciam dimidiam cum acetositate citri quantū sufficit.
 Quidam dant istas compositiones: Sume sacchari ro-
 sati, trium sandalorum, diadraganti ana uncias qua-
 tuor, folia auri numero decem, margaritarū, hyacin-
 thorum, ossis de corde cerui ana drachmam unam.
 Item cape margaritarum scrupulum unum, sapphiri,
 hyacynthos

hyacinthorū, smaragdorū drachmas duas, terræ sigillatæ, triū granorū, serici crudi triti ana drachmā dimidiam, smaragdorū drachmā unam, manus christi rosati quantum libet, aquæ rosarum in qua confrientur anuli aurei uel uasa aurea & huiusmodi quantum sufficit. Item aquæ rosarum, sacchari albi ana librā unam, sandalorum rubeorum & alborum, corallorū rubeorum, spodij ana drachmā dimidiam, margaritarum drachmā unam, hyacinthorū, smaragdorū, sapphiri, ossis de corde cerui ana scrupulum unum.

Omnia aromatica conueniunt ad conseruandū & curandū, maxime quæ attinent frigiditati & caliditati. Et si non conueniant ad febrilem calorem, ualent tamen aduersus uenenum ipsius, & maxime si contemperentur cum frigidis, ita ut ad frigiditatem aliquā declinent, & plus declinent stante uel temporū uel complexionum uel febrium acutarū caliditate. Item nota quod inter terram sigillatam, & bolum armenū hæc est distantia, quod quamuis utraq; ualeant contra uenenum & morbum, nihilominus plus utuntur sapientes terra quàm bolo in cæteris uenenis: at in morbo pestilentiali potius econuerso faciunt. In hoc conueniunt omnes, in cæteris uenenis nil melius esse terra sigillata, maxime exhibendo eam cum modico boli armeni, & granorū iuniperi, & aceto diluto secundum modum Galeni, quia statim constringit, clauditq; uias pectorales, ita ut uenenum per eas transire non possit, eicitq;

uenenum per uomitum. Pariter & uenenum quod per
 solutiua educibile, id facit administrata tam post quam
 ante casum, sed securius ante. Similiter consentiunt om-
 nes, quod quum ad conseruandū se à peste tum etiam
 expellendū ipsam bolus armenus cætera simplicia su-
 peret omnia, maxime exhibitus cum uino albo et aqua
 rosarum, secundum ordinem Galeni, Serapionis &
 Auicennæ, qui aiunt se esse expertos tempore magnæ
 pestilentie fuisse cum hoc faciliter & conseruatos &
 sanatos humores. Est enim bolus armenus rubeus pa-
 rum croceus, delicatus, frangibilis. Terra uero sigilla-
 ta aliquantulum sit rubens, gustui parum acetosa &
 arida, nonnihil uiscosa, nec tamen adeò tenax ut digi-
 tis adhæreat. Aduerte quod nõnunquam initium capit
 morbus cum spūto sanguinis abundante, hoc in casu
 non datur bolus neq; aliud huiusce uenenosæ sanguinis
 strictiuum: Imò coadiuuatur iste fluxus cum rebus pe-
 ctoralibus, extrahiturq; sanguis ex ambabus uenis sa-
 phenæ, in qualitatē complexionis. Quod si ægrotans
 est multum sanguineus, fit etiam minutio postmodum
 ex mediana. Nec sunt prætermittendæ fricationes sto-
 macho ieiuno. Fac ut admoueat naso spongiam intin-
 ctam in aqua rosarum & aceto rosarum & cum uino
 odorifero, quibus etiam sæpe lauet omnes pulsus & fa-
 ciem. Vbi adsit de futura phrenesi suspicio, admoueas
 quandoq; fronti aquam rosarum cum aceto rosarum.
 Et nisi nimiam metuas somnolentiã, addas parum cam-
 phoræ.

phoræ. Cura ne infirmus in profundū nimis deueniat somnum: sufficiunt enim horæ sex uel quinq; per diem & noctem, siquidem dormitio multa retrahit uenenā ad intra. Ventosæ à tergo positæ, frictiones & ligamenta circū extremitates, conferunt ad phrenesim pariter & somnolentiam. Item confert suppositoriū ex sapone duro cum modico salgemmæ. Somnus modicus in principio morbi utilis est, nec ideo tantum uigilandum est ut inde spiritus resoluantur. Camera euentari debet sæpe aperiendo & reserando: ex hoc enim uariatur aër: sic tamē euentari debet, ne ob id sentiat ægrotans & patiatur frigoris quicquam. Debent tendi per latera lecti lintea aceto madefacta. Asperge parietes ac solum cameræ aceto aqua permixto: spargantur hincinde, & per angulos & parietes apponantur frondes, pampini, cannæ, salices, rosæ, plantulæ & folia citrullorū & alia quæque uiridantia, flosculi & poma odorifera. Facies suffitum ex sandalis & rosis, mirthillis & camphora, terebenthina, thure, corticibus citri, corticibus granatorum & pomorum cōmuniū, additis modicum chariophilorū & croci. Super omnia curæ sit, quod singulis horis sex oportet te mutare & renouare infirmo camisiam & omnes pannos, lintheamina, sumigia, unā cū uase pro sumigio. Si comode fieri potest mutabis singulis uigintiquatuor horis stratum & cameram. Antea autem quàm introducatur, sit camera bene emundata, ac bonis (ut cōuenit)

odoribus fumigata. Aliter enim amictus, lectus, & habitatio, ueneno inficiunt. Nec uolo cum silentio præteriri, quod ubi insolita appareat caliditas, stomachi robur, dolorumq; ab intestinis securitas, consueuerunt Rasis & Iohannitius semel tantū ad potandum dare aquā frigidam & recentē multa cum quantitate. Ego uero ut securius agerem, darem aquæ hordei recētis libras tres, cum uncijs tribus sacchari. Et forte darem etiam succi cucumeris libram dimidiam, cum uncia una sacchari bene simul permixta, postea succi aranciorū uel granatorū unciam unam, & drachmā unam sacchari. Quidā compatriota noster uir robustus, quamprimū hic ipsum morbus inuasit, immersit se aquis frigidis, perq; duas horas sic stetit, exiens liberatus est: uerū tamen fallacissimū hoc est experimentū. Fortē securius esset sedere in aquis tepidis quæ pectoralia non attingerent, quoniam hæ partes nō sunt aperiendæ, nec ad ipsas prouocandi sunt humores. Nonnulli hoc in casu assumpserūt uenena & maxime quæ frigida nature, & fortassis etiam ea quæ calida nature, prius uel post theriacam uel terram sigillatam cum bolo armeno & aceto aqua permixto, & similia quæ contra uenenum sunt. Inter quos quidam physicus liberatus fuerat. Videtur tamen mihi res admodum periculosa.

De cura per artem chirurgiæ. Cap. XI

Hoc in casu nō expectandum, quousq; appareat inflatio aut bulla, sed facta purgatione uel phlebotomia

botomia sis celer & promptus ad uenenum extrahendum, faciendo cum fermento & cantharidibus ruptorium, uel aliud ex his quæ inferius narrabimus. Applices musculo dextri brachij sub cubito interiori à parte uel ubi tangi solet pulsus, nõ tamen super proprio pulsu. Similiter facies super talo pedis dextri quatuor digitis ad intra ut fiat uesica, quam aperi, apertam que teneas. Si solitum apparuerit signum, & incõmoditas breuitasq; temporis obseruandum ordinem impediãt, fiat phlebotomia atq; purgatio. Quibus factis uel saltem phlebotomia, facies ruptoriũ, et applicabis eidem lateri sex digitorũ sub signo distantia. Sunt qui temporis uarietati non confidant, sed & præter ordinem primo & post, simulq; quo melius possent remedijs curæ student. Modernorũ talis ordo quorundã est, ut ubi nil impediãt, primo purgetur infirmus cum clysteribus, pulueribus, phlebotomia & medicina. Post uero applicanda ut diximus (etiam non apparente signo) ruptoria, ac tutius est confestim (appareat signũ uel nõ) ponamus ruptoria, & reliqua huic morbo appropriata. Si uideatur apparens, sic facito. Si enim apparuerit circa aures subito ruptorium applica collo in posteriori parte, eiusdem tamen lateris in quo signum. Si sub brachio, musculo ruptorium apponatur eiusdem brachij, uel prope pulsum, non tamen suprã. Si in inguinibus, pone iuxta cauillam, hoc est super talo pedis eiusdem lateris. Quum alibi appareat, applica ru-

ptorium sub signo per distantiam sed digitorum, uel sextantis, ne tamē ponatur, utcunq; sit, supra pectus. Et si fuerit in gula, uidelicet à parte anteriori, ponatur ruptorium à posteriori uidelicet in collo: si uero in posteriori parte eodem in loco fuerit, non debet in anteriori applicari, sed potius sub loco signi, sicq; tandiu permittes ibidem ruptoriū donec uesicam fecerit, quā aperias, & supraponas butyrum & folia caulis: item spongiā hac intinctam decoctione. Sume camomillæ, brittanicæ, meliloti, scabiosæ ana manipulum unum, bulliant in libra dimidia aquæ ad consumptionem dimidij: hanc quia uenenum trahit renouato, teneto sæpius in finem usque curæ.

Simplicium descriptio ruptoriorū. Cap. XII

Rvptoria hæc sunt, uincetoxicon, uitriolum, stasæris, nux rancida, cordumeniū, arsenicum, calx uiua, antipharmacū, cuscuta, calx cum sapone fullosum, aura, cynoglossa, fermentum cum lixiuio, galbanus, cauda equina, euphorbium, stercus columbinum, stercus accipitris, anserū, anatum, nasturtiū, limacia uiua uel suo cum cortice trita, rana excoriata & assata, calamentū, pulegium ceruinū, aristolochia, raphanus, uiscum, centinodia, costum, piper, lapis spongiæ marinæ, flammula trita, urtica, sinapis, uitalba, mentastrum, scabiosa, canapis, canapatium, cantharides & salgemma, grana masticata, pirethrū, uitellum oui cum multo salis, consolida maior, et scabiosa, trite in
tra duos

tra duos lapides mirabiles sunt. Dicta ruptoria debent citò, ut dixeram, applicari, & fortè pariter super signum apparens. In delicatis personis utendū est lenioribus, & in alijs, fortioribus. Et tutius est ut sub signo ponantur quàm supra: uel supraponantur minus fortia, sub uero, fortiora.

Curandi apostematis rationes, modi, & conditiones. Cap. XIII

HOc signum uocatur apostema: quod quum uenit ante febris accessum, indicat cor fortè esse & potens ad expellendum uenenum, & tunc est febris accidens apostematis. E diuerso est quum uenerit post febrim. Hoc enim apostema est duarum generationū, altera est bulla & nominatur anthrax & carbunculus: Altera est inflatio, & uocatur bubo & glandula. Bulla cōmuniter per emunctoria exit, & quanto plus à principalibus distat membris, tanto minus periculosa est. Nigra est omnium pessima: secundo uiridis loco est paulò minus mala: tertio glauca, rubea quarto. Et quanto aridior tanto etiam peior est. Inflatio cōmuniter in emunctorijs uenire solet, hoc est, principalium membrorum purgatorijs, quæ tres sunt, in locis scilicet post aures, sub brachijs, in inguinibus. Cerebrum per emunctoria post aures demittit uenenum, necnon in collum. Cor sub brachia mittit. Ad uel circū inguina hepatis. Hac de causa peior est inflatio quàm bulla, quoniã ueneni multum ad principalia decurrisse mem-

Tria principalium membrorum emunctoria.

bra ostendit. Et quanto cordi propinquior inflatio fuerit, tanto quidem periculosior. Vtrorumq; scilicet bulle pariter & inflationis quasi similis est cura. Sunt qui accedente apostemate ante febrem & procul à corde faciunt subito ligaturas inter locum doloris & cor, supra praponuntq; repercutiendi causa res frigidas, siccas. At supra doloris locum proprium, res ponunt calidas & humiditas, resolutiuas. Alij quamprimum apparere incipit apostema, ponunt supra simul & à latere uentosas, ut diximus, & ruptoria, subito hanc exhibendo medicinã. Sume hellebori nigri præparati, senæ, cinamomi ana drachmam dimidiam, diagridij scrupulum dimidium, infundantur in uini granatorũ uncias quatuor, & sacchari unciam unam. Si ad multas horas in infusione staret, melius esset, postea cola & exprime, propinanda quã apparet apostema antequam dormiat. Sic uero præparant helleborum: Scindunt per longũ in frusta minuta, ponunt ipsum in pomo dulci, inuoluuntq; pomum in stuppis prius aqua rosarũ intinctis, sicq; coquunt sub cineribus calidis, cocto semel proijciunt pomum, recoquunt helleborum alio in pomo, modo quo prius, separatim à pomo conseruatur. Dant robustissimis helleborũ mixtis miscendis, modo & ordine dicto. Cæteris uero & minus robustis dant solummodo pomum secundæ coctionis. Præparant scamoneam coquẽdo ipsam in malis cydonijs uel in pasta farinæ hordei facta cum uino cydoniorũ. Non repro-

bo istorum

bo istorum regulas, sed ad nostras regredimur.

Regulæ & modi applicandorū ruptoriorū.

Caput XIII

QUum opportunū non est ut extrahi possit sanguis cum uentosis uel sanguisugis, nec incendi signum, poni debent sub uel supra, uel simul utrobique ruptoria ex dictis, & his etiam quæ in sequentibus dicam, compositionibus. Exhibes autem prædicta si uideatur temporis adesse commoditas, postquam extractus est sanguis, ac parū quieuit egrotans, uel saltem post assumptionem medicinæ & eius perfectam operationē, & si non præstò affuerit qui manu operetur, dato puluerem, quem si non habeas, exhibe medicinā. Si nec medicinam habueris, applica sine dilatione ruptoria supra & extra signum, cum moderatione, ut diximus, & ordine: & si tempus instet, nec quicquam adhuc factum sit, exhibe simul purgationē & ruptoria, nec cesses unquam à remediorū administratione, nec differas ut speres te omnia cum temporis cōmoditate facturum. Aduerte ne super signo ponas res adeò frigidas & stypticas ut uenenū ad intra repercutiant. Vtere his quæ apte ad trahendum & resoluendum, ut sunt res calidæ. Ac aliquantulū temperandæ sunt quandoque, si sis eas continuaturus cum rebus frigidis, ut nē mia euitetur inflammatio, nec tamen ita frigidis ut inde restringant. Nec multum metuas dolorem, quoniā uenenum trahit ad postema. Nolo tamen toleres ex

cessum, quoniã uires adderet ueneno, augmentaret pã
 riter & febres, naturamq; nimis lassaret. Locum ru-
 ptorij nolo per artem in totum consolides, donec tres
 elapsi sunt menses: hoc uero quum facis reitera pur-
 gationem. Quidam Florentinus noster hoc Vere ina-
 cidit bullam: quod quum inde ab hoc morbo ita liber
 esset, ut non diuersus foret à sanis, haud ita multo post
 quamprimum plagam consolidauit: transactis uero
 post diebus quadraginta iterum morbo infectus bidui
 spacio interiijt, maxime hoc quia sine purgatione pla-
 gam restrinxerat. Hoc etenim scias, quod qui post se-
 ptimum perit diem, mala potius cura id euenit quàm
 huiusce natura morbi. Scito quod postquam uenenũ in-
 tantum decurrit ad apostema, ut principalia membra
 per hoc sint allucuiata, nisi tu perbene & continue id
 ipsum trahas, rectifices, & purges, intrinsecum aposte-
 matis uenenum plus exasperatur, contractum uaporat
 ad intra et occidit. Idcirco continue cor ipsum fortifica
 constringendo uias eius intus & ab extra, humores sæ-
 pius euacua, uenenũ plagæ rectifica, purga. Nil speres
 certi ex illorũ præter rationem sanitatis spe, quinimò
 nec ad instans ob hoc à remedijs cesses, maxime si ad
 huc septimus non elapsus fuerit dies.

Composita ruptoria & emplastra quædam
 fortia. Cap. XV

Multifariam sunt ruptoria composita, fortiaq;
 in trahendo uenenum ad extra. Enarrabimus
 multa,

multa, ut secundum opportunitatē cuiuslibet auxilio
 cōmode uti possis. Sume ficus, ireos, & grana tritici
 contusa, parte æquali, maturat hoc citò ac rumpit.
 Item fermentū cum oleo et sale. Item pix cum passulis
 & melle. Item stercus passerinū cum axungia porci.
 Item vitrum puluerisatū cum terebenthina. Item nisi
 abominosum foret stercus humanū, ualet multum ante
 & post rupturam, supraponendo medullam panis fer
 uenti oleo ininētam. Item oleum cum cineribus bulli
 tum. Item cantharides numero decē, cum uncijs passu
 larū una, fermenti una et semis, scabiosæ, cynoglossæ,
 consolidæ maioris, antipharmaci ana unciam unam,
 incorporentur cum oleo liliorum. Et si fortius facere
 uolueris, adde sal & columbinam herbam, rutam ana
 drachmas duas. Item nasturtium cum oleo & sale.
 Item auripigmentū, piper ana drachmas duas, cari
 cas numero decem, fac emplastrum cum melle quantū
 sufficit. Item baurach, salis ammoniaci, scabiosæ, anti
 pharmaci, allij, piperis ana partes æquales, fac empla
 strum cum succo scabiosæ. Item galbanum, radices li
 liorum alborū, stercus humanū, consolidam maiorem
 tritam inter duos lapides. Item fermenti uncias qua
 tuor, sinapis, rutæ, scabiosæ, absinthij ana manipulum
 unum, radicum liliorū alborū partem tertiā, uirioli
 drachmas duas, cantharides numero decem, galbani
 unciam unam, nuces rancidas numero tres, olei lilio
 rum alborum quantum sufficit, coquantur herbæ &

radices in oleo, & fiat emplastrum, addendo cætera ingredientia secundum artem. Item cantharides cum oleo saponis. Item cineris quercini, quo tinctorum utuntur partes quatuor, calcis partes sex, misce, & quum uteris suprapone prædictum emplastrum. At istud nunc dictum emplastrum facies cum oleo oliuarum nigrarum, & fortius est, si oleum cum cineribus bulliat. Item fermenti, urticæ, pinguedinis carnis exiccatae, barbæ maluaufsci, maluæ, partes æquales. Quinque sunt herbæ hoc in casu tum in omnibus emplastris, tum etiam intus sumptæ ualde conuenientes, quoniam tam intus quàm extrâ ueneno resistunt, & sunt quasi temperatæ, scilicet consolida, scabiosa, agrimonia, britanica, aristolochia.

De emplastris temperatis. Cap. XVI

Fortia sunt admodum supradicta ruptoria & emplastra, cum ad rumpendum, tum etiam ad extrahendum citò uenenum. Sed non sunt continuanda, quoniam nimis inflàmarent, attamen eis plus uti quis posset, ubi apostema non esset coloris multum uiridis aut rubei uel nigri. Ac etiam ubi non multa foret corrosio, temperatiora quædam adducam & mage conuenientia, ubi de magna metus esset inflammatione. Sume barbæ maluaufsci uncias duas, caput unum liliorum alborum, farine seminis lini ana unciam unam cum diuidia, bulliant in aqua cõmuni, & pistentur cum fermento & axungia ueteri, applicetur calide. Item sume furfuris

me furfuris non penitus expurgati à farina manipulos
 duos, coquatur in aceto. Item columbina cum aceto &
 oleo rosato. Item farina hordei cum succo brittanica
 uel consolidæ. Item cæpas cum butyro coctas addendo
 post caricas, & fermentum cum oleo camomillino, o dul
 corari potest (si opus sit ob odoris uehementiam) ad
 dendo poma cocta, aut maluauiscū, & malua, ipsa
 rumq; mucilagines. Quod si maiori adhuc opus sit dul
 coratione, accipe cæpas coctas & poma cocta, scilicet
 cum butyro & oleo camomillino. Item malua, barbæ
 maluauisci, scabiosæ ana manipulum unum, bulliant
 herbæ in aqua cõmuni, cum qua incorporetur farina.
 Pistentur autẽ herbæ & condiantur simul omnia cum
 uncia una pinguedinis gallinæ, & totidem olei camo
 millini, croci drachma dimidia, est enim delicatissimũ
 emplastrum. Item scabiosa, pes columbinus, cichoria,
 consolida maior. Conuenit post hæc emplastrum ex
 apio, brittanica, farina orobi cum prædictarum her
 barum succis, secundum aliquos etiam cum theriaca.
 Item emplastrum ex opoponaco trito cum passulis.
 Item assa, ruta, & nitrum cum melle. Bonum quan
 doque fuerit unctum esse cum theriaca, suprapositis
 cæpis & malua coctis. Supraponunt etiam nonnulli
 flores aranciorum, & folia contusa cum axungia &
 malua. Quantũ uero ad ipsam theriacam, uolunt ali
 qui non esse ei quicquã superponendum, quoniam res
 mittit uenenum ad intra.

Emplastra temperatissima. Cap. XVII.

QUUM bulla multū nigra est, & supra modum ardens, ac perquam citò accendit, corrodit, & dilatatur, temperatiora debent esse ea quæ admixta, desiccatiua cum aliquali frigiditate, temperataq; caliditate resolutiua. Exempli gratia: Sume plantaginem & gallas cum aceto coctas, item lentes cum pane mixto, cum cribratura fursuris. Item granata acetosa & medij saporis in quatuor partes scissa & cocta in aceto usque ad eorundem dissolutionem, conterantur & applicentur, conueniūt ab initio morbi usq; ad declinationis statum. Conuenit alterum hoc emplastrum ante hulcerationem causatam à bulla. Sume acaçij, draganti, opij, corticum granatorum ana drachmam unam, uiridis æris, hyoscyamum album, fac emplastrum cum uino & serua ad usum. Quando uideas iam factam hulcerationem, suprapone id aliquantulum desiccatiuū: Sume esdram cum uino & rob granato & similibus: aduerte ne partes signo circumstantes putrescant, defende ipsas cum bolo armeno, aqua rosarum, oleo rosato, aceto rosato, & cæteris. In recessu inflammationis, hulceratione remanente, pone emplastrum ex litargyrio, & ea quæ ad malignas & corrosiuas plagas conferunt, id est, quæ refrigerant, desiccant, reperiunt, ex quibus aliqua superius cōmemorauimus. At temperate facito cuncta, & repete ut expedit, purgationes ad intra.

De modo mitigandi dolorem circa ipsum apostema. Cap. XVIII

Quæ superiori tractata sunt capite in bullis multum nigris & corrosiuis uerificantur, at in cæteris non tantæ inflammationis temperatio esto maturiorq; in reperiendo. Ardorem doloremq; partim à morbo, partim à ruptorijs siue ab inflàmatione prouenientem, si mitigare studeas, circumpone signo medullam panis calidi recentis primum excepti è furno, uino acetoso uel succo plantaginis intinctam. Item coque prædictam medullam, necnon & lentes in aceto, applica & sæpius muta, & ne deficcetur emplastrum illico suprapone folia plantaginis. Quando emplastrum deponis lauetur plagæ superficies cū uino pontico siue acetoso, suprapone farinā hordei cum melle. Intellego autem poni debere ista non supra, sed circum plagam, quamuis secundum Petrum de Tusigniana aliosq; & doctos & expertos, hæc quæ diximus non multum respercutiant, uerum pellunt caliditatem, confortant doloris locum, & temperato quodam calore resoluunt. Remanentem postea plagam his rebus curato quæ ad uenenosas corrosiuasq; attinent plagas.

De modo incidendi putrem ipsius apostematis. carnem. Cap. XIX

Quando est mortificata plaga, cura subito ut trahatur illa caro decidat. Sume branca ursinae, barbae maluausci, herbae peruince, foliorum maluae ana-

uinciam unã, coquantur, pistentur & misceantur cum
 unguia porci non salita, & cum butyro ueteri, sic si
 mul ad tres dies permittantur, postea colentur, expri
 mantur, addendo colaturæ parum ceræ & masticis,
 serua ad usum. Vtq; competentē faciat plaga crustam,
 quã postea bene diuellas, quũ dicto usus es emplastro,
 ungetur cum butyro & oleo. Crustam autē nulla cum
 uiolentia depone (id quidem multum obesset) morare
 donec natura id per se facere incipiat, quam postmo
 dum cum supradictis adiuua. Interea ne corrodat ue
 nenum, perq; sanas corporis partes discurrat, hunc in
 modũ succurrere opus est. Habeas uentosam amplam,
 ita ut totam (quum applicatur) plagam hoc modo am
 biat, uidelicet ut supraposita tangat circumcirca tan
 tummodo carnem sanam, ita ut plaga nulla ex parte
 contingi queat à uentosa. Hanc igitur uentosam appli
 cato sic trahendum uenenosum ex profundo sanguinẽ,
 prohibendumq; ne intrò reuertatur.

De modo mundificandi plagam.

Caput XX

Rvpto apostemate extractaq; ueneni materia,
 propinanda sunt constrictiua simulq; mundifi
 catiua. Sume farinã ordeï cum melle & modico salis,
 suprapone folia caulii. Item sarcocollam pulueriza
 tam, & mel parte æquali: si fortius uolueris, coque in
 primis ipsum mel, post uero adde sarcocollã. Est equi
 dem secundum Gentilem de Fulgineo & Petrum de
 Tusigniana

Tu signiana solennis compositio, quoniam omne vulnus mūdificat, omnemq; saniosam plagam. Cōmendo pariter ad hanc rem emplastrum diaquilon.

De modo regenerandi carnem bonam.

Cap. XXI

MVndificata quum fuerit plaga, ad bonam carnem regenerandā, accipe folia basiliconis optime contusa. Item recipe xanthos, centaureæ maioris, herbæ pentaphyllon, cōsolidæ maioris ana partes æquales, destillentur in Vere per alembicum, uel facito his ex herbis succum, sicq; simul permittite donec bene permisceantur. Postea adde illis aquæ uitæ partē quintam, serua ad usum: istud enim mirabile inuenies in regenerando carnem. Item confert ad hoc barba asphodeli, hoc est lappa, cocta cum fecibus uini. Item emplastrum ex coriandris uiridibus cum melle & passulis.

De uarijs modis extrahendi sanguinem à signo.

De modo cauterizandi per incendium.

Caput XXII

OMnis circa signum prædicta cura, quæ (ut ante narrauimus) fit cum ruptorijs simplicibus & compositis: Laudabilior fieret Italicorū omnium Doctorū sentētia, modo quem iam dicemus, postponendo ipsa ruptoria, & sic faciendo: Pone cauteria distanter à signo quemadmodum iam diximus, & simul supra signum magnam pone uentosam, qua depo

fita tange ipsum uarijs in locis cum rasorio & lancea
 ola, postea uentosam repone, ut sanguinem attrahat,
 eamq; cessante sanguinis attractione amoue. Deinde
 tres bene purgatas sanguisugas applica, hisq; iam re-
 pletis & amotis, gallorum uel pipionum columba-
 rumq; pullos scinde per medium, & sic calide unum
 post alterum appone. Post secundum quosdam debet
 inungi cum theriaca, dein uero permittas eum quies-
 scere. Nonnulli istorum loco dmepluāt locum circa os
 num galli, & accipiunt saponis aliquantulum obscuri ac
 quasi uiridis unciam unam, opij scrupulum dimidiū, pi-
 stantq; bene, & cum sale albo pulueratissimo faciūt sup-
 positoriū gallo, & totum in simul superponunt. Quo
 peracto restaura egrotantem, & postmodum cum le-
 niter cauteriza. Non dico cum cera nec oleo feruenti,
 quia oppilant, sed cum auro ignito, aut argento uel
 ferro, ipsumq; instrumentum in summitate rotundam
 habeat planitiem ad formam unius satis magni qua-
 drantis, sitq; in medio huiusmodi planitiei acies siue
 acumen ad formam adamantis, non nimis acuti. Et
 post incendium inunge cum butyro, & cooperias lo-
 cum folio caulis, & permittite eum quiescere. Hoc mul-
 to eligibilius est ruptorijs, eo quod citius operatur, ma-
 gisq; pellit uenenum, meliorem insuper qualitatem in
 membro relinquit. Posthac utuntur rebus plagæ sus-
 perponendis, & circa, quas superius cōmemorauimus
 post ruptoriū administrandas & eodem modo. Non-
 nullā

nulli pestilenti morbo laborantes non aliud ostendunt signū quā̄m maculas, ueluti morbilli, per corporis cutem disseminatas. Istiusmodi debent inuolui panno cocineo calido, & custodiri à frigore, apponaturq; duæ magnæ spongiæ dorso cum renibus, & pectori calide, intinctæ decoctioni meliloti, camomillæ, & lentis, & bene expressæ, & ieiuno stomacho: sæpius mutantur. Dabis etiam in potu decoctionem caricarū, lentis, granorum tinctorū, & croci.

De cura secundum morem Hispanorum & Catelanorū. Cap. XXV

DICTUM à nobis in præcedentibus de istiusmodi morbi cura secundum Græcorum, Latinorū, necnon & Barbarorum intentionem, maxime uero secundum usum Italarum, at in præsentia iuxta Hispanorum morem, pariter & Catelanorum, de hisce medicamentis considerabimus. Itaque secundum istos fit statim clystere: post uero, si sanguis abundat, phlebotomia. Sin minus, exhibetur iuxta peccantis humoris qualitatem medicina. Ab initio applicāt epithema, deinde facta aliquali euacuatione, saltem cum clystere, ad curam procedunt apostematis. More etiam istorum, nihil ex inflammantibus ardentibusq; superponi debet apostemati, quia spasmus inducunt, febres accendunt, malignius reddunt uenenum, maxime si in emunctorijs fuerit apostema. Aiunt item non esse in principio apponenda maturantia multum ac mace-

ratiua, quoniam glutinant, oppilant, putrefaciunt, reseruere faciunt, pelluntq; uenenum ad intra. Nec frigida quoque dicunt administranda, nec quicquam (quia desiccant) cum spongia, neq; cū panno, quia intus claudit uapores stringitq;: At uero cum lana munda, siue cum stuppa (maxime ex cannabo) laudabile est. Præsens decoctio est maxime familiaris, his præcipue qui sunt natura delicati, ac etiam in emunctorijs: Accipe flores camomillæ, melilotū, capillos Veneris, bulliant in aqua, imbibe lanam siue stuppam, exceptam manibus exprime, applica tepidam uel parum calidam, singulis horis renoua, donec resoluat uel aperiat. Post uero aperturā transacto die quinto utere maturatiuis, & quæ mundificant, regenerant. Bullis autem ut rum pantur secure superponitur scabiosa pista, uel sola, uel cum ueteri axungia porci, & salita. Si uiridis est bulla uel nigra, nec tamen est in emunctorijs, aperias eam subito uarijs in partibus cum lanceola, uel rasorio, ut inde citò exeat uenenū. Deinde laua bullam cum aqua salsa: ne ibidem remaneat sanguis coagulatus, applica sanguisugas. Post quum fuerit rupta & ueneno expurgata, transacto (ut supra) die quinto superpone maturatiua, mundificatiua, regeneratiua. Præter hæc (nisi admodum tenellæ sit ætatis ægrotans) debet nõ supra sed sub bulla per sex digitorū distantiam poni ampla uentosa. Postea fieri debet apertio cum lanceola uel rasorio, & iterum apponi uentosa ut sanguinem attrahat.

trahat, uidelicet uncias duas uel tres, uel plus etiam iuxta tenorem consensumq; uirtutis. Aduerte, signo in emunctorijs existente, ne proprio signo applices uentosas, nec incidas, nec nimis ipsum molestes frequentando uentosas, quoniam sic augetur spasmus, multi trahuntur calidi humores, peius efficitur uenenū, & multi sic faciendo pereunt. Verum si circa aures, uel in gula huiusmodi signum appareat, applica uentosam retro sub spondylibus colli, non supra uel in spatulis. Si uero appareat sub brachijs, applica uentosam sub eodem latere, declinando uersus dorsum. Si in inguinibus, applica uentosam in coxa, uel retro sub clauibus. In quocunq; horum casuum sic facito: pone per sex digitorū spacium procul à signo (ut diximus) uentosam, & scarificando trahas sanguinem cum uentosis uel sanguisugis. Sed supra signum, supradictam ponas decoctionem, ut temperate leniat atque resoluat. Vnà cum decoctione bonū esset si posses apponere lapidem quempiam ueneni tractiuū puluerizatum, uel integrum, ut sunt smaragdus, hyacinthus, topazius. Tamen secundum aliquos istorum possumus superponere signo sanguisugas, & quandoq; etiam uentosas. Esto quod sit in emunctorijs, nulla tamen fieri debet cum uiolentia, post uero lauando cum aqua salsa. Hoc fit quando signum summe inflatum est, uel mali coloris: & quum est apertum signum, transacto die quinto utuntur maturatiuis. Quod si hæc ipsa decoctio mini-

mam faciat operationem, reduces eam ad formã doc-
 ciæ uel guttæ. Quando ipsum apostema plus solito est
 inflatum, quidam post diem tertium fortiter incidunt
 ipsum per longum eius membri in quo signum appa-
 ret. per interuenia scilicet, euitando uenas & arterias.
 Et si nimis flueret sanguis, obuiant cum stuppa intima
 et vitello oui, & oleo rosato, non uero in albumine,
 quia frigidum est & uiscosum. Eo tempore confortant
 ægrotum cum cordialibus intus & extrâ. Verum sa-
 pientiores inter istos non approbant hanc incisionem,
 iudicando ipsam maximi esse periculi, præsertim in es-
 muntorijs. Post uero quintum diem si febris non est
 ardua, ac signum nõ multum est uenenosum, nigrum,
 uel uiride: si etiam approximat rupturæ, corpore be-
 ne purgato, incipe cum maturatiuis, postquam feceris
 quæ diximus, ad maturandum apostema. Sume barbæ
 maluauisci, barbæ liliorum, enulæ campanæ, cucume-
 ris asinini, ceparum ana libram dimidiam, caricarum
 pinguiũ, seminis scenogræci, seminis lini ana unciam
 unam, foliorũ maluæ maluauisci, brancæ ursinæ, her-
 bæ uiolarie ana manipulũ unum, coquantur cum im-
 petu in aqua, bene pistentur. Si pro delicatis hoc matis-
 ratiuũ fiat, colentur prædicta, coquantur, pistentur,
 & exprimantur. Postea addatur axungie porci res-
 centis, liquefactæ, colatæ, libra una uel quantũ sufficit.
 Aliqui addunt limacias bene pistas, unã cum cortice:
 hoc enim conuenit ubi cutis multum densa est, ueluti in
 inguinibus,

inguinibus, & post aures. Alij addunt fermenti, panis
 grossi ana uncias duas, aut plus, uel minus, secundum
 opportunitatem trahendi & rumpendi, quæ res conue-
 nientior est in bullis, quàm in inflationibus emuncto-
 riorũ. Sunt & alia quædam leuiora maturatiua, ut est
 farina tritici cum oleo & aqua simul bullita, donec ad
 aliquantulam tenacitatem perueniãt, uel cum medulla
 panis fursurei, & cum caricis pinguibus simul coctis,
 & postea pistis. Possumus addere oleum oliuarũ, uel
 oleum amygdalarũ dulcium, aut axungiam porci rea-
 centem. Si talis axungia uetus esset, & salita, foret hoc
 emplastrum utile ad leniter rumpendum bullas. Etiam
 addere possumus pinguedinem gallinæ recentem, sũ
 tali cum pinguedine, axungia, & butyro recenti, oleo
 uiolato, barbibus liliorũ coctis fiat emplastrum gratum
 delicatis. Huiusmodi maturatiua (ut antè diximus) fie-
 ri debent post purgationem cessante febre, & postquã
 signum est apertum, expurgatumq; ueneno, transacto
 etiam die quinto, deinde utuntur mundificatiuis, pos-
 tea regeneratiuis, ultimo consolidatiuis signi. Si bulla
 fuerit nigra uel uiridis & corrosiua, nec est in emun-
 ctorijs, incide cum profundatione lanceola uel raso-
 rio. Postmodum administrabis docciam cum aqua salsa
 aliquantulum calida, ne sanguis (ut diximus) coaguletur:
 deinde applica uentosam aut sanguisugas, uel anum
 galli deplumatũ. Quidam applicant limaciam uiuam,
 nonnulli ranam uiuam: hoc autem fieri potest quando

signum non sit in emunctorijs, postea apponi aliquod
 facile ruptoriũ quod supra tradidimus, uel etiam istud:
 Sume uitellum oui cum modico salis, nec fortius, quia
 bullam malignaret: mutetur autẽ istud sepius. Quod
 si & hoc bullam nimis cõturbaret, utere sola scabiosa
 pista, uel ueteri axungia porci salita, uel simul utrisq;.
 Sunt quaedam ruptoria admodum fortia, quæ non de-
 bent poni super emunctoria, nec ubi grauis adsit fe-
 bris: quæ etiam si ponantur, ubi non minus sit fortis,
 minime conducunt. Sume caricæ crudas, & fermentũ.
 Item si hoc nõ ualet, faciũt hoc fortius, obseruatis tamẽ
 modo & ordine narrato: Sume cantharides bene tris-
 tas, & tertiã partem axungie porci, hoc pone super
 bullam malignatam ter uel quater. Dicunt chirurgici
 hoc esse sepius expertum. Quando adhuc fortius hoc
 ipsum habere uolunt, addunt quartam partem saponis
 fullonum, quod quidem dicunt in malignata bulla, &
 in homine robusto mirabiliter operari. Item aliud for-
 te pro bullis. Sume pulueris uitri bene puluerizati un-
 ciam dimidiam, granorũ tritici tritorum uel dentibus
 masticatorum unciam unam, uitella ouorum numero
 duo, croci drachmã unam, terebenthinæ unciam unã,
 bene cõmisceantur & superponãtur cum stuppis mun-
 dis. Reliqui apponunt calcem uiuam cum sapone. At
 quoniam huiusmodi ardentia & uiolenta frequenter
 malignius faciunt apostema & febres, ideo securius
 est ante hulcerationem aduertere, ne materia intro
 reuertatur,

reuertatur, etiam ne quasi rabida efficiatur his cum rebus acutis, in debilibus præsertim complexionibus, uel multum cholericis, ideo his intentionibus utile est emplastrum Galeni toti membro superponere. Sume plantaginis, lentis, panis fursurci ana partes æquales, coquantur in aqua donec ad quandam soliditatē perueniant, superpone loco doloris & circumcirca per latum spacium. Auicenna addit galas, ubi plus de subtili sanguine apparet quàm de cōpacto. Item ad istud utile est emplastrum granatorum dulcium, & acetosorum coctorū in aceto & aqua, præsertim ubi apparet materia incensa. Post uero quàm cessare incipit ardor, conuenit emplastrū Auicennæ, ex caricis pinguibus, passulis, nucibus, farina hordei, simul coctis ad maturandum & rumpendum. Post uero factam rupturam, mundificetur plaga cum succis apij, absinthij, plantaginis, melle rosato, farina, coctis cum modico terebenthine lotæ, deinde consolidatur secundum ordinē aliarum plagarum: circumponitur uero unguentum ex bolo armeno, & oleo rosato. Quidam ab initio causa fortis attractionis, ponunt inter musculos tibiariū, uel brachij, uel super spatulis herbam flammulam, id est cuscute tritam, quæ quidem faciendo hulcerationem emunctoriorū ad se trahit humores, & membrorum principalium. Istud remedium in robustis corporibus, & ubi nulla adest febris, utile est, non alibi nec aliter. Nonnulli actuale faciunt cauterium super signo cum

ferro ignito, quod quidem plus conuenit robustis, & ubi non est ardua febris. Raimundus inquit quod thea-
 riaca & bolus armenus non trahunt ad se uenenū, sed
 procul depellunt: ideo dicit non esse assumenda per os
 post secundum uel tertium diem, quando materia iam
 uenenoſa eſt, & cor ipſam attigit, niſi bene euacuata
 ſit & correcta. Item prohibet ne unquam ſuper ſigno
 ponantur, nec etiam uult ut apponantur, niſi ſignum
 extra emunctoria fuerit, & quoq; ante tertium diem,
 & in circuitu, non ſupra. Poſteſt adminiſtrari bolus ar-
 menus etiam poſt ſeptimum diem, plaga ueneno ex-
 purgata, ungero in circuitu. Sic igitur conuenit in
 tertio antequam plaga ſit facta uenenoſa: & conuenit
 poſt ſeptimum, poſtquā plaga ueneno expurgata eſt:
 in circuitu autem ungi debet cum oleo roſato, aceto ro-
 ſato, & aqua roſarum ad defendendum membrum.
 Haecenus Hiſpanenſium & Catelanorū narraui-
 mus opiniones unā cum correctionibus Arnoldi & Rai-
 mundi medicorū ſingularium: uera res eſt, & Raimun-
 dus huius eſt ſententiæ, ſcilicet quod non debeat pur-
 gari inſirmus cum phlebotomia, medicina, aut uomi-
 tu, quando apoſtoma repletum eſt admodum, & uene-
 noſum, hoc eſt, tranſacto die ſecundo, ne uenenum tali
 motione intro reuertatur. Hæc quidem opinio uidetur
 corrigenda ſecundum alios, & ſic uidelicet purgari
 debet ſi opus ſit (cum dictis obſeruantijs) etiam poſt
 ipſum diem ſecundum, ſic tamen quod dum purgatur
 applices

applicēs uentosas & sanguisugas, sub & super signo,
& quod cor defendatur intus & extrā cum cordialia
bus frigidis: & hic quoq; modus non prorsus est alie-
nus ab intentione præfati Raimundi.

De astantium conseruatione qui infirmū regunt.

Caput XXIII

Huius astantes præterea quæ dicta sunt in prin-
cipio pro conseruatione (scilicet theriacam, pi-
lulas & similia) nisi uacui fuerint sanguinea superflui-
tate, debent aliquantulum sanguinis extrahere ex uena
cōmuni, facta bona purgatione cum dictarum pilula-
rum drachma una, uel saltem media. Vtile est sæpius
sumant pulueres & medicinam contra morbum, ut in
precedentibus dictum est, & maneat quo magis pro-
cul possunt ab infirmo, præsertim quum sunt ieiuni.
Euentetur sepe locus habitationis, & fiant fumigia,
ut supra dictum est, nunquam prætermittendo tereben-
thinam: gestent in manibus faces ardētes, & carbones
bene succensos bonis odoribus fumigantes, lauent uni-
uersum corpus cū aceto tepido bis in die, scilicet mane
& serò. Sæpenumero mutet indumēta, & frequentius
renouet fumigia, maxime cum thure, terebenthina,
iunipero, myrto, sandalis, rosis, & camphora uel ro-
remarino, lauro et similibus. Teneat in manibus aras-
cium & fasciculū rutæ uel quercule maioris & mentæ
ac melissæ cum myrto & flosculis recentibus: sit sem-

per bene purgatus ab omni humore et cibo superfluo.
 Iterum repete salutiferum illum odorem cum aqua ro-
 sarum, aceto rosato, uino maluatico, zedoaria, uel cor-
 ticibus citri: super omnia lauet sepius cum his manus
 & uultum. Cuius etiam compositionis pauculum bi-
 bat, & teneat etiam admotam naribus spongiam in
 eadem iam dicta mixtura intinctam, ligatam in ligno
 fraxini: quoniam tantam habet fraxinus contra uenes-
 num potentiam, ut nullum animal ueneficum eius ap-
 propinquare audeat umbræ, suo neque odori: potius
 enim sese sponte ad concremandum igni concederet,
 quàm ut huic proxime adhereret arbori. Faciant se-
 piuscule ignes & focum per uniuersam domum, maxi-
 me cum lignis & rebus odoriferis. Nec putet qui semel
 ab hoc morbo liberatus est, sese deinceps nõ posse hoc
 in casu perire: quia presenti anno ter unum ex Flo-
 rentinis nostris hic morbus inuasit, qui secundo per-
 fecte liberatus, tertio mortem euadere non potuit.
 Eodem iterum anno in mense Septembri mulierculam
 liberaui quandam à peste: sana equidem erat, ut cæ-
 teri qui semper sospites extiterant: at quum inter mor-
 bosos uersaretur, post dies xvij. iterum infecta periit.
 Nulli confidendum est in hoc quod cæteris sit fortior
 & magis sanus, quoniam uenenum ita fortes interimit
 ut debiles. Imò uenenū istud plus quàm reliquos offen-
 dit sanguineos atq; robustos, eo quod apertæ sunt illis
 pectoris uis, habent & cor ualde calidum, multumq;
 sanguinem

sanguinem calidum & humidum, ideo cordis ipsa ca-
 liditas per meatus apertos multum trahit aërem perni-
 ciosum, & quidem subito trahit, antequam tempera-
 ri transitu possit. Etenim sanguinis caliditas perquam
 cito succenditur & inflammatur. Confestim putrefa-
 ctioni subest humiditas, in que uenenum conuertitur:
 quippe ut quanto plus in uase uini, & quanto poten-
 tius, tanto etiam in plus, tumq; in mordacius uertitur
 acetum: sic potens uenenum, tanto quidem abundan-
 tior, quanto calidior fuerit in pectore sanguis, quando
 equidem sanguis fit ipse uenenum, perquamfaciliter
 paruoq; ipsius contactu transmutatur ad idem. Con-
 uertunt enim se alterutrū contactæ inuicem partes ad
 uenenum. Nec te prætereat ô qui patientis curam ge-
 ris, quod quanto illi es propinquior, tum cognatione,
 tum complexionis uel naturæ ac constellationis sym-
 boleitate, tanto quidem maiori contagionis subiaces pe-
 riculo: quia lationis quædam inest qualitati prompti-
 tudo, ut similis ad simile adimpleri transmutatio pos-
 sit, ueluti ignis ad aërem, ad aquam aëris, huius ad
 terram. Et quum duæ citharæ, binæ uel fidiculæ uersu
 modulantur eodem, tunc quidem resonat motus, uoxq;
 huius in illam. Si uero petis, quas intret per uias uene-
 num? respondeo, quod omnes per corporis poros, ma-
 xime qui magis aperti. Citius autem offendit quando
 per nares, per os, perq; pulsus ingreditur, & multo
 quidem fortius si uias adinuenerit in calidis, humidis

subtilibusq; apertas humoribus, et si quoq; à similibus
 prouenit humoribus, siq; influentia Martis cum diuer
 so euenit, & modo contrario, cumq; Saturnio influxus
 se quidem eo tardius demonstrat. Multoties immanet
 uestibus diu & cute uijs patentibus & uenis cordi pro
 pinquis, nec inde quisquam grauari uidetur, quia pau
 culus est, leuisq; uapor, nec eam habet cæteris ut cordi
 partibus contrarietate, sed ipsi tantillum quum pri
 mum cordi contiguum efficitur, manifeste non occulte
 ledit. Similiter rabidi canis uenenum, necnon & alia
 suam longo etiam post tempore detegunt offensionem.
 Hæc denique scias uelim, quod scilicet per bimestre
 spacium remanet uenenum in personis. Parietes, fer
 ramenta, & quæ sunt ex lignis constructa, nisi corri
 gantur cum lotionibus, fumigijs, ignibus, per annum
 uel plus fortè suam reseruant uenenositatem. Vestes
 quoque laneæ, & id genus nisi euententur, lauentur,
 sepiusq; fumigentur, uel ponantur ad ignem, ad uen
 tum, ad solem, tribus annis & ultra remanent infectæ.
 Nosti quidem mucidi odorem arancij in qua muce
 scerit capsula, multos seruari per annos. Similiter suo
 quo prius erat bombace musci diu permanet odor.
 Equidem ut ignis oleum, sic nutrimentum huius est la
 na ueneni: & quidem ita enutrit hæc lana uenenū, ut
 non modò conseruet ipsum, sed & augmentet, simulq;
 fortificet. Non est utendum pro cibi uel potus dispo
 sitione uasis illorum qui infecti sunt, nec tangi debet
 quicquid

quicquid adhæserit illis. Iucunde tibi uiuendum est, eo quod lætitia uitalem confortat spiritum. Continenter & sobrie uiuas, siquidem tanti est ualoris sobrietas & continentia, ut ea sola mediante in multis & quidem grauibus (Athenis quæ fuerant) pestilentijs Socrates philosophus sese seruarit incolumem. Inquiunt ideo Aristoteles atque Galenus talem esse in puris corporibus dispositionem, ut fermè nunquam sentiant pestem, uel ea ipsa (& si infecti) saltem non pereunt. En tibi iam duo, ut te conserues singularia trado. Parato ut bibi possit smaragdum, ut tangi, ut ore teneri, suspendique collo, cuius tanta est aduersus uenena uirtus, ut, teste Rasi, Auenzoar, Serapione, tyris & bubonibus eius conspectu ex sese statim lumina cadant. Pauperibus dare soleo raphanum syluestrem, parum pro uice ne sanguinem incendat: tantam enim habet contra uenenum efficaciam, ut scorpionem eius contactu crepari faciat: & dicit Dioscorides, quod trito cum aceto eius semine lotis manibus, tangendo serpentes nocere minime possunt. Lapis bezoar (si quis posset habere eum) super omnia ualet aduersus uenena: quamuis enim Persico idiomate id omne bezoar ab antiquis appellari solet cuius est proprietas uirtus que pellendi uenena: secundum tamen Serapionem, & Rasim principaliter uocatur bezoar lapis quidam omnibus uenenis tum calidis tum frigidis morsibus, cunctis ue hulceribus uenenosis sua uirtute resistens.

& confert siue sumatur per os, tum etiam ore teneatur, uel è collo suspensus, tum denique quouis modo applicatus ad extra. Oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, estq; diuersi, diuersus trini coloris. Nam quidam glaucus est & fuscus, quidam glaucus, fuscus & uiridis, alter uero albus & aliquantulum glauculus, uidelicet similis colori uini albi, clari: hic inter ceteros est optimus, leuis, delicatus, mollis, absq; sapore, splendens ut lumen. Dosis eius quādo per os recipitur est grana duodecim. Testificantur Rasis & Serapio sepius se suis compertum habuisse temporibus, quod preciosissimus iste lapis omnes tam simplices quān compositas medicinas, tum etiam cōpositas theriacas propria qualitate superauerit in resistendo uenenis. Inquit Habamed, ligetur in anulo, in sculpaturq; scilicet lapidi scorpionis imago, quum luna est in Scorpione, respiciendo ipsum ascendentem. Quo facto sigillentur cum eo thura quando luna fuerit in signo Scorpionis. Quod si postmodum huiusmodi thuris puluerisati ad debitam quantitatem uenenato in potu dederis, tantū ualebit aduersus uenena, quantū & proprius ipse lapis. Inquit Abdallahamarach hunc se uidisse lapidem, quem comparasse ait filiū Mamari, seq; in solutionem lapidis Cordubæ pallatium dedisse. Serapion ait eundem mirabilia operari non solum in hominibus, sed & in ceteris quibusdam animantibus: primum quod contingendo hoc lapide scorpionis aculeum

leum deperdit pungendi potentiam. Præterea tritum mixtumq; cum aqua, serpentisq; ori impositum, occidere eum afferit.

Fuge citò, procul, ac tarde reuertaris.

Caput XXV

Reseruare uisum est ad libri calcem principalium hac in materia regularum declarationem. Fuge quantum potes hominum conuersationem, & maxime quando es ieiunus. Sis semper remotus à socio ad minus per spatium bicubiti, & in loco libero, aperto: & ab infecto (quum secum loqueris) remotior saltem per sex cubitorum interstitium, & sub diuo uel loco aëreo, & caue ne uentorum flatus ab eo uersus te spiret. Inter te & ipsum sit sol, ignis, odores, uel tendens ad ipsum uentus: loca enim angusta simulq; turba hominum, ualde periculosa sunt. Hoc etiam cōmemoro, quod parietum procinctu ac domuum contingentia & continuatione multiplicatur morbosa contagio. Super omnia suadeo ut citò ac procul fugias ab his locis quibus imminet pestis, tardeq; redeas. Dixi citò, hoc est quamprimum apparent signa proximæ pestis: quæ quidem signa sunt, quando eius loci aër extra naturalem suam dispositionem esse uidetur, declinando ad calidum & humidum, quando nebulosus, nubesq; densæ, puluerulentus apparet, uenti grossi & tepidi, ac etiam quando aquæ & agri sumant & olent, sic pariter & pisces mali sunt saporis atq; odoris: Quum multa super terra

Propinquas
pestis praes
sagia.

ex putrefactione nata apparent animalia, fungorum
 & putridarum herbarum copia, terræ fructus & ani-
 malia insipida sunt & parum conseruantur, turbida
 efficiuntur uina, multa & terrestria & aërea anima-
 lia ab eo loci recedunt, insolitæ oriuntur febres, laten-
 tes, furiosæ, continuæ, fallaces, cum pectoris anxietate,
 cum pulsus prosternatione, phrenesis, urinarum
 turbulentia, palati intestinorum excoriationes, oculo-
 rum rubedo, uermes, morbilli, multæ scæminarum con-
 turbationes, iræ rabidæ, rixæ, dira bella, monstra na-
 turæ, mirandæque uel naturæ uel à deo signa, inuisa
 multû & rara. Hæc enim quæ diximus præsignia sunt
 propinquæ pestis. Tunc igitur fuge antequam unus effi-
 ciaris de duodecim mille signatis. Id uero dupliciter
 fieri potest, scilicet uel quia iam captus eris cõtatione
 infectorû, uel quia tristem infecti aëris qualitatem iam
 receperis, sic quod pedetentim fiat ille tibi familiaris
 aër, ita quod nec aëri natura, nec aër illi resistet: uerû
 si alienam subito quæsieris auram, abibit primus aër
 illiq; natura resistet, & hic naturæ, prouenit unde pe-
 stis origo. Et etiam ut procul aufugias moneo, uidelicet
 ut ea te ad loca conseras quibus res, nec personæ, nec
 soni, strepitus, rumores quicunq; infecti loci ad te per-
 uenire ualeant. Sicq; remotus esto, ut alti intermedient
 montes, quibus uaporû prohibeatur accessus, ne uen-
 torum flatu, uel aëris dilatatione te possint cõtingere.
 Considera loci ad quem curris dispositione & sitam,
 uidelicet

uidelicet ne pestilenti quouis modo sit similis aëri, ut
pote in calido, frigido, humido, siccoq; nubibus, plu-
uijs, uentis: sis denique tali in loco firmatus, ut uenti,
nubes, pluuia, spirare, dilatari, abinde ad te moueri
nequaquam possint. Nec te hoc fugiat, quod horosco-
pus siue Ascendēs alicuius urbis uel castelli infectæ uel
infecti sæpius ad ea loca omnia pestem extendit, quæ
illi ab initio ciuitati uel castello subiacent, & quæ ali-
qualem eo cum Ascendente conformitatē habent. Tercio
dicimus ut tarde reuertaris, quoniam paucillula
transacti morbi remanēs infectio, potēs est ad eos per-
quam subito maculandū omnes, qui etiam haud intem-
pestiuo fugam tempore cœperūt, quia maiori subsunt
periculo qui locum frequentant infectum quum prius
aufugerint, quàm hi qui semper ibidem, cum cautela
tamen, permanserunt, quoniam subita nouaq; male to-
lerat natura accidentia: & præter hoc diutissime qui-
dem remanent hæ (ut ante diximus) qualitates in pa-
rietibus, lignamentis, uestibus, pannis quibusq; & cæ-
teris. Quantum uero ad solius aëris dispositionem una
sufficit angaria, ita ut ubi ad tres menses immunes ab
hoc morbo omnes quicunq; sunt perstiterint, iudicari
potest aërem iam fore purgatum. Sed esto cautissimus
in appropinquatione & contactu eorū quæ plus aëre
uenenum retinent. Procinctus fornacium in muris diu-
tius seruant quàm ligna uenenosam caliditate: n. uerū
purificādo (ut sæpius diximus) uidelicet cum ignibus,

lotionibus, euentationibus, fumigijs, odoribus, & reliquis. Purificantur homines communiter spacio quatuordecim dierum: domus, lignamenta & cætera in uiginti uno. Panni, uestimenta & huiusmodi spacio dierum uiginti octo. His habeas temporibus separata ad bibendum pariter & manducandum uascula, & lectisternia quæque, uel saltem si cætera non possis linteamina: reliqua lotionibus & fumigijs purificato. Equi, pecuniæ, supellectilia, sarcinule & huiusmodi, nisi admodum caute egeris, uenenum diu seruare solent: quare uigil, cautus & prudens esto, cunctisq; ordinatim provideas.

MARSILII FICINI EPIDEMIARVM ANTIDOTI FINIS.

PAULI AEGINETAE DE

uictus ratione quolibet anni tem-
pore utili.

Erpulchrum fuerit etiam anni tempo-
ra in uictus ratione considerare. Hyea
me quidē & fortiori exercitatione, &
pleniore cibo utendum est, præcipue si
tempestat Aquilonia fuerit. Si uero australis, similiter
exercitari oportet, sed cibo potioniq; aliquid demere:
atque in totum per tempus humidum, omnino aridum
reddere corpus: per frigidum uero, calidius, ac tum
carnes esse olera; calidiora, atq; uinum bibere mera-
cius. Aduentante Vere, alius quidem per uomitum,
alius per uentrem uacuetur, alius secta uena sangui-
nem mittat, prout cuiusque fuerit uel consuetudo, uel
animi promptitudo. Aestate confert quies, exercita-
tio remissior, atque cibus exiguus, qui quidem ex frigi-
diore genere deligendus est: tum uero potioni adijcere,
atque quicquid refrigerare humectareq; possit, adhi-
bere oportet. Per autumnū maiori cautela opus est,
quippe qui usquequaque & inæqualis & inordinatus
est, multiformesq; inducit morbos. Itaq; ne circa refri-
gerationē quid peccetur cauendum est: à Venere quoq;
& frigida potione abstinendum. Neque uero aëri quis
se credat, uel per matutinum frigus, uel per ardorem
meridianū. Pomis impleri noxium est, non ob satie-
tatem tantum, uerumetiam quoniam uitiosi humores
inde nascuntur, atq; flatum quoque excitant: siquidem

DE VICTVS RATIONE.

omnium fructuum optimi fici uueq; , & flatum par-
riunt, & alimenta corrumpunt, nisi ante alios cibos
assumantur : præassumpti uero neque inflant, neque
corrumpunt. Quū frigescere cœperit aër, corpus pro
frigoris ratione calefacere oportet, atq; omnia facere
ut quū hyems iam processerit. Nec ab re fuerit reuo-
luto æquinoctio uacuare corpus ex aliquo eorum
que diximus, ne redundantia quedam
per hyemem retenta, mole-
stiam inferat.

DE VICTVS RATIONE
FINIS.

BASILEAE, PER AND. CRATAN
DRVM, ET IO. BEBELIVM,
MENSE AVGVSTO, AN.
M. D. XXXII.

Faint, illegible text or a stamp located below the central illustration, possibly containing a signature or a date.

144 8104

